

॥ श्री सुमति विलास ग्रंथः

कर्त्ता

श्री मनसुखलाल हरिलाल

दोहरो.

विमल सुमति मंगल करण, आ श्री सुमति विलास;
हरि अबोध जानुपरे, करे सुज्ञान प्रकाश.

ठपावी प्रसिद्ध कर्त्ता

संतोकचंद माणिकचंद

तथा

गांधी नाथजी मनसुखलाल.

आवृत्ति १ खी-प्रत १०००

मुंबई.

“स्वधर्मनिष्ठ” प्रेसमा छाप्पुं

संवत् १९६३ सने १९०७

मूल्य रु. १-०-०

આ પુસ્તક સન ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા આક્ટ પ્રમાણે રજીષ્ટર કરાવેલું છે.

આ પુસ્તકનો સર્વે હક્ક પ્રસિદ્ધ કર્તાને સ્વાધિન છે.

शुद्धि पत्र.

पृष्ठांक.	लिटी.	अशुद्ध.	शुद्ध.
५	२१	सामझ्यं	सामाझ्यं
७	२३	वनमा	वनमां
१३	१३	समती	सुमती
२०	१०	क्रमं	क्रम
२०	१७	जिनोक्त	जिनोक्त
२३	१७	जाणीऐ ठीऐ ऐ	जाणीए ठीए ए
२४	२	ऐवा	एवा
६४	२२	गेर	गोर
६६	१०	पोत	पोते
७०	१९	अच्यतरं	अच्यंतर
८९	२१		“माटे हे चेतना” ते पहेलां (१) मृपानुबंधी रौद्रध्यान- लखवुं जोइए
९०	२		“ जेम पृथ्वी उपर ” ते प- हेलां (३) चोर्यानुबंधी रौ- द्रध्यान-लखवु जोइए
९७	४	मोखकस्त	मोखस्त
१०६	४	ते उपशम	ते क्षयउपशम
१०६	५	तथा उपशम	तथा क्षयउपशम
१११	८	पृथक्	पृथक्त्त
१४४	२३	निक्षेपा ?	निक्षेपा
१५१	३	स्वपरचावथी	सर्व परचावथी
१५३	१८	निगृह्णाति	निगृह्णाति
१६७	२०	पोतापणं	पोतापणुं

પૃષ્ઠાંક.	લિટી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧૬૮	૩	પ્રતિત અને	પ્રતિત કરી
૧૬૯	૨	કેવલ જ્ઞાને	કેવલ જ્ઞાનીને
૧૬૯	૨૫	ઠવી	ઠતી
૧૮૨	૨	આવી પૂર્વ વર્ગણા	
		સાથે વંધાય છે	આવે
૧૮૮	૩	અલોકા કાશમાં	લોકાલોકમાં
૧૮૮	૮	શ્રુતજ્ઞન	શ્રુતજ્ઞાન
૧૯૭	૧૫	શુદ્ધા શુદ્ધ પણાને	શુદ્ધા શુદ્ધ કર્તા પણાને
૨૨૭	૧૩	ઉપત્તોગ	ઉપયોગ
૨૪૦	૮	તની	તેની
૨૪૭	૧૬	સિદ્ધા	સિદ્ધ્યા
૨૫૭	૨૬	નિર્મલતા	નિર્મલતા
૨૫૯	૨૪	પારણતિ	પરિણતિ
૨૬૨	૨૪	નાહ	નહિ
૨૬૩	૮	જુવાબ	જવાબ
૨૬૪	૨૫	ઉત્તરે	ઉતરે
૨૬૭	૧	જ્ઞાકયતા	જ્ઞાયકતા
૨૭૫	૨૭	વનન	વચન
૨૭૬	૫	નીંદનીય છે	નિંદનીય છે)
૨૭૬	૬	ઘોડી	ઘોડી
૨૭૬	૧૪	યાગે	યોગે
૨૭૮	૧૩	જ્ઞનામૃત	જ્ઞાનામૃત
૨૮૦	૧૪	દશામા	દશામાં
૨૮૩	૨૦	રુચ્છો	રચ્છો
૨૮૭	૮	પોનાનું	પોતાનું

ॐ

श्री सुमतिविलास ग्रंथ.

॥ दोहरा ॥

शासन रहे जिन आणखी, आझाए व्यवहार
 निजमत कटपीत जे कहे, ते न लहे जवपार ॥ १ ॥
 शिवमग जेणे अनुजव्यो, ते श्री जिनवर देव
 ए विण बहु मति कटपना, काल अनादि कुटेव ॥ २ ॥
 निजमत हठ सवि ठोडिने, करि जिन वचन विचार
 उत्तम नरजव पामीने, निजपर आतम तार ॥ ३ ॥

सामायक सिद्ध्युपाय, सम्यक् न्यायसुधारस, आत्मबोध पत्रिका, शुद्धोपयोग प्रवेशिका अने अनुजवप्रवेशिका ए नामना अति सरल बालबोधक डव्यानुयोग, उत्सर्ग, अपवाद, कारण, कार्य, कारक, शुद्ध ज्ञान, शुद्धक्रिया, शुद्धव्यवहार अने निश्चयनेयार्थ जणावनार, अनंत-शुद्ध अध्यात्मरस पोषक अने दुष्ट कुमतिथी ठोकावी मोक्षमार्गे दोर-नार, शुद्धदया शुद्धन्याय अने शुद्धज्ञानना दातारं, बहु सिद्धांतनी साक्षी-पूर्वक, जेनो अमृत्य परमार्थ मात्र वांचवायी जणाशे एवा पांच ग्रंथनो संगेह “ सुमतिविलास ” नामे ग्रंथ सारा उंचा कागलमां मोटा शुद्ध टाईपमां सुपररोयल आठ पेची चालीग फोर्ममां ठपावी बहार पाड्यो ठे.

केटलाक पुरूपोपुरं विचार्या विना एकांते एम बोले ठे के आतो एकांते निश्चय ठे अथवा एकांते व्यवहार ठे पण पक्षपात रहित न्याय विचारी ज्ञानीओना वचन प्रमाणे तपासी चोकस करता नथी. तेम ग्रंथने पहेलेथी ठेला सुधी पुरो वांचता नथी अने अनादर करे ठे, वली कोई अणसमजुना कह्या प्रमाणे पुरं चोकस कर्याविना खराने खोटुं तथा खोटाने खरं कहेठे. एम एकांत निश्चय करी अथवा व्हेम लावी सर्वे जणनी बात न सांजले तो ते पोतानी मतिए साचा तत्वने पामे नहि. पण निरपेक्षपणे अनेकांतनये ग्रंथने पुरो वांची आंगम

प्रमाणें तथा झानीओना कहा प्रमाणे तपासवाची खरा खोटानी सम-
जण पडे, वली ते ठतां जो कोई शंका पडे तो ते झानीने पूढी शंका
साफ करी साची वात होय ते कबुल करवी. पण ग्रंथनो पहेलेथी
निरादर करवो नहीं, पुरं तपास्या विचार्याविना खरं खोटुं कहेवुं नहीं
अने खरी वात ठतां कोई हठ कदाग्रह अजिमाने करी अथवा बीजानुं
अपमान करवा खरी वातने मरुशे, जूढी कहेशे अथवा ठूपावशे ते
झानावरणी, दर्शनावरणी, मोहनी तथा वीर्यातराय बांधी अनंत संसार
अमण करशे. खराने खोटुं तथा खोटाने खरं कहेवुं ते वात ठीक
नथी. अने जे खरी वातने ठूपावशे नहीं ते झानावरणी, दर्शनावरणी,
मोहनी अने अंतराय कर्मनो नाश करी अनंत सुखना जोगदारी थशे.
आ ग्रंथमां कोई ठेकाणे कांई शंका पडे तो ते ज्यांथी ग्रंथ मळेढे त्यां खु-
शीथी लखी पूढवुं तेथी तेनो खुलाशो मळशे. आ ग्रंथनी अंदर जावनी
कोई साची चूळ जणाय तो ते महेरबानी करी अमोने लखशे एटले
सुधारी लेवामां आवशे.

आ ग्रंथनी कीममत रु. १-८-० राखवामां आवीढे.

नंग दश सामटा लेनारने नंग १) वधु, नंग ५०) सामटा लेना-
रने नं. १०) वधु बूट तरीके आपवामां आवशे.

पैसा नहि आपीशकाय एवापण मोक्षजिज्ञासु जीवने फक्त पोष्टेज
पैसा मोकलवाची विना मूर्ख्ये आपवामां आवशे.

“ कर्मग्रंथ मूल ” ठए ग्रंथो सारा टाईपमां ठपावी बाहेर
पामेल ठे तेनी कीममत रु. ०-४-० ठे आमां पण कमीशन विगेरे उपर
प्रमाणे समजवुं.

वली सुमतिविलास ग्रंथनो बीजो जाग विविध बोध प्रकाशक
पद्यबंध ठपाय ठे ते पण थोडा दिवसमां बहार पळशे.

उपरना ग्रंथ मळवानुं ठेकाणुं:—गांधीनाथजी मनसुखलाळ
मु. वेजलपुर (जीवले पंचमहाल) स्टेशन खरसाळीआ. ए. सरनामें
मळशे.

પ્રસ્તાવના.

આ સુમતિ વિલાસ નામના ગ્રંથમાં સારી રીતે ન્યાય, જ્ઞાન, પરમ-દયા, અધ્યાત્મ તથા ડ્રવ્યાનુયોગનો વિષય છે અને જાણતાં સમકીતની પરમ દૃઢતા થાય એ માટે વહુ સન્માને આ ગ્રંથ વાંચવાનો અન્યાસ કરવો. ઘણા પ્રમાણિક પુરુષોના વચનની સાક્ષી સહિત અનુજવ જ્ઞાને નિર્ધાર કરી લખાયો છે આ ગ્રંથમાં નિર્મલ આત્મવોધ થવા અર્થે, અને રાગદ્વેષાદિમટી શુદ્ધાત્મજાવમાં સ્થિર સમાધિ પ્રાપ્તિ માટે નવ તત્વાદિ જાવ જિનેશ્વરના પ્રરુપેલા નવ નિક્ષેપ પદ્ધ પ્રમાણ કારકાદિકે કરી સારી રીતે સુગમ સમજાય એમ વર્ણન છે. જૂઠા અલંકાર ટોટી ઉપમાઓ, અને કલ્પિત વાતો લખવામાં આવી નથી.

આ ગ્રંથમાં મોક્ષ માર્ગનો અધિકાર છે મોક્ષ જિજ્ઞાસુ જન્ય જીવો આ ગ્રંથના અધિકારી છે, જન્ય જીવો શુદ્ધાત્મ અધિકાર પામે એ ફલ છે પૂર્વાચાર્યોના કરેલા મહાન્ ગ્રંથો ઘણા છે પણ દેશ કાલ અનુસરી વર્તમાન જાપા અને સુગમ યુક્તિથી સમજાવવામાં આવે તો જન્ય જીવો સહેલાઈથી વોધ પામે એ હેતુ છે. સદ્ગુરુની પરંપરાએ વોધ પામેલાની ગુરુગમ લેવાથી શુદ્ધવોધ વિસ્તાર પામે અને સકલ ક્લેશનો અંત આવે અને પરમાનંદની પ્રાપ્તિ થાય. હૃદયમાં વિચારતાંજ પરમ આત્મહૃદ ઉપજે એવા સામાયકસિદ્ધ્યુપાય, સમ્યક્ન્યાયસુધારસ, આત્મવોધ પત્રિકા, શુદ્ધોપયોગ પ્રવેશિકા અને અનુજવ પ્રવેશિકા ગ્રંથોનો સમાવેશ છે. એકાંત નિશ્ચય અથવા એકાંત વ્યવહારની વાત નથી સ્યાદ્વાદ શૈલીપ્રમાણે લખાણ થયેલું છે, તેમાં પ્રમાદવશે મતિદોષથી તથા લખાણ દોષથી કંઈ જૂલ થઈ હોય તો જ્ઞાની પુરુષોના વચન પ્રમાણેજ ઘાવત કનુલ કરવી.

अनुक्रमणिका.

सामायकसिद्ध्युपाय	पान.	१-१६४.
सम्यक् न्यायसुधारस	"	१६५-१७४
आत्मबोध पत्रिका	"	१७५-२११.
शुद्धोपयोग प्रवेशिका	"	२१३-२४५.
अनुजव प्रवेशिका	"	२४७-३१६

॥ सामायकसिद्ध्युपाय ॥

ढाल पहेली.

॥ अथ श्री स्तवन ॥

॥ परम पुरुष परमात्मा साहीवजी ॥ ए राग ॥

श्रीगुरु वचन सुवासमां साहीवजी, लही मुजमन मधुकर तृप्ति हो,
अलवेली वाणी जीनवीरनी साहेवजी॥

सम एक आत्म जावमां सा० दाखुं शिवपद झसि हो ॥ अ० ॥ १ ॥

सामाझकना अर्थनो सा० करशुं शुरू निबंध हो ॥ अलवेली ॥

नयनिक्षेप प्रमाणथी सा० चेतन शक्ति संबंध हो ॥ अ० ॥ २ ॥

पुद्गलमां आपो लखी सा० परजावे थइ रक्त हो ॥ अलवेली ॥

ज्ञानादिक निज धर्मनी सा० उलटी कारक शक्ति हो ॥ अ० ॥ ३ ॥

बहु जेदे अजेद ठे सा० आत्म शक्ति अनंत हो ॥ अलवेली ॥

तेसवि विपम पदे करी सा० ग्रही पुद्गल खंध अत्यंत हो ॥ अ० ॥ ४ ॥

ज्ञानावरणादिक थइ सा० विविधा श्वरणनी व्याध हो ॥ अल० ॥

विविध विज्ञाने टालवा सा० सेवो समपद साथ्य हो ॥ अ० ॥ ५ ॥

ज्ञान ज्ञान नहि समबीनु सा० दर्शन चरण न कोय हो ॥ अल० ॥

संवर निर्जरा शिव नहि सा० जीन आणा कीम होय हो ॥ अ० ॥ ६ ॥

समाचारी समपद विना सा० जूठी जाणो तेह हो ॥ अलवेली ॥

जीनवचनामृत सेवतां सा० टले विपमता एह हो ॥ अ० ॥ ७ ॥

तप जप पूजा प्रजावना सा० समजाव विना कीम थाय हो ॥ अ० ॥

समजावे साखुं सवे सा० निज संपत्ति प्रगटाय हो ॥ अ० ॥ ८ ॥

ढाल बीजी. राग

कंचन कोटि दीन प्रते मन मोहन मेरे, लाख वरस दिये दान

॥ मन मोहन मेरे० ॥

सामायक फल मापमां मन० नहि आवे तसमान ॥ मन० ॥ १ ॥

मिथ्या द्रष्टी न लहि शके मन० लाज सामायक शुद्ध ॥ मनमो० ॥
 माटे तजी मिथ्यातने, मन० जेद ज्ञानी थइ वुद्ध ॥ मन० ॥ २ ॥
 निज सुख संपत्ति निज विषे, मन० नहि परद्रव्यादिकमांहे ॥ म० ॥
 अस्ति नास्ति विचारतां, म० भ्रम दुःख रहे नहि त्यांह ॥ म० ॥ ३ ॥
 सम एक आतम जावमें, मन० रही ज्ञान अनंतनी आय ॥ मन० ॥
 केवल ज्ञानादि अनंतनो, मन० पूरण सिद्धि उपाय मन० ॥ ४ ॥
 बाहिर कारण मात्र ठे, मनमो० अंतर कार्य अनुप ॥ मनमो० ॥
 बहिरंतर समता जजी मन० द्रव्य जाव शुचिरुप मनमो० ॥ ५ ॥
 नय नय मतमत कल्पना मन० तजी मिथ्या उपचार ॥ मनमो० ॥
 राग द्वेष जेथी टले मन० ते आचरणा धार ॥ मनमो० ॥ ६ ॥

ढाल त्रीजी.

तजी बहिरातम जावीये, मन मोहनारे ढाल, अंतर आतम
 मांहरें ॥ जवी बोहनारे ढाल० ॥
 परमातमपद जीनसमो, मन० जीहां उपाधि न कांयरे ॥ जवी० ॥ १ ॥
 समजावे परखी ग्रहो, मनमो० जीनवाणी गुरुदेव रे ॥ जवी० ॥
 वचन देव गुरु समविना, मन० मिथ्या कष्ट कुटेव रे ॥ जवी० ॥ २ ॥
 ठंडी कुनयनी वासना, मन० सुनय निपुण थइ आप रे ॥ जवी० ॥
 जूगो लिंग मुकी वरो, मन० अकलुष अमल प्रताप रे ॥ जवी० ॥ ३ ॥
 द्रव्यानुयोग दूरे करे, मन० मिथ्या मोह अंधार रे ॥ जवी० ॥
 निर्मल सम्यक् पद लही, मन० ढालो राग प्रचार रे ॥ जवी० ॥ ४ ॥
 आर्त्त रौद्र तजी ध्याइए, मन० धरम शुक्ल शुभ ध्यान रे ॥ जवी० ॥
 त्रिकरण सावध्य वरजीने, मन० ढाली पाप स्थान रे ॥ जवी० ॥ ५ ॥
 इन्द्रि विषय विकार तजीने, मन० हणीये चार कषाय रे ॥ जवी० ॥
 हिंसादि अविरत तजी, मन० शुद्धोपयोग जीम पाय रे ॥ जवी० ॥ ६ ॥
 विनय देवगुरु शास्त्रनो, मन० करो अंतर बाह्य अजंग रे ॥ जवी० ॥

जावो वार चउजावना, मन० लहि जीन आणारंग रे ॥ जवी० ॥ ५ ॥
 श्रुत्यादिक बहु जेदथी, मन० विधि निपेधनी चाल रे ॥ जवी० ॥
 रागद्वेष टाळी रहो, मन० आत्म शक्ति संजाल रे ॥ जवी० ॥ ७ ॥

ढाल चोथी.

आवी चडीउं शणसमे हो राज, तुज शासन महाराज, तारक
 तुं मित्यो० ॥
 काल अनंत दुःखमें गम्यो, हो० जो न लही समसाज ॥ ता० ॥ १ ॥
 मन मगन जीन वचनमां, हो० नमोवीर जीनराज ॥ तारक तुं० ॥
 मुख शिवकारण उपदेश्यो, हो० स्वरं लहुं में आज ॥ ता० ॥ २ ॥
 मिथ्यातम फेडी करे, हो० निर्मल आत्मबोध ॥ तारक० ॥
 गुण अनंताणंदमें, हो० जलहल केवल ज्योत, ॥ तारक० ॥ ३ ॥
 धर्म तीर्थ आपी हणै, हो० रागादिक परचाव ॥ तारक० ॥
 चोविसे जीनवर नमुं, हो० तुं जवजलनिधि नाव ॥ ता० ॥ ४ ॥
 वंदन नमन सकल समय, हो० कीजे अवसर पाम ॥ तारक० ॥
 दर्शन निर्मलता लहो, हो० सहजानंद विराम ॥ ता० ॥ ५ ॥
 शिव फल देवा एहने, हो० कल्पवृक्ष सम जाण ॥ तारक० ॥
 अखूट आत्म निधि राखवा, हो० चित्रावेल प्रमाण ॥ ता० ॥ ६ ॥
 कामीत पुरे दुःख हरे, हो० रतन चिंतामणी सार ॥ तारक० ॥
 आत्म संपत्ति पामवा, हो० सकल धर्म आधार, ॥ ता० ॥ ७ ॥

॥ ॐ नमः सिद्ध्यै ॥

जे उल्लूक-परम ज्योतिमां पोताना तथा परना त्रिकाल
 वर्तिना सकल पर्यायो दर्पण तलनी पेठे जासे ठे, ते परमज्योति
 जयवंत थारु ॥ ते परमज्योतिना प्रकाशक श्री रूपजादि चोवीश
 तीर्थकर जयवंत थारु ॥ वखी श्री जिनेश्वर देवनी वाणी

જયંવંત થાઉં, ॥ કે જેને સેવી જ્ઞવ્ય જીવો પૂર્ણ સમજાવ પામી સાદિઅનંત અવ્યાવાધ પૂર્ણ આત્મિક સુખના જોગી થાય છે. વલી પૂર્ણ પરમાનંદમાં લીન સકલ સિદ્ધ તે જયવંત થાઉં. ॥ તથા મારા ધર્માચાર્ય જયવંત થાઉં ॥ કે જેણે નિજ આત્મિક અનુ-જવ નાવદ્વારા જિન પ્રરુપિત શ્રુત સમુદ્રનો પાર લીધો, જેના પસાયથી હું મારી આત્મ સત્તાને જાણી સમજાવનો કામી થયો. જ્ઞવ્ય જીવોના મિથ્યાત્વાદિ તાપ દૂર કરનાર શ્રી જિનેશ્વરનાં સમજાવ જનક અમૃત સાદૃશ વચનો પરમ ગુરુના ગુરુગમથી મને પ્રાપ્ત થયાં તેનો સાર સ્વપરોપકારાર્થે લેશ માત્ર દર્શાવવાની મારી ઉમેદ તે શ્રીતીર્થંકર દેવના અતિશય પસાયે પૂર્ણ થાઉં. ॥

તથા શ્રીજિનેશ્વરના અપાંયાપગમના અતિશય પસાયે સમ-પદ અજ્યાસી જ્ઞવ્ય જીવોનાં સકલ વિઘ્ન દૂર થાઉં. તથા શ્રી તીર્થંપતિના વચનાતિશય પસાયે સર્વે જીવો આપ આપણા પ્ર-શ્નોની સમાધાની પામો. વલી શ્રી દેવાધિદેવ અરિહંતના જ્ઞાના તિશય પસાયે આત્મ સ્વરૂપ સાધનાર પ્રાણીઉંના સર્વે સંશય દૂર થાઉં. તથા શ્રીજિનેન્દ્રદેવના પૂજા અતિશય પસાયે સર્વે આત્મા આપણા પરમપૂજ્ય પદને પામો. ॥

તે સમજાવને અર્થે શ્રી તીર્થંકર દેવે સર્વે આગમો પ્રરુપ્યાં છે. ઠેકાણે ઠેકાણે સમજાવજ ઉપાદેય કહ્યો છે. તે સમજાવમાં સ્થિર રહેવું તે સામાયક છે. માટે સામાયકસિદ્ધ્યુપાય નામે ગ્રંથ લખવાનો આરંભ કરું તું.

સામાયક--એ પહેલું ચારિત્ર તથા નવમું શિક્ષાવ્રત છે. સામા-યક શબ્દની વ્યુત્પત્તિ સમ+આય+ઇક શબ્દોથી થાય છે.

૧ સમ--સમજાવ--પૂરણ ગલનધર્મે સામાન્ય સર્વે પુદ્ગલો, તથા ચૈતન્ય ધર્મે સામાન્ય એવા સઘલા જીવો; તેમાંથી એકને ઇષ્ટ અને

एकने अनिष्ट न कल्पतां मध्यस्थ वृत्तिषु शुद्धात्मजावमां स्थिर रहेवुं.

૭ આય-ફક=સમજાવથી-થતો જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રનો લાજ તે આત્મજાવજ છે

માટે શુદ્ધાત્મજાવમાંજ -(સમજાવમાંજ) સ્થિર રહેવું તે-સામાયક છે.

प्रश्न-हे परमगुरु आपे जे सामायक वर्णव्युं ते सामायकनुं फल जाणवानी मारी इच्छा, कृपा करी पूर्ण करशोजी:-

उत्तर-हे वत्स, चित्त स्थिर करी सांजल. ठेकाणे ठेकाणे आत्मानुजवी पुरुषो सामायक (समजाव) नी अनहद एके अवाजे प्रशंसा करे ठे. ते आगम अनुसारे हुं कहुं तुं-

गाथा-दिवसे दिवसे लखखं, देइ सुवन्नस्स खंभियं एगो, एगो पुण सामाइयं, करेइ न पहुप्पए तस्स.

अर्थ-कोइ पुरुष दररोज लाख खंभी सोनानुं दान आपे तो पण एक सामायकना तोले आवे नहीं.

ध्यान वृष्टे र्दया नद्याः शमपूरे प्रसर्पति ।

विकार तीर वृक्षाणां मूलाङ्गमूलनं भवेत् ॥

अर्थ-ધ્યાનરૂપી વૃષ્ટિથી વ્યારૂપી નદીનું શમતા રૂપી પૂર પ્રસરતે સતે તીરે ઝગેલાં વિકાર રૂપી વૃક્ષો જમ મૂલથી ઝલડી જાય છે

वली गाथा.

सामाइयं मिजकए, समणोइव सावर्ज हवइजह्मा ।

एएण कारणेणं, बहुसो सामाइयं कुज्जा ॥

अर्थ-સામાયક વચ્ચે શ્રાવક સાધુ સમાન છે. માટે વહુવાર (ચારંવાર) સામાયક કરવું, તથા.

શ્લોક—સ્વયંજૂ રમણ સ્પર્ધિ, વશિષ્ઠુ સમતારસઃ ।

મુનિર્યેનોપમીયેત, કોઽપિ નાસૌ ચરાચરે ॥

અર્થ—સ્વયંજૂરમણ સમુદ્રની હોમ કરનાર, વર્ધન સ્વજ્ઞાવવાલા સમતા રસ યુક્ત મુનિની, ચરાચર જગત્માં કોઈની સાથે સરખામણી થઈ શકે નહીં. તથા.

જ્ઞાન ધ્યાન તપઃશીલ, સમ્યક્ત્વ સહિતોઽપ્યહો ।

તં નાપ્નોતિ ગુણં સાધુર્યં પ્રાપ્નોતિ શમાન્વિતઃ ॥

અર્થ—વ્યવહારજ્ઞાન, વ્યવહારધ્યાન, વ્યવહારતપ, વ્યવહારશીલ, અને વ્યવહાર સમ્યક્ત્વ વાલો સાધુ જે ગુણ (લાજ) ને નપામે તે ગુણ (લાજ) શમજાવ વાલો પામે છે. વલી.

શ્લોક—શમ સૂક્ત સુધાસિત્તં, યેષાં નક્તં દિનં મનઃ ।

કદાપિ તેન દહ્યન્તે, રાગોરગ વિષોર્મિત્તિઃ ॥

અર્થ—જેનું મન અહોરાત્રિ શમતા બતાવનાર જિન પ્રરુપિત સુવચનામૃતથી સિંચાયલું છે. તે રાગ રૂપી સર્પના ઝેરની ઝર્મિ-ઝર્મિ કદાપિ કલેશ પામતા નથી. વલી.

શ્લોક—ગર્જાદ્ જ્ઞાન ગજોત્તુંગા, રંગ ધ્યાન તુરંગમાઃ ।

જયન્તિ મુનિરાજસ્ય, શમ સામ્રાજ્ય સંપદઃ ॥

અર્થ—ગર્જના કરતા જ્ઞાનરૂપી હસ્તિઝં વડે અતિ પ્રધાન છે; તથા હર્ષથી ઝહ્વાસિત ધ્યાનરૂપી અશ્વો જેને વિષે છે, એવી મુનિરાજની શમસામ્રાજ્યની સંપદા વિજયવંત છે ॥ જેની બરાબરી જગત્ની કોઈપણ સંપદા કરી શકે નહીં. તથા.

શ્લોક—કિં સ્તુમઃ સમતાં સાધૌ યા સ્વાર્થ પ્રગુણીકૃતા ।

વૈરાણિ નિત્ય વૈરાણામપિ હંત્યુપત સ્થુષાં ॥

કિં દંત્રેન તપોન્નિર્વા યમૈશ્ચ નિયમૈશ્ચ કિં ।

૧ એકૈવ સમતા સેવ્યા તરિઃ સંસાર વારિઘૌ ॥

અર્થ—એવા સાધુની સમતા—શમજાવનું શું વલાણ કરિયેં ? જેણે પોતાના આત્માની સિદ્ધિ કરવાને સમતા આદરી એવા મુનિ તે સમતા ઘરમાં રહેતા થકા આ જવના તથા આગલા અનેક જવના વૈરજાવ ટાલી નાંચે છે, જેમ નિત્ય પાસે વસતાં થકાં કૃતરા તથા બિલાડીનાં વૈર પણ શમી જાય છે. કપટી વેશ ધારણ કરવાથી શું થાય ? તથા ઘણી તપસ્યાયેં પણ શું થાય ? વલી મૌન ધારી અતીતની પેરે ઇંડ્રીયો દમન કીધે શું થાય ? અને વ્રત ધારણ કરે પણ શું થાય ? માત્ર એક સમતાજ—સમજાવજ સંસાર સમુદ્ર તરવામાં નૌકા જેવી છે. તેનુંજ સેવન કરવું તેજ શ્રેષ્ઠ છે. તથા.

શ્લોક—અર્ગલા નરકઘારે, મોદ માર્ગસ્ય દીપિકા ।

સમતા ગુણરત્નાનાં સંગ્રહે રોહણાવનિઃ ॥

મોહાઢાદિત નેત્રાણામાત્મરુપમપ્શ્યતામ્ ।

દિવ્યાંજન શલાકેવ સમતા દોષનાશકૃત્ ॥

વલી—સમતા તે નરકને વારણે જોંગલ જેવી છે, અને મોદ માર્ગની દીપિકા છે. વલી ગુણ રુપ રત્નોને સંગ્રહ કરવામાં રોહણા ચલ પર્વતની જૂમિકા જેવી છે જેનાં નેત્ર મોહવન્ને ઢંકાયાં છે તે પોતાના રુપને જોઈ શકતા નથી તેને સમતા તે દિવ્ય અંજન શલાકા રુપ છે. અને અજ્ઞાન પશુને ઠેદનારી છે. વલી જુડ. વાહુવલી, આહાર, પાણી નિડ્રા વિના, શીત, તાપ, પાણી, મઠ, માંસ વિગેરે અનેક જંગલી પ્રાણીઁથી થતા ડપસર્ગ સહતા સુંદર રાજજીવન તજી અધોર વનમા એકલા વાર મહીના સુધી કાઝસગે રહ્યા પણ હું મોટો અને મારા વીજા ખાઈ નાના તેને કેમ નમું ? એવી માને થયેલી વિપમતાથી પ્રચંદ ડગ્ર તપનું ફલ

न पाम्या. अने ते विषमताने तजी परमोत्कृष्ट समज्ञाव मित्रने
आदरतां तरतज अनंत ज्ञान दर्शन चारित्र अनंत वीर्यआदि
अबाधित लक्ष्मीने सहज पाम्या.

वली प्रसन्न चंद्र राजरुषि, खामी वगरना बाह्य चारित्रने
सेवता पण समज्ञाव मित्रने विसारतां तरतज सातमी नरकनां
दलीयां तैयार कीधां अने तत्क्षणज थोडीवारमां अनंत करुणा
पात्र समज्ञावने सेवतांज केवल कमलाने पाम्या.

आ संसार समुद्र. विषय कषाय रुप जले जरेला, काम तृष्णा-
रुप वरुवानल सहीत, जन्म जरा मरण शोक वियोग चूख तरस
ठंरु ताप ठेदन जेदन, तथा अशरण अचानक रोग अगुप्त आदि
अनेक जय रुप मष्ट कष्टप मगर आदि जल जंतुनो आवास, तथा
अनेक विकल्प रुप मोजांवाळा महा जयंकर अगाध जव समुद्र जेमां
एक क्षण मात्र पण शाता न मले एवा दुःख दायक समुद्रमांथी
तारी, एकांतिक आत्यंतिक सहज अकृत स्वाधिन निरुपचरित
निर्झर अविचल अनंत सुखरुप शीव नगरे पहोंचाडवा एक-समज्ञा-
वज समर्थ ठे. उक्तंच.

सेयंबरो, य आसंबरो य बुद्धो अ अहव अन्नोवा ।

समज्ञाव जावि अप्पा, लहेइ मुकं न संदेहो ॥

वली.

प्रगट जेद विज्ञान, आपगुण परगुण जानै ।

परपरिणति परित्यागि शुद्ध अनुज्ञौ श्रिति ठानै ॥

करी अनुज्ञव अज्यास सहज संवर परगाशै ।

आश्रव द्वार निरोद्ध कर्मघन तिमिर विनाशै ॥

व्य करी विज्ञाव समज्ञाव जजी, निर्विकल्प निजपद गहै ।

निर्मल विशुद्ध शाश्वत सुधिर परम अतींद्रिय सुखलहै ॥

એમ સર્વ ઠેકાણે સમજાવનુંજ વચાણ જોવામાં આવે છે. સમજાવ અનુપમ છે. તેને કોની ઉપમા આપી? તેનું જેટલું વચાણ કરીએ તેટલું ઝૂંઘું છે તેનું વર્ણન કરવાને કોઈપણ સમર્થ થાય નહિ. વધારે શું કહિયે? પૂર્ણ સમજાવવાલાના સુખને વર્ણવવાને કેવલી જગવંતની જીઘ્ઘા પણ અસામર્થ્ય જજે છે તો અન્યની શી ગણત્રી ?

સોરઠા-સમજાવજ એક સમર્થ, અનુપમ શિવસુખ આપવા ।
તે વિણ સઘલી વ્યર્થ, વ્રત તપ સંજમની ક્રિયા ॥

માટે જ્ઞાન ધ્યાન તપ સંયમ એ સૌ શમજાવરૂપ અલંકારવચ્ચેજ પ્રશંસાને પામે છે નહિ તો સંસારસુખને આપી સંસાર વધારનાર હોવાથી અહિતકારીજ કહેવાય.

અનિચ્છન્ કર્મ વૈષમ્યં બ્રહ્માંશેન સમં જગત્ ।

આત્માન્નેદેન યઃ પશ્યેદસૌ શિવં ગમી શમી ॥

અર્થ-કર્મથી થતા વૈષમ્યને નહિ ગણકારતાં જગતના સર્વે જીવોને ચેતન્ય સત્તાએ સામાન્ય જાણે છે અને સર્વ પુદ્ગલોને પૂર્ણ ગલન ધર્મે સામાન્ય જાણે છે. તે દ્રષ્ટાનિષ્ઠ વિકલ્પને તર્જી સમજાવને જજતાં મોહગામી થાય છે અને અતીન્દ્રિય શાશ્વત નિષ્પ્રયાસિક સ્વાધીન નિરંતર આત્મિક સુખને પામે છે.

સામાયક સિદ્ધ્યુપાયસ્ય પ્રથમોધિકારઃ સંપૂર્ણઃ

શ્રી સામાયકસ્વરૂપવર્ણનોનામઃ

દ્વિતીયોધિકારઃ

પણ મિથ્યા સામાયકને સત્ય સામાયક જાણનાર ને માનનારને પૂર્વોક્ત ફલની પ્રાપ્તિ થાય નહિ. યથા—

શ્લોકઃ—યતઃ પ્રવૃત્તિર્ન મણૌ, લઙ્ગ્યતે વા ન તત્ફલમ્ ।

અતાત્વિકી મણીફ્ફતિ, મ્ણિ શ્રધ્ધાચ સા યથા ॥

તથા યતો ન શુધ્ધાત્મ, સ્વજ્ઞાવાચરણં ઞવેત્ ।

ફલં દોષ નિવૃત્તિર્વા, ન તદ્ જ્ઞાનં ન દર્શનમ્ ॥

જૂઠા મણિને મણિ જાણવાથી યરા મણિનું જ્ઞાન અવરાય છે. વલી તેજ જૂઠા મણિને મણિપણે નિર્ધાર કરવાથી મણિનું દર્શન પણ અવરાય છે. તેથી યરા મણિનું આચરણ પણ થતું નથી તેમજ મણિના લાજ્ઞોગાદિ પણ મલતા નથી. એ પ્રમાણે ચપલ પુદ્ગલમાં આત્મ પણું (પોતાપણું) માનવાથી અને વિષયાદિ રોગોમાં જોગ માનવાથી આત્માના સર્વે સ્વજ્ઞાવ ચપલ થઈને આપ આપણું કામ કરી શકતા નથી (આવરણને પામે છે.) તો યોટી મણિને યોટી જાણવાથી યરી મણિનું જ્ઞાન થાય છે. તેમ જે પુદ્ગલજ્ઞાવથી ન્યારું એવું આત્મ સ્વરૂપ તે માંહેજ આત્મબુદ્ધિ થવાથી, અને પુદ્ગલને પર અને જરુ જાણવાથી, અથવા ડુઃખનું સ્થાનક જાણવાથી, પુદ્ગલ સંગે ડપજેલો સંકલ્પ વિકલ્પ સર્વે નાશ પામે છે. ંટલે સર્વે આવરણ નાશ પામી આત્માના કેવલ જ્ઞાનાદિ ગુણો પ્રગટ થાય છે.

પ્રશ્ન—હે જગવંત તો મને સાચા સામાયક તથા જૂઠા સામાયકનું સ્વરૂપ કૃપા કરી સમજાવશો ?

ઉત્તર—હે વત્સ તું વિનય, વિવેકસહિત શાંત ચિત્તે નિર્વિકલ્પપણે પરમોપકારી સર્વજ્ઞ આત્મ જિનેશ્વરનાં અમૃત સમાન વચનો સાંજલી

हृदयमां ग्रहण कर, कारणके ज्यां सुधी जेनुं चित्त दृष्टिराग, द्वेष, मूढता, कदाग्रह, विगेरेयी अशुरू ठे त्यांसुधी तेने सद्वोधनी प्राप्ति थवी असंज्ञाव्य. ठे

काव्य.

असद् ग्रावमये हि चित्ते, न कापि सद्भावस प्रवेशः ।

इहांकुरश्चित्त विगुरु बोधः, सिद्धांत वाचां वत कोपराधः॥

अर्थ—ते कदाग्रही माणसनुं चित्त पथ्यर जेवुं ठे जेम पथ्यरमां पाणी जेदे नहि तेम जिनवाणी रुप रस ते कदाग्रही माणसमां प्रवेश करे नहि. तेथी तेना चित्तरुप वृक्षमां शुरु बोध रुप अंकुर प्रगटे नहि.

असद्ग्रहानि ज्वलितं यदंतः, क तत्र तत्त्व व्यवसाय वद्विः।

प्रशांति पुष्पाणि हितोपदेशं, फलानि चान्यत्र गवेषयंतु ॥

अर्थ—जेनुं अंत.करण अठता पदार्थना कदाग्रह रुप अशिवने बलेलुं ठे तेना हृदयमां तत्वव्यापाररुप वेळि केम करी जगे ? अने समतारुप फुल केम फुटे ? तथा हितोपदेशरुप फळ क्यांथी थाय ? ते माटे कदाग्रह तजी तत्व ग्रहण करवुं.

उपजातिवृत्तम्.

कुतर्क दात्रेण लुनाति तत्ववद्वीरसान्सिंचति दोष वृक्षं ।

क्षिपत्यधः स्वाङ्गफलं शमाख्यमसद्ग्रहः कोपि कुहुविलासः ॥

जे कदाग्रही ठे ते कुविचाररुप दातरने करी तत्वरुप वेळीने ठेदे ठे अने पापरुप वृक्षने जळ सिंचे ठे तथा समतारुप अमृत फळने धूलमां नांखे ठे एवो कदाग्रहरुप अमावास्यानी रात्रिनो विलास ठे.

ઉપજાતિવૃત્તમ્.

સ્થાલં સ્વબુદ્ધિઃ સુગુરોશ્ચ દાતુ, રૂપસ્થિતા કાચન મોદકાલી ।
અસદ્ગ્રહઃ કોપિ ગલેગ્રહિતસ્તથાપિ જોક્તું ન દદાતિ હૃષ્ટઃ ॥

શિષ્યની બુદ્ધિરૂપ થાલમાં સુગુરુ શુદ્ધ જ્ઞાનરૂપ મોદક પીરસવા માંમે છે, પણ કદાગ્રહ આવી ગલું પકમે છે, તેથી જિનવચનરૂપ મોદક જમી શકાતા નથી. એવો કદાગ્રહ હૃષ્ટ છે.

આમે ઘટે વારિ ઘૃતં યથા સદ્વિનાશયેત્તં ચ ઘટં ચ સઘ્વઃ ।

અસદ્ગ્રહ ગ્રસ્તમતેસ્તથૈવ, શ્રુતાત્પ્રદત્તાહજયોર્વિનાશઃ ॥

જેમ કાચા ઘડામાં પાણી જરવાથી ઘમાનો તેમજ પાણીનો નાશ થાય છે, તેમજ કદાગ્રહી માણસને શાસ્ત્ર શીખવતાં—અર્થ આપતાં શાસ્ત્રનો તેમજ તેનો પોતાનો બંનેનો વિનાશ થાય છે.

અસદ્ગ્રહો યસ્યગતો ન નાશં, ન દીયમાનં શ્રુતમસ્ય શસ્યં ।

ન નામ વૈકલ્ય કલંકિતસ્ય પ્રોઢા પ્રદાતું ઘટતે નૃપશ્રીઃ ॥

જેમ કોઈ ઘેલા આદમીને મહોટી રાજ્યલક્ષ્મી આપવી ઘટે નહિ, તેમ જેહનો કદાગ્રહ ગયો નથી તેવા પ્રાણીને ધર્મોપદેશ આપવો યોગ્ય નથી.

વિદ્યા વિવેકો વિનયો વિશુદ્ધિઃ, સિદ્ધાંતં વાલ્લજ્ય મુદારતાચ ।

અસદ્ગ્રહાદ્યાતિ વિનાશમેતે ગુણાસ્તૃણાનીવ કણાદ્વાસેઃ ॥

જેમ અગ્નિથી ઘાસનો સમૂહ જસ્મિન્નૂત થાય છે તેમ વિદ્યા, વિનય, વિવેક, વિશુદ્ધિ અને સિદ્ધાંત ઉપર વલ્લજતાપણું અને ઉદારતા એ સર્વ કદાગ્રહથી નાશ પામે છે.

વલી શ્રીમદ્દશોવિજયજી કદાગ્રહવિષે પદ કહે છે:—

रागे प्रजाती:

इष्टिरागे नवि लागीये, वली जागीये चित्ते ॥
 मागीए शीख झानी तणी, हठे चांगीये नित्ये ॥ १ ॥
 जे ठता दोष देखे नहि, जिहां जिहां अति रागी ॥
 दोष अठता पण दाखवे, जिहार्थी रुची चागी ॥ २ ॥
 इष्टिरागे चले चित्तिथी, फरे नेत्रे विकराले ॥
 पूर्व उपकार न सांजरे, पने अधिक जंजाळे ॥ ३ ॥
 वीर जिन जव हुता विचरता, तव मंखलि पुत्तो ॥
 जिन करी जरु जने आदर्यो, इहां मोह अतिधूत्तो ॥ ४ ॥
 रुझिजंडार रमणी तजी, जजी आपमति रागो ॥
 इष्टिरागे जमाली लहो, नवी जवजल तागो ॥ ५ ॥
 वली आचार्य सावध्य जे, हुठे अनंत संसारो ॥
 इष्टीरागे समती पण थयो, महा निशीथ विचारो ॥ ६ ॥
 हुए जिन धर्म आशातना, अजाण्युं कहे रंगे ॥
 मंरु आगळे जीनवरे, वदीठ जगवड् अंगे ॥ ७ ॥
 गामना नटने मूर्खनो, मिढ्यो जेहवो जोगो ॥
 इष्टीराग मिढ्यो तेहवो, कथक सेवक लोगो ॥ ८ ॥
 आपण गोठडी मीठडी, हठीने मन लागे ॥
 झानी गुरु वचन रळीयामणां, कटुक तीरसां वागे ॥ ९ ॥
 इष्टीरागे त्रम उपजे, झान वधे गुणरागे ॥
 एहमां एक तुमे आदरो, जलो होय जे आगे ॥ १० ॥
 इष्टीरागी कदा मत हुवो, सदा सुगुरु अनुसरजो ॥
 वाचक जशविजय कहे, हितशिख मन धरजो ॥ ११ ॥

वली जष्टीराग उपर रक्तपुरुषनी कथा.

सामंत नगरमां एक बहुधान्यक नामनो चोधरी रहेतो हतो. तेने सुंदरी अने कुरंगी नामनी बेस्त्रीउं हती. तेने कुरंगी नामक युवा स्त्री पामीने वृद्धा सुंदरीनो अज्ञाव थयो. केटलाक दिवस पठी बहुधान्यके सुंदरीने कह्युं के हे जडे! तुं पोतानो हिस्सो लेइ पुत्र सहित बीजा घरमां जइ रहे. त्यारे ते सुशिलाए पतिनी आझा प्रमाणे कबुल कर्युं. त्यार पठी ते बहुधान्यकने कुरंगी कुटीलाए पोतानी चालाकी वडे वश कयों. केटलाक दिवसवाद ते बहुधान्यकने राजाना हुकमथी परदेश जवानो अवसर आव्यो त्यारे ते पोतानी कुरंगी स्त्री पासे जई कहेवा लाग्यो के हे कुरंगी ! हुं परदेश जाउं हुं; तुं घरमां खुशीथी रहेजे, मारे राजानी सेना साथे अवश्य जवुं पकशे. ते वचन सांजली कुरंगी कहेवा लागी के, हुं पण तमारी साथे अवश्य आवीश. तमारो विरह, अग्नि सरखो, हुं द्वाणमात्र सही शकती नथी. हे स्वामी ! आपना सन्मुख अग्निमां प्रवेश करी मखुं जलुं जाणुं हुं पण विरह-रूपी शत्रूने वश थवुं जलुं जाणती नथी. हे नाथ ! जेम वनमां शरण रहित हरणीने सिंह मारी नांखे ठे तेम तमारा वगर मने पण वियोग मारी नाखशे. एवां कपट सहित कुरंगीनां वचन सांजली बहुधान्यक बोढ्यो के हे मृगाक्षी ! एवुं बोलीश नहि. स्थिर थइ घेर रहे, केमके राजा जारे व्यञ्जिचारी ठे ते तने देखतां ग्रहण करीले. ए प्रमाणे कुरंगीने समजावी धन धान्यथी जरेलुं घर तेने सोंपी ते चोधरी राजानी सेना साथे गयो. सरागीनो एवो स्वज्ञाव होय ठे के, स्वेष्ठित वस्तुने पामी पठी कोइनो विश्वास करतो नथी, तेना वियोगथी मरणने पण श्रेष्ठ गणी लेठे; पण जेना उपर जष्टीराग बंधायो तेना दुर्गुणने देखी शकतो नथी. जेम नीच कूतरो क्रमीजाल अने मलथी विस निरस मांसने अमृत समान जाणे ठे तथा सुका हामकाने रसा-

यणें संमान जाणी चाटे ठे तेम रक्त मूर्ख अहितकारीने हितकारी मानी लीए ठे.

ते कुरंगी पोतानो पति गया पठी पोताना थारो साथे निःशंकपणे रमवा लागी, अने थोका दिवसमां तेथोने पोतानुं समस्त धन दोलत आपी खाइ खोइ पुरूं कीधुं. केटलाक दिवसे पोताना पतिनुं आववुं नजीक जाणी उत्तम पतिवृतानो ढोंग धारी रहेवा लागी बहुधान्यके पोताना गामनी जागोळे आवी एक वृद्ध तळे विश्राम कयों, अने पोताना नोकरने कुरंगी पासे मोकळ्यो, ते नोकरे कुरंगी पासे जइ कह्युं के हे कुरंगी । तमारा प्रिय पति आवी गया ठे माटे तेमने माटे जोजन विगेरे तैयार करो. अे सांजली कुटिलाए कह्युं के ए वात सुंदरी स्त्री पासे जइ कर, केमके श्रेष्ठ पुरुष होय ते पोतानो कुलक्रम ओलंघीने चाले नहि माटे सुंदरी पासे ए वात कर. आखरे ते मोटी ठे. माटे पहेले दिन तेने त्यांज जोजन थवुं जोईये. कुरंगीए ते माणसने आ-प्रमाणे समजावी मोटी स्त्री पासे मोकळ्यो, तेनी साथे कुरंगी पण गई. ते जई सुंदरीने कहेवा लागी के, वेन तमारा पति आव्या ठे, अेमने माटे घणी स्वादिष्ट रसोई बनावो. केमके तमे मोटां माटे पहेले दिन तमारे त्यां जमशे, ए सांजलीने सुंदरी बोली, हुं उत्तम स्वादिष्ट जोजन बनावीश; पण पतिने तारा हाथनी रसोई विना मारा तरफनुं कांईपण प्रसन्न आवे तेम जणालुं नथी. कुरंगी कहे के ते वातनी फीकर न करीश ए तो जमशे. पठी तेणे बहु प्रकारे सुंदर रसोई बनावी सज्जन पुरुष सर्वेने पोतासमान समजे ठे, डुरिजन कुटीला हमेशां पोताना दोष लुपाववानी युक्तिमां रहे ठे. त्यार पठी कामथी पीडायलो एवो चोधरी कुरंगीने घेर आव्यो. तो मेघविना आकाश जेवुं अने लोक रहित नगर जेवुं पोतानुं घर तेणे देख्युं, पण कुरंगीनुं मुखकमल जोवानी आलुरतामां रह्यो तेथी पोताने चक्रवर्ती करतां पण अधिक मानी रह्यो; अने मनमां मानेठे के मारी प्रिय कुरंगी जे कार्य करे

अगर जे कार्य न करे ते सर्वे मने प्रिय ठे. दृष्टिरागवालो योग्य अ-
 योग्य न देखे, नजाणे अेमां कांई आश्चर्य नथी. तेम दृष्टिरागी जीव
 पोताना आत्महितने जाणतो नथी के कयुं वचन मारा आत्माने हित-
 कारी थशे अने कयुं वचन मारा आत्माने अहितकारी ठे; ते समजी
 शकतो नथी. जेनां नेत्र रागरूप धंतुराना रस बडे जमी गयां ठे, ते पोताना
 स्वाधीन सुखने ठोमी सुखने माटे पराधीन थाय ठे, रागग्रशित जीव
 उतावलो मोटी आपदामां पने ठे, जेम मांसनी डली परोवेला दोहनी
 तिखी अणीवाला कांटामां फसाएली माठलानी जीजने ते माठलुं
 पोते पाहुं काढी शकतुं नथी—पण आखर मरणने पामे ठे तेम दृष्टी
 रागवालो कुमतमां पडी शुद्ध न्यायनां तत्वामृत उपजावनारां वचन
 समजी शकतो नथी. दृष्टीरागीने देखीने सज्जन पुरुषोना मनमां
 करुणा अने फीकर थाय ठे के अरेरे! आवां प्रत्यक्ष न्यायनां वचन
 अने केम नहि समजातां होय? अने दुर्जन पुरुषो तेनी हांसी करे ठे;
 के कोई आपदा अेवी नथी के जे ते रक्त पुरुषने न जोगववी पडे.
 बुद्धिवानने लायक ठे के चित्तमां मृदुता करी अेकांत हठ ठोमी वच-
 नना गुण दोष जाणी लेवा. सापनुं वील जाण्या पठी कोण बुद्धीवान
 तेमां हाथ घालशे? अेकांतीनुं मां सापना वील सरखुं जाणी बुद्धिवंते
 पक्षपात ठोडी न्याय मार्गे चालवुं. पठी ते बहुधान्यक चोधरीअे
 कुरंगीनुं मुख जोतां जोतां रसोईघर सामुं जोयुं, तो सुना घर सरखुं
 माळूम परयुं. पठी कुरंगीने कहेवा लाग्यो के हे प्रिया! मने उतावलुं
 जोजन कराव! त्यारे जमना दूत सरखी आंखो करी बोली के हे! दुष्ट
 तारा कुलक्रम प्रमाणे मोटी स्त्रीने घेर जोजन कर! एवां कुरंगीनां
 वचन सांजली ते मूंगो थई वेगे. दुर्निवार संताप जोगववा लाग्यो.
 अेवामां सुंदरीनो ठोकरो आवी प्रार्थनापूर्वक बोळ्यो हे पिताजी!
 घरे चाली जोजन करो. अेवुं सांजलतां ठतां पण चिंतातुर बेसी रह्यो
 अेटले कुरंगी. क्रोधसहित बोली आ तें शुं पाखंरु मांडयुं ठे? ताहरी

बहाली स्त्रीने त्यां जई केम जोजन करतो नथी ? एवां कुरंगीनां वचन सांजली ते चोधरी सुंदरीने घेर जमवा गयो त्यां पहाँचतांज सुंदरीए परम स्नेह साथे निर्मल चित्तथी कोमल उत्तम आसन आप्युं अने पतिनी निकट अनेक पात्र मूकी सरस रसीलां जोजन पीरस्यां परंतु निर्मल शुद्ध जिनवाणी जेम कटाग्रहीने रुचती नथी तेम ते सुंदरीनां पीरशेलां जोजन सर्वे अस्वादिष्ट लाग्यां तेणे अेवुं मानी लीधुं के आ जे जे करे ठे ते सर्वे मने अनिष्ट ठे, एवा विचारथी तेने ते जोजन रुच्यां नहि कामरूपी अंधकारथी आळादित थयेला बहुधान्यके चितव्यु के चंद्रमानी मूर्ति समान सुंदर रुपवाली कुरंगी केम क्रोद्धीत थई मारा तरफ दृष्टी पण करती नथी ? निश्चय करी में एनी विरुद्ध कंई कर्युं हशे. एवी चिंताथी जम्याविना ऊजो थयो, ते देखी सर्व कुटुंबीओअे कह्यु के अहींआं सर्वे मनोहर जोजन ठे, ते तमने शुं सारां लागतां नथी ? त्यारे ते चोढ्यो के मने एक पण पसंद नथी मने कुरंगी पासेथी कंईपण जोजन आणी पीरजो तो हुं प्रसन्न थाऊं. अेवां पतिनां वचन सांजली सुंदरी तरतज ऊठी कुरंगी पासे गई, ने कह्युं के स्वामी माटे सरस रुचे अेवु जोजन आपो कुरंगी बोली के आजे ताहारे घेर जोजन करवानुं हतुं तेथी मे कंईपण बनाव्युं नथी जो ते रक्त बुद्धी मारुं आपेलुं गोवर (ठाण) खाई लेशे तो मारा समस्त दुपण पण खमी लेशे एवुं मनमां विचारी गरम गरम चावेला धऊंन्ना दाणावालुं निव्य पातलुं गोवर लावी मशालाथी बघारी कह्युं के हे सुंदरी ले आ शाक लई जई स्वामीने पीरश, सुंदरीअे जई ते गोवर बहुधान्यकने पीरश्युं के तरतज सर्वे सुंदर जोजन ठोडी वारं-वार बहु प्रशंसा करतो जुडनी माफक ते गोवर जमी प्रसन्न थयो

आचार्य कहेठे के उष्टीरागवके जेनी सुद्धष्टी मुद्रित थइ ठे, ते अधर्मने धर्म, कुगुरुने सुगुरु, दुराचरणने सदाचरण, दुःखने सुख, कुमार्गने सुमार्ग, मानी लेठे तो बीचारो बहुधान्यक गोवरने सरस

જોજન માની લે એમાં શું આશ્ચર્ય ? જેનું ચિત્ત ડ્રષ્ટીરાગ, કદાચહ જૂઠી હઠ રૂપી વજ્રમય કોટથી વિંટાયલું છે, તેના ચિત્તમાં સદ્વોધનો કેમ કરી પ્રવેશ થાય ? જેમ અગ્નિમાં કમલ નિપજે નહિ, તપેલા લોહ ઉપર પડેલું મેઘવિંડુ તુરત નાશ પામે, તેમ સદ્ગુરુના મુખ કમલથી ઉપજેલાં અમૃતમય જિન વચન કદાચહીના ચિત્તમાં વીલકુલ અસર કરી શકતાં નથી. તથા પૂર આવતાં નદીના તીરે કોમલ ઢોડ ટકી શકતા નથી તેમ કદાચહીના ચિત્તમાં સદ્વોધ ટકતો નથી અને હમેશાં કુતર્કરૂપી કીફાઈ તેના ચિત્તને અતિશય ક્લેશિત કરે છે અને સદ્વોધનાં વીજને ઝાઈ જાય છે તો સદ્વોધની વૃદ્ધિ કેમ થાય. અને શમ સુખની પ્રાપ્તિ કેમ કરી થાય ? જેમ ધ્રુવરુને સૂર્યનું દર્શન થાય નહિ તેમ કદાચહીને સમ સુખ નજરે પળ પડે નહિ. એવા કદાચહીનો સંસર્ગ પણ વર્જનીય છે—

કાવ્યં.

અસદ્ ગ્રહસ્થેન શમં સમંતાત્સૌહાર્દઃપ્રદુઃખમવૈતિ તાદૃગ્ ।
ઉપૈતિ યાદૃક્કદલી કુટ્ટદ સ્ફુટન્નુટત્કંટક કોટી કીર્ણા ॥

જેમ કેલનું વૃક્ષ તે કંથેરાદિક વૃક્ષને સંગે કાંટાયે કરી કોરાય છે તેમ જે પ્રાણી કદાચહી સાથે મિત્રાઈ કરે તે અંતે ડુઃખના વિપાકને પામે છે. માટે કદાચહીનો સંગ તજી જવ જાયથી ઉદ્વિગ્ન થઈ, વિષયાદિકને અસાર જાણી આઠ મદ રહિત થઈ, લોકિક રીતથી પરા-ડ્મુખ તથા ગુણગ્રાહી થઈ વિનયપૂર્વક સ્વસમયમાં પ્રવર્ત્તાવનાર જિનેશ્વરનાં વચન સાંજલો. કારણકે “વિનયમૂલે પન્નત્તો ધમ્મો” એવું સુત્રનું વચન છે. ધર્મનો વિનયીજ ધર્મ પામે.—

જિનેશ્વરનાં સર્વે વચનો પરસમયથી મૂકાવી સ્વસમયમાં આચરણ કરાવનાર છે—

શુદ્ધાતમ અનુજવ સદા, સ્વસમય એહ વિલાસે ।
પરવત્ની ગંદત્ની જેહ પમે, તે પરસમય નિવાસે ॥

ગાથા.

જીવો ચરિત્ત દંસણ, ણાણઠિર્ઝ તં હિ સસમયં જાણં ।
પોગ્ગલ કમ્મપણ્સઠિચ્ચંચ હિ જાણ પરસમયં ॥

સમ્—યથાર્થપણે અને અય્—જાણવું જવું—માટે કપાય રહિત,
પોતાના શુદ્ધ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રમાં સ્થિર રહેવું તે સ્વસમય છે તથા
જે વચનોવમે સ્વસમયની પ્રાપ્તિ થાય તે પણ સ્વસમય છે. માટે
જિનેશ્વરનાં વચનો સ્વસમયમાં સ્થિત કરનાર હોવાથી માત્ર તેજ
સ્વસમય છે. તે માટે સ્વસમયને રુચિ સહિત સાંજલો ગ્રહણ કરો. તે
અર્થને સન્મુખ થાઉં તેના પરમાર્થને પૂઠો જાણો માટે હે વત્સ હવે
સ્વસમય અનુસાર જૂગ તથા સાચા સામાયકનું સ્વરૂપ કહું તું તે
સાવધાન ચિત્તે સાંજલ

સામાયકનું સ્વરૂપ—શમ્+આય, શ્કઃ એમ સામાયક શબ્દ
સિદ્ધ થાય છે

શમ્—શમજાવ—પૂરણ ગલણ ધર્મે સામાન્ય સર્વે પુદ્ગલો તથા
ચૈતન્ય ધર્મે સામાન્ય સર્વે જીવો તેમાંથી એકને દ્રષ્ટ અને એકને
અનિદ્ર ન કલ્પતાં, મન વચન કાયા સ્વપર જીવના દ્રવ્ય જાવ પ્રા-
ણની હિસામાં ન પ્રવર્તાવતાં નિજ શુદ્ધ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રમાં સ્થિર
રહેવું તે શબ્દ નયે સામાયક છે. તે આત્મ સ્વજાવજ છે તેજ ધર્મ છે.—

ચારિત્તં સ્વલ્લુ ધમ્મો, ધમ્મો જો સો સમોત્તિ ણિદિઠો ।

મોહ સ્કોહ વિહૂણો, પરિણામો અપ્પણો સમ્મો ॥

અર્થ—ચારિત્ર તેજ નિશ્ચય ધર્મ છે, અને શમજાવ તેજ નિશ્ચય ધર્મ
છે, અને મોહ ક્ષોભ રહિત શુદ્ધ આત્મ પરિણામ તેજ શમજાવ છે.

ઉક્તંચ ઝગવતિ સૂત્રે: “ આયા યલુ સામાઙ્યં ” પળ શમજ્ઞા-
વની અપેક્ષા વિના માત્ર “ સામાઙ્ય વય જુત્તો ” આદિપાઠ
બોલવા અને દ્રવ્ય પ્રાણ જાવ પ્રાણની રક્ષાની અપેક્ષા ન રાખવી
અને જાવની શુદ્ધિનીના મન વચન કાયાનું આર્ત રોદ્રપણે પ્રવર્તા-
વવું તે યરું સામાયક નથી.

દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ જાવ સહીત જે વસ્તુ ઠે તે સત્ ઠે. જાવ ધર્મ
વિના વસ્તુ સત્ય કહેવાય નહિ માટે જાવધર્મ વિના દ્રવ્ય પરંપરા તે
અહિતકારી, જિનેશ્વરની આજ્ઞાથી વહાર ઠે. ઉક્તંચ—

લોયાણં એસ ઠિઈ, અજ્ઞાય પજ્ઞાય ગયાય મજ્ઞાયા।

દ્વ પરંપર ઠવણા, કુલ ક્રમં નેવ મિલ્હિહસ્સં ॥

માત્ર લોકની સ્થિતિ કુલપરંપરા પ્રમુખ મર્યાદા તે દ્રવ્ય પરંપરા
સ્થાપના કહિયે કુલ પરંપરાથી આવેલી નહિ ઠોમીયે, એ સંસારનો
વ્યામોહ જાણવો—અર્થાત્ પોતાની કુલક્રમ મર્યાદા પાલે પળ શુદ્ધ
અશુદ્ધની વહેંચણ ન કરે તે લોકસ્થિતિ દ્રવ્ય પરંપરા જાણવી.

મૂઠાણં એ સ ઠિઈ, ચુક્કંતિ જિણુત્ત વયણ મગ્ગાઈ ।

હારંતિ બોહિલાજ્ઞં, આય હિયં નેવ જાણંતિ ॥

મૂર્ખોની એ પૂર્વોક્ત સ્થિતિ કુલક્રમાગત મર્યાદા જિનોક્ત મા-
ર્ગથી ચુકે ઠે, તે આત્મ હિતને જાણતા નથી. ડુર્લજ સદ્બોધના
લાજ્ઞને હારે ઠે.

દ્વવપરંપર વંસો, સંજમ ચુક્કાણં સવ્વ જિવાણં ।

જાવ પરંપર ધમ્મો જિણંદ આણાઈ સુપસિદ્ધો ॥

અર્થ—દ્રવ્ય પરંપરા વંશ ઇટલે જે કુલને વિષે જન્મે તે વંશ કહીએ.
તે સત્તદશ વિધ સંજમ ત્રષ્ટ સર્વ જીવોને ઠે અને જાવ પરંપરા ધર્મ
તે જિનેંદ્ર આજ્ઞાથી સારી રીતે સુપ્રસિદ્ધ ઠે પળ વિતરાગની આજ્ઞા-

विना द्रव्य परंपराए तप जप संजम किया सर्व ठार उपर लिपण
समान नकामुं जाणवुं. माटे लौकीक द्रव्य परंपरा हेय ठे अने लोको-
त्तर आवश्यकादि किया आझापूरवक फलदायक ठे

गाथा.

अणुयोगदारसुत्ते, लोगुत्तर वस्सयं जिणवरेहिं ।

आणाए अणुचिन्नं, मुखफलं होइ जव्वाणं ॥

अर्थ—अनुयोगद्वार सूत्रमां लोकोत्तर आवश्यके वितराग देवे प्ररूप्युं
ठे के—आज्ञा पूर्वक आचरेलुं अनुष्ठान जन्य जीवोने मोक्षफल आपे.

गाथा.

आणाए अणुचिन्ना, वस्सय कालंमि समण संघेहिं ।

लोउत्तरीआ ठविआ, परंपरा वियरागेहिं ॥

अर्थ—आज्ञा पूर्वक श्रमण संघे आचर्यो जे व्यवहार ते लोकोत्तर
स्थापना जाव परंपरा ठे एम जिनेश्वर देवे कह्युं ठे

गाथा.

जंकिंचि, अणुछाणं जिणेंद आणाए बहु फलं होइ ।

जह वरु तरुव्ववीयं, विछारं लहई वुढंते ॥

अर्थ—जिनेइ आझा पूर्वक करेलुं थोरुं पण अनुष्ठान बहु फल
आपनारुं थाय जेम नानु पण वरुनुं बीज विस्तारी शाखा प्रतिशाखा
बहु फलने आपे तेम जिनेश्वरनी आझा सहितनु अनुष्ठान उत्तम
फलने आपे

गाथा.

ओवंपि अणुछाणं, आण पहाणं करेइ पावजरं ।

लहुज्जं रवि कर पसरो, दहदिशि तिमिर पणासेइ ॥

શ્રોતું પણ અનુષ્ઠાન આજ્ઞા પ્રધાન કરેતો પાપનર તે પણ લઘુકર્મી
થાય જેમ સૂર્યનાં કિરણો પસરતે ઢતે દશે દિશાનો અંધકાર નાશ પામે.

ગાથા.

જો પૂજ્ઞાદેવો, તવ્વયણં જે નરા વિરાહંતિ ।

હારંતિ બોહિલાન્નં, કુદિઠિ રાણણ અન્નાણી ॥

જે જિનવર દેવને પૂજે પણ તેનું વચન જે પુરુષ વિરાધે તે પુરુષ
મિથ્યાદ્રષ્ટી રાગવ્રતે બોધવીજ સમ્યક્ત્વ પ્રતે હારે. અને જે દેવને
પૂજીએ તે દેવની આણા માનીએ તો સુખદાયી થાય.

ગાથા.

પૂઆ પચ્ચરુકાણં, પોસહ ઉવવાસ દાણ સીલાઈ ।

સવ્વંપિ અણુઠાણં, નિરઠ્ઠયં કણય કુસુમુવ્વ ॥

જિનપૂજા, મહાવ્રત, પ્રમુખ મૂલોત્તર ગુણ, પચ્ચરુકાણ, પોસહ, પર્વ
તિથિ, અનુષ્ઠાન, ઝપવાસ, ચક્રવિહાર, દાન, શીલ, બ્રહ્મચર્ય ઇત્યા-
દિક સર્વે અનુષ્ઠાન આણા રહિતને ધંતુરાના ફૂલની પેઠે નિરર્થક
જાણવાં. જેમ ધંતુરાનું ફૂલ દેખીતું શોભે છે પણ અંદરથી જેર વાલું
અને સુગંધી રહિત તેમ પ્રતિક્રમણાદિ ક્રિયા જિનેશ્વરની આણા વાજુ
મેલીને હોય તો જિન આણા રૂપ સુવાસવિના અને મિથ્યાત્વાદિક
જેર યુક્ત માટે નિરર્થક જાણવાં. જેની આજ્ઞા આરાધવા ઝપર અને
આજ્ઞા જાણવા ઝપર બુદ્ધિ નથી તેને ગાય, હરણ, વૃદ્ધ, પથ્થર, ગધેડા,
તરણાં, કૂતરા, સરખા જાણવા.

ગાથા.

જેસિં ન આણ બુદ્ધિ, વિદ્યા વિસાણ ચૌરીમા મુદ્ધી ।

તો ગોમિઅ રુઘ પથ્થર, રવરતિણ સુણાઈ સારીઠં ॥

જે પુરુષને જીનેશ્વરની આજ્ઞા આરાધન બુદ્ધિ નથી તે પુરુષ

અથવા સ્ત્રીઓને ગાથામાં કહેલા જામ, ગાય, પથ્થરાદીક જેવા જાણવા જે વીજી વિદ્યા વિજ્ઞાન અને ચતુરાઈવંત છે પણ જિનેશ્વરની આજ્ઞા રહિત છે તે નિરર્થક છે. જિન આજ્ઞા તત્વાર્થ વિપયિક વુદ્ધિ નથી. તેમાં શ્રુત જ્ઞાનની ચતુરાઈ મન શુદ્ધીએ પણ ગુણ નથી તે જીવો કૂતરા, ગધેઘાથી હીણ જાણવા જિન આજ્ઞા રહિત અનુષ્ઠાન તે વંદ્યા પુત્ર સમાન અને જૂમિના ત્રિજેવું, આકાશના વાચકા જરવા જેવું, આંધલા આગલ પ્રધાન સ્ત્રીના હાવજાવ સરખું જાણવું વહેરાને કરણ જાલ, તથા વહેરા આગલ વીણા વગાનવી, તેમ આજ્ઞાત્રપ્તનું ચારિત્ર નટની પેઠે વિડવના રૂપ જાણવું.

ગાથા.

આજ્ઞા જઠં ચરણં, વેસા દાસીણ ણેહ તુલ્લં ।

કિંવાગ ફલ મસારં, તત્તાય સીસાઙ્ગં અં નીરં ॥

આજ્ઞા ત્રપ્ત ચારીત્ર વેશ્યા તથા દાસીના સ્નેહ તુલ્ય કિપાક ફલની માફક અસાર અથવા તત્ત લોહને સ્વાંતિ નક્ષત્રના જલની પેઠે નિરર્થક છે

સંતોકચંદ કહે છે—જીન આજ્ઞા વિના સરવે નિરર્થક છે તે આપણે જાણીએ ઠીએ એવિયે વધારે લખવાની શી જરૂર છે ?

જત્તર—હજુ તમે નથી જાણતા કે મિત્રાદિક ચાર જાવનાઓ હમેશ અવસ્ય આપણે જાવવી જોઈએ કે ચૌદ રાજ્ય લોકમાં જે જીવ છે તે આપણા વંધુ જાણવા એટલે એમાંથી કોઈ જીવ જેલધારી કુગુરુઓના સપાટામાં આવે નહિ જાહેર પાપી અને મિથ્યાત્વી જીવો દેખાય તેનો તો કોઈ જરૉંસો રાખતો નથી પણ ઊપરથી જૈનનો જેલ દેખી જોલા લોકો જરૂસો કરે માટે ચેતવવું જોઈએ જે લોકો એવાને સેવે છે અને સારો માલ ખવડાવે છે વિનયાદિક કરે છે. તેજ જોલા લોકોને છોટી ધામધુમ કરી જરમાવી દેવ, ચરુવર્તી આદિના વિપ-

યોની લાલચમાં પાત્રી સંસાર સમુદ્રમાં ફુવાવે છે. કે જીવોતો વાપરના અનાદિ વિષયોના લાલચુ ઢેજ તે જૂલે તેમાં શો અચંવો છે? માટે એવા કુગુરુઓથી દૂર રહેવા માટે ચેતવણી આપી છે. અને જે એવા કુગુરુઓની સેવા નથી કરતા તેને તો એ કાંઈ વૂઠાવી શકતા નથી. અને જ્ઞાની પુરુષ ઝૂપર મઘર ધરી વેગલેથી પળ ઘણાં ભૂખંડુ સ્વમાં કરે છે કે જેમ જ્ઞાનીઓને હરકત પહોંચે, એમ છે તો પણ આપણે તો ગમે તેવો જીવ સંસાર સમુદ્રથી તરે તે ઉદ્યમ કરવો. કોઈ ઉપર દેશ ધરવાની જરૂર નથી. અને પરમેશ્વરની આજ્ઞાનો મહિમા વધારવા માટે લખ્યું છે. વલી અન્યમતી કહે છે—“ આગે જીવ વિષય લાલચી તેહને ઝોગ દેખાડ્યા રચી ” એટલે જે લોકો વિષયોને ચાહે છે તેજ એવાની પાસે શાસ્ત્ર કથાઈ સાંજલે છે. પણ જિન આણા વિનાનું જે કથન તે જીવ ઝમણનો હેતુ જાણવો. જિનેશ્વરની આણામાં વર્તતાં સોહાદિક શત્રુઈનું જોર ચાલે નહિ, જીન આણારૂપ મંદિરમાં મિથ્યાત્વ અને રાગાદિ ચોરટાઈ પ્રવેશ કરી શકતા નથી માટે જિન આણા માંહેજ રહેવું.

વલી આજ્ઞા રહિત ચારિત્ર કેવું છે તે કહે છે.

ગય જૂત કવિઠ ફલં, પયંગ રંગુવ્વ તહયા મિગ્ગ તન્હા ।

વિણય વિહુણં રુવં, સંઝારાગુવ્વ વિજ્જુલયં ॥

અર્થ—હાથીનું સ્વાધેલું કોતું તે અસાર છે તેમ આજ્ઞા વિનાનું ચારિત્ર અસાર તથા પતંગના રંગની પેરે આજ્ઞા રહિત ચારિત્રને ઝષ્ટ થતાં વાર લાગે નહિ. વલી મૃગતૃણાજલની પેરે સાચું દેખાય, પણ તૃણા ન જાગે તેમ આજ્ઞા રહિત ચારિત્રથી પરમાનંદ અમૃતની તૃષ્ણા ન જાગે. વિનય વિના રૂપની પેઠે, એટલે પુરુષ ઘણો રૂપવંત હોય પણ વિનય વિના શોજા ન પામે વલી જાદરવા મહિનામાં વાદલાંનો તરેહ તરેહ વાર રાતો પીલો સંધ્યાનો રંગ થાય છે તે દ્વાણેકમાં નાશ થઈ જાય તેમ આજ્ઞા રહિત ચારિત્ર નાશ પામે છે. જેમ વીજલીનો ઝબકારો ન રહે તેમ આજ્ઞા રહિતનું ચારિત્ર અસ્થિર જાણવું.

हवे आणा रहित धर्म केवो ठे ते कहे ठे.

नयण विहिणं सुमुहं, रसोश्चा लवण चाव वाहिरियां ।

निश् विणा किं रज्जं, पिप्पं विणा ए परवंधो ॥

नयनविना सारु मुख, लवण विनानी रसोश्च, नीति विनानुं राज्य
अने प्रेम विनानो सबध जेम असार ठे तेम आझा विनानुं अनुष्ठान
असार जाणवुं

लठि विणा ए सुकं, सोआरविवज्जिअं च वस्काणं ।

पुत्तं विणा ए वंसो, तह आण विवज्जियो धम्मो ॥

लक्ष्मी विना सुख न होय, एटले धन धान्यादि लक्ष्मी विना
संसारिक सुख न होय, तेम आणा रुप लक्ष्मी विना जीव धर्म करे
पण मोक्ष सुख न पामे आणा वर्जितने व्याख्यान न शोचे, एटले
व्याकरण, न्याय, काव्य कोपाटिक चतुराई विना व्याख्यान न शोचे.
तेम आणा रुप चतुराई विना धर्म न शोचे. पुत्रविना वंश न चाले
एटले पुत्रविना जेम वंश न चाले तेम जिन वचन-रुप पुत्रविना धर्म-
रुपी वंश न चाले तेमज पूर्वोक्त प्रकारे जिन आझा वर्जितधर्म न होय.

हवे जिन आणा रहित धर्म कयों लेखे न आवे

ते दृष्टांत सहित दृढ करे ठे.

इकमय सुण रहिजं, दस गुणीजं तहइ कोमि माहप्पं ।

तव्वीरहे किं सन्ना, लहेइ सखाइ सह मिह्वं ॥

एकमाना अंकविना जेम हजारो मीनां पण संख्याने पामे नहि,
तेम जिन आणा रहित क्रिया वांछित फलने आपे नहि क्रियातो क्रि-
याना फलने आपे पण वांछित फलनी प्राप्ति जिन आझा सहितनी
क्रियाथी वने.

इकं जिणेंद आणा, सुन्नोवमि आइ आण रहिआइं ।

वय दाण सील नाणं, न लहइ इकंपि तंवमयं ॥

એકમાના અંક સરખી જિન વિતરાગની આજ્ઞા અને શૂન્ય મીનાં સરીખાં વ્રત, દાન, શિલ, જ્ઞાન તે એક દમડી માત્ર પણ મૂલ્ય ન પામે.

જો કોઈ આણા રહિજ, પૂઆપમુહં કરેઈ તિક્કાલં ।

તસ્સવિ સન્નમસુહં આણા વજ્ઞં અણુઠાણં ॥

જો કોઈ પુરુષ આજ્ઞા, રહિત ત્રણે કાલ પૂજા પ્રમુખ કરે, તેહનું પણ સર્વ ક્રિયા અનુષ્ઠાન, અશુરુ જાણવું. આજ્ઞા બાહિર અનુષ્ઠાનપણાથકી.

જહ કોઈ મિસ્સદિઠી, ઉત્તર કાલં કરેઈ સજ્ઞાયં ॥

નાલિયર દીવ મણુઆ, અન્ને રાત્રિ દોસત્તં ॥

જેમ કોઈક મિશ્રદ્રષ્ટિની ઉત્તર કાલ સાંજ, સવાર પ્રતિક્રમણા દિકની ક્રિયા, તે નાલિયેર દીપના મનુષ્યની પેઠે નિષ્ફલ જાણવી. નાલિયેર દીપના રહેવાશી મનુષ્યોને નાલિયેર ઘણાં મલવાથી અનાજ ઉપર રાગ અથવા દ્વેષ હોતો નથી, તેમજ મિશ્રદ્રષ્ટી જીવને જિનેશ્વરની આણા ઉપર રાગ અથવા દ્વેષ હોતો નથી તો આણા ગ્રહણ વિનાની ક્રિયા તે નિષ્ફલ જાણવી.

તે રુમરુવ મણિ તુલ્લા, ઘંટા લાલુવ્વકકચ કિં તણયા ।

કુકર ચમ્મ રસિલો, સાયં ન લહેઈ ગુસિણસ્સ ॥

તે મિશ્રદ્રષ્ટીવંત ડમક ડમક વાજતી વાદીગરો વગાડે છે એવા રુમરુક તુલ્ય જાણવા. ઉત્તર બંધિતપણાથી એટલે જેમ રુમરુક મણી બે તરફ બાંધેલું હોય તેમ મિશ્રદ્રષ્ટીને વિધિ અવિધિ બે કર્મ-બંધ કર્તા થાય. વલી ઘંટાના લોલની પેરે એટલે ઘંટાનો લોલ બે તરફ અથવાય તેમ મિશ્ર ધર્મવાલો પણ બે તરફ પાઠો અથવાય અને ચક્રધારા સમાન એટલે જેમ ચક્ર કરવત ધારાથી બેહુ તરફ કપાય તેમ મિશ્ર ધર્મ વિધિ અવિધિથી બેહુ તરફ કપાય. વલી કુકર કહેતાં

શ્વાનની પેરે ધર્મ આસ્વાદ રસિક સ્વાદ સુખ ન પામે. ઇટલે, જેમ શ્વાન રસનો સુખ સ્વાદ ન પામે તેમ વિધિ અવિધિએ કર્યો અનુષ્ઠાન ધર્મ રૂપ રસનો સ્વાદ ન પામે.

ગાથા.

આણા યંનુણ કારી, જશ્વિ તિકાલં મહાવિષ્નૂર્ણે ।

પૂણ્ણ વીયરાયં, સર્વંપિ નિરત્યયં તસ્સ ॥

શ્રી વીતરાગની આજ્ઞાને યંનુણ કરવાવાલો પુરુષ જો મોટી સંપદા વસ્તુ કરીને ત્રણે કાલ વીતરાગની પૂજા કરે તો પણ તે સર્વ ક્રિયા જેની પૂજા કરે છે તેની આજ્ઞા બાહિર હોવાથી નિરર્થક છે.

ગાથા.

રત્નો આણા યંગે, શ્કુચ્ચિય હોશ્ નિગ્ગહો લોણે ।

સર્વન્નુ આણયંગે, અણંતસો નિગ્ગહો હોર્ણે ॥

આ લોકને વિષે રાજાની આજ્ઞાનો યંગ કરવાથી એકજ વાર દંડ થાય છે, પરંતુ સર્વજ્ઞની આજ્ઞાનો યંગ કરે છે તે અનંતી વાર વધુ જન્મોને વિષે ઠેકન, ખેદન, જન્મ, જરા, મરણ, શોક અને મોહાદિ દંડને પામે છે

ગાથા.

જહ તુસ યંનુણ મયમં, નુણાશ્ રુણાશ્ સુત્ત રત્નંમિ ।

વિહ્લાર્ણ તહ જાણસુ, આણા રહિયં અણુઘાણં ॥

જેમ ફોતરાનું ધાંડવું, મહાદાને શણગારવું, સુના વગનામાં રોવું નિષ્ફળ છે, તેમ જિન આજ્ઞા વગરનું અનુષ્ઠાન પણ નિષ્ફળ જાણવું

જહ યોયણ મવિહિકયં, વિણાસણ વિહિકયં જિયાવેર્ણે ।

તહ અવિહિ કર્ણ ધમ્મો, દેશ્ જવં વિહિકર્ણ સુરુલ્લં ॥

જેમ અવિધિએ કરેલું, તો જન શરીરનો વિનાશ કરે છે ને વિધિએ કરેલું તો જન જીવાડે છે, વઢ, પુષ્ટિ, આયુષ્ય, કાંતી વધારે છે તેમ અવિધિએ કરેલો ધર્મ સંસારને વધારે છે અને વિધિએ કરેલો ધર્મ મોક્ષને આપે છે.

વિધિ અવિધિને યથાર્થ જાણવા માટે પાંચ ક્રિયાઓનું વર્ણન.

શ્રીપાલના રાસમાંથી ચોથા ખંડમાં દેશનાની લાલમાંથી.

વિષ ગરલ અનુષ્ઠાન છે, તદ્દેતુ અમૃત વલિ હોયરે ।

ત્રિક તજવા દોય સેવવા, એ પાંચ જોડ પાળ જોયરે ॥ એ ॥ સંખા ॥

વિષ કિરિયા તે જાણીએ, જે અશનાદિક જોડેશે ।

વિષ તત્ત્વિણ મારે યથા, તેમ એજ જવલ લેશે ॥ તે ॥ સંખા ॥

પરજવે ઈંડાદિક સુધ્ધિની, જા કરતાં ગરલ આયરે ।

તે કાલાંતર ફલદિયે, મારે જિમ હમકિયો વાયરે ॥ મારે ॥ સંખા ॥

લોક કરે તિમ જે કરે, જો વેસે સંમૂર્તિમ પ્રાયરે ।

વિધિ વિવેક જાણે નહિ, તે અન્યાનુષ્ઠાન કહાયરે ॥ તે ॥ સંખા ॥

તદ્દેતુ તે શુદ્ધ રાગથી, વિધિ શુદ્ધ અમૃત તે હોયરે ।

સકલ વિધાન જે આચરે, તે દીસે વિરલા કોયરે ॥ તે ॥ સંખા ॥

કરણ પ્રીતિ આદર ઘણો, જિજ્ઞાસા જાણનો સંગરે ।

શુદ્ધ આગમ નિર્વિઘનતા, એ શુદ્ધ ક્રિયાનાં લિંગરે ॥ એ ॥ સંખા ॥

જ્યોતિર્લિંગ અનંતાં ધર્મી, કરી કિરિયા ફલ નવિ લહેરે ।

શુદ્ધ ક્રિયા તો સંપજે, પુદ્ગલ આવર્તને અધરે ॥ પુદ્ગલ ॥ સંખા ॥

૧ આજવની પુદ્ગલિક સુખની લાલચે એટલે આહારાદિક પામવાને અર્થે જે ક્રિયા કરવી તે વિષ ક્રિયા છે.

૨ અને પરજવના ઈંડાદિક સુખની લાલચે જે ક્રિયા કરવી તે ગરલ છે.

३ अपमान टालवाने अर्थे अथवा मान वधारवा लोकना देखा-
देखी करवी ते अन्यानुष्ठान क्रिया जाणवी.

ए त्रणे क्रिया परमेश्वरे तज्ज्वानी कही ठे अने आत्मगुणने हित-
कारी थाय एवी तद्देतु तथा अमृत समान सर्वे कर्मरोगने तुरत
नाश करवावाली अमृत क्रिया-ए वे क्रियांछ परमेश्वरे आदरवानी
कही ठे, जोला लोको सम्यक् स्वरूपने जाण्याविना साध्य शून्य क्रिया
करीने असे सुखी थड्डुं एम जाणी जिनोक्त संसार तरवा रुप क्रियाने
जुले ठे अने शुद्ध क्रिया आदरी शकता नथी बली इव्यलिंग अनंतां
कर्या अने क्रिया पण करी पण समकीत विना ते क्रिया होवार्थी
वांठीत फल पाम्यो नहि, कारणके शुद्ध क्रिया समकीत पाम्या बगर
थायज नहि अने शुद्ध क्रिया बगर वांठीत फल पण मले नहि, माटे
पहेलां तो सम्यक् रत्ननी प्राप्ति माटे सद्गुरुनां चरण कमळ सेववां
अने सम्यक्त प्राप्त करी रागादिकनो नाश करी केवल ज्ञाननी प्राप्ति
अर्थे जिनोक्त शुद्ध क्रिया अवश्य आदरवी

सबोध सत्तरिमांथी. पा २६ गा. ४०

आणाइ तवो आणा, इ संजमो तह्य दाणमाणाए ।

आणा रहीछ धम्मो, पलाल पुल्लूव पम्हिहाई ॥

आज्ञाएज तप, आज्ञाएज चारित्र, आज्ञाएज दान करवुं, केमके
आज्ञा रहित जे धर्म ठे ते तृण समूहनी पेठे शोजतो नथी

माटे आणा रहित क्रिया जाव शून्य होवार्थी हितकारी नथी,
पण अहितकारी ठे केमके एवी अशुद्ध क्रियासां रोकाइ रहेवार्थी
शुद्ध क्रिया आचरी शकतो नथी तेथी ज्ञान, दर्शन अने चारित्र ए
त्रण गुण निर्मल शी-रीते थाय ?

तेमज समकीत रहित क्रिया जाव शून्य होवार्थी निष्फल जाणवी.

गाथा.

सम्मत्त रयण ञ्छा, जाणंता बहु विहावि सञ्चाइ ।

शुद्धाराहण रहीआ, ञ्मंति तब्बेव तब्बेव ॥

सम्यक्त रत्न त्रष्ट बहु प्रकारना शास्त्रने जाणतो होय तो पण शुद्ध तत्व श्रद्धान विना शुद्ध आराधना रहित माटे बारंवार संसार त्रमण करे.

गाथा.

जे दंसणेण ञ्छा, नाणे ञ्छा चरित्त ञ्छा जे ।

ए ए ञ्छ विञ्छा, सेसंपि जणं विणासंति ॥

जे सम्यक्ते त्रष्ट होय ते ज्ञान, चारित्रे पण त्रष्ट होय अने शुद्ध नये तो ज्ञान, दर्शन चारित्र ए त्रणेमांथी एक गुणे पण त्रष्ट होय ते त्रणे गुणे त्रष्ट जाणवो.

गाथा.

जह मूलंमि विण्णहे, डुमस्स परिवार नब्बी परिवुह्ठी ।

तह जिण दंसण ञ्छा, मूल विण्णहा ए सिद्धंति ॥

जेम मूल विणस्या थकी वृद्धनी शाखा प्रतिशाखा आदिनी वृद्धि न होय तेम जिन दर्शन (समकीत) मूल विना चारित्र रुपी वृद्ध मोक्ष फल आपे नहि.

गाथा.

जे विण नाण प्रमाण न होये, चारित्र तरु नवि फलियो ।

सुख निर्वाण न जे विण लहीए, समकीत दर्शन बलिउरो ॥ सि०

गाथा.

तत्रादौ सम्यक्त्वं, समुपाश्रयणीयमखिल यत्नेन ।

तस्मिन् सत्येव यतो, ञ्भवति ज्ञानं चरित्रं च ॥

સમ્યક્ત્વ વિના અગીઆર અંગનું જ્ઞાન પણ અજ્ઞાન કહેવાય છે. તથા મહાવ્રતાદિક પણ સંજમ ન જાણવું. પરંતુ સમ્યક્ સહિત થોડું જાણવું પણ જ્ઞાન અને થોડો પણ ત્યાગ તે ચારિત્ર જાણવું.

વલી સમકીતવિના-ગાથા.

દાણં વસણં લિધં, સીલં રંકુવ્વપાલણં અદ્દલં ।

જરદાહુવ્વ તવાહ, ઝાણં હુક્કે નીયાણં ચ ॥

સમકીત વિના દાન તે વ્યસન રૂપ જાણવું અને શીયલ રાંક, જીઝારીની પેરે. અને તપાદિક જ્વરદાહ પેરે જાણવા. વલી જે ધ્યાન તે હુ.લનો નિદાન કષ્ટ રૂપ જાણવું.

ગાથા.

કુમ્મદ ગહ ગહિઆણં, સુતીઠ જત્તાય ચિત્ત ઝમણુવ્વ ।

ઝમણુવ્વ ઝાવણાઝ, ઢંસણ ઝઠેણ જાણેણ ॥

કુમત, કદાગ્રહ રૂપ ગ્રહે ગ્રહિત પટલે ગઘ મમત્વ કદાગ્રહમાં ફસેલા પ્રાણિઝની તીર્થયાત્રા તે ચિત્ત ઝમણ રૂપ જાણવી અને તેઝની ઝાવના તે ઝવ ઝમણરૂપ જાણવી. તેમજ ઢર્શન ઝ્રઠને પણ જાણવી.

સાધ્ય સાપેક્ષતા વિના જે ક્રિયા તે ક્લેશ માત્ર જાણવી. જેમ અનેક પ્રજાય સહિત ઘટ ડ્રવ્ય છે અને તે માટી ડ્રવ્યનો થાય છે અને જીવન વ્યયરૂપ પ્રજાય પલટાવી પૂરણ પદે ઘટ નિષ્પન્ન કરવો, એવું જ્ઞાન જેને નથી અને ઢંરુ ચક્રાદિની પ્રવૃત્તિ કર્યા કરે તેથી અનંત કાલે પણ ઘટ થવાનો નથી, તેમ આત્મસિદ્ધિના અનંત પ્રજા-યનુ જ્ઞાન નથી અને આત્મસિદ્ધિ કયા ઝપાટાન વડે થાય છે તે જાણ્યા વિના શરીર અને ઘણા ઝપરણોથી ક્રિયા પ્રવૃત્તિ કરે છે એવી પ્રવૃત્તિ અનંત કાલ સુધી કરતાં પણ આત્મસિદ્ધિ ન થાય માટે સાધ્ય સાપેક્ષ ક્રિયા સિદ્ધિ આપે એમ જાણવું. સાધ્ય સાપેક્ષ તે સમ-કીત સહિત અને જિન આણા સહિત છે. જિન આણા સહિત તેજ

સમકીત સહિત અને સાધ્ય સાપેક્ષ સહિત છે. સમકીત સહિત તેજ સાધ્ય સાપેક્ષ અને જિન આણા સહિત છે.

દર્શન તે ધર્મનું મૂલ છે અને જે પરમેશ્વરની આણા અંગિકાર કરે છે તે દર્શનવંત ગુરુ વંદનીક જાણવા. અને પરમેશ્વરની આણાને જે આદરતા-ગણકારતા નથી, સ્વશ્ચ્છાએ સ્વહંદપણે ચાલે છે, માર્ગ ચલાવે છે તે વંદવા લાયક અથવા સંગ પરિચય કરવા લાયક નથી. તેની સાથે આલાપ સંલાપ કરતાં પણ પાપ લાગે, માટે આણા રહિત જાવ શૂન્ય ક્રિયા કરવાવાલા તથા કરાવવાવાલા, સમકીત રહિત, સાધ્ય નિરપેક્ષ ધામધૂમ ચલાવનાર એવા અગીતાર્થ, માર્ગને લોપનાર, ઉન્માર્ગની દેશના દેનાર, મત કદાચહ ધારી, ગીતાર્થના દ્વેષીથી દૂર રહેવું. તેજ સાથે આલાપ સંલાપ અને સંગ પરિચય કરતાં પાપ લાગે, તો વાંદવું નમવું અને આહારાદિકનું દેવું તે તો કેમ કરાય ?

દંસણ મૂલો ધમ્મો, ઉવશ્ઠો જિણવરોહિ સીસાણં ।

તં સોઝણ સકન્ને, દંસણ હીણો ન વંદિવ્વો ॥

(આગમ અષ્ટોત્તરીમાંથી)

જિનેશ્વર દેવે ધર્મનું મૂલ સમ્યક્ત્વ કહ્યું છે, એવું પોતાના કાને સાંજલીને દર્શન રહિતને વંદવું નહીં. કારણકે દર્શન હીણનું સન્માન કરતાં દર્શન ગુણનો નાશ થાય.

પાસત્થો ઝંસન્નો, હોશ્ કુસીલો તહેવ સંસત્તો ।

અહંદોવિય એ એ, અવંદણિજ્ઞા જિણમયંમિ ॥

પાસત્થો, ઝંસન્નો, સંસત્તો, અહંદો, કુશીલીઝં, એજ જિનમતને વિષે અવંદણિક છે. કારણકે એ રાગદ્વેષને વધારનારા એટલે સમજાવને વિરુદ્ધ તેથીજ અવંદણીક. કહ્યા માટે એવાઝનો સંગ તજી સમજાવને તજવો.

पासत्याइ वंदमाण,—स्स नेव किंती न निज्जरा होई ।

जायइ कायकिलेसो, बंधो कम्मस्स आणाई ॥ (संबोध)

पूर्वे जेनां नाम वताव्यां ठे एवा पासत्यादिकने वंदन करनार जनोनी कीर्ति थती नथी, तेम निर्जरा पण थती नथी, परंतु काय-
क्केश थाय ठे वंदन करवाना प्रयासथी आठे प्रकारना कर्मनो
बंध थाय ठे अने जिनाज्ञानो जंग थाय ठे.

एवा पासत्यादिकनुं दर्शन पण वर्जनिय ठे.

कुसीलोसन्नपासथ्ये, सबदे सबदे तहा ।

दिठ्ठीएविइमे पंच, गोयमा न निरक्कए ॥ (महानिषीथ)

श्री वीरस्वामी कहे ठे हे गौतम! पासत्यादि पंच कुसाधुजने नजरे
पण जोइश नहि.

जह लोहसिला अप्पं,—पि वोळए तह विलग्ग पुरिसंपि ।

इय सारंजो य गुरू, परमप्पाणं च वोलेई ॥ (संबोधसत्तरि)

जेम लोह शिला पोते वूडे ठे अने तेने वळगेला पुरुषोने पण
बूझावे ठे, तेमज सारंजी परिग्रही साधुज पोते वूडे ठे अने तेना
ऊपासकने पण जवसमुझमां वूडावे ठे.

पंचेएसु महापावे, जो न वज्जिज्ज गोयमा ।

संलावादीहिंकुसीलादी, जमेहिसो सुमती जहा (महानिषीथ)

हे गौतम! पासत्यादि पंच महापापीज साथे आलाप संलाप तथा
निवास करनार सुमतिनी पेठे जवत्रमण करशे.

किइकम्मं च पसंसा, सुहसीलजणंमि कम्मबंधाय ।

जे जे पमायठाणा, ते ते उववूहिया हुंति ॥

एवं णाऊण संसग्गि, दंसणालाव संथव ।

संवासं च हियाकंखी, सब्बोवाएहिं वज्जाए ॥संबोधसत्तरि॥

સુખશીલીઆ ત્રણાચારી ગુરુજની કૃતિકર્મ-દ્વાદશાવર્ત વંદન અને પ્રશંસા, પૂજા કરવાથી કર્મવંધ થાય છે; વલી પ્રમાદની વૃદ્ધિ થાય છે માટે પાસત્યાદિ કુગુરુઓનો સંસર્ગ, દર્શન, તેમની સાથે આલાપ સંલાપ, તેમની સ્તુતિ, તેમનો સહવાસ, હિતવાંચક મુમુક્ષુ પુરુષે કદાપિ કરવો નહિ.

અંબસ્સ ય નિંબસ્સ ય, દુણ્હંપિ સમાગયાઙ્ મૂલાંઙ્ ।

સંસર્ગેણ વિણ્ઠો, અંબો નિંબત્તણં પત્તો ॥ સંવોધસત્તરિ ॥

આંવાનાં અને લીંબડાનાં એ વંન્નેનાં મૂલ એકઠાં થયાં તેમાં લીંબનાના સંસર્ગથી આંબો વિનષ્ટ થયો અને લીંબનાપણને પામ્યો, તેમજ કુગુરુ અજ્ઞાનીની સેવા તથા સહવાસથી અજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય.

અગીયત્થ કુસીલેહિં, સંગં તિવિહેણ વોસિરે ।

મુલ્લમગ્ગંસિમે વિગ્ધં, પહંમિ તેણગે જહા ॥ સંવોધસત્તરિ ॥

અગીતાર્થ, કુશીલીઆનો સંગ ત્રિવિધે (મન વચન કાયા) કરી ત્યજી દેવો કેમકે પંથમાં ચોરની પેઠે તેડે મોક્ષમાર્ગમાં વિઘ્ન કરનારા છે.

વરં વાહી વરં મચ્ચૂ, વરં દારિદ્ધ સંગમો ।

વરં અરમ્મ વાસો અ, મા કુમિત્તાણ સંગમો ॥ (સંવોધ)

વ્યાધિ, મૃત્યુ અને દારિદ્રનો સંગમ તેમજ અરણ્યમાં વાસ એ સઘલું શ્રેષ્ઠ છે પરંતુ કુમિત્રનો સંગમ શ્રેષ્ઠ નહિ.

પક્કણકુલે વસંતો, સજ્જણીપારોવિ ગરહિં હોઈ ।

ઇયં દંસણા મુવિહિઆ, મજ્જિ વસંતા કુસીલાણં ॥ સંવોધ ॥

ચંડાલના કુલને વિષે વસતો એવો શકુન પારખ (જ્યોતિષી) પણ નિંદનીક થાય છે; તેમજ મુવિહિત એવા મુની પણ કુશીલીઆમાં વસતા થકા નિંદનીક થાય છે.

उम्मग्ग देसणाए, चरणं नासंति जिणवरिंदाणं ।

वावन्नदंसणा खलु, न हु लप्प्जा तारिसं दह्मं ॥ संवोध ॥

ऊन्मार्गनी देशना देवाथी श्री जिनेश्वर जगवंतनुं कहेलुं चारित्र नाश पामे ठे माटे निश्चे नाश पाम्युं ठे सम्यक्त जेनुं एवा तेउनुं देखवुं पण न थारुं.

परिवार पूअहेऊ, उसन्नाणं च आणुवित्तीए ।

चरणकरणनिगूढई, तं डुलहं बोद्धिअं जाणं ॥ संवोध ॥

परिवारनी पूजाना हेतुए ऊसन्नानी अनुवृत्तिए चाखे अने चरण शित्तरी करण शित्तरीने गोपवे तेने समकित डुल्लेज जाणवुं.

नवि तं करेसि अग्गी, नेव विसं नेव किन्ह सप्पो अ ।

जं कुणइ महादोसं, तिब्बं जीवस्स मिवत्तं ॥ ॥ संवोध ॥

तीव्र मिथ्यात्व जीवनी साथे जेटलो महान् द्वेष करे ठे तेदलो द्वेष नथी करतो अग्नि, नथी करतुं विष, अने नथी करतो कालो सर्प. माटे एवा मिथ्यात्वी, जिन आज्ञा रहित, साध्यनी अपेक्षा नहि राखनार, जाव शून्य क्रियाकरनार, कुसाधुर्जनां टोळां ते संघ नथी.

मूल गुणेहि विमुक्कं, बहुगुणकलियंपि लद्धिसंपन्नं ।

उत्तमकुलेवि जायं, निश्शमिज्जइ तयं गठं ॥ संवोध ॥

कोईपण मुनि बीजा बहु गुणे अलंकृत होय, लब्धि संपन्न होय अने उत्तम कुलमां उत्पन्न थएला होय, तो पण मूल गुणे करीने विमुक्त होय तो तेने काढी मूके ठे एवो गठ तेज गठ ठे

जत्थ य अज्जा लद्धं, पम्मिग्गहमाइय विविह मुवगराणं ।

पम्मुंजइ सादूहिं, तं गोयम केरिसं गठं ॥ संवोधसत्तरि ॥

जे गठमां साधवीए लावेलों वखं पात्रादि उपकरणो साधुर्ज जोगवे ठे हे गौतम ! ते केवो गठ ? अर्थात् काई नहि एवो जाणवो.

ગાથા.

જહિં નત્થિસારણા વા, -રણા ય પન્નિચોયણા ય ગઠંમિ ।

સો અ અગઠો ગઠો, સંજમકામીદિ મુત્તવ્વો ॥

જે ગઠમાં સારણા, વારણા, ચોયણા, પડિચોયણા, થતી નથી તે ગઠ અગઠ તુલ્ય છે તેથી સંયમના વાંઠક મુનિર્ઠે તે ગઠને તજી દેવો.

ગાથા.

સુહસીલાઠ્ઠં સઠ્ઠં-દ્ધચારિણો વેરિણો સિવપદસ્સ ।

આણાન્નઠ્ઠાઠ્ઠં વહુ-જણાઠ્ઠં મા ન્નણદ્ધ સંયુત્તિ ॥

(ગૌતમ સ્વામી પ્રત્યે શ્રીવીર જગવંત કહે છે.)

સુખશીલિયા અર્થાત્ સુખને વિષે સ્થાપન કર્યો છે આત્મા જેણે એવા અને સ્વઠંદચારી અર્થાત્ સ્વેઠા મુજબ વર્તવા વાલા તથા શિવમાર્ગ જે મોક્ષમાર્ગ તેના વૈરી, તેમજ જિનાજ્ઞાથકી ઝણ એવા ઘણા લોકો હોય તો પણ તેને સંઘ એમ ન કહીશ.

ગાથા.

એગો સાદ્ધુ એગા, ય સાદ્ધુણી સાવર્ઠ્ઠિ સઢ્ઠી વા ।

આણાજુત્તો સંઘો, સેસો પુણ અઠ્ઠીસંઘાઠ્ઠં ॥

એક સાધુ, એક સાધવી, એક શ્રાવક, એક શ્રાવિકા (આ ચાર જોડે કરીને સંઘ કહેવાય છે) તેમાં જે જિનઆજ્ઞાણ કરીને યુક્ત હોય તેને સંઘ કહેવો. બાકીનાને હામ્મકાંનો સમૂહ કહેવો.

ગાથા.

નિમ્મલનાણપહાણો, દંસણજુત્તો ચરિત્તગુણવંતો ।

તિત્થયરાણ ય પુજ્જો, વુચ્છઙ્ગ એયારિસો સંઘો ॥

નિર્મલ જ્ઞાનની છે પ્રધાનતા જેને વિષે અર્થાત્ નિર્મલ જ્ઞાનવાન, દર્શન જે સમ્યક્ત્વ તેણે કરીને યુક્ત અને ચારિત્રના ગુણે કરીને અલં-

કૃત એવો જે સંઘ છે તે તીર્થંકર જગવંતને પણ પૂજ્ય છે તેથી એવા ગુણવાનને સંઘ કહીએ.

ગાથા.

ગઢં તુ ઝવેદંતો, કુન્વદ્ દીદંજવે વિહીણં ।

પાલંતો પુણ સિઙ્ગદ્, તદ્ગ્ચ જવે જગવદ્ સિદ્ધં ॥

ગઢની ઝપેદા કરે તો દીર્ઘ-લાંબા જવ કરે અને વિધિપૂર્વક પાલન કરે તો ગ્રીજે જવ સિદ્ધિ પદ પામે એ પ્રમાણે શ્રી જગવતી સૂત્રમાં સિદ્ધ પણે કહ્યું છે.

ગાથા.

આણાજુત્તં સંઘં, દદ્ધું જો મન્નણ મઠરિણં ।

સો સંજમ પન્નિન્નો, મિચ્છાદિઠિ મુણેયવ્વો ॥

આણા યુક્ત સંઘને देखીને જે પ્રાણી મઠર અજિમાન થકી માને નહિ તેને સંજમ પ્રતિપન્ન-એટલે સંજમની ક્રિયા કરતાં ઠતાં પણ મિથ્યાદ્રષ્ટી જાણવો જે પ્રાણી સિદ્ધાંત પંચાંગી પ્રમાણે આણા યુક્ત સમાચારી આદરવા વાલા તેડને ગઢ કદાગ્રહ મમત્વવાલો કહેકે એતો પૂર્વે હતો, હમણાં તો ગઢ મમત્વ પરંપરાએ ચાલે તે સંઘ છે એવું કંદીને લોકોને જમાવે અને આજ્ઞા યુક્ત સંઘને ન માને વલી તેના ઝપર મઠર, અજિમાન, ફેશ ધરે તે વાદ્ય સંજમ વ્યવહાર આદરતા ઠતાં પણ મિથ્યાદ્રષ્ટી જાણવા. સમાચારી-એટલે સમાચારીનો પરમ રહસ્યાર્થ એ છે કે સમજાવનું વિવિધ યુક્તિએ કરીને આવવું થાય, તે મુખ્ય મતલબ નહિ જાણતાં પોતે કાલી ધારે મૂવે છે, વીજા જોલા જીવોને પણ મૂવાવે છે, માટે હે ચેતના! જ્ઞાતસૂત્ર બોલવું મન વચન કાયા અને સ્વપ્ને પણ તને ન ઘટે તેમજ વીજા પાસે જ્ઞાતસૂત્ર બોલાવવું બોલતાને. જાણવો એ પણ મિથ્યાત્વનું લક્ષણ છે.

गाथा.

अमराण वंदियाणं, रुवं दधुण जेसि मणतावों ।

सो संतावो तेसिं, जवे जवे होजाणंत गुणो ॥

देवने पण वांदवा योग्य एवा साधु मुनीराजने जोशने जेना मनमां संताप थाय ते संतापथी जवो जवे अनंत गुण संतापने पामे. केमके जेणे जिनेश्वरनी आणा सन्मान करनार. उपर मठर धर्यो तेणे जिन आज्ञा उपर मठर धर्यो एम जाणवुं.

सवैया इकतीसा.

कुंजरको देखि जैसे रोष करी जुंसे श्वान,

रोष करै निधन विलोकि धनवंतको ।

रेनके जगैयाको विलोकि चोर रोष करै,

मिथ्यामति रोष करै सुनत सिद्धांतको ॥

हंसको विलोकि जैसे कागमनि रोष करे,

अजिमानि रोष करै देखत महंतको ।

सुकविको देखि ज्यों कुकवि मन रोष करै,

त्योंही दुर्जन रोष करे देखी संतको ॥

एनो अर्थ व्यवहारमां खुट्टो ठे पण नीचे प्रमाणे जावथी अर्थ विचारी लेवो. जेम संजम गुणे गज समान एवा मुनिराजने देखी कूतरा एटले सूत्रथी उलटुं बकनारा कूतरानी पेठे जसनार समजवा. ज्ञानादिक धने धनवान साधु श्रावक सम्यक्तवंतने देखीने ज्ञान, दर्शनादिक धने रहित एवा मिथ्यादृष्टीउं रोष करे ठे. अमथाज पोते बले ठे. आत्म सत्तामांहे सचेत रहेता देखीने परधन हरवा-वाला एटले ज्ञान दर्शनादि आत्म धनने लुंटावावाला चोर पोतानो अर्थ नहि थवाथी रोष करे ठे. धन, कुटुंब, शरीर विगरेमां ममत्व

करावनारो, पोताना कट्पित हठ कदाग्रहने नहि ठोरुनारो, जिने-
श्वरना सिद्धांत सांजलीने रोप करे ठे. के जे कोइ जीवपरिणाम
पुद्गलपरिणामनुं जेद ज्ञाने वेहेंचण करी हस पेठे स्वगुण प्रजाय
रुप मुक्ताफल चुगनार, आणंद लेनार एवा जिन आणा युक्त स्वपर
विवेकी पुरुषने देखी मृतक पदार्थ मांस, विष्टामां मग्न रहेनारो,
जगत् जीवनी एंठ चाखनारो कागमो रोप करे ठे अजिमांनी एटले
साध्य शून्य, वचन निरपेक्ष, क्रियाना अजिमांनी, आडंबर, समता
गुणे उदासीन गुणे जरेला महंतने देखीने रोप करे ठे सुकवि एटले
आत्माना ज्ञानादि गुणो, मिथ्यात, अव्रत, राग, प्रमादादिके दवा-
एला, हूणाएला, जेथी प्रगट थाय एवां वचनो तरेहवार ठंदोथी
स्वसमयने वर्णवे ठे एवा, जवी जीवोने धर्म हेतु करनारा एवा
शासनना प्रजावक सुकवि उपर, कुकवि के जेना वचनमां असत्य
वखाण ठे जेवा के स्त्रीना स्तन जे मांसना गोला तेने कचनना कलश
कहेवा, सलेखमादि रहेवानुं स्थान जे महोदु तेने चंडमा सरग्वु
कहेवुं, हारुकाना दांतने दाममनी कली जेवा कहेवा, दुर्गंधी श्रवता
एवा उंष्टने परवालां सरखा कहेवा, अनंत वेदना उपजावनार काम
रोग तेने जोग कहेवा, बहु भ्रमण करावनार चक्रवर्ति आदिनां इन्द्रिय-
जन्य रोगोने जोग कहेवा, इत्यादि विपरितता जीवो जेथी पामे
एवा शृंगारादि रसना ग्रथ बांधनारा कुकवि ते उपरप्रमाणेना
सुकविने जोशने रोप करे ठे. विकथा ते विनाकारणे आत्माने जव
भ्रमण करावनारी ठे, एम जाणी हे चेतना। तारे स्वप्नमां पण विक-
थामा पडवुं नही.

दोहा.

विन आत्म जे जे कथा, निष्फल जाणो तेह ।

आत्म कथा अनुभव सहीत, आपे शिवपुर गेह ॥

આત્મ સિવાય અથવા આત્મ આરાધના સિવાય જે જે કથા તે સઘલી વિકથા જાણવી. તે દ્રવ્યથી ચાર પ્રકારે (૧) રાજ્યકથા તે અમુક રાજા ચક્રવર્તિની પેઠે તથા ઇંદ્રની પેઠે સુખ જોગવે ઠે શ્લ્યાદિ. (૨) દેશ કથા તે અમુક દેશમાં તરેહ તરેહ વારના મેવા, મિષ્ટાન, खानपान, ગણિકાઈ, મણિ, માણેક આદિ પુષ્પ સુગંધી, અત્તર, ડુધ, માંસ, મસાલાદિકનાં સત્ત્વ, તરેહ તરેહવારનાં મધ ડંધો વિગેરે વહુ સસ્તાં અને જોડે તેવાં મલી શકે ઠે. વલી લોકોની હવેલીઈ ઇંદ્રની ઇંદ્રાપુરી જેવી શોજી રહેલી ઠે. ઘોમ્મા હાથી વિગેરે શ્લ્યાદિ.

(૩) સ્ત્રી કથા—હસ્તનિ, ચિત્રની, શંખની, પદ્મનીનાં રુપ, કામ-બલ, કામકલા, ચતુરાઈ સાધ્યઅસાધ્યની વાર્તાઓ.

(૪) જોજન કથા—શિખંડ, મોસુવ, માંસ, દારુ આદિ વચ્ચાણે કે અમુક જનાવરના માંસમાં એવો સ્વાદ હોય ઠે કે એકવાર ચાખેતો તે સ્વાદ કદીએ જુલે નહિ. વલી ગુણ એવો હોય ઠે કે ઘણું વીર્ય તથા લોહીને વધારે ઠે પણ આપણે શા કામનું? તેમજ અમુક રસોડમાં યથાયોગ્ય મશાલો પડવાથી એવો સ્વાદ થાય ઠે કે અમૃત તેના આગલ શો માલ ઠે? એમ જહ્ન તથા અજહ્ન વસ્તુજના સ્વાદ અને ગુણ વર્ણન કરવા સુગંધાદિકનું વચ્ચાણું અથવા નિંદવું તે જોજન કથા જાણવી.

એ ચારે વિકથાઓ વિનામતલવે જવત્રમણ કરાવનારી ઠે માટે સમ્યક્દ્રષ્ટી જીવોએ એ થકી દૂર રહેવું.

જે બંજચેરજઠા, પાણ પામંતિ બંજયારીણં ।

તે હંતિ ટુંટમુંટા, બોહિવિ સુહલ્લહા તેસિં ॥ ॥ સંબોધ ॥

જે બ્રહ્મચર્ય (શુદ્ધાત્મજાવ) ઋષ્ટ પુરુષ બ્રહ્મચર્યધારી પુરુષને પોતાના પગે લગામે ઠે તે લૂલા પાંગલા થાય ઠે અને સમ્યક્ત્વ પામવું પણ તેને અત્યંત ડુર્લભ થાય ઠે.

कठं करेसि अप्पं, दमेसि अत्थं चयंसि धम्मत्थं ।

इक्क न चयंसि मिठ-त्त विसल्लवं जेण वुद्धिदसि ॥ संवोध ॥

कष्ट करे ठे, आत्माने दमे ठे अने धर्मेने अर्थे अव्यने तजे ठे पण जो विपलव तुल्य मिथ्यात्वने तजतो नथी तो ते सर्व निरर्थक ठे कारणके मिथ्यात्वे करीने संसार समुद्रने विपे बूने ठे.

मेरुस्स सरिसवस्स य, जित्तिमिच्चं तु अंतरं होई ।

दव्वत्थय जावत्थय, अंतरमिह तित्तिं नेयं ॥ संवोध ॥

मेरु पर्वतमां अने सरशवमां जेटलुं अंतर ठे तेटलुं अंतर अहि अव्यस्तव अने जावस्तवमां जाणवु

श्लोक-तात्त्विकः पक्षपातश्च, जावगून्या चयाक्रिया ।

अनयोरंतरं ज्ञेयं, जानु खद्योत योरिव ॥ योगदृष्टि ॥

तत्व ज्ञाननो पक्ष अने आत्म जाव गून्य क्रिया, ए वेमां सूरज अने खजुआ जेटलुं आंतरं जाणवुं, एटले ज्ञान ते सूरज समान अने क्रिया ते खजुआ समान जाणवी

उक्कोसं दव्वत्थयं, आराहिय जाइ अच्चुयं जाव ।

जावत्थएण पावइ, अंतमुहुत्तेण निव्वाणं ॥ संवोध ॥

अव्य स्तवनो उक्कट्टो आराधक अच्युत नामना धारमा देवलोक सुधी जाय पण सम्यक्त्व विना संसार त्रमण कायम रह्युं, अने जाव-स्तवे करीने अंतर्मुहूर्त्तमां निर्वाण पद पामे.

मंमुक्कचुन्नकप्पो, किइया जाणिउं कउं किलेसाणं ।

तद्धदुर चुन्नकप्पो, नाण कउं त च आणाए ॥ अव्यगुण ॥

क्रिया क्लेशयी जे कर्म दाय थाय ते देडकाना चुरण समान जाणवुं एटले एक देरुकायी थयेलुं चुरण फरीयी पृथ्वी पाणी योगे अनेक नवां देरुका थवानुं कारण ठे, तेम क्रिया कष्टयी चांधेलुं जे

પુણ્ય તે ઉદય આવ્યાર્થી મદ માન વિષયાદિ સેવી વહુ પાપનું
કારણ થાય છે.

જંજીયમ સોદ્ધિકરં, પાસઠ પમત્ત સંજયાદ્દણં ।

વહુ એહિવિ આયરિયં, ન તેણ જીણ વવહારો ॥ આગમ ॥

અર્થ—આત્મ શુદ્ધિ રહિત પાસથ્યાદિક ઘણા સાધુઓએ આચરેલો
વ્યવહાર તે જીત વ્યવહાર નથી.

જં જીયં સોદ્ધીકરં, સંવિગ્ગ પરાયણેણ દંતેણં ।

દુક્કેણવિય આયરિયં, તેણદ્ જીણ વવહારો ॥ આગમ ॥

અર્થ—મોહાદિક કર્મ શત્રુને જીતી અનંત ચતુષ્ટય પ્રગટતાનું કારણ
એક પણ સંવિગ્ન ગીતાર્થે આચર્યો હોય તે જીત વ્યવહાર જાણવો.

ધન્નાણં વિહિજોગો, વિહિપસ્કારાહગા સયા ધન્ના ।

વિહિવહુમાણા ધન્ના, વિહિપસ્ક અદૂસગા ધન્ના ॥ સંવોધ ॥

વિધિનો યોગ ધન્ય પુરુષોને થાય છે. વિધિ પદ્ધતિ આરાધન કર-
નારને સદા ધન્ય છે. વિધિનું વહુ સન્માન કરનારને ધન્ય છે અને
વિધિ પદ્ધતિ દૂષણ આપે નહિ તેને પણ ધન્ય છે. માટે અવિધિએ
કરેલું અનુષ્ઠાન સર્વે કષ્ટ માત્ર છે (નિષ્ફલ છે).

જં અન્નાણી કમ્મં, સ્વેદ્ વહુઆઈ વાસકોમીહિં ।

તન્નાણી તિહિંગુત્તો, સ્વેદ્ ડસ્સાસમિત્તેણં ॥ સંવોધ ॥

વહુ ક્રોડો વરસોએ કરી અજ્ઞાની જેટલાં કર્મોને દાપાવે તેટલાં
કર્મ જ્ઞાની ત્રણ ગુણિયુક્ત વર્તતાં એક શ્વાસોશ્વાસમાં લેવાવે.

શ્લોક—આગમં આયરંતેણં, અત્તણોહિય કંચિણા ।

તિત્થનાહો ગુરુ ધમ્મો, સવ્વે તે વહુ મન્નિયા ॥ આગમ ॥

અર્થ—આગમને અર્થાત્ આગમોક્ત રહસ્યને આચરતા બતા આ-
ત્માના હિત શ્લોક પુરુષને તીર્થનાથ, અરિહંત જગવંત, સદ્ગુરુ અને

કેવલી પ્રરુપિત ધર્મ, એ સર્વ વહુ માનનીય સત્યપણે અંગિકાર કરવા યોગ્ય થાય છે.

એવા વહુ માનનીય સુસાધુર્ણની જે નિંદા કરે છે તે નિચે લખેલા ફલને પામે છે.

હઠા સુસાધુ નિંદા, શ્વ પરલોએ વિહઠ દારિદ્રા ।

પદ્ જન્મં વિધ્ધકરિ, સુપક્ષા વાયેણ દઠ્ઠ્વા ॥ આગમ ॥

અર્થ—જે હુષ્ટ સુસાધુની નિંદા કરે તે આલોકને વિષે અને પરલોકને વિષે દરિદ્રપણું પામે. વલી તે સાધુની નિંદા જન્મોજન્મ વિઘ્નકારી થાય અને અનેક વિઘ્નોની કરવાવાલી થાય, સુપક્ષનો અજાવ માટે જાવાર્થ કે જે પ્રાણી સુસાધુર્ણની નિંદા કરે કે એ વારે કુલની ગોચરી કરે છે. વલી મલિન ગાત્રે રહે છે. સફેત કપડાં પહેરે છે પણ રંગતા નથી. લોક પરંપરાની વાત માનતા નથી ને સિદ્ધાંત પરંપરા ગ્રહણ કરે છે. દેવ દેવીની સ્તુતિ કરતા નથી શ્વ્યાદિક નિંદામાં પ્રવર્તે તે પ્રાણી આલોક પરલોકમાં દરિદ્ર થાય અને જન્મોજન્મ દાન લાજ જોગ ઉપજોગ અને વિરજના વિઘ્નને પામે અને જલો પદ્ તો મલેજ નહીં.

હઠતણેણ પિસુણતણેણ, હવિયદ્ધ કોદ્ વહુલેણ ।

હારંતિ વોહિલાજ્ઞં, કીન્ન પયંગાય જાયંતિ ॥ આગમ ॥

અર્થ—હુષ્ટ જાવે કરીને, પિસુનપણે ચુગલી કરવે કરીને, હુવિદગ્ધપણે કરીને, ક્રોધના વોહોલપણે કરીને, સમ્યસ્ત્વના લાજ પ્રત્યે હારે, અને મરીને કીન્ના પતંગના શ્વવતારને પામે. જાવાર્થ આજ્ઞા યુક્ત સાધુર્ણ ઉપર હુષ્ટ જાવ ચિત્તવે ને તેર્ણની ચુગલિ કરે ને તેર્ણ ઉપર ક્રોધ કરે તે પ્રાણી કીન્ના પતંગીઆની ગતિ પ્રત્યે પામે.

જે પર પુઠે સાધુની નિંદા કરે તેનાં ફલ કહે છે.

પિટ્થિમંસે રસિચ્છા, જલ સપ્પિણી પમુહ રુહિર સોસાય ।
વાલય મિજજા કિમિચ્છા, જાયંતિચ્છ હુન્નિ ગંધીદ્ધા ॥

અર્થ—પુષ્ટ માંસ રસિક ઇટલે પુઠે દોષના બોલવાવાલા તે જલ સર્પણી પ્રમુખ રુધિર સોસવાવાલી જલો અને વાલા ને વિઘ્નના ક્રિ-
મીઆ હુર્ગધ શરીર સાથે જન્મે.

હવે સાધુ અસાધુ કોઈની પણ નિંદા ન કરવી અને કરે તે ઇવા
દુઃખ પ્રત્યે પામે તે કહે છે.

ટૂંટા મુંગા અંધા, દારિદ્રા ઘોર હુક્ક બાહુદ્ધા ।
સૂલા ઝિન્ન સરિરા, સાહુ અસાહુણ નિંદા ॥ આગમ ॥

અર્થ—ઠંતા અઠતા દોષના નામ લઈને રાગ દ્વેષ કરે તેને નિંદા
કહીએ, પણ શિંદા બુદ્ધિએ કહીએ તે નિંદા ન કહીએ. અને રાગ દ્વેષ
બુદ્ધિએ નિંદા કરે તે ટૂંટા મુંગા આંધળા શૂલ ઝિન્ન શરીર શ્વ્યાદિક
પૂર્વોક્ત અવતાર પામે.

હવે જે પરને વંચે અથવા પરાયા અપવાદ બોલે તે ઉપર કહે છે.

પર વંચણેણ રત્તા, પરાપવાણેણ અપ્પ સંસણય ।

તાણં કત્તો બોદિ, પરમપ્પાણયા ચ બોલેશ્ ॥ આગમ ॥

અર્થ—નોલા જીવોને જૂઠો ધર્મ બતાવીને ઠગે. અને ધર્મવંતના અ-
પવાદ બોલે, પોતાની પ્રશંસા કરે તે પ્રાણીર્જના પિંડમાં સમ્યક્ત્વ તો
ક્યાંથીજ હોય? પણ પોતાના અને પરના આત્માને સંસારમાં ફાવવા
વાલા જાણવા કેમકે જિન આણાથી અજાણ છે.

હવે કોઈના પણ અવર્ણવાદ ન બોલવા પણ પાંચના અપવાદ અ-
વશ્ય વર્જવા તે કહે છે.

ઠાણંગ અંગે ઝણિયં, પંચ એહ મઘ્વણવાય બહુલેણ ।

હુલ્લહ બોદિય જાવં, લહંતિ જિવાય ણિચ્છંપિ ॥ આગમ ॥

अर्थ-श्री गणगने विषे कह्युं ठे के पांचना अवर्णवाद बोलवा वालाने बोध पामवो दुर्लज थाय. निश्चे करीने पांच एटले १ अरिहंत २ केवल प्ररुप्यो धर्म, ३ सूत्र सिद्धांत, ४ चतुर्विध संघ, ५ ब्रह्मचर्य पालीने देव थया ते. ए पांचना अवर्णवाद बोलनारने सम्यक्त्व पामवुं दुर्लज ठे

ए पांचना गुणानुवाद बोलतो जीव सुलजबोधी थाय ते कहे ठे.

एसिं सुवन्नवाए, जीवा पावन्ति सुलह बोहितं ।

जह मग हादिव कएइ, एहिं लखं खु सम्मत्तं ॥ आगम ॥

अर्थ-पूर्वोक्त पांचेना सुवर्णवाद बोलवे करीने जीव सुलज बोधने पामे. जेम श्रेणीक राजा तथा श्रीकृष्णवासुदेव दायक समकीत बीगेरे पाम्या श्रीमहावीर स्वामी तथा नेमनाथ स्वामीना गुणानुवाद वंदन पुजन करीने सम्यक्त्वने पाम्या तिर्यकर गोत्र बांध्युं पण

आगम मायरणाणं, सच्चुवएसे कहा सुरसिआणं ।

जे गारवं करते, सम्मत्त विवज्जिआहुंति ॥ आगम ॥

आगम प्रमाणे आचरण करता प्रत्ये, बली सत्व उपदेशना रसिकजनो प्रत्ये जे गर्व करे ठे, ते समकीत रहीत होय.

नइ देहं वंदिज्जइ, न जाइ कुल रुववण रुवंच ।

गुण हीणं को वंदे, समणं वा सावयं वावि ॥ आगम ॥

शरीर कांइ वंदवा लायक नथी कारणके प्राणी मात्रने देह शरीर ठे, जाती वंदवा लायक नथी कारणके राजाने पण जाती ठे अने सर्वने जाती होय ठे, कुल पण वंदवा लायक नथी केमके पिता पद सर्वने ठे, रुप पण वंदवा लायक नथी कारण के सर्वे जीवोमां पुन्यप्रकृतिए रुप लाधे ठे, पण देहादिके सहित, आत्मगुणे हीनने कोण मूर्ख वंदे? नाम साधु नाम श्रावकने जाती तो ठे अने कुल पण ठे, देह पण ठे,

તથા રુપ પણ છે, પણ આત્મગુણ હીન દેહ, જાતી, કુલ, રુપ, જત્તમ પણ હોય એટલે પુન્ય પ્રકૃતિવાલું હોય પણ આત્મગુણે રહિત તે વંદવા લાયક નથી. પણ આત્મગુણે સહિત તેજ વાંદવા લાયક છે. સાધુ, શ્રાવક, સમકિતી, એવાં નામ દેહનાં નથી પણ આત્મગુણનાં છે. દેહાદિક ઉપર સાધુ શ્રાવકની કલ્પના કરવી તે જૂઠી છે. ગુણાધિકને વાંદવા એવું આગમ માંહે કહ્યું છે તેથી જે ન્યુન ગુણવાલો હોય તે અધિક ગુણ વાલાને વંદે.

ચંદણ પવક પણુદ્વિય, પરિમલ રસિચ્છા વરેવિ ચંદણયા
ચંપક કુસુમ સુગંધિયા, તિદ્ધાઝ હોઈ ચંપિદ્ધો ॥ આગમ ॥

ચંદન વૃક્ષના પવને કરી પ્રેર્યા પરિમલ રસિક તે વને વીજા લીંવા-
દિક ચંદન થાય, ચંપાના ફુલની સુગંધે કરીને તેલ, ચંપેલ, નામને
પામે છે, તેમ આણાયુક્ત સુપુરુષની સંગતે સુપુરુષપણું પ્રાપ્ત થાય પણ
મિથ્યાત હઠગ્રાહિઓની સોવતે મિથ્યાત્વનીજ પુષ્ટી થાય માટે જિન
આણાને ઝજવી.

અસુઝઠાણે પમીચ્છા, ચંપકમાલા ન કીરઈ સીસે ।

પાસત્યાઈ ઠાણે, સુવદ્ધમાણો તહ અપુજ્જે ॥ સંવોધસત્તરિ ॥

અશુચી સ્થાનકે પમેલી ચંપાના ફુલની માલાને કોઈ મસ્તકે નહીં
ચઢાવે તેમ પાસત્યાદિકના સાથે રહેતો ઝલો સાધુ પણ અપૂજ્ય
જાણવો.

મિયમદ ગંધે લસણાં, ન ચાઈયઈ વિઅપ્પણો ગંધં ।

રવિકર પસરંતેહિં, અંધત્તં હોઈ ઝલૂચ્છાણં ॥ આગમ ॥

અર્થ—કસ્તુરીનું ખાતરકરી લસણ વાવે તોપણ લસણ પોતાની ડુષ્ટ
ગંધને ન મુકે, અને સૂર્યનાં કિરણો પસરે ઢતે પણ ધૂવડ ન દેખે તેમજ
સદ્ગુરુના ઉપદેશથી કદાગ્રહી પુરુષ પોતાના મિથ્યાતને ન મુકે.

समयायार जठाणं, जाणंता वज्ज गारव जएणं ।

तेसिंपि नहि वेहिं, पावं अणुमोअमाण्णं ॥ आगम ॥

जैन सिद्धांतना आचारथी ब्रष्ट वेपधारीने, लाज मान आदिना जयथी पण जे जोजनादि आपे, सन्मान करे, ते प्राणीने बोध बीज नथी केमके अशुद्ध आचारीनी क्रिया पाप रूप ठे. ते पापने अनुमोदतो, सन्मान करतो, सम्यक्त रत्नने हारे.

उक्तंच: आचारांग सूत्रे. आठमा अध्ययने

से वेमि समणुज्जस्सं वा असमणुज्जस्सं वा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा वत्थं वा पग्गिगहं वा कवलं वा पाय पुंठणं वा णोपाएज्जा णोनिमंतेज्जा णोकुज्जावेयावश्यंपरं आढायमाणेति वेमि ॥

हुं कहंहुं के स्वमति पासत्था प्रमुख अथवा परमति सांख्यादि असयतिने, जोजन पाणी अथवा खादिस स्वादिस वस्त्र पात्र कंवल पायपुठण विगेरे आपवां नहि अगर आपवा माटे निमंत्रण करवुं नहि अथवा तेढनी वेयावच्च करवी नहीं. केमके ऊन्मार्गनी पुष्टी थाय ठे.

जे केवि धम्मसीला, संजम तव नियम जोग जुत्ताय ।

ताणं दोस जणंता, जगा जगत्तएविंति ॥ आगम ॥

धर्मी शीलवंत संयमी तथा तप जोग नेम युक्त पुरुषोने जे दोषवंत कहे ठे ते पोते ब्रष्ट थएलो ठे वतां बीजाने ब्रष्ट कहे ठे.

श्लोक-कथ्य अम्हारिसा पाणी, दूसमा दोसदूसिआ ।

हा अणाहा कहंहुता, न हुंतो जइ जिणागमो ॥ संबोध ॥

हा! खेद थाय ठे के दूषम कालना दोषे करीने दूषित एवा अमो अनाथनी जो जिनागम न होत तो शी दशा थात?

जिण वयणं उसहमिणं, विसयसुह विरेअणं आणजिभूयं ।
जरमरण वाहि हरणं, खयकरणं सब्ब दुःखाणं ॥ आगम ॥

जिन वचनरूप उंसड ते विषयना विकाररूप कट्पित सुख महा
व्याधि तेनुं विरेचन एटले रेच सरखुं ठे. प्रतिहत् शक्तिवंत जरा मरण
रूप व्याधि हरवा वालुं तथा सरवे दुःखनुं दाय करवा वालुं ठे.

जिणवयणं उसहेणं, कंखा वाहि न फिट्ठए जेसिं ।

अमियंवि सुव्वतिसिं, अणंतसो लहइ मरणाइ ॥

जिनेश्वरनां वचन सांजलीने पण एटले जीन वचनरूप उषधे करीने
पण कंखारूपी व्याधि (अन्य दर्शननो, मिथ्या दर्शननो अजिज्ञाप)
न मटे तेने अमृत पण विषनी पेरे परिणमे अने अनंता मरणादि
कने पामे.

लप्पइ सुरसामित्तं, लप्पइ पहुअत्तणं न संदेहो ।

एगं नवरि न लप्पइ, उल्लह रयणं च सम्मत्तं ॥

इंद्रपणुं मले, अने प्रज्जुता पण मले, ऐश्वर्यता, ठकुराइ पणुं पामवुं
ए सरवे सुलज्ज ठे पण चिंतामणि रत्न समान एक सम्यक्त पामवुं
अति दुर्लज्ज ठे.

द्वितीयोऽधिकारः संपूर्णः

તૃતિય સામાયક સાધનાધિકાર.

શ્રી અરિહંતાદિ પંચ પરમેષ્ઠી, જે સમજાવના સ્થાનક છે તથા પૂર્ણ સમજાવને પ્રાપ્ત હોવાથી સમજાવનો સાધનમાં પુષ્ટ નિમિત્ત છે તેડને સમજાવની પ્રાપ્તિ, સ્થિરતા નિમિત્ત નમસ્કાર કરું, અર્થાત્ મારા પરિણામને સમજાવ સન્મુખ વાળું હું, વાલવાનો ઉદ્યમ કરું હું. કેવા છે તે પંચપરમેષ્ઠી—

ણઠ ચહ ઘાઈકમ્મો, દંસણ સુહ ણાણ વીરિયમંઈડં ।
સુહં દેહત્યો અપ્પા, સુધો અરિહો વિચિંતિજ્ઞો ॥

જેણે પૂર્ણ સમજાવ આદરી ચાર ઘાતિયાં કર્મનો નાશ કર્યો છે. તથા અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત સુખ તથા અનંત વીર્ય, પ્રગટ કર્યા છે. વલી જે અઢાર દોષથી મુક્ત થયા છે

ણઠઠકમ્મદેહો, લોયાલોયસ્સ જાણવો દઢા ।
પુરિસાચારો અપ્પા, સિધ્ધો જ્ઞાણહ લોયસિહરત્યો ॥

જેણે ઘાતિ અઘાતિ આઠ કર્મનો નાશ કર્યો છે, જે 'દેહ' રહિત છે, વલી લોકાલોકના જ્ઞાતા ડ્રષ્ટા છે. ત્રેલોક્ય શિખરે વસનાર શુદ્ધાત્મા તે સિદ્ધ પરમેષ્ઠીને નમસ્કાર કરું હું.

દંસણ ણાણ પહાણે, વીરિય ચારિત્ત વર તવાચારે ।
અપ્પં પરં ચ જુગ્ગઈ, સો આચરિં મુણી જ્ઞેઈ ॥

જ્ઞાન આચાર, દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપાચાર તથા વીર્યાચાર એ પંચાચારમાં પોતે પ્રવર્તે છે, અને વીજાડને પ્રવર્તે છે તે આચાર્ય-મુનિને નમસ્કાર કરું હું

જોં રયણતંયજુત્તો, ણિચ્છં ધમ્મોવપ્પેસણેં ણિરેદો ।
સો.હવજાઈ અપ્પા, જદિવર વસહો ણમો તસ્સ ॥

जे रत्नत्रय युक्त निरंतर धर्मोपदेश करे ठे. एवा शुद्धात्मा उपा-
ध्यायने नमस्कार करुं तुं.

दंसण णाण समग्गं, मग्गं मोक्खस्स जो हु चारित्तं ।

साधयदि णिच्च सुद्धं, सादू स मुणी णमो तस्स ॥

मोक्षना कारण सम्यक् ज्ञान दर्शन चारित्र्यने निरंतर साधनारा
शुद्धात्मजावस्थित साधु मुनिराजने नमस्कार करुं तुं.

ससरीरेवि निरीहा, वज्झप्पिंजतर परिग्गह विमुक्का ।

धम्मोवगरणमित्तं, धरंति चारित्तरक्कहा ॥

पंचिंदियदमणपरा, जिणुत्तसिद्धंत गहिय परमत्था ।

पंचसमिया तिगुत्ता, सरणं महएरिसा गुरुणो॥संबोधसत्तरि॥

पोताना शरीरने विषे पण इहा विनाना, बाह्य अने अन्त्यंतर परि-
ग्रहणी विमुक्त थएला, चारित्र्यनी रक्षाने अर्थेज मात्र धर्मोपकरणे
धारण करनारा, पांच इंद्रियोने दमन करवामां तत्पर, जिनोक्त सिद्धां
तथी ग्रहण कर्यो ठे परमार्थ जेणे, पांच समितिण समिता अने त्रण
गुणिण गुप्ता एवा गुरु महाराजनुं मने शरण थाउं.

बली सकल संपूर्ण अविनाशी सुखनिधान मोक्ष मार्ग
जोवा माटे त्रणे लोकमां एकज नेत्ररूप, तथा सकल नयोथी
प्रकाशित जन्मांध पुरुषोना हस्तिविधान, एकांत मतना वि-
रोधने मथनार, अनेकांत-स्याद्वादयुक्त आत्मबोध दातार,
समजावना कारण वीतराग प्रणित परमागमने नमस्कार
करुं तुं.

जो के अनेक जंग नय युक्त जिनशासन पुरमां प्रवेश
करवो अति छुष्कर ठे, तो पण प्रवचन जक्तिये प्रेरीत, पंच-

પરમેષ્ટી-તથા પરમાગમનું શરણ ગ્રહી સામાયકનું કિંચિત્ત
વ્યાખ્યાન મારી અલ્પમતિ અનુસારે સ્વપર હિતાર્થે કરું તું.

સામાયક-એ પહેલું ચારિત્ર તથા નવમું શિક્ષાવ્રત છે.

વ્યવહાર નિશ્ચયો યઃ, પ્રવુધ્ય તત્ત્વેન જવતિ મધ્યસ્થઃ ।

પ્રાપ્નોતિ દેશનાયાઃ, સ એવ ફલમવિકલં શિષ્યઃ ॥

જે પુરુષ વ્યવહાર તથા નિશ્ચયને વસ્તુ સ્વરૂપદ્વારા યથાર્થ જાણીને
કોઈ પણ નયની ઉપેક્ષા નહિ કરતાં માધ્યસ્થ જાવે રહે છે તે શિષ્ય
ઉપદેશના સંપૂર્ણ ફલને પામે છે. તેનેજ અર્થની સિદ્ધિ થાય છે પણ
જે વ્યવહાર, નિશ્ચયની અપેક્ષા વગરનો, નિશ્ચયથી દુટો પડતો છે,
તે વ્યવહાર નય નથી પણ નયાજાસ છે.

વલી જેથી કાર્ય પ્રગટ થતું નથી તે કારણ નથી. જિનેશ્વરના
મતમાં કારણ કાર્યને સમયજેદ નથી વલી જેમાંથી જાવ પ્રગટ
થતો નથી તે ડ્રવ્ય નથી

સામાયક-એ પહેલું ચારિત્ર છે તેનું સ્વરૂપ.

ચારિત્રં જવતિ યત્., સમસ્ત સાવધ યોગપરિહરણાત્ ।

સકલ કષાયવિમુક્તં, વિશદમુદાસીનમાત્મરૂપં તત્ ॥

સકલ કષાય રહિત સમસ્ત સાવધ યોગ પરિહરી સર્વ જીવોના
ડ્રવ્ય જાવ પ્રાણની રક્ષાયુક્ત પરપદાર્થોથી વિરક્તરૂપ શુદ્ધ જ્ઞાન,
દર્શનમાં સ્થિર રહેવું તે ચારિત્ર આત્મ સ્વરૂપજ છે, તેજ ધર્મ છે.
ઉક્તંચ (દશવૈકાલિકે

શ્લોક-ધમ્મો મગલ મુક્કિઠં, અહિંસા સંજમો તવો ।

દેવાવિ તં નમંસંતિ, જસ્સ ધમ્મે સયામણો ॥

ધર્મ તે ઉત્કૃષ્ટ મંગલ છે. તે ધર્મ અહિંસા સંજમ અને તપમય છે.
અહિંસા ઇટલે ડ્રવ્ય અને જાવથી ટકાય જીવના સ્વપર પ્રાણને ગ્રણે

अंशे धर्म जाणवो एम चोथा गुणठाणाथी मांडी चौदमा गुणठाणाना चरम समय पर्यंत पूर्ण अंशे आत्म धर्म प्रगट थाय. परमसमाधि रूप सिद्ध स्थानकने वरे.

सामायक—एटले आत्माना ज्ञान दर्शन चरण गुणो पुद्गल संगे विषमताने पामेला तेने सम थीरथोज करवा. ड्रव्य अने जावप्राण हाणीमां मन वचन कायाना जोगोने न प्रेरवा. राग द्वेष विना शुद्धातम जावमां स्थीर रहेवुं.

करेमि जंतें सामाश्यं, सावज्जं जोगं पच्चस्कामि
जाव जीवं पज्जुवासामि, तिविहं तिविहेणं
मणेणं, वायाए, काएणं, नकरेमि, न कारवेमि
सव्वं करंतंपि अन्नं न समणुजाणामि, तस्स जंतें
पम्भिकमामि, निंदामि, गरिहामि, अप्पाणं वोसिरामि ॥

अर्थ—करुं तुं हे जगवंत ! समजाव रुपी सामायक व्रत. मन वचन कायाना जोगो जीवता सुधी सावद्य व्यापारथी रोकुं तुं. त्रिविधे—एटले मनथी वचनथी कायाथी सावद्य व्यापार न करुं, न करावुं, अने कर्त्ताने अनुमिति न आपुं. अने पूर्वे मन वचन कायाना जोगो सावद्य व्यापारमां प्रवर्त्ताव्या तेने सावद्य व्यापारथी निवर्त्तावुं, पूर्वे सावद्य व्यापार आदर्यो तेने निंदु तुं. गरिहामि केण गुरु समीपे विशेषे निंदु तुं. के हवे सावद्यमां जोगो नहीं प्रवर्त्तावुं. अशुद्ध आत्म जावने ठोरुं तुं. साधुने तो ए प्रमाणे जावजीव समजावमां वर्त्तवुं अने श्रावक देशव्रती ठे. माटे नीचे प्रमाणे सामायक उचरे.

करेमि जंतें सामाश्यं, सावज्जं जोगं पच्चस्कामि, जाव
निअमं पज्जुवासामि, उविहं तिविहेणं, मणेणं वायाए
काएणं नकरेमि, नकारवेमि, तस्स जंतें, पम्भिकमामि

निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि ॥

जगवन्तं हुं करुं तुं समतारुप सामायक. सावद्य योग एटले ड्रव्य जाव हिंसारुप मन वचन कायानो व्यापार तेनो त्याग करुं तुं. ज्यां सुधी वे धनी प्रमुख नियम ठे त्यांसुधी अंगिकार करीश ड्रुविहेणं कहेतां सावद्य व्यापार करुं नहि, करावुं नहि. तिविहेणं कहेतां मन वचन कायाथी तस्स कहेतां पूर्वे सावद्य व्यापार कयों ठे ते सावद्य प्रवृत्तिथी जोगने पाठा वाली आत्म स्वजावमां स्थिर करुं निंदामि कहेतां जोगना सावद्य व्यापारने गुरु साखे निंदुं तुं. गरिहामि कहेतां जोगने हवे सावद्य व्यापारमां न प्रवर्त्तावुं, अने अप्पाणं वोसिरामि कहेतां अशुद्ध आत्म जावने ठांरुं तुं. एवी रीते धारेला नियम प्रमाणे मन वचन कायाना जोग सावद्य व्यापारमां नहि प्रवर्त्तावतां जावथी सम परिणामे रहेवुं ते वत्रीश दोष टाळी सामायिक सूत्रमां कद्या प्रमाणे जावत् सामाश्य वयजुत्तना पाठसुधी निरवद्य स्थिर परिणामे प्रवर्त्तवुं. ते वत्रीश दोषनां नाम मनना दश-वचनना दश-कायाना बार मनना दश दोष ते निचे प्रमाणे.

१ अविवेक दोष-सामायकनुं स्वरुप नहि जाणवाथी मनमां एवो विचार करे के आथी शुं फल थवानुं हतुं ? आथी ते कोण तर्हुं हशे ? एवा विकट्पनुं नाम अविवेक नामा दोष.

२ यशो वांठा-पोते सामायक करीए तेथी बीजा मनुष्यो मारी प्रशंसा करे एवा परिणामे करवुं ते यशो वांठा दोष

३ धन वांठा-धननी श्छाए करवुं ते धन वांठा दोष.

४ गर्वदोष-मने लोक धर्मी कहे ठे अने हुं सामायक पण तेवुंज करुं तुं एवो अध्यवसाय ते गर्व दोष

५ ज्ञय दोष-हुं आवक कुलमां जन्म्यो तुं, मने लोको मोटा

तरीके माने ठे अने जो सामायक नहि करुं तो कहेशे के आटली क्रिया पण नथी करतो एम निंदाना जयथी सामायक करे ते जयदोष.

६ निदान दोष-सामायक करीने तेना फलथी धन, स्त्री, पुत्रादिक मलवानुं छे ते निदान दोष.

७ संशय दोष-सामायकनुं फल हशे के नहि होय एवो विकल्प करे ते संशय दोष.

८ कषाय दोष-सामायक क्रोधादिकथी करवा बेसी जाय किंवा पाठो क्रोध मान माया लोभमां वृत्ति धरे ते कषाय दोष.

९ अविनय दोष-विनय वगर सामायक करे ते अविनय दोष.

१० अबहुमान दोष-जक्तिजाव अने जमंग पूर्वक सामायक न करे ते अबहुमान दोष.

वचनना दश दोष.

१ कुबोल दोष-सामायकमां कुवचन बोळवुं ते कुबोल दोष.

२ सहसात्कार दोष-सामायकमां साहसथी अविचार पूर्वक बोलवुं.

३ असद्व्यारोपण दोष-बीजनि खोटा बोधादिक आपवा ते.

४ निरपेक्ष दोष-सामायकमां शास्त्रनी दरकार सिवाय एटले जिन आणा सिवाय कंइ पण बोलवुं ते निरपेक्ष दोष.

५ संक्षेप दोष-सूत्रना पाठ इत्यादि टुंकामां बोलीने वेठनी पेटे यथार्थ उच्चार करे नहि ते संक्षेप दोष.

६ क्लेश दोष-कोइथी कंका श करे ते क्लेश दोष.

७ विकथा दोष-स्त्रियदिक चार के सात प्रकारनी विकथा मांडी बेशे ते विकथा दोष. ज्यी पुद्गल कथा रसे आत्म परिणाम सम परिणति चूके ने विज्ञावनी कामनावंत थाय.

८ हास्य दोष-सामायकमां कोझनी हांसी मश्करी करे ते हास्य दोष.

९ अशुद्ध दोष-सामायकमां सूत्रपाठ न्यूनाधिक अने अशुद्ध बोले ते अशुद्ध दोष.

१० मुणमुण दोष-गडबड गोटाथी सामायकनासूत्रपाठ बोले जे पोते पण पुरं समजी शके नहि तो बीजाने क्यांथी समजाय ? ते मुणमुण दोष

कायाना वार दोष.

१ अयोग्यासन दोष-सामायकमां पग उपर पग चमावीने बेसे ते श्री गुरु आदि प्रत्ये अविनय रुप आसन.

२ चलासन दोष-डगडगते आसने बेसी सामायक करे ते; किंवा बारंवार ज्यांथी उठवुं पके तेवे आसने बेसे ते चलासन दोष

३ चलउष्टी दोष-कायोत्सर्गमां आंखो चंचल राखे ते.

४ सावद्यक्रिया दोष-सामायकमां कांइ पापक्रिया के तेनी संझा करवी ते.

५ आलंवन दोष-जीतादिके उगींण देखे बेसे तेथी जीते बे-वेला जंतुनो नाश थाय के तेने पीना थाय तेमज पोताने प्रमादनी प्रवृत्ति थाय ते आलंवन दोष.

६ आकुंचन प्रसारण दोष-हाथ पग सकोची लांवा करे ए आदि ते आकुंचन प्रसारण दोष

७ आलस दोष-थग मरके टचाका वगाके ए आदि ते आलस दोष

८ मोहन दोष-आंगली वगेरे वांकी करी टचाका वगाके ते मोहन दोष.

ए मल दोष-घरना घरड करी सामायकमां चेल करी मेल खंखेरे ते.

१० विमासण दोष-गलामां हाथ नांखी बेसे श्रुत्यादि ते विमासण दोष.

११ निजा दोष-सामायकमां ऊंघवुं ते निजा दोष.

१२ वस्त्र संकोचण दोष-सामायकमां टाढ प्रमुखनी त्रितीथी वस्त्रथी शरीर संकोचे ते वस्त्र संकोचण दोष.

आ बत्रीश दोष रहित सामायक करवुं. आ बत्रीश दोष टाढ्या-विना जे सामायक करे ठे ते सामायकना फलने पामतो नथी. वली पंच अतिचार टाढीने सामायक करवुं.

हवे मुहुपत्तीना पचास बोल.

(१) सूत्र अर्थ तत्व साचो करी सदहु (२) समकीत मोहनि (३) मिश्र मोहनि (४) मिथ्यात्व मोहनि परिहरुं (५) काम-राग (६) स्नेहराग (७) द्रष्टीराग परिहरुं (८) सुदेव (९) सुगुरु (१०) सुधर्म आदरुं (११) कुदेव (१२) कुगुरु (१३) कुधर्म परिहरुं (१४) ज्ञान (१५) दर्शन (१६) चारित्र आदरुं (१७) ज्ञान, दर्शन, चारित्र विराधना परिहरुं (१८) मनगुप्ति, वचनगुप्ति, कायगुप्ति, आदरुं, (१९) मनदंड, वचनदंड, कायदंड परिहरुं (२०) हास्य, रति, अरति, जय, शोक, दुगंठा परिहरुं (२१) कृष्ण लेस्या, नीललेस्या, कापोतलेस्या परिहरुं (२२) रस-गारव, रिद्धिगारव, शातागारव परिहरुं (२३) मायाशब्द, नियाण शब्द, मिथ्यात्वशब्द परिहरुं (२४) क्रोध, मान, माया, लोभ परिहरुं (२५) पृथ्वीकाय, अपूकाय, तेजकाय, वायुकाय, वनस्पति काय, त्रसकायनी रक्षा करुं.

ए उपर कहेला बोलमांहेथी केटलाक बोलो स्त्रीजने उठा कहेवा

પને ઠે. તે જે તજવાના કહ્યા તે ડ્રવ્ય જાવથી તજવા અને જે આદરવાના કહ્યા તે ડ્રવ્ય જાવથી આદરવા.

એમ સમજાવ રૂપ આત્મજાવ સન્મુખ થઈ ડ્રવ્ય પ્રવૃત્તિ કરવી. તે ડ્રવ્ય સામાયક જાણવું પૂર્ણ સમજાવ વારમે ગુણઠાણે શુક્લધ્યાનના વીજા પાયા એકત્વવિતર્કમાં ઠે તે તુરત કેવલ જ્ઞાન દર્શન રૂપ લાજને આપે ઠે. પણ ચોથે ગુણઠાણેથી સિદ્ધસમાન પોતાના આત્માની સત્તા જાણીને સિદ્ધસમાન પોતાના સ્વરૂપને જાવતો એટલે પરજીવ તથા પર પુદ્ગલાદિ ડ્રવ્યમાં શુક્તશુક્ત અને ઇષ્ટાનિષ્ટ સંકલ્પ તજી રાગ દ્વેશ વિના પોતાના શુદ્ધાત્મજાવમાં પરિણતિ સ્થીર રહેવાનો અન્યાસ કરતાં જેટલો જેટલો સમજાવ સ્થીરતા વધતિ જાય તેટલો તેટલો જ્ઞાન દર્શનાદિ આત્મગુણનો લાજ થતો જાય તેને સમ અને આય કહિયે. અને આત્મજાવ એટલે એકલો નિર્મલ આત્મજાવજ રહે માટે સામાયક કહેવું. પૂર્ણ સામાયક પૂર્ણ ગુણને પ્રગટ કરે તે તો યથાલ્યાત ચારિત્ર જાણવું. માટે અવસર પામી પ્રમાદ ઠોડી જેમ વને તેમ સર્વે હૃદયમે સમજાવ કરવો.

સમજાવ કરવાનો અજિલાપી થઈ સમજાવ કરવા માંને ત્યાંથી સામાયક કહીયે

उक्तंच जगवइ अंगे.

ચલમાણે ચલિયે જાવ ણિઝારિઝમાણેણિઝિણે॥ઈત્યાદિપાઠઠે॥

એટલે જ્યાંથી સમજાવ કરવા માંડ્યો ત્યાંથી સામાયક કહિયે. સિદ્ધ સમાન આત્મસત્તા જાણી સિદ્ધ પરમાત્માની પેઠે સમજાવે રહેવાનો અન્યાસ કરવો. એ રૂઢે પ્રકારે જિન આણા અગર નવતત્ત્વ, પદ્ ડ્રવ્યાદિક, જે પદાર્થ આગમમાં કહ્યા તેને ડ્રવ્ય, દેત્ર, કાલ, જાવથી અને નામાદિ ચાર નિદેષેથી હેય, ફેય, ઉપાદેય સહિત, સંશય, વિવ્રમ, વિમોહ રહિત, જાણી સદ્દેહતાં જે જીવ સમ્યક્

पामेलो तेज यथार्थ सामायकना लाजने लेइ शके, पण रमत अथवा वेष जजवतां सामायकनो लाज मळी शकतो नथी माटे जिन आणाए वस्तु तत्वनो निर्धार करी समजावे वर्तवानो अज्यास करवो. आत्मा-नी सत्ता सूत्रमां सिद्धसमान कही ठे, यतः अप्पा सो परम्पा-संशय-एटले जीवादिक पदार्थो कह्या तेम ठे के नहि एवी जे शंका ते संशय.

विच्रम-एटले अशुद्ध निश्चय करवो जेम जीवमां अजीवपणानो निश्चय, पुद्गलादिक अजीवमां जीवपणानो निश्चय, ते विच्रम-अथवा कांश्नुं कांइ समजी असत्य निर्धार करवुं तेने विच्रम कहीए-विमोह एटले-जीवके अजीव कंइ जाणतो नथी अने जाणवानो अजिवाप पण नथी ते विमोह कहीए तेथी मिथ्याद्रष्टी शुद्धात्म जावनो कामी थइ सामायकना लाजने लेइ शकतो नथी.

एकता ज्ञान निश्चय दया, सद्गुरु तेहने जाखे ।

निर्विकल्प उपयोगमां, निज प्राणने राखे ॥ (आत्म)

हुं ज्ञान हुं, मारा स्वरूपमां जासता ज्ञेय रूप षट्द्रव्य, पर पदार्थोथी मने कांइ प्रयोजन नथी, ए उपयोगे परसंबंधे रागादि परिणामे बंधाएली आत्म परिणति पर संबंध ठोडी पोताना स्वरूपथी तन्मय करी, सर्वे संकल्प ठोमीने निर्विकल्प जावे स्थिरयोजन स्वरूप अज्ञेदे तन्मयताए राखे संकल्प विकल्प परिणामे हणाता आत्मवीर्य ज्ञानादि प्राणने निर्विकल्प परिणामे एटले निर्विकल्प उपयोगे वचावे ते निश्चय दया कहीए. माटे अहिंआं समजावनेज दया कही जिन-शासनमां समजाव एज मुख्य साध्य ठे.

देशी सुरती महिनानी.

बहु जेदे पण जेह अज्ञेदी आत्म स्वजाव ।

मिथ्या रागादिक परयोगे, प्रगटयो सधलो विषम विजाव॥

આત્મામાં જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, દાન, સુખ, વીર્ય, લાજાદિ વહુ ગુણો છે અને જૂદા જૂદા કાર્યો કરે છે, માટે જેદ સ્વજ્ઞાવ કહીએ. પણ એ સર્વે ગુણો આત્માથી જૂદા નથી (અજિન્ન) માટે અજેદ સ્વજ્ઞાવ કહીએ.

મિથ્યા ડ્રષ્ટિથી પુદ્ગલમાં હું અને મારાપણની બુદ્ધિ તથા વિપ-યાદિ રોગોમાં સુખ બુદ્ધિ અને દેવ ગુરુ ધર્મમાં વિપરિત બુદ્ધિ-પટલે લેખા દેવ નહિ તેને દેવ જાણવા, જે ગુરુ નહિ તેને ગુરુ જાણવા, જે ધર્મ નહિ તેને ધર્મ જાણવો, જો કે સર્વેજીવો ચૈતન્ય લક્ષણે કરી સામાન્ય છે તતાં તેમાંથી એકને શ્વેદ અને એકને અનિષ્ઠ કલ્પવો એ શુદ્ધાશુદ્ધ કલ્પનાથી રાગ રૂપજતાં આત્માના જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રાદિ સર્વે ગુણ વિકારી થયા

જ્ઞાનાદિક થઈ વિષમ વિકારી, નિજનિજ કાર્યકરે નવિ શુદ્ધ ડ્રવ્યની પરિણતિ અદ્વય ત્રિકાલે, તેથી ગુણ થયા કાર્ય વિરુદ્ધ ॥

એમ આકરા વિકારને પામીને જ્ઞાનાદિક સર્વે ગુણો પોતપોતાના શુદ્ધ કાર્યો કરી શકે નહિ અને ડ્રવ્યની પરિણતિ ત્રિકાલે અલંક (અવિનાશી,) હોવાથી મૂલ સ્વજ્ઞાવ ઠોડે નહિ. પણ વિકારને લીધે શુદ્ધ કાર્યને વદલે ઊલટા (વિપરીત) કાર્ય કરવા લાગ્યા. જ્ઞાન અજ્ઞાન રૂપે, દર્શન અદર્શન રૂપે, ચારિત્ર પરાચરણ રૂપે, એમ સર્વે ગુણો આવરણ વાલા થયા.

નિજ નિજ શુદ્ધ પરિણતિ વિયોગે, ન લહી સ્વતંત્રી આત્મશક્તિ । સમજાવે શુદ્ધ પરિણતિ યોગે, રમતાં પ્રગટે પુરણ વ્યક્તિ ॥

પોતાની શુદ્ધ પરિણતિના વિયોગથી આત્માએ પોતાની પરિણતિને સ્વતંત્ર જાણી નહીં, અને જોગવી નહીં પણ જ્યારે પુદ્ગલ ઉપરનો શુદ્ધાશુદ્ધ સંકલ્પ મટામી સ્થિર પરિણામી થઈ આત્મ સ્વરૂપમાં

પોતાનું લક્ષ્ય રમાવે (સમજાવમાં રહે) તો આત્માની (પોતાની) સર્વે શક્તિ દબાણેલી તે સ્વતંત્ર પ્રગટ થાય.

તેહ સમ શ્વક આતમજ્ઞાવ છે, જ્ઞાણ્યો જગવદ્ શ્રી જિનજ્ઞાણ ।
કર્મ કલંક ટાલી જવી લઢીએ, તેથી પૂર્ણ પદ નિર્વાણ ॥

પુદ્ગલના રાગથી આત્માના સર્વે ગુણો વિકારી થયા તે રાગરૂપી મેલ જવાથી શુદ્ધ થીર થાય એક આતમજ્ઞાવજ રહે તેનેજ સૂર્યસમાન શ્રીવીર જગવાને જગવતી સૂત્રમાં સામાયક પ્રકાશ્યું છે (કહ્યું છે) એથીજ (એજ સામાયકથીજ) જ્ઞાનાવર્ણાદિક કર્મ કલંક ટાલીને સંપૂર્ણપણે આત્મ ગુણની નિર્મલતાને પામીએ એટલે નિર્વાણ પદને પામીએ માટે હે જીવ્ય જીવો એવું સામાયક અવશ્ય આદરવું.

જ્ઞાનાદિક નિજગુણ આતમના, સત્તા જોતાં દીસે શુદ્ધ ।

પરલાજ્ઞે પરજોગે રીંછી, રાગાદિક કરી જોગ અશુદ્ધ ॥

આત્માના જ્ઞાનાદિક સર્વે ગુણો સત્તા જોતાં શુદ્ધજ છે પણ રાગાદિકે પરલાજ્ઞમાં પરજોગમાં રીંછી મન વચન કાયાના સર્વે જોગ અશુદ્ધ થયા.

તેહિજ સમજાવે સુખ પ્રગટે, શ્રીજિન વાણી સુધારસ પાય ।

એમ ત્રય યોગ સમજાવથી જાણો, જ્ઞાનાદિક કેવલ પ્રગટાયા ॥

અને જે વિષમ જ્ઞાવથી થણેલી ઝપાધિ સમજાવથીજ મટે અને સુખ થાય. જિનેશ્વરની વાણીરૂપ અમૃત પીવાથી મિથ્યાત્વનો વિકાર દૂર થઈ મન વચન કાયાના જોગ સમજાવે થઈ જ્ઞાનાદિક આતમગુણ નિર્મલ થાય.

જિન શાસનનું સાર એહ છે, એ વિણ જૂઠું સર્વ મ્ફાણ ।

સંજમ શીલને જ્ઞાન ધ્યાન પણ, એ વિણ કહિએ સવિ અપ્રમાણ ॥

સમજાવ એજ જિન શાસનનો સાર છે, સમજાવ વિના સર્વે ક્રિયા

धामधुम मात्र ठे, संजम, शील, ज्ञान, ध्यान समजाव विना होयज नहीं अने अंतरंग समजाव विना बहारनी क्रिया करीने ज्ञान ध्यानादि खरां मानवां ए अप्रमाण ठे.

सामायक पुद्गलमें नांही, पर जव्ये पर सत्ता मान ।

चपल विषमता रहित आत्मनो, केवल जाव सामायक जाण॥

बहु परमाणु संयोगी पुद्गलमां वर्ण गंधादिके पूरावा गलवानी शक्ति होय पण समजाव रुप स्थिर आत्म धर्म होय नहीं. मान एटले पुद्गलनो एज प्रमेय धर्म ठे पुद्गल परिणामनी चपलता अने रागद्वेष रुप विषमता रहित आत्मानो केवल स्थिर समजाव तेज सामायक

विषम वेग टाली समजावे, वरते ते संवेगी जाण ।

पीला रातामां नहीं समसुख, एतो पुद्गल हेय प्रमाण ॥

पुद्गलमां शुजाशुज कल्पनानो संकल्प ते विषम वेगे बलगेलुं चित्त तेने पातुं वाली समजावे स्थिर करे ते संवेगी ठे पण पीला राता कपकामां संवेगीपणुं नथी. माटे पुद्गल जावतो हेय एटले ठांरवानोज कह्यो ठे.

मोहरुमणिधर विषम विषने, हरवा सुरमणि सम ए जाण ।

ज्ञानादिक गुण अखूट खजानो, राखण चित्रावेल प्रधान ॥

सुरतरु सम शिवफलनो दायक, मिथ्या तम टाले सम जाण ।

कामगवी पुण काम कुंज सम, कामित पूरण सुख निदान॥

सामायक ए मोहरूपी मणिधरना आकरा विषने नाश करवाने सुरमणि समान ठे ज्ञानादि गुणनो अखूट खजानो राखवाने चित्रावेल समान, मोहरूप फल आपवाने कल्पवृक्ष समान ठे, मिथ्यात्वरूप अंधकारने टालवा (नाश करवा) सूर्य समान अने सिद्धि रुप कामना पूर्ण करवाने कामधेनु समान ठे अने अक्षय सुखनुं मूल ठे.

આતમ વીર્ય હીણતા ટાલી, કરત લોહને કંચન વાન ।

एह रसायन जाणे अनुजवी, जिम रोहणगिरि रयणनी खाण॥

અર્થ—આત્મા અનાદિ કાલથી પરચિરુપ યોટો આહાર સેવતાં હીનવીર્ય થયેલો તેને પરમ પુષ્ટ કરવાને સામાયક એ રસાયણ સમાન છે. અને લોહરુપ આત્મ સ્વજાવ મલિન થયેલો તે મલિનતા ટાલવાને માટે સામાયક રસાયણ સમાન છે. એવા રસાયણ રુપ સામાયકને અનુજવીજ (સમકીર્તી) જાણે છે. વલી જેમ રોહણાચલ પર્વત રત્નની યાણ છે તેમ સામાયક જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર રૂપી રત્નની યાણ છે.

જ્ઞાન વિજ્ઞાન જંઘાર એહતો, સમપદમાં નવિ રહે અનાણ ।

दर्शन चरणने निर्मल संवर, शुद्ध निर्जरा मोक्षनुं स्थान ॥

અર્થ—વલી સામાયક એ જ્ઞાન વિજ્ઞાનનો જંઘાર છે. અને એમાં અજ્ઞાન રહી શકતું નથી. દર્શન, ચારિત્ર, અને નિર્મલ સંવર, તથા નિર્જરા, તથા મોક્ષનું સ્થાનક, તે સમજાવજ જાણવો.

जीव तणो गुण एहने जाणो, पुद्गल परणति ते किम होय ।

पुण्य पापने बंध नहि ए, विरला जाणे समपद सोय ॥

અર્થ—સમજાવ તે જીવનોજ ગુણ છે. તે પુદ્ગલ પરિણતિ કેમ હોય ? સમજાવમાં પુણ્ય પાપરુપ બંધ પરિણતિ થાય નહીં. એવા સમપદને જાણનાર વિરલાંજ હોય.

काम मदन मर्दन मद्धि जिन, तीर्थ ठौर तीरथ फलसार ।

इम समजाव करो सामायक, जविजन सफल करो अवतार॥

અર્થ—શ્રીમદ્ધિ જિનેશ્વરે જેમ કામમદને મર્દન કર્યો, તેમ સમજાવ કામમદને નાશ કરનાર છે. તીર્થનું ગૈર અને તીર્થનું ફલ તે સમજાવજ છે. માટે સમજાવ રુપ સામાયક કરીને જીવ્ય જીવો અવતાર સફલ કરો.

मनसुखे समजावे रमतां, आत्म धर्म सकल प्रगटाय ।

अरिहंतादिक पद पण लहिए, कर्म रिपु जीती शिव पाय ॥

अर्थ—मनमां सुखे करी समजावे रमीए तो आत्म धर्म सर्व प्रगट
थाय अने अरिहंतादिक नवपद पण समजावथीज थाय अने कर्म
रूपी शत्रुतो नाश करी शिव कमला बरीए

रागद्वेष त्यागान्निखिल अव्येषु साम्यमवलम्ब्य ।

तत्त्वोपलब्धिमूलं बहुशः सामायिकं कार्यम् ॥

अर्थ—रागद्वेषने त्यागी समस्त इष्टानिष्ट पदार्थमां समजाव आ-
दरी वारंवार आत्म तत्त्वनी प्राप्तिनुं मूल कारण जे सामायिक ते
आचरवु जोइए

सामायिकाश्रितानां समस्त सावद्ययोग परिहारात् ।

जवति महाव्रतमेषा मुदयेऽपि चरित्र मोहस्य ॥

अर्थ—समस्त सावद्ययोगना परिहारथी सामायिक आश्रित जीव
आवक ठतां पण साधु समान जाणवो.

सच्चाविवि नईउं, कमेण जह सायरंमि निवरंति ।

तह जगवई अहिंसि, सच्चे धम्मा समिद्धंति ॥

अर्थ—जेम सर्वे नदीउं समुद्रमां आवी मले ठे तेम सर्वे धर्म
जगवत् प्रणित अहिंसां आवी समाय ठे. अने सामायिक पण
समस्त जीवोना अव्य जाव प्राणनी हिंसा न करतां शुद्धात्म जावमां
स्थिर थई समजाव युक्त रहेतां थाय ठे माटे समजावमां, सर्वे धर्म
समाय ठे

अव्यजाव प्राणनुं स्वरूप तथा तेत्ती रक्षाना, उपाय, जिन आगम
अनुसारे कहुं ठं

તિક્કાલે ચડપાણા, ઇંદિય બલમાન આણપાણાય ।

વવદારા સો જીવો, ણિચ્ચયણયદોહુ ચેદણા જસ્સ (ડવ્ય સંગ્રહ)

સંસારી જીવો સદાકાલ ઇંદ્રિય, બલ, આયુ અને શ્વાસોશ્વાસ એ ચાર ડવ્યપ્રાણસહિત હોય છે. તે ચાર પ્રાણના ઉત્તર જેદ દશ હોય છે.

ઇંદ્રિય-સ્પર્શ ઇંદ્રિય, રસેંદ્રિય, ગ્રાણેંદ્રિય, ચક્ષુઃકેંદ્રિય, શ્રોત્રેંદ્રિય.

બલ-કાયબલ, વચનબલ, મનોબલ.

એમ ઇંદ્રિયના પાંચ, બલના ત્રણ, આયુનો એક, શ્વાસોશ્વાસનો એક એમ દશ જેદ થાય.

કોઈ પણ જીવના એ દશ પ્રાણમાંથી એકને પણ કષાય વશ થઈ વધ બંધ છેદન તારુન અતિજારે खानપानના નિરોધાદિકે કરી પોતે ન હુલાવવો, બીજા પાસે ન હુલાવવો, હુલાવતાને નહીં અનુમોદવો.

જાવ પ્રાણ નીચે પ્રમાણે જાણવા.

જ્ઞાન ચેતના ૧, દર્શન ચેતના ૨, સુખ (ચારિત્ર સ્વજાવ રમણ, સ્થિર સમાધિ નિવૃત્તિરૂપ,) ચેતના ૩, વીર્ય ચેતના ૪, આદિ જ્ઞાનાદિ ગુણના સ્વજાવ પર્યાય તે સર્વ જાવ પ્રાણ જાણવા. વહી કર્તા, જોક્તા, ગ્રાહકતા, વ્યાપકતા, રક્ષણતા આદિ અનંત પર્યાય એ સર્વ જાવ પ્રાણ જાણવા. તે સ્વપર જીવના જાવપ્રાણની યત્ના, સંજમ, રક્ષણતા, તે દયા જાણવી. અને કોઈ પણ જીવના જાવ પ્રાણની અયત્ના હાણી કરવી તે હિંસા જાણવી. રક્ષા તથા હિંસાનાં અનેક કારણ છે તે સમાસથી અહિંસાં નિર્માય માત્ર દર્શાવીએ ઢિયે.

યત્ત્વલુકષાયયોગે જીવનાં ડવ્યજાવ રૂપાણામ્ ।

વ્યપરોપણસ્ય કશ્ચેન સુનિશ્ચિતા જવતિ સા હિંસા ॥

નિશ્ચય કરીને હિંસા હિત મન વચન કાયાના યોગે કરી ડવ્ય જાવ પ્રાણની હાણી કરવી તે નિશ્ચય હિંસા છે.

आत्म परिणाम हिंसन हेतुत्वात्सर्वमेव हिंसैतत् ।

अनृत वचनादि केवल मुदाहृतं शिष्य बोधाय ॥

आत्माना शुद्धोपयोग रुप परिणाम जे वने घताय (हणाय) ठे ते सर्वे हिंसाज ठे. अनृत वचनादिक जेद मात्र शिष्यने समजवा माटे कहा ठे .

व्युत्थानावस्थायां रागादीनां वश प्रवृत्तायाम् ।

धियतां जीवो मा वा धावत्यग्रे ध्रुवं हिंसा ॥

रागादि प्रमाद वशे ऊपयोग बिना अयत्नाचारे प्रवृत्ति करतां जीव मरो अगर न मरो पण हिंसा तो आगलज दोने ठे

यस्मात्सकषायः सन् हन्त्यात्मा प्रथममात्मनात्मानम् ।

पश्चाज्जायेत न वा हिंसा प्राण्यन्तराणां तु ॥

केमके जे वखत जीवे रागादि कषाय आदर्यो ते वखत पोताना जाव प्राणनी हाणीतो थई चूकीज अने तेज स्वपर ड्रव्य प्राणनी हाणीनुं कारण ठे परंपराए ड्रव्य जाव वन्ने प्रकारे हाणी ठे माटे वर्तमाने ड्रव्य प्राणनी हाणी थारुं अगर न थारुं पण एने तो हिंसानो अनुबंध थई चूकयो

यदिदं प्रमाद योगादसदजिधानं विधीयते किमपि ।

तदनृतमपि विज्ञेयं तन्नेदाः सन्ति चत्वारः ॥

प्रमाद कषायना वशथी स्वपर जीवने वर्तमाने अगर आगामी काले अनंतरे अगर परंपराए जे अहितनुं वचन होय ते अनृत एटले अलिक वचन जाणवुं ते अलिक वचनना चार जेद ठे.

स्वदेव कालजायैः सदपि हि यस्मिन्निषिद्ध्यते वस्तु ।

तत्प्रथममसत्यं स्यान्नास्ति यथा देवदत्तोऽत्र ॥

જે વસ્તુ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, જાવ સહિત ઠતી છે તેને અઠતી કહેવી તે પેહેલા પ્રકારનું અલિક છે જેમ દેવદત્ત અહિંઆં નથી.

અસદપિ હિ વસ્તુરૂપં યત્ર પરક્ષેત્ર કાલ જાવૈસ્તૈઃ ।

ઉદ્ભાવ્યતે દ્વિતીયં તદનૃતમસ્મિન્ યથાસ્તિ ઘટઃ ॥

જે વસ્તુ દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ જાવથી અઠતી છે તેને ઠતી કહેવી તે બીજો જોડ; જેમ ઘટ નથી ઠતાં ઘટ છે એમ કહેવું.

વસ્તુ સદપિ સ્વરૂપાત્ પરરૂપેણાન્નિધીયતે યસ્મિન્ ।

અનૃતમિદં ચ તૃતીયં વિદ્વેયં ગૌરિતિ યથાશ્વઃ ॥

પોતાના સ્વચતુષ્ટય વિદ્યમાન વસ્તુને પરરૂપ કહેવી તે ત્રીજા પ્રકારનું અસત્ય; જેમ વલદને ઘોડો કહેવો.

ગર્હિતમવદ્ય સંયુતમપ્રિયમપિ જવતિ વચન રૂપં યત્ ।

સામાન્યેન ત્રેધા મતમિદમનૃતં તુરીયં તુ ॥

સામાન્ય રીતે ચોથા અસત્યના ગર્હિત (૧) સાવદ્ય (૨) અપ્રિય (૩) એમ ત્રણ જોડ છે.

ગર્હિત-ચામી ચુગલી હાસ્ય કઠોર મિથ્યા શ્રદ્ધાન પૂર્વક, પ્રલાપ તથા ઝૂંતસૂત્રરૂપ ગર્હિત વચન છે.

સાવદ્ય-ઠેદન, જોદન, મારણ, શોષણ, અથવા વ્યાપાર ચોર્યા-દિનાં વચન તે સાવદ્ય વચન છે.

અપ્રિય-અરતિ, જય, સ્વેદ, વૈર, શોક, કલહ, આદિ કરવાવાલાં વચન તે અપ્રિય વચન છે.

સર્વાસ્મિન્નપ્યસ્મિન્પ્રમત્તયોગૈકદેતુકથનં યત્ ।

અનૃત વચનેઽપિ તસ્માન્નિયતં હિંસા સમવતરતિ ॥

અર્થ-અસત્ય વચન પ્રમાદ યોગે ઉપજે છે માટે અસત્ય વચનમાં નિરંતર હિંસા જાણવી.

अवितीर्णस्य ग्रहणं, परिग्रहस्य प्रमत्त योगाद्यत् ।

तत्प्रत्येयं स्तेयं, सैव च हिंसा वधस्य हेतुत्वात् ॥

अर्थ—प्रमाद कपाय योगे मालीकना विना आपे पारकी वस्तु लेवी ते चोरी ठे ते चोरी बंधना हेतुथी हिंसा जाणवी. कोडुनं मूकेलुं अथवा पकेलुं अथवा नूलेलुं कंइ पण लेवुं ते चोरी ठे.

यद्देदरागयोगान्मैथुनमभिधीयते तदब्रह्म ।

अवतरति तत्र हिंसा वधस्य सर्वत्र सज्जावात् ॥

अर्थ—वेदना रागरूप योगथी स्त्री पुरुषोनो सहवास ते अब्रह्म ठे ते अब्रह्ममां प्राणीवध होवथी हिंसा ठे.

हिस्यन्ते तिलनाल्यां तप्तयासि विनिहिते तिलायद्वत् ।

बहवो जीवा योनौ हिस्यन्ते मैथुने तद्वत् ॥

अर्थ—जेवीरीते तलथी जरेली नलीमां तपेलुं छोडुनं सलीउ घा-
लवथी तल नष्ट थाय ठे, तेम मैथुनवने योनी स्थानमां बहु जीवो
हणाय ठे

यदपि क्रियते किञ्चिन्मदनोद्वेकादनङ्ग रमणादि ।

तत्रापि भवति हिंसा रागाद्युत्पत्तिस्तत्रत्वात् ॥

अर्थ—मैथुनमां राग धवाथकी मैथुनना अंग शिवाय अन्य अंगमां
जे रमण त्यां रागनी उत्पत्ति ते मुख्य जाव प्राणनी हिंसा थइ चूकी.
वीर्यादिकमां समूर्च्छिम जीवनी उत्पत्ति थाय ते हणाय तेथी अव्य
प्राणनी हिंसा ठे.

या मूर्धनामेय विज्ञातव्यः परिग्रहो ह्येषः ।

मोहोदयाछदीर्णो मूर्ध तु ममत्व परिणामः ॥

अर्थ—पर अव्यमां मूर्ध तेज निश्चय परिग्रह ठे. अने मोहना
उदयथी परव्यमां ममत्व परिणाम ते मूर्ध ठे.

મૂર્ઘ લક્ષણ કરણાત્ સુઘટા વ્યાપ્તિઃ પરિગ્રહત્વસ્ય ।

સગ્રન્થો મૂર્ઘવાન્ વિનાપિ કિલ શેષ સંગેજ્યઃ ॥

પરિગ્રહત્વનું મૂર્ઘ લક્ષણ છે. તેથી બાહ્ય સંગ પરિગ્રહથી રહિત પણ મૂર્ઘવાન હોય તો તેને પરિગ્રહીજ જાણવો.

યદ્વત્પટ્ટાધારમપિ, પટ્ટજં નોપલ્લિપ્યતે તેન ।

ધર્મોપકરણ ધૃતવપુરપિ સાધુરલ્પેપકસ્તદ્વત્ (પ્રશમરતિઃ)

જેમ કાદવને આધારે રહેતાં ઢતાં કમલ કાદવથી લેપાતું નથી, તેમ ધર્મોપકરણને ધારતાં મુનિ મૂર્ઘ રહિત હોવાથી અપરિગ્રહી છે.

સર્વેયા શ્કતીસા.

જેસે ફીટકરી લોઝ હરમેકી પુટ બીના શ્વેત વસ્ત્ર મારીયે મજીઠ રંગ નીરમેં. । ઝીંજ્યો રહે ચીરકાલ સર્વથા ન હોડ લાલ જેદે નહીં અંતર મુફેતી રહે ચીરમેં ॥ તૈસે સમકીતવંત રાગદ્વેષ મોહ બીનુ રહે નીશી વાસર પરિગ્રહકી ઝીરમેં; ॥ પૂરવ કર્મ હરે નૂતન ન બંધ કરે જાચે ન જગત સુખ રાચે ન શરીરમેં: ॥ સમયસારે ॥

અતિસંદેપાદ્વિવિધઃ સત્ત્વેદાન્યન્તરશ્ચ બાહ્યશ્ચ ।

પ્રથમશ્ચતુર્દશવિધો યત્તિ દ્વિવિધો દ્વિતીયસ્તુ ॥ પુરુષ સિદ્ધ ૦

તે પરિગ્રહના સંદેપથી બાહ્ય અને અન્યંતર બે જેદ છે, તથા અન્યંતર પરિગ્રહના ચૌદ, અને બાહ્ય પરિગ્રહના બે જેદ છે.

મિથ્યાત્વવેદરાગાસ્તથૈવ હાસ્યાદયશ્ચ ષમ્દોષા ।

ચત્વારશ્ચ કષાયાશ્ચતુર્દશાન્યન્તરા ગ્રન્થાઃ ॥ પુરુષાર્થ ॥

મિથ્યાત્વ, ક્રોધ, માન, માયા, લોજ, હાસ્ય, રતિ, અરતિ, જય, શોક, હુગંઠા, પુરુષવેદરાગ, સ્ત્રીવેદરાગ, નપુંસકવેદરાગ, એ ચૌદ અન્યંતર પરિગ્રહ છે.

અથ નિશ્ચિત્ત સચિત્તૌ વાહ્યસ્ય પરિગ્રહસ્ય જેદૌઘૌ ।

નૈષઃ કદાપિ સદ્ગઃ સર્વોઽપ્યતિવર્ત્તતે હિંસા ॥ પુરુષાર્થ ॥

વાહ્ય પરિગ્રહના અચિત્ત (ધન, વસ્તુ, રૂપું, સોનું, આદિ) તથા સચિત્ત (દ્વિપદ-દાસ, દાસી, સ્ત્રી, તથા ચતુષ્પદ-પટલે ગાય, ઘોડા, જેસ પ્રમુખ) એમ બે જેદ છે.

એ સમસ્ત વાહ્ય અન્યંતર પરિગ્રહ ડ્રવ્ય, જાવ, હિંસાનાં કારણ છે, માટે તેનો ત્યાગ કરવો.

એ પાંચે અવ્રત હિંસાનાં કારણ છે માટે સમ્યક્ પ્રકારે વસ્તુ સ્વરૂપ જાણી પંચ અવ્રતથી વિરત્ત થઈ શુદ્ધાત્મ જાવમાં સ્થિર થવું-સમ-જાવ સહિત વર્તવું.

આત્માના સર્વે જેદ સ્વજાવ રાગદ્વેષના વિકારથી વિવિધ વિકારી થાય છે. તે વિવિધ પ્રકારે સમજાવ કરવાનાં અનુગ્રાનો આઠરી સમ-જાવ કરવો. તે વિશેષે લક્ષીએ ત્રિયે. સર્વે ડ્રવ્ય પોતાના ડ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, જાવથી અસ્તિપણે છે, પરના ડ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, જાવથી નાસ્તિપણે છે. જે આત્મા અરૂપી જ્ઞાનનો પુંજ ડ્રવ્યથી પોતે એકજ, ક્ષેત્રથી અસંખ્યાત પ્રદેશી, કાલથી સ્વગુણ વર્તનાવંત, અને જાવથી જ્ઞાનાદિક ગુણો સહિત છે. એમ પોતાના ડ્રવ્યાદિક ચારથી આત્મા અસ્તિ પણે છે, અને પુદ્ગલ વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શાદિ ગુણ પર્યાયનો પુંજ પરમાણું પણે એકજ ડ્રવ્ય છે. અથવા દ્વિપ્રદેશી, ત્રણ પ્રદેશી, આદિ અનંત પ્રદેશી સુધી સંધ ડ્રવ્ય એકત્વપણે એક, અને ક્ષેત્રથી પરમાણુપણે, અને દ્વિપ્રદેશી યાવત્ અનંત પ્રદેશી સુધી, કાલથી વર્ણ, ગંધ, સંસ્થાનાદિ પ્રવર્તનપણે, અને જાવથી પૂરણ ગણન પણે છે, એમ પુદ્ગલ પણ પોતાના ડ્રવ્યાદિકે અસ્તિ પણે છે. એમ સર્વ ડ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ જાવ પણે અસ્તિપણે છે, કોઈ કાલે કોઈ ડ્રવ્યનો ડ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, જાવ, બીજામાં જાય નહિ, અને બીજાનો તેમાં

આવે નહિ માટે નાસ્તિપણો છે. એટલે જીવ દ્રવ્યમાં પુદ્ગલ દ્રવ્ય નાસ્તિપણો છે. એટલે જીવ દ્રવ્ય પુદ્ગલ દ્રવ્યાદિકે અઘતા છે ત્રિકાલે પુદ્ગલ દ્રવ્યાદિક રૂપે ન થવાનો સ્વજ્ઞાવ જીવ દ્રવ્યના દ્રવ્યાદિમાં અસ્તિત્વપણે રહેલો છે; એમ શ્યાદિક સત્ત જાંગે વિચારતાં મારું સ્વરૂપ શુદ્ધ સિદ્ધ પરમાત્મા સમાન છે. તો હું પુદ્ગલ વર્ગણાથી ઉપજેલા મન વચન કાયાના જોગમાં વ્યાપી અન્ય પુદ્ગલોમાં તથા શરીર ધારી અન્ય જીવોમાં રાગદ્વેષની પ્રવૃત્તિ કેમ કરું ?

અસ્તિ નાસ્તિ સ્વજ્ઞાવ સમજવા માટે ઉદાહરણ.

૧ જેમ આંબો દ્રવ્ય પોતે એકત્વ પિંરુપણે દ્રવ્યથી ઠતો છે તે સ્વદ્રવ્યે અસ્તિ.

૨ અને લિંબડાના દ્રવ્યરૂપે ત્રિકાલે પણ થાય નહીં એ પરદ્રવ્યે નાસ્તિ સ્વજ્ઞાવ જાણવો.

હવે ક્ષેત્રથી આંબાની શાખા પ્રતિશાખા પત્રપુષ્પ ફલાદિ સ્વક્ષેત્રે વિસ્તારપણે અસ્તિ છે. અન્ય વૃક્ષાદિ વિસ્તારપણે નથી.

આંબો સ્વકાલે ફલ આપે પણ અન્ય વૃક્ષાદિ કાલે ફલે નહિ તેથી સ્વકાલે અસ્તિ પરકાલે નાસ્તિ.

આંબો પોતાના વર્ણ ગંધ રસ સ્પર્શ આદિ સ્વજ્ઞાવે અસ્તિ, લિંબાદિ પરવર્ણ ગંધ રસ સ્પર્શ સ્વજ્ઞાવે નાસ્તિ.

૩ એ અસ્તિ તથા નાસ્તિ સ્વજ્ઞાવ સમકાલે સર્વે દ્રવ્યમાં ઠતા હોય માટે સ્યાદ્ અસ્તિ નાસ્તિ ત્રીજો જાંગો.

૪ વસ્તુમાં અનંતા ધર્મ સમકાલે ઠતા છે તે સર્વે ધર્મ એકજ વચને ઉચ્ચારણ થઈ શકે નહિ તે સ્યાત્ અવક્તવ્ય ચોથો જાંગો.

૫ અસ્તિ સ્વજ્ઞાવ પણ અનંતો છે એક વચને અસ્તિપણાના સર્વે ધર્મ એક સમયે ઉચ્ચારણ થાય નહિ માટે અસ્તિ અવક્તવ્ય પાંચમો જાંગો.

૬ નાસ્તિ સ્વજ્ઞાવ પણ અનંતો છે, તે એકજ વચને એકવારે ઉચ્ચારણમાં આવે નહિ તે નાસ્તિ અવક્તવ્ય નામા ઠઠો જાંગો.

૭ અસ્તિ સ્વજ્ઞાવ તથા નાસ્તિ સ્વજ્ઞાવ વસ્તુ માંહે સમકાલે યુગપદે અનંતા ઠતા છે, તે સમકાલે એકજ વચને ઉચ્ચાર કરી શકાય નહિ માટે સ્યાદ્અસ્તિનાસ્તિયુગપદ્અવક્તવ્ય સાતમો જાંગો. એમ સત્તજંગીનું સ્વરૂપ ઠાે ડ્રવ્યમાંહે ગુરુગમથી વિચારતાં આત્મા સિદ્ધ સમાન છે તો મહારે પરડ્રવ્યાદિક માંહે મન, વચન, કાયાના જોગ રાગ રીંજપણે પ્રવર્ત્તાવી મિત્રસમાન જીવોના ડ્રવ્ય તથા જાવ પ્રાણની હાણી કરવી તથા ડુ.ખવું ઘટે નહિ પ્રમાદ ઠોડી યત્ના-એજ વર્ત્તવું સ્વપર જીવના ડ્રવ્ય અને જાવ પ્રાણને હું કેમ હણું ? તથા કેમ હણવું ? અને હણતાને જલો કેમ જાણું ? માટે સર્વે જીવ ઉપર સમજાવજ રાખવો

ડ્રવ્યપ્રાણ દશ છે—પાંચ ઇંદ્રિયો, મનવલ, વચનવલ, કાયવલ, શ્વાસોશ્વાસ, અને આયુષ્ય, એ દશ પ્રાણને ચાંપવું, કચરવું, ઠેદવું, ચાંધવું, અથવા, સર્વથા પ્રાણ રહિત કરવો મતલબકે કોઈરીતે કોઈના પણ એ પ્રાણને ડુ.ખવવા, મન, વચન, કાયાના યોગથી હણવા, અથવા હથિયારવડે હણવા તે ડ્રવ્યહિંસા જાણવી. અને જાવ પ્રાણતે—જ્ઞાનાદિક ગુણ તથા કર્તાદિ સ્વજ્ઞાવ, દાનાદિક શક્તિ, ક્ષાંત્યાદિ મુખ્ય દશ ગુણ તે આત્માના છે. એમ આત્માના સ્વજ્ઞાવિક ધર્મ તે જાવ ધર્મ કહિયે, એ જાવ ધર્મ જે જ્ઞાનદર્શનાદિ ગુણ તે ઝન્માર્ગે દેશના દીધાથી હણાય છે તે મારા મિત્રને કેમ હણું ?

જેમ જિનેશ્વરનાં જાણિત વચન વિરુદ્ધ દેશનાથી અગર મતિ કટપનાનાં વચનોથી જીવ અજ્ઞાનમાં પડે છે, તેમ મિથ્યાત્વમાં પણ પડે છે. તેમજ પરજ્ઞાવ આચરણાનો પરિણામી થાય છે. જેમ વ્રજ-વર્ત્તીઈ તથા દેવ દેવાંગનાદિકોનાં રૂપ સુલ વલાણતાં સંજાલ બિના

અને જિન આજ્ઞાના ઉપદેશ સંજ્ઞાલવિના દેશના દેતાં જીવો વિષય કષાયના પરિણામી થાય છે, તેમજ સ્વજીવને તથા અન્યજીવને ક્રોધ ઝપજાવતાં ક્રાંતિ ગુણની હાણી થાય છે. અને સ્વપરને માને ચમ્પાવતાં માર્દવ ગુણ હાણાય છે, સ્વપર જીવને કપટ માંહે વર્ત્તાવવાથી આર્યવ ગુણ હાણાય છે, સ્વપર જીવને લોજે વલગાડતાં મુક્તિ ગુણ હાણાય છે, પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષય તથા ધનાદિકની લાલચમાં પડતાં, પાડતાં શ્વાકરતાં તપ ગુણ હાણાય છે. અને પોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપને લક્ષમાં નહિ રાખતાં પ્રાણાતિપાતાદિ અવ્રતનો પરિણામ કરતાં તથા પંચઇન્દ્રિયોના વિષયોમાં લક્ષ રમાવતાં તથા ક્રોધાદિક ચાર કષાયમાં પ્રવર્ત્તાવતાં તથા આત્મ ઉપયોગ વિના તથા જિનેશ્વરની આણા વિના મન, વચન, કાયાના જોગમાં પ્રવર્ત્તાં શુદ્ધોપયોગ રૂપ સંજમ ધર્મ હાણાય છે. પુદ્ગલ પરિણતિને આત્મ ધર્મ કહેવાથી તથા જાણવાથી સત્ય ગુણ (સમ્યક્ત ગુણ) હાણાય છે.

તે કષાયાદિ મલિન અધ્યવસાય કરવાથી આત્માનો શૌચ ગુણ હાણાય છે. તથા સંજમ સામાયકાદિકમાં મન, વચન, કાયાદિકને અશુદ્ધ રાખતાં તથા અતિચાર સહિત વર્ત્તાં શૌચ ગુણ હાણાય છે. તથા જીવ અદત્ત, સ્વામી અદત્ત, ગુરુ અદત્ત, તથા તીર્થંકર અદત્ત ગ્રહણ કરતાં શૌચ ગુણ હાણાય છે. સમસ્ત અથવા કાંઈ પુદ્ગલ ડ્રવ્યની ગ્રાહકતા તે મૂર્ઘા કહિયે. તે મૂર્ઘા આત્માના અર્કિંચન ગુણને હાણે છે. અને અતીત અનાગત વર્ત્તમાન સંબંધી ઔદારિક વૈક્રિયના કામજોગની અજિલાષા કરતાં, કરાવતાં, અનુમોદતાં શુદ્ધ આત્માનંદ પમાય નહિ, માટે વ્રહ્મચર્ય ગુણની હાણી તે પણ જાવહિંસા જાણવી. એ પ્રમાણે આત્માના દશેજાવધર્મની હાણી થાય છે તે જાવહિંસા જાણવી, અને એ જાવહિંસા નહિ થવા દેવાને માટે સમજાવમાં વર્ત્તવું તેજ સામાયક છે. ઠકારકની યથાર્થ પ્રવૃત્તિ વિના કોઈપણ ધારેલું કાર્ય સિદ્ધ થતું નથી. તે નહિ જાણતાં અંધ પરંપરાએ પ્રવૃત્તિ કરતાં,

કરાવતાં, મોહરૂપ કાર્યની સિદ્ધિ માનવાથી આત્માનો સ્વજાવાચરણ ગુણ હણાય છે, અને પરજાવનું આચરણ થાય છે, તે જાવહિસા અને મિથ્યા પ્રવૃત્તિ ક્લેશ કરતાં, કરાવતાં ડ્રવ્ય પ્રાણની પણ હાણી થાય છે તે ડ્રવ્યહિસા કહિયે માટે મોહ અર્થી જીવોએ ચથાર્થ ઠકારક પ્રવૃત્તિએ મોહરૂપી કાર્ય સાધવું તે કારકનું સ્વરૂપ નીચે પ્રમાણે ડ્રષ્ટાં-તે કરી ઘટ કાર્ય ઊપર ઠ કારક કહીયે ઠીયે

૧ ઘટ સ્વરૂપને જાણતો અને ઘટ કરવા તૈયાર થયો એવો કુંજાર તેજ ઘટને કરી શકે તે કર્તા નામા પહેલું કારક

૨ ઘટના સ્વરૂપને જાણતો એવો કુંજાર ઘટ કરવાનો અજિલાપી થાય તોજ ઘટ બને માટે કરવાનો અજિલાપ એ કાર્ય નામા બીજું કારક

૩ કરણનામા ત્રીજું કારક તેના બે જેઠ છે.

૧ ઘટ થવા લાયક શુદ્ધ માટી તે ઉપાદાન નામે કારણ.

૨ ઘટ કાર્ય કરવા માટે દંરુ ચક્રાદિ સાધનો તે નિમિત્ત કારણ

૪ ઘટ સંપદા રૂપ પિંડ સ્થાસાદિ નિપજાવવા, પૂર્ણ પડે ઘટ તૈયાર કરવો તે સંપ્રદાન નામા ચોથું કારક.

૫ પૂર્વ પિંનાદિ પર્યાયનો વ્યય કરવો તે અપાદાન નામા પાંચમું કારક.

સંપ્રદાન અપાદાનનો વિશેષ બોધ-જેમ કાંકરી વિગેરે દૂર કરી મૃતિકા શુદ્ધ કરી પાણી નાંખી પિંક નિપજાવવો. અર્હિંઆં પૂર્વ મૃત્તિકા માહેલા કાંકરા દૂર કરી પાણી બને એક પિંક કરવો તેમાં મૃત્તિકાની અશુદ્ધતા તથા મૃત્તિકાના ટૂટાપણાનો વ્યય થયો તે અપાદાન, અને પિંડ પર્યાયની उत्पत्ति ને સંપ્રદાન, એમ જવન વ્યયે કાર્ય નિપજે.

જવન જવન વ્યય વિણુ કાર્ય નવી હોવેરે । જિમ દૃષદેં ન ઘટત્વ ॥ શુદ્ધધાર શુદ્ધધાર સુગુણનો ડ્રવ્ય ઠેરે । સત્તા-ધાર સુતત્વ ॥

જેમ જીવન કહેતાં નવા પર્યાયની ઉત્પત્તિ અને વ્યય કહેતાં પાઠલા પર્યાયનો નાશ એ થયા વિના કાર્ય નિપજે નહીં; જેમ માટીના પિંડમાંથી પિંડ પર્યાયનો વ્યય કરી સ્થાસ પર્યાયનો જીવન, સ્થાસ પર્યાયનો વ્યય અને કોશ પર્યાયનો જીવન તથા કોશ પર્યાયનો વ્યય અને કપાલ પર્યાયનો જીવન, અને કપાલ પર્યાયનો વ્યય અને ઘટ પર્યાયનો જીવન એ રીતે કાર્યની ઉત્પત્તિ થાય. તેમાં જે નવા કાર્યનું ઉત્પન્ન કરવું તે સંપ્રદાન જાણવું. તો જે ઘડો તે માટી ઉપાદાન શિવાય પથ્થર રેતી સુતર વિગેરેનો બને નહિ.

૬ અધિકરણ, જે કાર્ય પર્યાયને નિપજાવવું હોય તે જૂમિ, કાલ, આકાશના આધારે નિપજે. જૂમિ, કાલ, આકાશના આધાર વિના કોઈ પણ કાર્ય બની શકતું નથી માટે ઠઠું અધિકરણ નામા કારક જાણવું.

એમ ઠ કારક આત્મસિદ્ધિરૂપ કાર્ય કરવાને માટે જાણવાં જોઈયે.

૧ જેમ ઘટનો કર્તા ઘટના સ્વરૂપને જાણતો હોય તેવો કુંજાર તે તેનો કર્તા; તેમ આત્મસિદ્ધિના સ્વરૂપને જાણતો હોય એવો સમ્યક્ જ્ઞાની આત્મસિદ્ધિ કરવા ઉદ્યમવંત થયો તે કર્તા નામા પહેલું કારક.

૨ જેમ ઘટ કાર્ય કરવાનો અજિલાષ તે કાર્ય નામા બીજું કારક; તેમ આત્મસિદ્ધિ કરવાનો અજિલાષ તે કાર્ય નામા બીજું કારક.

૩ જેમ ઘટ કાર્યનું કરણ કારક તેના બે જોડે એક નિમિત્ત બીજું ઉપાદાન.

૧ ઘટ કાર્યનું ઉપાદાન સત્તા વાલી માટી; તેમ આત્મ સિદ્ધિ રૂપ કાર્યનું ઉપાદાન જીવ્ય પરિણતિ જાણવી.

૨ જેમ ઘટ કાર્ય નિપજાવવાનાં નિમિત્ત દંડ ચક્રાદિ છે; તેમ આત્મસિદ્ધિ નિપજાવવાનું નિમિત્ત સુનયે જિનેશ્વરની વાણી.

૪ સંપ્રદાન—જેમ મૃત્તિકા શુદ્ધ કરી પિંડ નિપજાવવો; તેમ મિથ્યાત્વ નાશ કરી સમ્યક્ નિપજાવવું; રાગ નાશ કરી વીતરાગતા

નિપજાવવી, વિગેરે આત્મસંપદાનું પ્રગટ કરતા જવું તે આત્મસંપ્રદાન કહીએ. આત્મ સંપદા તે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, દાન, લાજ, યોગ, ઉપયોગ, વીર્યાદિ અનંત આત્મ સંપદા છે. આત્મ પરિણામે પોતેજ પોતાની સંપદાનો દાતાર થઈ પોતાનેજ એ સંપદા આપવી એટલે આત્મ માંહે સત્તાગતે કેવલ જ્ઞાન દર્શનાદિ સંપદા અનંતી છે પણ દેહદેહાદિના મમત્વે મિથ્યા ડ્રષ્ટીએ પોતાની સંપદા પોતે દેખી શકતો નથી કારણકે પરમાંહે લક્ષ રમાવી નિજ લક્ષણ તરફ લક્ષ દેતો નથી તેથી સંપદા નિકટ ઠતાં પણ અત્યંત દૂર થઈ રહી છે તે નય યુક્ત જિનેશ્વરની વાણી રૂપી હૃથીયારે કરી મિથ્યાત્વાદિ દૂર કરી પોતાની સંપદા પોતાની ડ્રષ્ટી ગોચર કરવી નિજ સંપદા નિજ ડ્રષ્ટી ગોચર કરનાર પોતેજ છે માટે દાતાર પણ પોતેજ, અને દેવાનું નિજ શક્તિરૂપ ધર્મ તે દાન તે પોતાનાજ ધર્મ જાણવા. અને નિજ શક્તિ ગ્રહણ કરનાર પોતેજ પાત્ર, કે જે નિજ સત્તાનો લાજ લેડ શકે છે એમ દાતા પાત્ર બેય ત્રણે અજેદપણે જાણવા, માટે આત્મ સંપદાનું દાન દેવું તે સંપ્રદાન કહીએ.

૫ અપાદાન—જેમ ઘટ કાર્ય માટે પૂર્વ પર્યાયનો વ્યય કરવો કહ્યો છે, તેમ સિદ્ધિરૂપ કાર્ય માટે મિથ્યાત્વ અને રાગાદિ પૂર્વ પર્યાયનો નાશ કરવો તે અપાદાન નામા પાંચમું કારક જાણવું. અર્હિઆં વિસ્તાર ઘણો છે પણ મુખ્ય મતલબ લક્ષી છે, વિશેષે તત્ત્વજ્ઞાનીર્ઘી અથવા સૂત્રોર્થી સમજી લેવું.

૬ અધિકરણ—સર્વે લૌકીક કાર્યમાં જૂમિ, કાલ અને આકાશ છે. તેમ અર્હિઆં આત્મ સિદ્ધિરૂપ અલૌકીક કાર્યમાં મનુષ્ય ગતિ વજ્રરૂપજનારાચ સંઘયણ તથા કાલ લલ્લિનો પરિપાક જાણવો. એમ ઠ કારક જાણ્યા વિના જે ઉપદેશ દેવો તે પોતાને તથા પરને પ્રાય રાગદ્વેષનું કારણ અને જવ ઝ્રમણનું કારણ જાણવું, માટે શુદ્ધ કાર-

કના જાણ પાસે મોહરૂપી કાર્યની પ્રવૃત્તિ સમજી એવાજ સદ્ગુરુની નિશ્રાણ વર્તવું તેથી સમજાવની પ્રાપ્તિ થાય, પોતે પણ કારક જ્ઞાન વિના કાર્યનું કરવું તે રાગદ્વેષ રૂપી વિષમતા પામવાનું કારણ છે. યથાર્થ કારક પ્રવૃત્તિ જાણી મોહરૂપી કાર્ય કરવું તેથી સમજાવની પ્રાપ્તિ થાય. વર્ણાદિ જરૂર ધર્મવંત પુદ્ગલ અને અન્ય જીવ ઉપર મમત્વ અને રાગાદિ કરી મારા કર્તા, જોક્તા, ગ્રાહકતા, વ્યાપકતા, રમણતા, દાન, લાજાદિ સર્વે ગુણને કેમ આવરું ?

વલી સ્વગુણ આવરણની પરંપરા રાગાદિક વિકાર કેમ ઉપજાવું ? મારું જ્ઞાનાદિક ધન મારી સત્તા જૂમિમાં અલંકૃત છે. પરથી લેવું અગર પરને દેવું તે મારાથી વની શકે તેમ નથી. પરથી મારા સુખ દુઃખાદિકની હાણી વૃદ્ધિ નિશ્ચયથી થઈ શકતી નથી તો સમય માત્ર પણ પરરમણ કરવું મને ઘટે નહીં.

સ્વજ્ઞાવિક ધર્મ—મારા કર્તા, જોક્તા, ગ્રાહકતા, વ્યાપકતા, રમણતાને અનાદિના અવોધથી ઉલટા પ્રવર્ત્તાવવાથી થતી રાગાદિક પરિણતિ મટાડવા, સ્વકર્તાદિક ધર્મ શુદ્ધ નયે પ્રવર્ત્તાવતાં કર્તાદિક પરિણામની વિષમતા મટી સમજાવરૂપ સામાયક થાય.

૧ કર્તા—હું શુદ્ધ ચેતન મારા જ્ઞાનાદિક સ્વજ્ઞાવિક કાર્યનો કર્તા સ્વદ્રવ્યાદિકમાં એકજ નિત્ય અવાધિતપણે હું. જરૂર પુદ્ગલ સ્વજ્ઞાવનો હું કેમ કર્તા થઈ ? પુદ્ગલ ચપલ, જરૂર, અનંત જીવની ઇંઠ તથા સડણ પરુણ વિધ્વંસણાદિ ધર્મ સહિત છે. તે પોતેજ અનંત પરમાણુ જોગ થઈ ઔદારિકાદિ આઠે વર્ગણ તથા સંસ્થાનાદિ તથા વર્ણાદિ બહુરૂપે થાય છે. તો તેનું મિથ્યા કર્તાપણું માનવું મને ન ઘટે.

૨ જોક્તા—જેથી પરિણામ વિશ્રાંતીને પામે તેજ જોગ ધર્મ. તેતો મારા જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રાદિ સ્વતંત્ર ધર્મમાં સમાધિરૂપ અનંત જોગ ધર્મ છે, પણ પુદ્ગલ જે ચપલ જડ અનિત્ય ઇંઠ તેમાં સ્થિરતારૂપ

समाधि होय नहीं, तो एक पुद्गल इष्टमानी रागी अने एक अनिष्ट मानी द्वेषी थइ पुद्गल मांहे जोग धर्म मानी पुद्गल जोगे रींजी मारा स्वजोग गुणने आवयों. पुद्गल द्रव्य के जे जगत् जीवनी एंव दरेक जीवे विविध वर्णारूपे परिणमेला अनंतती वार विषय कपाय जावे जोगव्या, लोकाकाशना सर्व प्रदेशे नवि नवि गति योनी प्राण प्रयासि करतां वारंवार स्पर्शा, तारुना तर्जना ठेदन जेदन आदि महा जयंकर वेदनाळ जोगवी जोगावणे विषय जोग अणमिलते प्रयासनी वेदना जोगवी परजावनो कामी थइ वारंवार जव त्रमण करवुं ते जोग गुणनी विषमता मने केम घटे? ने जिन वचनामृत चाखी स्वजाविक जोग जोगववाने कोण मूर्ख प्रमाद करे? हुं तो ज्ञानादि स्वगुण समाधिनी जोगी थइ रहुं मारा द्रव्यादि चार मांहे जगत्ना द्रव्यादि चार नथी, मारो अनंतो जोग धर्म मारा द्रव्यादिक मांहेज ठे पण जगत्ना द्रव्यादिक मांहे नथी अने गुरु निश्चय नये मारे तथा पुद्गलने संबध नथी तो मारे स्वजाविक जोगधर्म ठोनी जरुमां जोगी थवु न घटे एम जाणी सम्यक्वान् जीव विरक्त थाय

३ ग्राहकता—मिथ्या जावे मारो ग्राहकता गुण विषम थयेलो ठे ते मारे समपणे करवो जोइये. ज्ञान दर्शन चारित्रादि रिद्धि तेनेज हुं ग्रही शकुं पण पुद्गलना वर्णादिक मारामां आवी शके नहि तो मिथ्या अजिमान केम कइं? समय समय ज्ञान दर्शनादिना उपयोगनी नवि नवि प्रवृत्तिनुं थवुं तेज मारो स्वकाल ठे, अने समय समय नवा वर्णादिकनुं उपजवु ते पुद्गलनो स्वकाल ठे ज्ञानादि स्वगुणरूप ग्राह्यने आत्मा ग्राहकज ग्रही शके तेमज वर्णादि पुद्गल ग्राह्यने पुद्गलज ग्रहण करी राखे जेम सोनाना पितादिक गुणोने सोनुंज ग्रहण करी राखे अने त्रांचाना रक्तादिक गुणोने त्रांचुज ग्रहण करी राखे ठे. तो मारे परद्रव्यादिना ग्राह्यनी शी जरुर ठे? जावथी

મારા જ્ઞાનાદિ કર્તાદિ ગુણો રૂપ લક્ષ્મી મને સુખ તથા જોગ આપનારી અને દુઃખ દુરિતથી બચાવનારા ગ્રાહ્યો મારામાં જ છે. કોઈ દ્રવ્યની સત્તા કોઈ દ્રવ્યમાં જતી આવતી નથી મારે ધનની જરૂર નથી જેથી વિષયના વિષમ વિકાર ઉપજે છે અને વિષયોની અને માનાદિની ઇચ્છાથી જ ધનની ગ્રાહકતા થાય છે. પણ હું ચેતનઘન વિષય વિકારથી રહિત હું વિષય વિકારતો ઔદારિકાદિ શરીરમાં છે. હું તે ઔદારિકાદિ શરીરને જાણું હું, એ મને જાણતા નથી, એવા નિર્વિકારી મારા રૂપને ઢોમીને જડ જે ઔદારિક શરીરમાં મારું મનન કરી એના માટે ક્રિયા ક્લેશ તથા સંકલ્પ વિકલ્પ હું કેમ કરું? સ્ત્રીની ગ્રાહકતા મને ન ઘટે. કામ રોગ મારા આત્મ અંગમાં હોઈ નથી. હું શુદ્ધ બ્રહ્મ, મારા બ્રહ્મચર્ય આચરણ ઢોમીને નવદ્વારે દુર્ગંધિ વહેતું રસ રુધિર માંસ મેદ અસ્થિ મજ્જા વીર્યરૂપ સાત ધાતુ, સાત મલ, વિષ્ટા મૂત્ર જરવાની કોઠી જેવું રોમે રોમે દુર્ગંધે શ્રવણ વાયુપિત્ત કફ જલંદર જગંદર પ્રમેહાદિક અનેક દુઃખોની ધાણ, દાણમાં શોષતું, દાણમાં વિકરાલ, જયંકર, અનિષ્ટ દુર્ગંધવા લાયક દેખાતું પ્રેતરૂપ શરીરને માટે કોણ મૂર્ખ સ્ત્રી આદિકની ગ્રાહકતા કરે?

હું એક જ હું પુદ્ગલની પેઠે બહુ પરમાણુથી બનેલો ઉપચરિત દ્રવ્ય નથી પણ ફક્ત જ્ઞાન રૂપ જ હું. તિહાંતો અશુદ્ધતા હોય જ શાની? જિહાં અન્ય બીજું મલે તિહાંજ અશુદ્ધતા હોય પણ મારા એક પણામાં અન્ય પ્રવેશ કરી શક્તું નથી તો જરૂર હું એક જ હું તો શુદ્ધ જ હું. તો જે એક હોય તે નિત્ય જ હોય પણ જે અન્ય અન્ય પરમાણુ સંજોગે બનેલાં દ્રવ્યો સ્ત્રી પુત્રાદિ ઘર વસ્ત્ર આજ્ઞરણાદિ નિત્ય હોય નહિ, જેનો સંજોગ તેનો અવશ્ય વિજોગ હોય જ. હું અન્ય સંબંધ વિના એક જ હું તો અવિનાશી પણ હું. અને કામાદિ રોગ તે તો અનંતા પરમાણુથી નિપજેલી વર્ગણાઈથી બનેલાં વીર્યાદિ રસ રુધિર માંસ મારા માં હોઈ નથી પણ જ્ઞાનાદિ દાનાદિ શક્તિ તેજ મારું વીર્ય છે. સ્ત્રી

आदिकनी ग्राहकता मने केम घटे? मारुं धन चोर देखी शके तथा चोरी शके तेवुं नथी, शीतं ताप वरसाद मारा अरुपी अंगने लागी शके तेम नथी, मारो माल मिलकत मारा असंख्यात प्रदेशरुप सत्ता जूमि मांहे अतूट अक्षय अखंड ठे ते कोइ पण खंडित करी शके तेम नथी. सोनानी पीलाश सोनाथी न्यारी करी चोरी जाय तो मारी सत्ता धनने पण खेइ शके माटे मारे घरनो शो खप ठे? मारे पुद्गलनो शो खप ठे? एम अनेक ग्राहकता पुद्गलमां अहंपणुं जाण्या मान्यार्थीज थाय ठे कया दुःखने मटाडवा तथा कया सुखने वधारवा पुद्गल वस्तुनी ग्राहकता करुं? पण में श्री गुरुना परम अमृत रुप वचन रसने पीधो हवे परद्रव्य माटे परनी ग्राहकता मने न घटे.

॥ दोहा ॥

प्रवचन ग्रथे जाखीउं, पूर्णानंद निजमांहि ।
विषय विष उतरी गयो, तव पुद्गल खप नांहि ॥
पर पद आतम द्रव्यको, कहन सुनन कवु नांहि ।
चिदानंद धन खेलही, निज पदतो निजमांहि ॥

एटले मारुं पद मारामां ठे परग्रहणबुद्धिए ग्राहकता गुण मिथ्यात्व अवस्था मांहे विषम कयों पर मांहे रक्त थड परग्रहणबुद्धि करी अथवा परमांहे छेपी कलुपित थइ निज गुण ग्राहकता चूक्यो; ते रोगादि मने न घटे, मारे परथी कांइ काम नथी एम उदासिन्न-वृत्ति करी पर ग्राहकतानी बुद्धि ठोळुं, ते समजावनी आय (लाज) कहीए

व्यापकता—व्यापक द्रव्य अने व्याप्य एटले गुण जे सोनुं द्रव्य ते व्यापक ठे, अने चाराश, चीकाश, पीळाश आदि जे गुणो ते व्याप्य ठे. तेम हुं अरुपी आत्मा, ते व्यापक हुं. मारा ज्ञानादि गुणो-

જ મારામાં વ્યાપ્ય છે. પરમાંહે મારું કાંઈ નથી. વ્યાપ્ય વ્યાપક અન્નેદપણે હું એકજ હું. તો ત્રિન્ન દ્રવ્યે મારે વ્યાપકતા કરવાનું શું કામ ? જેથી મારો વ્યાપક ગુણ પુદ્ગલ માંહે વ્યાપી વિષમતાને કરે છે. જેમ કોઈ બલતા ઘરમાં પેશી પોતે બલવાની વેદના જોગવે છે, ફરતા ચક્ર ઉપર ચઢી પોતે ફરે છે, તેમ અનંત પુદ્ગલથી વનેલી ચીજો,—સમૂળ પરૂણ વિધ્વંસન રૂપમાં વ્યાપી રાગદ્વેષ કરી શાંત ગુણને ચૂકી વ્યાપક ગુણની વિષમતા કરવી મને કેમ ઘટે ? હેય માન (ઢાંઢવા યોગ્ય) પર વસ્તુની વ્યાપકતા ઢોમી નિજ વ્યાપ્ય નિજમાં સ્થિર કરી સ્વત્તાવે વર્તવું, એ સમત્તાવનો લાજ તે સામાયક જાણવું.

રમણતા—રમણતા ગુણથી અનંત પુદ્ગલ સંયોગી વિનાશી જગત્ જીવની ઇંઠ એવા ધન, સ્ત્રી આદિને અજ્ઞાનથી મનોહર જાણી તે માંહે ચિત્તનું રમવું. એકને અનિષ્ટ જાણી દ્વેષની વેદના વેદવી, એકને ઇષ્ટ જાણી રાગ રીંજે રમવું, તે મને ન ઘટે, કેમકે જેમ હજારો મણનો ધૂલનો ઢગલો કરી તેમાંહેથી સ્ત્રી, વાગ, ગજાદિ વિવિધ ઘાટ સુરૂપ તથા કુરૂપ બનાવી એકને ઇષ્ટ એકને અનિષ્ટ કલ્પી દુઃખી, હર્ષિત થવું. તેમજ ચૌદરાજ લોક માંહે જરેલા પુદ્ગલ દ્રવ્ય અનંત પરમાણુ રૂપ, અનંત વર્ગણા, અનંત સ્વંધરૂપ સર્વે જન્મ જાવે સામાન્ય; સમૂળ, પડણ, વિધ્વંસન, મિલણ, વિચરણ ગુણે સામાન્ય એવા પુદ્ગલો માંહેથી બનેલાં ધન, પુત્રાદિને રમ્ય જાણી ચિત્ત રમાવવું, અથવા અરમ્ય જાણી જુગુપ્સા કરવી. તે મારા જ્ઞાનાદિ શુદ્ધ રમ્ય રમણ પરિણામ રોકી-ચૂકી મિથ્યા રમણ કરવું મને ન ઘટે, હું શુદ્ધ ચેતન રાજા હું. એવા પુદ્ગલ વિષની આશાથી દુઃખીત થવું (જટકવું) મને ન ઘટે. એમ સ્વપર વિવેક ગ્રહી નિજ રમ્ય રમણ પરિણામી થવું એજ મારો સ્વત્તાવ છે. એ વિના મારા જ્ઞાનાદિ ગુણોને વિષમ કરી અજ્ઞાનથી દુઃખો સહ્યાં. શુદ્ધ દર્શન વિના મિથ્યાદ્રષ્ટી થઈ પરપદમાં

आपो लखी जव ज्रमण करतां जयंकर विकारो सह्या चारित्र गुणनी विषमताए पराचरण एटले विषयकपायादि आदरी विषयकामना शांति अर्थे विषय जोगववाना पदार्थो मेलववा बहु प्रयास करी क्रोधानले धगधगित पोते क्रोधानलमांहे दुःखित थयो कोपागिए अन्य जीवोने तपावी, मारी, ताडी, वैरादि बांधी बहु जव ज्रमण जन्म मरण वियोगादि सह्यां, माने चढी अपमान पामी अनेक वेदनाउ सहन करी, माया आदरी आर्त्त रौड्र ध्यानमां वर्त्ती स्त्री आदि पर्याय पामी परवशादि बहु दुःखो सह्यां, लोणे लागी ताप तृषा जूख वेठी, आराम ठोनी दरिया डुंगर विकट देश प्रवेश करी परतत्रादि पामी प्राणघात पर्यंत दुःखो सह्यां, परहास्य करी मित्र समान परजीवने कपाय ऊपजावी पोते कपायी थइ निज समान सर्व स्वजाति जीव ड्रव्यथी वैर परिणाम करी वैरनी परपराए बहु दुःखो सह्यां, पुद्गल वर्णादिमांहे रक्त थइ रीऊ मानी स्वसत्ता चूकी स्वगुण वियोगे पुद्गल संयोगे बहु दुःखो सह्यां, विनाशीक जे पुद्गल ड्रव्य धन कुटुंब परिवार आयुष्य कामजोगनी शक्ति कुधादि शरीरनी शक्तिउने राखवा परिणामी थइ ते शक्तिउनो नाश थतां जयजीत थइ जयंकर जय वेदनाउ जोगवी ते ठतां पण स्थिर न रहेवा लायक एवी पुद्गलीक शक्ति पुद्गलीक रिद्धि विनाश थतां बहु शोकातुरी जोगवी, मलमूत्रनुं पूतलुं चर्म पटले ढंकायलुं, स्नान विलेपनादिके, वली वस्त्र आचरणादिके शणगारी अंदरनी अशुचि जूली कोइ देखीती अशुचिदेखी डुगंठा कीधी डुगंठानो परिणामी थयो, डुगंठानी वेदनाउ वारंवार जोगवी, वेद ऊदय जे मदन परिणाम ते पण ओदारिकादि शरीर माहे थता विकारमां ममत्व करी, रमण करी ते विकारनी विषमताने निवारवा अनेक परतंत्रता जोगवी जेम विषधरनुं विष चट्याथी मूर्ठादि वेगो उपजे तेम कामविषयना वेगे आकरां दुःखो सह्यां एम अनेक परिणामे पराचरणी थइ निज सत्ताथी

ગુણને સોનું ઠોરતું નથી. તેમ જે સોનાનો પ્રદેશ તે માંહી ત્રાંવાના પ્રદેશે પ્રવેશ કર્યો નથી માટે કોઈ દ્રવ્ય કોઈ દ્રવ્યનો પ્રદેશ અન્ય દ્રવ્યના પ્રદેશમાં પ્રવેશ કરી શકતો નથી. વલી કાલથી ત્રાંવાને ગલવામાં જેટલો સમય થાય છે તેટલા સમયમાં સોનું ગલી શકતું નથી. વલી જેટલો સમય સોનાની સ્થિતિ રહે છે તેટલા સમય ત્રાંવાની સ્થિતિ રહેતી નથી. વલી સોનાની ઉત્પત્તિ પ્રલયનો જે સમય તેજ ત્રાંવાની ઉત્પત્તિ પ્રલયનો સમય થાય નહિ. એક દ્રવ્યની કાલ પરિણતિ વીજાની કાલ પરિણતિમાં પ્રવેશ કરી શકે નહિ. સોનાનો સ્વચ્છાવ ત્રાંવામાં આવતો નથી. કારણ કે વસ્તુ દ્રવ્યત્વપણે પોતાના સર્વ પ્રદેશે સ્વગુણ વર્તનાણે પરિપૂર્ણ. જરી છે તિહાં અન્ય પ્રવેશનો અવકાશ નથી. જેમ મીઠાની કાંકરી પોતાના સ્વચ્છાવ દ્વારગુણે સર્વે અંગે જરી છે તિહાં મીઠાશ ટાટાશ આદિને રહેવાનો અવકાશ નથી તેમજ સર્વ પ્રદેશે ધોલાશ અને કફહારકાદિ ગુણોથી સર્વ અંગે પરિપૂર્ણ છે તિહાં અન્ય ગુણનો પ્રવેશ સંત્રવેજ નહિ. શાક માંહે વિવિધ તરેહના મશાલા જેગું આવેલું મીઠું પોતાના દ્વારાદિ સ્વચ્છાવને તથા કફ હારકાદિ ગુણોને ઢોડતું નથી તેમ મારા દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ જાવ માંહે પુદ્ગલના દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ જાવનો પ્રવેશ નથી પણ મિથ્યાદ્રષ્ટિ હું મન વચન કાયાના જોગરૂપ પુદ્ગલો તથા તેના સંબંધિક ધન કુટુંબાદિક એડને હરકત કરનારા અન્ય પુદ્ગલોને અનિષ્ટ જાણી દેખી કેમ થાજું ? જોગને વશે ગ્રહેલા પુદ્ગલો મારા હોય નહિ. હું દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ જાવથી અનાદિથી અનંતા કાલ સુધી નિશ્ચયનયે ચૈતન્ય શક્તિમય શુદ્ધ હું-બુદ્ધ હું. સત્તા જોતાં સિદ્ધ સમાન હું અલક્ષ અતુલ અવિચલ ચિદ્વિલાસ પ્રકાશવાન સ્વસુખ સ્થાનક હું પોતેજ હું. ત્યાં દ્વિધા નથી. તિહાં કોઈ મને અનિષ્ટ કેમ શકે ? મારી સત્તાજૂમિમાંહી મારી સ્મૃત્તિ સહિત વસું હું તે ઇન્દ્રિય ગોચર નથી. મારું જે આત્મિક ધન તે

मारार्थी प्रदेशांतर थाय नहि, माटे, निर्जय निराकुल ठतां अनिष्ट संजोग विना जूनुं अनिष्ट संजोगनुं ध्यान केम करुं? हुंज मारा लक्षणने जूली मारार्थी विलक्षण जे पर पुद्गल डव्य चपल परिणामी राख्या रहे नहि एवामां आपो मानी मारा सम परिणामनी समाधिने चूकुं तुं तेथीज में अनंता जव त्रमण कर्या हवे हुं एवा अनंत ऊपाधियुक्त शरीरमां आपो मानी हुं अनिष्ट संजोगथी विपमता करुं नहि. पण ते विपमता ठोडी निरुपाधि आत्म समाधिमा समपरिणामे स्थिरथोजे रहूं.

पीमा चितवन आर्त ध्यान—आत्मा पोते अवाधित, अस्पर्शी, अनंत कालथी अनंती पुद्गल वर्गणाळ साथे गति योनि करतां आत्मानो प्रदेश मात्र खर्यो अथवा घसायो नथी कारणके स्पर्शवान् पुद्गलो अस्पर्शी आत्माने स्पर्श करी शकता नथी. पीमा चितवन ए पण देह बुद्धिथी थाय ठे, माटे जरु देहनी अंदर आपापणु मानी हु जरु जाव केम जोगवु ? समण परण विध्वंसन स्वजाव ओदारिकादि शरीरमां होय ठे, पण कोड रोगादि वेदना मारा अंगमां नथी. तो हुं अठती वेदनाने केम जोगवुं ? एवी वेदनावाला शरीरमांथी आपापणानो लक्ष ऊठावी अव्यावाध सहजानंद स्वभावमां लक्ष देह स्वभाविक समाधिमांहे स्थिर थवुं तेथी पीमाचितवन मटी निर्विकल्प समाधि मले

अग्र शौच आर्त ध्यान—एटले जविष्य काले मारुं शु थशे ? मारो कोण आधार ठे ? इत्यादिकनुं चितवन मिथ्या ऊष्टीएज थाय ठे. पण मारो आत्म डव्य त्रणे काल चेतनमूर्ति ठे, पर परिणतिना संयोगथी जरुना ममत्वनी चपलतामां हुं व्यापेलो तु, हवे श्री गुरु चरण पसाए जिनेश्वरना अमृत समान वचनोनो स्वाद खेड मारुं मिथ्याविष कंश्क उत्तयुं ठे, तो परनुं ममत्व करी हुं आगामी कालनी चिंतान करुं.

ઠપ્પય ઠંદ.

હોં નિહચેં તિહું કાલ, શુદ્ધ ચેતનમય મૂરતિ ।
 પરપરિનતિ સંયોગ, ઝડે જમતા વિસ્ફૂરતિ ॥
 મોહ કરમ પરહેતુ પાડ, ચેતન પર રચે ।
 જ્યોં ધતૂર રસ પાન, કરત નર વહુવિધ નચે ॥
 અવસમયસાર વર્નન કરત, પરમ શુદ્ધતા હોડ મુઝ ।
 અનયાસવનારસિદાસકહિ, મિટૌ સહજ ઝ્રમકી અરુઝા ॥

નિશ્ચય નયથી હું ત્રણે કાલે શુદ્ધ ચેતનમયમૂર્તિ (પિંડ) હું, પર
 પરિણતિ ઇટલે પુદ્ગલ પરિણતિના સંયોગથી જમતા રૂપવિષ ચઢ્યું તેથી
 ચપલતા થઈ, મોહનિ કર્મઆદિ પરહેતુ પામીને ચેતના નિજ સ્વરૂપને ચૂડ્યો
 ઠે, પોતાનો લક્ષ પરસ્વરૂપમાં રમતાં સ્વસત્તા દ્રષ્ટિગોચર કરવાનો અવ-
 કાશ મલ્યો નથી, તેથી પરનો કર્તા જોક્તા થયો ઠે, જેમ ધતૂરનો રસ
 પી નિશો ચમવાથી, મનુષ્ય વહુવિધે નાચે હસે ઠે, તરેહ તરેહવારના
 ચાલા કરે ઠે, તેમ પરમમત્વી જીવ જેને મોહરૂપ મદિરા પીધી તે અનેક
 તરેહના હાસ્ય વિલાપાદિક કરે ઠે. હવે સમયસારનું વર્ણન કરતાં
 ઇટલે જૈન સિદ્ધાંતથી આત્મ પરિણતિ આત્મમય વચાણતાં મને
 પરમ શુદ્ધતાનું ઊલખાણ થયું, અનયાસ ઇટલે વીજા શાસ્ત્રોનો પ્રયાસ
 કર્યાવિના સહજ સિદ્ધ સમાન આત્મ સ્વરૂપને (શુદ્ધ બ્રહ્મને) જા-
 ણવા નહિ દેનારો પુદ્ગલમાં અહંપણાનો ઝ્રમ અનાદિથી અનાતમ
 સંગે થઈલો તેની અરુઝાટ મિથ્યા મતમાં મગ્નતા લાગી રહી હતી તે
 મટી જાઉં.

સમયસારનો અર્થ—જે વચન આત્માની પરિણતિ આત્મમય બ-
 તાવનાર તેજ વચન જિનેશ્વરનાં જાણવાં, અને પર પરિણતિને આત્મ-
 મય બતાવે તે જિનેશ્વરનું વચન નથી માટે સમય—કહેતાં આત્મમય

बोलाही सिद्धिपदने आप्. एम कपातीत ध्यान करी परम स्थिरता-
ए अखंड आत्म संपदार्जु योगवर्ज. हेव धर्म ध्यानी चार तावनाव
ताववी ते नीचे प्रमाणे.

(१) मैत्री (२) प्रमोद (३) मधुर्य (४) कारुण्य.

प्रथम मैत्री तावना कहीए दीए-सर्वे जीव साथ मित्रभावर्ज चित्त-
वर्ज, जेम पोतार्जु डह डहीए तेम मित्रर्ज पण डह विचारर्ज, सर्वे जी-
वर्ज कल्याण वाहावर्ज जेम के माग जीव मित्रो मिथ्यात्वादिकने वरा
पही विषय कषायवादिकनी वेदना वेदी तवयमणना तापने योगवे
हे, मारी जे शक्ति हे ते कोरवी शर्वना तावाधी जीव वर्धुर्वने बोहावर्ज
अगर हेज पण मारी शक्ति विशेष होय तो एक जीवने पण मिथ्या-
त्वादिकने वरा रहेवा देज नहि. वली कोइजुं बीलकल वर्ज चित्तवर्ज
नहि, सर्वे पोताना डोतानंदना शोका शार्ज एम चित्तवन करुं ते
मित्र तावना जाणवी, डहां सर्वे जीवो उपर समपरिणाम करवो ते
सामायिक जाणुं.

बीजी प्रमोद तावना कहीए दीए.

पोताना धर्माचार्य अने बीजा पण स्वपर समयना जाण एवा आ-
चार्यादिक स्वरेय समण करता, सहजानंदी, डोतानंदी, दयोनानंदी,
श्रुत अख्यासी, सम्यक्वेत, जिनेश्वरना वचनना विस्तर करवा वाळा
शोसनना प्रतावकी आदिने देवी जाणी पोताना चित्तमांवे मखेती
देव जमार्जु आवर्ज, चित्तमां प्रमोदार्जु प्रसरुं ते प्रमोद तावना
कहीए, डहां तत्त्वज्ञा, तत्त्वज्ञानी, रणमार्दिक रहित मधुर्य परि-
णामार्जुं वडमान ते पूण समभावर्ज कारण माटे समभाव कहीए.
वली तेवा पुखेवना मोहापधी चित्तमां महा आनंद प्राप्त थाय आज
माहे डोनी पुखेवना समगम थाय, आज मने एमनां दयोन थाय,
हेव हे एमनी सेवा शक्ति करीशे, आज माग पाप दूर थाय, माटे
पुण्यना उदय थाय, ए पुखेवा अनंत गुणाना धणी हे, मोको सुखना

दीर्घा देय करती नहि, माछ, ताछ, जामो, जमोदे नहि करती
विपयना, हिमा, जल, व्यभिचार, व्यसन विरोध अन्यायने सेवना
अज्ञान, देव गुरु धर्मादि तत्त्वने नहि ज्ञानता, अविनय, आशयाना,
आ समारमा अनेक जीवो कर्मने वश पड़ेला, पोताना स्वरुपना
दीर्घा मध्यस्थ तावना कहीए दीए.

नव कोभा कोह, कही, करती, सर्व उपाय ॥

॥ दोहा ॥ समकीत दीपक गुरु तोणी, पच्युवयार न आय ।

प्रमोदित थुं दे एण समानाव ज्ञानो.
णामा रहेहु एन मने परम प्रमोदनु करण दे. गुणीना गुणानुवादमा
करवावालाते हुं केवा रीते सीकहुं ? माय प्रमोद सहित तेमनी आ-
मोदना केरपी सीवित जीवोने जिनवचन सुधारन ठाटी सचेत
रना वचनरुप परम अमृत पाडे परम आह्लाद उपजाववाला,
माता सरलाना सिध्दाचारि योगीनी निर्वृति करवावाला, जिनेश्व-
कहं. एमने तो रोगादिक सर्व रोगीनी जक मुखया जलनी नांवा दे,
माथुं के पण कांड डःखहुं नथी के ते रोग टाखनाते हुं सेवा नकि
परम पुरुष तो आत्मीक पूर्णानंदना योगी दे, रोग रहित दे, जेनुं
जगतेमा जे आपवाना पदार्थो ते तो जगत् जीवनी अरु ते ने ए
परम पुरुष जेमां कोड वाते खामी नथी तेमने हुं शुंआपी थोके ?
आपुं. विपयनी नीख ठोडवा, आति नगरुं राज्य देखावुं, एवा
वाळवाते कोण समर्थ थाय ? जेने अनंत मरण टाळी अनंत जीवन
उपकार ए उपकार बीजा थकी निपज नहि, एवा उपकारीना पदलो
पहोचार्ह, दुर्गाति पडताने वारे एवा जे गुरु महाराजना महा मोटा
विनाकारण उपदेश कही धर्म पमाके, अरु मार्गसां लावी मोझे
साकोत जंगम परमात्मा रुप अहो एमना उपकार । अज्ञानी जीवोने
खानी स्वरुपरमणु रमण करवावाला, वली माया धर्माचार्य आ कावे
दातार दे, तत्त्वज्ञानी तत्त्वविद्वाना तत्त्वज्ञानी, स्वरुपना ज्ञान, पर-

दवाएलो ते प्रगट करवाने जिनोक्त जे व्यवहार ते कारण धर्म अथवा तारण धर्म कहीए व्यवहार कियारूप धर्म ते निमित्त कारण ए वहारनुं ठे. श्रुत तथा चारित्र धर्म ते उपादान ठे. तेनुं साधन उत्सर्गानुजायी शुद्ध व्यवहार ठे. वस्तुनो सत्तागत शुद्ध परिणाम स्व-गुण प्रवृत्ति कर्त्तादिक अनतानद रूप सिद्धावस्थाए रह्यो ते एवंभूते उत्सर्ग उपादान शुद्ध धर्म ठे ते धर्मनुं जासन रमण स्थिरतापणे चेतन तन्मय उपयोगे एकत्व पणे चितवन ते धर्म ध्यान कहीए

हवे तेनी चार जावना ठे ते ध्याववी—ज्ञानजावना, दर्शन-जावना, चारित्रजावना, वैराग्यजावना हवे ए चार जावनानां लक्षण (१) ज्ञान जावनाथी निश्चलपणुं थाय एटले परवस्तुमां आपो जासे नहि, पोताना समजावमां स्थिरता पणुं आवे (२) दर्शन जावनाथी मुंजाय नहि एटले मत्र तत्र देवदेवीना चमत्कार प्रमुख देखी साचुं माने नहि, जाणे के ए सर्वे परजाव ठे, कृत्रिम वस्तु ठे, ए सर्वे मारे असत्य एटले निरुपयोगी ठे अने अकृत्रिम वस्तु जे आत्म स्वरूप अनंत गुण पर्याय सहित तेज सत्यपणे माहरुं ठे

३ चारित्र जावना—पूर्वकृत कर्म निर्जरे अने आत्मानी परिणति आत्म जावमां रहे, नवां कर्म न उपाजें ते

४ वैराग्य जावना—स्त्री आदिना संग तथा पौञ्जलिक कर्म सुखे तजाय, सशय मात्र न रहे. ए चारे जावनानुं स्वरूप जाणवुं पुद्गल जोगथी उदासिन्नवृत्ति थाय. जेने सम्यक्त्व निर्मल ठे तेने जोगमां मग्नता होय नहि पण कोइ अणसमजु जीव एम जाणे के झूने देवगुरु धर्मनी श्रद्धा ठे, हुं समकीती तुं, तेथी मने कंइ कर्म धणी ध्यानथी सम निर्जय थइ विषयो जोगवे अथवा संसारी सर्वे ठे तेज धर्म शुद्ध ध्यान दण जे समये जोगमां मग्नता ठे ते समये माटे जोगथी विरक्त थइ सज्जायती होती नथी ए वावत स्याद्वाद

નયથી જાણ્યા વિના પોતે જોગાદિકની મગ્નતામાં વર્તે, અન્યને વર્તીવે તો તે અનંત સંસારી થશે તેણે જિનેશ્વરની આજ્ઞા યથાર્થ જાણી નથી કહ્યું છે કે—

ઉક્તંચ સર્વેયા તેવીસા—સમ્યક્વંત સદા ઝર અંતર, જ્ઞાન વિરાગ ઝનૈ ગુણ ધારૈ, જાસુ પ્રજાવ લખૈ નિજ લલ્લન જીવ અજીવ દશા નિરવારૈ, આતમકો અનુજૌ કરી વૈ ધિર, આપુ તરૈ અરુ ઔરનિ તારૈ, સાધી સુજવ્ય લલૈ શિવશર્મ સુકર્મ ઝપાધિ વ્યથા વમિમારે ॥

મનહર બંદ.

જવલગુ જીવ શુદ્ધ વસ્તુકોં વિચારે ધ્યાવે ।
તવ લગુ જોગસોં ઝદાસિ સર્વંગ હૈ ॥
જોગમેં મગન તવ જ્ઞાનકી જગન નાહી ।
જોગ અન્નિલાષકી દશા મિથ્યાત અંગદે ॥
તાતેં વીધૈજોગમેં મગનસો મિથ્યાતી જીવ ।
જોગસોં ઝદાસી સો સમકિતિ અન્નંગ હૈ ॥
એસી જાની જોગસોં ઝદાસી વૈ મુગતી સાધૈ ।
યહૈ મન ચંગ તો કઠૌતમાંદી ગંગહૈ ॥

સમ્યક્વાનુ જીવ સદા પોતાના ઝરમાં જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય વન્ને ગુણને ધારણ કરે છે. જ્ઞાનના પસાયથી નિજ આત્મ લક્ષણને ઝલખી આત્મજાવ માંહે સ્થિર થાય, અને અજીવ દશાને મિથ્યા જાવે ગ્રહણ કરેલી છે તેને વૈરાગ્ય પસાયે નિવારે અને આત્માનુજવમાં સ્થિર થાય, પોતે પણ વિજ્ઞાવરૂપ જલથી તરી ઝપર આવે, અને અન્ય જવ્ય જીવોને પણ પરજોગ રસરૂપી જલથી ઝરેલા સંસાર સમુદ્રથી તારે, પોતાની સત્તા ડ્રષ્ટીગોચર કરી સ્વતંત્રત્વ વર્તે, અને કર્મ ઝપાધિની

વેદના વર્મા નાંખે. જીહાં સુધી જીવ પોતાના જ્ઞાનાનંદી શુદ્ધ સ્વરુપને વિચારે, ધ્યાવે, લક્ષમાં રાખે, પોતાની શુદ્ધતામાં રમણ કરે, ત્યાં સુધી સર્વાંગે જોગથી ઝડાસિન્નપણું હોય, પણ જે સમયે જોગમાં મગ્ન હોય તે સમયે મિથ્યાદશા છે, અને જ્ઞાનમાં જાગૃત દશા નથી કેમકે જોગ અજિલાપ માંહે વર્તવું તે તો મિથ્યાત્વનું અંગ છે. તેથી વિષય જોગમાં મગ્ન રહે તે જીવ મિથ્યાત્વી કહેવાય, અને વિષય જોગથી ઝડાસી રહે તે અજંગ પણે સમકિતી છે. ચિત્તરૂપી કથંરોટ જોગ પરિણામ વિના ચંગ નિર્મલ છે, તેમાં આત્મ પરિણતિરૂપ ગંગા વહીજ રહી છે. એવું જાણીને અહો જગ્ય જીવો! જોગથી ઝડાસ થઈ મુક્તિ સાધવી સમજાવનું સેવવું એ મુક્તિનું સાધન છે, પૂરણ સમજાવતો વારમેં ગુણઠાણે થાય, પણ સમ્યક્ પ્રગટ થયા પછી પૂરણ સમજાવ રૂપી સાધ્ય ડ્રટ્ટીમાં રાખી જેમ જેમ સમજાવ પ્રગટ થાય, તેમ વિધિ નીપેધ ચાલ આદરી શ્રાવક તથા સાધુ સર્વે સમજાવના ઉચ્ચ-મમાંજ પ્રવર્તે એમ વૈરાગ્ય જાવનાથી પરપદનો મમત્વ ટૂટી સમજાવ આવે સિદ્ધિ થાય.

સામાયક વયજુતો, જાવમણે હોઈ નિયમ સંજુતો ।

વિન્નઈ અસુદ્ધં કમ્મં, સામાયક જત્તિઆ વારા ॥

સામાયક વ્રત યુક્ત જ્યાંસુધી મનને વિષે સરખે નિયમે સંયુક્ત હોય ત્યાંસુધી અશુભકર્મને તોડે, જેટલી વાર સામાયક જાવમાં હોય તેટલી વાર સામાયક કરનાર શ્રાવકને પણ સાધુ જેવો જાણવો, એ માટે વહુ સામાયક કરવાં, માટે સાધુને તથા શ્રાવકને સમજાવ જાવવો, સમજાવના પરિણામી થવું તેમાં જેદ નથી એવી રીતની જે જાવના જાવવી, અથવા એવી જાવનામાં જેનું ચિત્ત સ્થિર થાય તે ધણી ધ્યાનથી સમજાવ કરી સ્થિર જાવને પામે, માટે તેવા પ્રાણી જે છે તેજ ધર્મ શુદ્ધ ધ્યાન કરવાને યોગ્ય છે, વાકી વીજા અયોગ્ય છે, માટે જોગથી વિરક્ત થઈ સમજાવે વર્તવું, મન અતિશય ચંચલ છે

ढोडावी सिद्धिपदने आपे. एम रुपातीत ध्यान करी परम स्थिरता-
ए अखंरु आत्म संपदानुं जोगववुं. हवे धर्म ध्याननी चार जावनाउं
जाववी ते नीचे प्रमाणे.

(१) मैत्री (२) प्रमोद (३) मध्यस्थ (४) कारुण्य.

प्रथम मैत्री जावना कहिए ठीए—सर्वे जीव साथे मित्रजावनुं चिंत-
ववुं, जेम पोतानुं इष्ट इष्टीए तेम मित्रनुं पण इष्ट विचारवुं, सर्वे जी-
वनुं कल्याण चाहावुं जेम के मारा जीव मित्रो मिथ्यात्वादिकने वश
पडी विषय कषायादिकनी वेदना वेदी जवत्रमणना तापने जोगवे
ठे, मारी जे शक्ति ठे ते फोरवी शत्रुना तावाथी जीव वंधुर्जने ढोडावुं
अगर हजु पण मारी शक्ति विशेष होय तो एक जीवने पण मिथ्या-
त्वादिकने वश रहेवा देजुं नहि. वली कोशुं बीलकुल बुरुं चिंतववुं
नहि, सर्वे पोताना ज्ञानानंदना जोक्ता थाउं एम चिंतवन करवुं ते
मित्र जावना जाणवी, इहां सर्वे जीवो उपर समपरिणाम करवो ते
सामायिक जाणवुं.

बीजी प्रमोद जावना कहिए ठीए.

पोताना धर्माचार्य अने बीजा पण स्वपर समयना जाण एवा आ-
चार्यादिक स्वरूप रमण करता, सहजानंदी, ज्ञानानंदी, दर्शनानंदी,
श्रुत अज्यासी, सम्यक्वंत, जिनेश्वरना वचनना विस्तार करवा वाळा
शासनना प्रजावको आदिने देखी जाणी पोताना चित्तमां तेउं मलेतो
हर्ष उमंगनुं आववुं, चित्तमां प्रमोदनुं प्रसरवुं ते प्रमोद जावना
कहिए, इहां तत्त्ववेत्ता, तत्त्वजोगी, रागादिक रहित मध्यस्थ परि-
णामीर्जनुं बहुमान ते पूर्ण समजावनुं कारण माटे समजाव कहिए.
वली तेवा पुरुषोना मेलापथी चित्तमां महा आनंद प्रगट थाय. आज
मारे ज्ञानी पुरुषोनो समागम थयो, आज मने एमनां दर्शन थयां,
हवे हुं एमनी सेवा जक्ति करीश, आज मारां पाप दूर थयां, मोटो
पुण्यनो उदय थयो, ए पुरुषो अनंत गुणोना धणी ठे, मोक्ष सुखना

કર્મ બંધ કરે અને જે જે સમય મન વચન કાયાના જોગ સ્થિર રહે તે કાલ પણ રુડો જાણવો. એટલે દિવસ રાત્રી ઘડી પહોર પણ સ્થિર ઉપયોગમાં વર્તે તે વેલા ધન્ય કરી માનવી એજ સામાયક છે. જેથી પોતાના ધ્યાનનો વ્યાધાત થાય ત્યાં ન જવું. વલી વાચના, પૃષ્ઠના, પરિચ્છેદના અનુપ્રેક્ષા, એ મારે ધર્મનાં આલંબન છે માટે સમજાવને માટે અવશ્ય એજ કરાણી છે એ કરાણીનું આલંબન ન હોય તો ધ્યાન રૂપી મેઢી ઉપર ચઢી શકે નહીં અને આલંબન વાલો રૂમી રીતે ચઢી શકે પરમાત્માએ મન વચન કાયાના જોગની સ્થિરતાને ધ્યાન કહ્યું છે એજ સમજાવ જાણવો તે માટે ધર્મ ધ્યાન કહીએ ઠીએ તે ધર્મ ધ્યાનના ચાર પાયા છે

(૧) આજ્ઞા વિચય (૨) અપાય વિચય (૩) વિપાક વિચય (૪) સંસ્થાન વિચય—

આજ્ઞા વિચય—ત્રીતરાગ દેવની આજ્ઞાનેજ આત્મહિતકારી માને સદહે—જગતે ઠ ડ્રવ્યનું સ્વરૂપ વતાવ્યું છે, તે સાતે નયે કરી ચાર પ્રમાણે કરી ચાર નિદેષે કરી ઇત્યાદિક જેમ જાણ્યા છે તે મધ્યે પાંચ ડ્રવ્ય અજીવ જાણી તજવા કહ્યા છે એક આત્મ ડ્રવ્યના શુદ્ધ ગુણ પર્યાય આદરવા કહ્યા છે તે આત્મ સ્વરૂપની ઝંલલાણ માટે સ્યાદ્વાદ સ્વરૂપ નિત્યાનિત્ય પદ્ધ નિશ્ચય વ્યવહાર પ્રમુખે કરી તેનું સ્વરૂપ વિચારી નિ સંદેહ પોતાના સ્વરૂપનું ધ્યાન કરે એ પરમાત્માની આજ્ઞા પ્રમાણે યથાર્થ ઉપયોગ જાસન થયે થકે હર્ષ ઉપજે તે ઉપયોગમાં નિર્ધાર જાસન થયું. તેનું રમણ કરવું તે અનુજવીને તન્મય થવું તેને આજ્ઞાવિચય ધર્મધ્યાન કહીએ. ઝકંચ.

અપ્પાણંજાવે વિહરમાણે ગોચરમા સ્થિતેગમ્ મક્કયે પમાયં ।

ઇત્યાદિક સૂત્રોથી જાણવું—હે ગૌતમ ! શુદ્ધ નિર્મલ જ્ઞાન દર્શન સંયમમય આત્માને જાવતાં વિચરવું હાણ માત્ર પણ પ્રમાદ કરવો

જિન વીતરાગનાં વચન નથી પામ્યા તે પુરુષ તિદ્દણ આકરા
 ડુઃખો પામે, વલી જિન વચન પામી પ્રમાદ કરે તે પ્રમાદી ઘોર ડુઃખ
 રૂપ સંસારમાં જટકે.

ણાણં નરસ્સ સારં, સારં ણાણસ્સ સુદ્ધ સમ્મત્તં ।

સમ્મત્ત સાર ચરણં, સારં ચરણસ્સ નિવ્વાણં ॥

નરજવનું સાર જ્ઞાન છે. જ્ઞાનનું સાર સમ્યક્ત છે. સમ્યક્તનું
 સાર ચારિત્ર છે. અને ચારિત્રનું સાર નિર્વાણ છે. તે જ્ઞાન જિનેશ્વરની
 આણામાં વર્તતાંજ છે.

અપાયવિચય—અનેક સંસારી જીવ અનંત સમાધિમય પોતાનું
 આત્મ સ્વરૂપ જૂલી કર્મને વશ પડ્યા ડુઃખી થાય છે. શાથી કે અ-
 જ્ઞાન, રાગ, દ્વેષ, કપાય, આશ્રવના વશે. પણ હે ચેતન ! તું તો હવે
 જાણ પુરુષ થયો, પુદ્ગલ વસ્તુમાં પોતાપણું માની પર કર્તા પર જો-
 ક્તાદિ પરિણામપણે કેમ થવું ? હે ચેતન ! એ વસ્તુ જરૂ તારી
 નહિ, એ તું નહિ, તું ચૈતન્ય છે, એ જરૂ છે. તારું તો અનંત જ્ઞાન,
 દર્શન, ચારિત્ર, વીર્ય છે. વલી નિશ્ચય નયે તું શુદ્ધ, વુદ્ધ, અવિનાશી,
 અજર, અનાદિ, અનંત, અદ્ય, અદ્દર, અનદ્દર, અચલ, અકલ,
 અમર, અકર્મી, અનામી, અબંધ, અનુદય, ઉપયોગી, અન્નેદી, અવેદી
 અઠેદી, અખેદી, અકષાયી, અસખાયી, અલેસી, અશરિરી, અના-
 હારી, અવ્યાબાધ, અનાવગાહી, અગુરુલઘુ પરિણામી, અતીંદ્રિય,
 અપ્રાણી, અયોની, અસંસારી, અમલ, અપરંપર, અનાશ્રિત, અકંપ,
 અવિરુદ્ધ, અનાશ્રવ, અલખ, અશોકી, અસંગી, અનાકાર, અમૂર્તિ,
 લોકાલોક જ્ઞાયક હું. તારી જ્ઞાયકતા રૂપ નિર્મલ સ્ફટિક મણિની
 ઝલકમાં જગતના સર્વે દ્રવ્ય, દેવ, કાલ, જાવ, ત્રિકાલવર્તી ઉત્પાદ-
 વ્યય ધ્રોવ્યનું પ્રતિજ્ઞાસન થઈ રહ્યું છે. વલી તારી ઝગમગ દર્શન
 જ્યોતિમાં ષડ્દ્રવ્ય દર્શી રહ્યા છે. વલી એવી જ્ઞાન દર્શનની સ્થિર

परिणति सदाए अखंड धाराए परिणमी रही ठे. वली नारी चैतन्य शक्ति अखंड, अतूट, अखूट, अपरंपार, निराधार, नि संग, निर्जेय, अनाकुल ठतमां ठती ठे. तुं स्वगुण जोगी, स्वसत्तादानी, निजस्वरूप रम्यमां रमण करवावालो शुद्ध चिदानंद तुं, ठतां जम पुद्गल के जेमांही दुःख श्रम विषय विपना विषम विकारो, कपाय अग्नि-रूप दावानल ठे तथा बहु रोगनी खाण सरुण, परुण, विध्वंसन, प्रेत-रूप ठे तेमां शुज अशुज मानी केम विषय विकारनो जोगी थाजं तुं ? एम पुद्गल जावने अपाय जाणी सहजानंद आत्म स्वजावमां स्थिर परिणामी थवुं ते समजाव जाणवो.

विपाक विचय—हवे विपाक विचय ध्यान करी समजाव करवो ते कहं तु आपणो आत्मा परमात्मा सरखो सिद्धनो साधमीं ठे ते पोतानुं स्वरूप अणजाणतां आ संसारमां खुतो ठे ते स्वरूप विचारता एम जासन थाय ठे के जे परायो संग कीधो ते माहे राची माची रह्यो तेथी कर्मने वश पड्यो दुःखी थाउ तुं ते कर्म विचार कहे ठे. जीवनो ज्ञान गुण ज्ञानावरणीए दाव्यो ठे, एम दर्शनावरणादि यावत् वीर्य गुण अंतराय कर्म दाव्यो ठे एम आठ कर्मथी जीवना आठ गुण दवाणा ठे, तेथी आ संसारने विपे जीवने जन्म मरण अनंतां करवां पने ठे. ने सुख दुःख पोते पोतानां करेलां कर्मथी जोगवे ठे ते सुख वास्त्विक नथी मिथ्याइष्टिए कल्पनाथी सुख मान्युं ठे ते सुखमां राचवुं नहीं. जेम स्त्री चार शेर रुपानां सांकलां पगे पेहेरी सुख माने ठे. वली कान तुटता सुधी काने पहेरवाना आजूपण पहेरी कल्पनाथी सुख माने ठे पण तेज आजूपण पुरुपने पहेरावीए तो सुख माने नहीं. तेम पुण्य उदयथी धन अने विष-यना जोगोमां मिथ्याइष्टिए कल्पनाथीज सुख मनाएलुं ठे. एवा कल्पित सुखमां हे चेतन ! तारे राचवुं न घटे. वली दुःख ते पोताना पूर्वना अशुज कृत्य कर्मना उदयनो विपाक ठे. ते तारी आत्म स-

ત્તામાં નથી. તું તો અલંકાર જ્ઞાનમુદ્રા શુદ્ધ સત્તાવંત જ્ઞાનનો પુંજ એક નિત્ય અવાધિત તું. માટે એવા પુદ્ગલોને દૂષિત જોઈ તારો લક્ષ્ય તે માંહે જવા દેવો નહીં. એટલે શુદ્ધમાં રાગી, અશુદ્ધમાં દ્વેષી થવું નહીં. એ કર્મનું સ્વરૂપ વિચારવું. તે પ્રકૃતિવંધ, સ્થિતિવંધ, રસવંધ, પ્રદેશ-વંધ એ ચાર વંધનાં સ્થાન વિચારવાં તથા ઉદય, ઝડીરણા, સત્તા, તેના સ્વરૂપનું ચિંતવન કરવું. એવા કર્મ પરિણામથી ઉદાસિન્નવૃત્તિ કરી, એકાગ્ર ચિત્ત કરી આત્મ સ્વજ્ઞાવમાં સ્થિર થવું તે સમજાવ કહીએ.

સંસ્થાન વિચય—ત્યાં કૃત્પાદ, વ્યય, ધ્રોવ્ય, દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, જ્ઞાવાદિ વિચારે, પર્યાય લક્ષણે જૂદા જૂદા જોડે કરીને, નામ સ્થાપના દ્રવ્ય જ્ઞાવ જોડે કરીને ચૌદ રજ્જુ લોક કેવો છે—જંચપણે ચૌદ રજ્જુ છે. તે મધ્યે સાત રજ્જુ નીચો અધો લોક કહીએ. અને વિચાલે અઢારસેં યોજન મનુષ્ય લોક છે તેને ત્રીઠો લોક કહીએ ને ઉપર કાં-ઈક કુણો સાતરજ્જુ ઉર્ધ્વ લોક છે, તે મધ્યે દેવતા વૈમાનીક તે ઉપર સિદ્ધ ક્ષેત્ર જે માંહે સિદ્ધના જીવો અનંત સમાધિના જોગી રહ્યા છે. એવો ચૌદરજ્જુ લોક તેના સર્વ પ્રદેશ એટલે લોકાકાશના સર્વે પ્રદેશ મારા જીવે અનંતકાલ સંસારમાં જન્મતાં જન્મ મરણે કરી સ્પર્શ્યા છે. વલ્લી એ લોકને વિષે પંચાસ્તિકાયનું અવસ્થાન તથા પરિણમન દ્રવ્ય ગુણ પર્યાયનું અવસ્થાન ત્યાં પોતાના કર્મનો કર્તા અને જોક્તા આત્માજ છે અને તે આત્મા અરૂપી અવિનાશી ઉપયોગ લક્ષણે યુક્ત તે પણ પોતેજ છે તો એવા ચૌદરજ્જુ લોક માંહે રહેલા મારાથી જિન્ન તે અન્ય પદાર્થ મને સ્થિરતાનું સ્થાનક નહીં. મને સ્થિરતાનું સ્થાન અસંખ્યાત પ્રદેશરૂપ મારી સત્તાજૂમિજ છે. એમ પરવસ્તુનો રાગ ઠોઠી આત્મ સ્વજ્ઞાવમાંહેજ સ્થિર થવું તે સમજાવ જાણવો.

હવે ધર્મ ધ્યાનનું સ્વરૂપ સંક્ષેપથી લેખીએ ઠીએ—કર્મ જનિત સમુદ્ર વચાણિએ ઠીએ, એટલે કર્મે કરી પ્રાપ્ત થયો એવો જે જવસમુદ્ર

ते जन्म जरा मरण रोग जले करी संपूर्ण जरेलो ठे, एमां मोह रूप मोटा जमरा पडी रह्या ठे ने कामरूप वक्रवानल लागी रही ठे, जेमां कपाय रूपी चार पाताल कलशा ठे ते मध्ये आशा रूपी मोटो वायु प्रचक्र वेगे समुद्रना जलने कल्लोले प्रेरे ठे, महा विकल्परूपी कल्लोल उठली रह्या ठे एवो मोहरूप उद्धत जव समुद्र ठे मनमांहे विश्रांत कहेतां हर्ष शोकनुं थवुं ते रूपी बेल समुद्रमां फेली रही ठे, नेनी अरुजाटमां पनेला जीवने निकलवु महाझुप्कर जाणवुं. वली त्यां याचना रूपी सेवालनो समुह घणो ठे अने दुःखे पूर्ण थाय एवी जे जोग तृष्णा ते समुद्रनो मध्य जाग ठे. अज्ञान रूपी वाढलानी घटा घनघोर अंधकार करती ठायी-ज्यापी रही ठे आपदा रूपी विज-लीना विपम ऊवकारा थइ रह्या ठे कटाग्रह रूपी मोजां अद्भुत उठली रह्यां ठे वली त्यां विविध जातिना रोगरूप मद्य कष्टादिक जलजलु घणां उठली रह्यां ठे. वली चंचलता रूप शून्यपणा रूप गर्वरूप जे जे दोषो ते ते मोटा पर्वतो ज्यां ठे एवो जवसमुद्र तेने विचारवो. हवे तेवा जव समुद्रने तरी पार पामवानो उपाय कहीए ठीए ज्यां सम्यक्त रूप द्रढबंधन बांधेलां अठार हजार शिलांग रूप पाटीयां ज्यां जनेलां ठे त्यां ज्ञान रूपी निर्यामक जाऊना चलाव-नार ठे. संवर कीचे करीने पाटीआनां आश्रव रूप ठिडोने पूर्यां ठे. जे मनोगुप्तिरूप गुप्त सुकान तेने समुचाळे आचाररूप संरूपे करी दीपतु-शोजतुं उत्सर्ग ने अपवाद मार्ग वच्चे चालतुं एवुं जे जाऊ तेने विपे आत्म शुजटनुं सैन्य चढयुं के जेमां शुद्ध अध्यवसाय रूपी घणा बलवंत शुजटो ठे. वली ते वहाणने जला स्थिर जोग रूपी कुवास्यज ठे ते स्थंज उपर थापेलो अध्यात्म रूपी सढ ते वहाणने चलावे ठे. हवे ते अध्यात्म रूप सढ थकी प्रगट थयो जे तप रूपी पवन अनुकुल बहेतो थको वहाणने चलाववाना वेगे करीने संवेग रूपे चालतुं वहाण वैराग्य (उदासिन्नता) मार्ग मांहे

ચારિત્ર રૂપી જાજ મહા વેગે ચાલ્યું જાય છે તેની અંદર મહા
 મુનિરાજ બેઠા છે, મહા રિઝિના ધણી છે, તેમની અનિત્યાદિક જે
 જલ્લી જાવનાઈ તે રૂપ પોતાની પેટી તે માંહે જ્ઞાનરૂપી રત્ન જરેલાં
 છે. તે પેટી પોતાની પાસે રાખેલી છે. એવી રીતે જે મુનિશ્વર પ્રવર્તે છે
 તે નિર્વિઘ્નપણે મોક્ષ નગરનું રાજ સુખે પામે. હવે એવી રીતે મોક્ષ નગરે
 જતાં સંસારની માંહે એક મોટો મોહ નામે પટ્ટીપતિ છે. તે સર્વે
 ક્રોધાદિક ત્રીલો વિગેરે કર્મ પરિણામનો રાજા છે, તે મહા જોરાવર
 છે. ઇંદ્ર, ચંદ્ર, નાગેંદ્ર પણ એને જીતવા સમર્થ નથી એવો જોરાવર
 મોહરાજા તેને સ્વર પત્ની જે આ ચારિત્રરૂપી જાજમાં જ્ઞાનાદિક
 ધનથી જરેલા મુનિરાજ માંહે બેઠેલા છે અને તે મોક્ષ નગરે જાય છે,
 એવી સ્વર પત્ની મોહરાજા જરાક શોકાતુર થઈ વિચારે છે કે
 હવે આઠસુ થઈ વેશી રહે કંઈ સરે નહીં, જો વેશી રહીએ તો સર્વે
 સંસારનું નાટક બંધ પત્ની જાય, માટે પોતાના મુખ્ય અધિકારીઈ
 રાગ કેશરી અને દેવ ગજેંદ્રને હુકમ આપ્યો કે, હુઘ્યાનનામા ટંકે-
 લને જલ્દીથી હુકમ આપી સર્વે હથિયાર અને શુજટો યુક્ત આપણા
 હુઘ્નિ જહાજને તૈયાર કરાવો. વલી હુઘાચાર પ્રમુખ જાજો તે પણ
 સજ કરો, એવો હુકમ મલતાંજ રાગ કેશરી આદિકે પોતપોતાના
 અધિકાર પ્રમાણે લગાડની સામગ્રી લેઈ શુજટો સહિત વહાણો તૈયાર
 કર્યાં. અને મુનિરાજના ચારિત્ર રૂપી વહાણના સન્મુખ થયા, તે મુનિ-
 રાજના ચારિત્ર ધર્મ પ્રધાનના શુજટો. સ્થિરતા રૂપી મંડપમાં બેઠા
 હતા તેને સ્વર પડતાંજ પોતાના માલિકને સચેત કર્યો અને તુર્તજ
 રણમંરૂપ જૂમિએ ચારિત્ર ધર્મ રાજાનું સૈન્ય સર્વે એકતું કર્યું. તત્ત્વ
 ચિંતા પ્રમુખ વહાણો પણ સર્વે સાથે લાવ્યા અને લાગલાજ સમ્યક્ત
 પ્રધાન વહાણના માલિકે મોહ રાજાનો જે મિથ્યાત્વ રૂપી મોટો શુજટ
 તેને લગાવ્યો—પ્રાણ રહીત કર્યો. જે મહા પરાક્રમી મહા વિષમ કામ
 કરનારો એવા પ્રધાનને સહેજમાં એક લીલાઈ હાલ્યો અને કપશમ

नामा शुजटे मोहराजाना रणथंजने तोड्यो द्वांति शुजटे ऊपशम
रूपी खड्गनी धाराए क्रोधरूपी मोहना योझाने एकज घामां धरणीए
ढाड्यो. मार्दवरूपी शुजटे पोताना वजे करी आठ सुवा सहित मान
शुजटने हण्यो. आर्यव शुजटे सरलता रूपी औषधी पाइने कपट
चोरटाने नाश कर्यो. निस्पृह नामा शुजटे समता रूपी घाणे करी
लोजरूप हुंटेराने पाड्यो. अढारसें शीलंग रथनो धोरी एवो
शीलरूपी शुजट तेणे कंदर्प शुजटनो अंत आय्यो. वैराग रूपी शुजटे
हास्यादि षट् शुजट सहित राग केशरीने तथा द्वेष गजेंडने प्राण
मुक्त कर्या. श्रुत ज्ञान जोगादिक शुजटोए निझादि शुजटोने हणया,
धर्म ध्यान शुजटे महातिदण जेदक हथीयारोवडे मोहना विविध
शुजटोने ठिन्न जिन्न करी अगोअंगथी जूदा कर्या. शुक्ल ध्यानरूपी
शुजटे क्षपक गुणरूप बाणोना प्रहारे करीने तुपेला अने जाहेर मोहा-
दिक सर्वे कर्म परिणामना शुजटोनो अंत आय्यो तेवारे ते मुनि-
राज परम समजावने प्राप्त थइ निश्चित आत्मिक अमर राज्यने-
पाम्या एम आत्मानुं अने मोहराजानुं वनेनु जोर विचारी शत्रुथी
पोतानुं सवायुं बल फोरवी मोह परिणामने जीती समजाव करवो.
परअनुरागे प्रवर्त्तवुं तेज वध ठे अने स्वगुण अनुयायीपणे प्रवर्त्तवुं
तेथी मुक्ति ठे. केटलाक आचार्योनुं एवुं कहेवुं ठे के धर्म ध्यान ठछा
गुणगणायी ते आठमा गुणगणा सुधी होय, वली केटलाक आ-
चार्योनुं कहेवुं एवुं ठे के जो धर्मध्यान चोथे गुणगणे न होय तो
वस्तुना धर्म जाण्या विना सम्यक्त रहे नहि माटे अर्हीआं लख-
वानु एटलुज ठे के धर्म ध्याननो मनोरथ करवो ए पण धर्मध्यान
मांहेज गणीए. वली बीजी रीते चार ध्यान कहां ठे तेनां नाम—पिं-
रुस्थ (१) पदस्थ (२) रूपस्थ (३) रूपातीत (४)

(१) पिंरुस्थ—हवे पिंरुस्थ ध्याने करीने सम परिणाम करवो
ते कहिये ठीए पिंरुस्थ कहेतां शरीरनी अंदर असंख्यात प्रदेशी

આપણો નિર્મલ આત્મા જ્ઞાનાદિ અનંત ગુણોએ વ્યાપી રહ્યો છે, તે સિદ્ધ પરમાત્મા સરખો હું એકજ નિર્મલ તત્ત્વ હું. પુદ્ગલાદિ અન્ય પિંડમાં મારે કાંઈપણ ચેષ્ટા કરવી અથવા એ વિષે બોલવું. અથવા એ વિષે ઇષ્ટાનિષ્ટનું ચિંતવવું મને ન ઘટે. એમ પુદ્ગલ પિંડથી નિવર્તિ શુદ્ધ પરિણામે રહેવું તે સમજાવ જાણવો. સિદ્ધના પિંડને વિચારી અને પોતાના પિંડને પણ તેજ રૂપે વિચારી નિર્ધાર કરી સ્થિર સમાધિ પદને જોગવું.

(૬) પદસ્થ—અરિહંતાદિ પાંચ પદ અથવા નવપદ આત્માનાં આત્મા માંહેજ છે. જેમ ત્રેવીશમા તીર્થંકર પાર્શ્વનાથ અરિહંતે ધરણેન્દ્રને પૂર્વના નાગના જીવમાં કાંઈઅગ્નિમાંહે બલતો જોઈ કહ્યું. “ ઊં અસિઆ ઉસાયનમઃ ” એટલે કે હે ચેતના! જે જીવે રાગાદિ પરિણામનો અંત કર્યો તેજ અરિહંત પદને પામ્યા. તેમ અરિહંત-પદ પ્રગટ કરવાની શક્તિ તારી ચેતનામાં છે તેજ તું સત્તાગતે પોતેજ અરિહંત રૂપી હું. તેજ અરિહંત પદને પ્રણમ એટલે અરિહંત પદનો પરિણામી થા. વલી “ સિ ” એટલે કેવલ જ્ઞાનાદિ સ્વસંપદા પ્રગટ પણે જોગવતા એવા જે સિદ્ધ પરમાત્મા છે તેવોજ તું આત્મા સત્તાએ સિદ્ધ સમાન પોતેજ હું. પોતાની સ્વસંપદા ચૂકી મિથ્યાદ્રષ્ટિએ આ નાગના દેહ રૂપી અસ્થિ, માંસ, રુધિરાદિકના પિંડને પોતાપણે માની તું પોતાની સ્વગુણ સંપદાને ન ચૂક. અનેક જીવો પર પરિણામિકતા મૂકી સ્વગુણ પર્યાયના કર્તા, જોક્તા, સ્વગુણ પર્યાય માંહેજ નિજ ઉપયોગની વ્યાપકતા, ગ્રાહકતા, રમણતા કરતાં સ્વતંત્ર સ્વજાવ સિદ્ધિની વ્યક્તિના જોગી થયા. તો સિદ્ધ પદ પ્રગટ કરવાની સત્તા તારાજ આત્મામાં છે તો તું પણ તે સત્તાનો પરિણામી થા. વલી “ આ ” એટલે આચાર્યપદ તે જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપાચાર, વીર્યાચારનું આચરણ કરનાર તે આચાર્ય આત્માજ છે. તું

પણ જ્ઞાનાચારાદિ પંચવિધિ આચારનો, પરિણામી થાય તો આચાર્ય પદ તારામાંજ ઠે માટે આચાર્ય પદને પ્રણમ, આદર.

હવે “ જુ ” ઇટલે ઉપાધ્યાય પદ તે દ્વાદશાંગનુ જાણવું, જાણવું, જાણાવવું તે શક્તિ પણ આત્માની અંદરજ ઠે. તો તું પણ ઉપાધ્યાય પદને પ્રણમ, આદર

વલી “ સા ” ઇટલે સાધુપદ—પોતાના સ્વરૂપે શુદ્ધોપયોગે અપ્રમત્તજાવે ઇટલે ગફલત રહિત સચેત થઈ પરબ્રહ્મે રાગ દ્વેષવંત ન થાય, તેજ શિવ માર્ગને સાધે અને તેનેજ સાધુ કહીએ તો અપ્રમત્તજાવે રહેવાની સત્તા આત્મામાંહેજ ઠે, તો તું પણ અપ્રમત્ત જાવનો પરિણામી થઈ સાધુજાવનું સન્માન કર એમ પંચપરમેષ્ટી પદ આત્મામાંહેજ ઠે. માટે આત્મપદનું ધ્યાન કરતાં પંચપરમેષ્ટી પદનું ધ્યાન થાય ઠે, અને પંચપરમેષ્ટી પદનું ધ્યાન કરતાં આત્મપદનું ધ્યાન થાય ઠે એમ સમજવું. વલી વીજાં ચાર પદ મેલવી નવ પદ-મય આત્મા જાણવો તે કહીએ ઠીએ

સમ સંવેગાદિક ગુણા, ક્ષય ઉપશમ જે આવેરે ।

દર્શન તેહજ આત્મા, શું હોય નામ ધરાવેરે ॥

વીર જિણેસર ઉપદિશે ॥

સમ, સંવેગાદિ શબ્દથી નિર્વેદ, અનુકંપા, આસ્તિક્યતા એ પાંચ ગુણ તે મિથ્યાત્વના ક્ષય તથા ઉપશમથી આવે તેથી જે સમ્યક્ દર્શન પ્રગટે તેને સમ્યક્ દર્શન કહીએ ઇટલે જે મિથ્યાત્વે દ્વા-ણ્ણો દર્શન નામા આત્માનો ગુણ દર્શન રૂપ પ્રગટ થયો તે આત્માનોજ ઠે પણ અન્ય બ્રહ્મનો નથી માટે દર્શન ગુણ તે આત્માથી અજિન્ન માટે આત્માજ ઠે પણ હમે સમકીર્તી ઠીએ એમ જૂનું નામ ધરાવવાથી શું થાય ?

ज्ञानावरणी जे कर्म ठे, द्य उपशम तस थायरे ।

तो होय एहज आतमा, ज्ञाने अबोधता जायरे ॥ वीर ॥

हवे ज्ञानपद कहीए ठीए. ज्ञानावरणी जे कर्म ठे तेनी पांच प्रकृति ठे. ते उपशम अथवा द्य थाय एटले आत्मानो ज्ञान गुण ज्ञानावरणी कर्म दबाएलो आवरणना द्य तथा उपशम अर्था प्रगट थयो ते ज्ञान गुण आत्मानो आत्माथी अजिन्न माटे आत्माज ठे.

जाणो चारित्र ते आतमा, निज स्वज्ञावमां रमतारे ।

लेश्या शुद्ध अलंकस्यो, मोह वने नवि नमतारे ॥ वीर ॥

अर्थ—विज्ञावर्था विराम पामी विषयादिकनुं रमण ठोडी निज स्वज्ञावमां एटले पोताना ज्ञानादिक स्वज्ञावमां शुद्ध लेश्याना अलंकार युक्त रमण कर्ता आत्माने चारित्र कहीए. पण पुद्गल सत्ताजूमि जे परमाणु वर्गणारूप वर्ण गंध रस स्पर्श संघयण संस्थानादिकनुं स्थानक तेज मोहने रहेवानुं वन ठे. तेमांहे चित्तनुं रमाववुं—न्रमण करवुं तिहां चारित्र न होय पण पराचरण होय. ते पराचरण तजी आत्मा पोते पोताना आत्म स्वज्ञावमां रमण करे तेने चारित्र कहीए माटे चारित्र ते आत्मा ठे.

इच्छा रोधे संवरी, परिणति समता योगेरे ।

तप ते एहिज आतमा, वर्त्ते निज गुण जोगेरे ॥ वीर ॥

अर्थ—आत्मा पोताना ज्ञानादिक गुणनो जोगी अइ स्वगुण संतोषे तृप्त रहे. पण पुद्गलना स्पर्श, रस, गंध, रूप, शब्दादिना विषयनी इच्छा न करे, पोताना शुद्ध उपयोगने न चूकतां इन्द्रियादिकने संवरी राखे के जेथी अशुद्ध उपयोग रूप परद्रव्य गुण पर्याय जोगववानी इच्छा थाय नहि. पोतानी परिणति पोताना द्रव्य क्षेत्र काल जावे

સમતા યોગે કરે, પરયોગે થઈલી પરિણતિને પર વિરક્તતાએ સમજાવ કરી પોતાની પરિણતિ સ્વજાવ યોગે કરવી, તેને તપ કહીએ. માટે આત્માની પરિણતિ પરયોગથી વારી આત્મયોગે કરી આત્મ સ્વજાવને જોગવતો તૃપ્ત રહે તેનેજ તપ કહીએ. માટે તે પણ આત્માજ છે એમ નવ પદમાંહે એકજ આત્મપણું છે, એકજ આત્મજાવમાંહે નવ પદ છે. એ માટેલા અરિહંતાદિ પંચપરમેષ્ઠી પદને આત્મસત્તામાંહે ધારતો નાગ પાર્શ્વનાથ અરિહંતના અતિશય યુક્ત વચનોએ સમ્યક્ત્વ પામી ધરણેડ પદવી વર્ણે વલી અરિહંતાદિ પંચ પદના અથવા નવે પદના દ્રવ્યગુણ પર્યાય અને પોતાના ગુણ પર્યાય અન્નેદપણે વિચારતાં, ધ્યાવતાં, રમણ કરતાં પોતેજ આત્મા અરિહંતાદિક પદની વ્યક્તિ એટલે પ્રગટતાને પામે એમ ચોવીશમા તીર્થંકર વર્તમાન સ્વામીએ ઉપદેશ્યું છે. આત્મા આત્મધ્યાનથી પોતાની રિશ્તિને પ્રગટ કરે એમ પદસ્ય ધ્યાન કરી પરદ્રવ્યથી વિરક્ત થઈ સમ પરિણામે સ્થિર થવું તેજ સામાયક જાણવું.

રૂપસ્ય ધ્યાનથી સમજાવ કરવો તે કહીએ ઠીએ રૂપી શરીરમાં રહ્યો એવો હું અરૂપી ચેતન મારું રૂપ જ્ઞાન છે એ શિવાય અન્ય રૂપ મારું નથી અનંત ગુણ પર્યાય સહિત હું જ્ઞાયકરૂપે તું, જ્ઞાયક શક્તિ મારી મારામાં છે, પુદ્ગલ પર્યાયમા અહપણે મમત્વ કરી હું રાગી દેવી કેમ થાઉં ? એમ સમ પરિણામે રહેવું.

રૂપાતીત ધ્યાનથી સમજાવ કરવો તે કહીએ ઠીએ—રૂપાતીત ધ્યાન શુદ્ધ ધ્યાનના ધરનું છે પણ અર્હિંશ્યાં સમુદાયે જેગું આવ્યું છે તેથી કહ્યું છે. પણ એ ધ્યાન શુદ્ધ ધ્યાન જેગું સમજવું. અર્હિંશ્યાં માર્ગણા, ગુણસ્થાન, નય, પદ્મ, પ્રમાણ, મતિ આદિ જ્ઞાન, દ્વય-ઉપશમજાવ સર્વે ઠોડવા યોગ્ય છે. તે અર્હિંશ્યાં સ્વપમાં આવે નહિ. અર્હિંશ્યાં તો સિદ્ધ પરમાત્માના શુદ્ધ મૂલ ગુણ તેજ રૂપે પોતાના આત્મતત્ત્વને જાણી તન્મયતાએ થવું એજ ધ્યાન સકલ વિજાવથી

ढोडावी सिद्धिपदने आपे. एम रुपातीत ध्यान करी परम स्थिरता-
ए अखंरु आत्म संपदानुं जोगवुं. हवे धर्म ध्याननी चार जावनाउं
जाववी ते नीचे प्रमाणे.

(१) मैत्री (२) प्रमोद (३) मध्यस्थ (४) कारुण्य.

प्रथम मैत्री जावना कहिए ढीए—सर्वे जीव साथे मित्रजावनुं चिंत-
वुं, जेम पोतानुं इष्ट इष्टीए तेम मित्रनुं पण इष्ट विचारुं, सर्वे जी-
वनुं कल्याण चाहावुं जेम के मारा जीव मित्रो मिथ्यात्वादिकने वश
पडी विषय कषायादिकनी वेदना वेदी जवन्नमणना तापने जोगवे
ढे, मारी जे शक्ति ढे ते फोरवी शत्रुना तावाथी जीव वंधुजने ढोडावुं
अगर हजु पण मारी शक्ति विशेष होय तो एक जीवने पण मिथ्या-
त्वादिकने वश रहेवा देजुं नहि. वली कोशुं वीलकुल बुरुं चिंतवुं
नहि, सर्वे पोताना ज्ञानानंदना जोक्ता थाउं एम चिंतवन करवुं ते
मित्र जावना जाणवी, इहां सर्वे जीवो उपर समपरिणाम करवो ते
सामायिक जाणवुं.

बीजी प्रमोद जावना कहिए ढीए.

पोताना धर्माचार्य अने बीजा पण स्वपर समयना जाण एवा आ-
चार्यादिक स्वरूप रमण करता, सहजानंदी, ज्ञानानंदी, दर्शनानंदी,
श्रुत अज्यासी, सम्यक्वंत, जिनेश्वरना वचनना विस्तार करवा वाळा
शासनना प्रजावको आदिने देखी जाणी पोताना चित्तमां तेउं मलेतो
हर्ष उमंगनुं आवुं, चित्तमां प्रमोदनुं प्रसरवुं ते प्रमोद जावना
कहिए, इहां तत्त्ववेत्ता, तत्त्वजोगी, रागादिक रहित मध्यस्थ परि-
णामीउनुं बहुमान ते पूर्ण समजावनुं कारण माटे समजाव कहिए.
वली तेवा पुरुषोना मेलापथी चित्तमां महा आनंद प्रगट थाय आज
मारे ज्ञानी पुरुषोनो समागम थयो, आज मने एमनां दर्शन थयां,
हवे हुं एमनी सेवा जक्ति करीश, आज मारां पाप दूर थयां, मोटे
पुण्यनो उदय थयो, ए पुरुषो अनंत गुणोना धणी ढे, मोद सुखना

Δ(१) पिंडस्थ—ज्ञानादिक अनंत पर्यायनो एकं पिंडं हं आत्मा
वर्णादि अनंत पर्यायनो पिरु पुद्गल विगेरे पर पर्यायनो पिरु हं नथी.

(२) पदस्थ—ज्ञान दर्शनादि अने ठान लाजादिनुं स्वामित्व
ते माहरुं पद ठे, वर्णादि शब्दादि परपद ते माहरुं नथी.

(३) रुपस्थ—झायकरुप माहरुं ठे, वर्णादिरुप माहरुं नथी.

(४) रुपातीत—अनंतगुण व्यक्तसिद्ध अरुपी समान हं रुपा-
तीतं.

वीजा ग्रंथोमां ए चार ध्यान जूटी रीते लख्यां ठे पण अहिच्यां
मूल अध्यात्म रीते लख्युं ठे.

रनां वचनरुप परम अमृत पाइ परम आब्दाद उपजाववावाला,
मोहना फेरथी मूर्तित जीवोने जिनवचन सुधारस वांटी सचेत
करवावाखाने हं केवी रीते रीजवुं ? मात्र प्रमोद सहित तेमनी आ-
णामां रहेवुं एज मने परम प्रमोदनुं कारण ठे. गुणीना गुणानुवादमां
प्रमोदित थवुं ते पण समजाव जाणवो.

॥ दोहा ॥ समकीत दायक गुरु तणो, पच्चुवयार न थाय ।

जव कोमा कोमे करी, करतां सर्व उपाय ॥

प्रीजी मध्यस्थ जावना कहीए ठीए.

आ संसारमां अनेक जीवो कर्मने वश पडेला, पोताना स्वरुपना
अजाण, देव गुरु धर्मादि तत्त्वने नहि जाणता अविनय, आशातना,
विराधना, हिंसा, जुठ, व्यजिचार, व्यसन विगेरे अनाचारने सेवता
देखी छेप करवो नहि, मारवुं, ताडवुं, जगमो, जवराइ नहि करतां

तेज उपर दया लाववी के आ बापडा केवी रीते अने क्यारे धर्म पामे. पोतार्थी तेजने बोधी शंकाय एवं होयतो बोध आपी मार्गमां लाववा. कदापि बोध न पामे तो बीजाने बोध देवानी सत्ता मारा आत्मांमां नथी. पोतानी जवस्थिति पाके मार्ग सन्मुख थशे एम जाणी मध्यस्थ परिणामे रहेवुं ते समजाव जाणवो.

चोथी करुणा जावना कहीए ठीए.

सर्वे जीवो सत्ताए सिद्ध समान ठे. कर्म वशे शरिरादिकना ममत्वे अशुच उदये करीने जन्म, मरण, जय, शोक, रोग, वेदना वियोग, ठेदन, जेदन, तारुन, तर्जन आदि अनेक वेदनाने सहे ठे; पण एवा मुज समान जीवोने ड्रव्य अने जावथी हुं केम दुःखी करुं ? चांपवुं, चगदवुं, ठेदवुं, प्राणघात करवो, जय त्रासादिक पमारुवुं मारा तनमन वचनथी न थाय; माटे हुं सावचेत रहुं. मने उदय आवेला कृत्यो करवां पदे ठे ते उपयोग ठोडी न करुं अने संजम निर्वाह अर्थे जो कांइ करवुं पदे तो परमेश्वरनी आणाए उपयोग राखी करुं. वली हुं कोइ जीवने पण त्रिकाले दुःखनो कारण न थाजुं. वली मिथ्यात्व कषायादि उन्मार्गमां न पावुं, न चलावुं, पण जेम बने तेम आत्म समाधिना जोगी करुं. ते करुणा जावना जाणवी. एम मैत्रादिक चारे जावना जावतां समजाव पामिए.

शुक्लध्यानथी समजाव करवो ते दखीए ठीए.

मारा ज्ञानादि गुणो सरवे पुद्गल ममत्वे विषम जावने पामेला ठे. एटले शरीरने पोतापणे जाणतां, मानतां, अनुभवतां कोइ पुद्गल इष्ट अने कोइ पुद्गल अनिष्ट, वली केटलाक जीवो ऊपर इष्टता अने केटलाक जीवो उपर अनिष्टतानो संकल्प थाय ठे; तेज संकल्प विकल्पना विकारे विषमता पामेला मारा गुणो समजावे करी विषमता मटानी आप आपणुं पराक्रम प्रगट करी पोतपोताने कामे लागे. जेमके ज्ञान, निर्मल ज्ञानरूप कार्य करे. दर्शन, केवल दर्शन-

रूप कार्य करे चारित्र ते शुद्ध रमणाण्ड कार्य करे एम सर्वे गुणो
आप आपणा स्वजावेज प्रगट थाय. ते शुक्ल कहेतां निर्मल ध्याने
वने ते शुक्लध्यान पर आलंबन विना आत्म स्वरूप उलखी
(जाणी) ने तन्मयपणे ध्यावे. एवं ध्यान ते शुक्लध्यान कहीए.
जे पुरुष शांत दांत होय ते पोताना आत्म स्वरूपने विपे रमे. बीजो
पुरुष शुक्लध्यान योग्य नथी. केमके सिद्धनो पण एज स्वजाव ठे.
साधके पण एज स्वजाव आदरवो बीजा आचरणथी ए वस्तु मले
नहीं. ते शुक्लध्यानना चार पाया ठे तेनां नाम. (१) पृथक् वितर्क-
सप्रविचार (२) एकत्व वितर्क अप्रविचार (३) सूक्ष्मक्रिया अनि-
वृत्ति (४) अने व्युत्तिन्नक्रिया अप्रतिपाति

तेमां प्रथमना वे पायानुं अप्रमत्तजावे ध्यान थाय अने पाठ-
लना वे पाया केवलीने ध्याववाना ठे अने ए ध्यानना विश्रामने विपे
अनित्यादि जावनानो त्याग न थाय. त्रम रहित पणे जे जावना
ठे ते ध्यानना प्राण जाणवा.

हवे ए ध्यानने विपे लेश्या त्रण होय तेनां नाम

(१) तेजोलेश्या (२) पद्मलेश्या (३) शुक्ललेश्या.

ए ध्यानने विपे वर्ततो जीव जेदनो जजनार थाय तेनुं चिन्ह ए
ठे जे आगमनी श्रद्धा पूर्ण होय, ए ध्यान थकी ऊत्तम धर्म प्रगटे.
ए थकी स्वर्गना सुखनी प्राप्ति थाय मोटुं पुण्यानुबंधी पुण्य ऊपाजें
पण ए थकी मुक्ति थाय नहीं हवे मुक्ति थवा रूप शुक्लध्यान ते
कहीए ठीए—त्यां प्रथम समपरिणाम थाय कपट रहितपणे जीवने
मुक्तपणुं धारण करतो शुक्लध्यान एटले निर्मल ध्यानने ध्यावे ठ-
मस्थपणे आत्मजावमां मन धरीने रहे त्यारे राग द्वेषने जीते ते
धणीनी मुक्ति थाय. हवे ते पायानो विचार कहीए ठीए

पृथक् वितर्क सप्रविचार नामा पहेलो पायो—एटले जी-

वथी अजीव जूदो करवो. अने स्वज्ञावथी विज्ञाव जूदो करवो—पृथक् कहेतां जिन्न जिन्न जूदा वहेंची नांखवा. स्वस्वरूपने विषे तथा द्रव्य पर्याय विषे पृथक् पृथक् पणे ध्यान करवुं. पर्याय गुणने विषे संक्रमण करवा. गुणने पर्याय विषे संक्रमण करवा. एम स्वधर्मने विषे धर्मांतर जेद ते पृथक् कहीए. एनो जे वितर्क कहेतां श्रुत ज्ञानादि उपयोग एटले त्यां नाना प्रकारना नय निक्षेपा प्रमुखनो विचार ते श्रुत ध्यान ध्यावुं अयुं. त्यां अर्थ अक्षर जोगादिकनो जे विचार तेनुं मां-होमांहे संक्रमण करवुं अथवा जिन्न जिन्न करवुं अथवा ठ द्रव्यना गुण पर्यायमां रमण थाय ठे. एवी रीते न्यारो न्यारो स्वपर विचार एटले आत्म द्रव्य जिन्न विचार. पुद्गलादि पांच द्रव्यने पर जाणी अथवा स्वजीवद्रव्य सिवाय षट् द्रव्यने परजाणी तेनो विकल्प टाली पोतानो उपयोग प्रत्येक द्रव्य गुण पर्याय एक एकनो जूदो जूदो विचार थाय. ते पृथक् कहेतां जे निर्मल अने वितर्क कहेतां स्वपरनो विचार करवो. एवी रीते एकाग्रपणे जे ध्यान ते पृथक् वितर्क स्वपर विचार नामा पहेलो पायो जाणवो. एवी रीते परत्यागी स्वसत्ता स्वरूपमां उपयोग थीर करे ए पद्द सर्वे शुद्ध व्यवहारनो ठे तेने ज्ञान थकी जेद ज्ञान कहीए. ध्यान थकी शुक्ल ध्याननो पहेलो पायो कहीए. ए पायावालो स्वर्ग गति पामे ए पायो आठमा गुण-गणार्थी अग्यारमा गुणगणा सुधी होय. ए पायावादाने त्रणे जोग ऊत्कृष्टतानुं साधन थाय.

हवे एकत्व वितर्क अप्रविचार नामा बीजो पायो—एटले पोताना आत्म द्रव्य सिवाय अन्य जीव द्रव्य तथा धर्मादिक पांच द्रव्यना द्रव्य गुण पर्यायनुं ध्यान ठोडी एक पोतानाज गुण पर्याय पोतामां एकत्वपणे ध्यावे एटले द्रव्य गुण पर्यायमय एकज हुं आत्मतत्त्व हुं, निर्मल सिद्ध परमात्मां अने पोतामां कांइ जेद जाणे नहि, पोताना ज्ञानादिक अनंत गुण पर्यायनुं एकत्वपणुं एक

समये परिणतिनुं पोतानाजः स्वरूपथी तन्मयतानुं करवुं, माटे एकत्वे वितर्क अप्रविचार कहिए पण इहां वितर्क कहेतां, शुच ज्ञाना-
वलंबीपणे, अने अप्रविचार कहेतां विकल्प रहित, दर्शन ज्ञाननो-
समयांतरे कारणता विना, रत्नत्रयीनुं एकसमयी कारण कार्यतापणे
जे ध्यानने वीर्य उपयोगनी शक्ति ठे, तेथी एकाग्रपणे, होवाथी
एज स्थानक विषे त्रणे जोग शुद्ध होय, अने वितर्क कहेतां विचार
ते पण थोमोज होय, एटले मननुं चंचलपणुं थोडुं होय, जेम समुद्र
पवन रहित स्थिर थाय, तेम मन विकल्पना कल्लोलो वगरनुं स्थिर
थाय, एटले अहिआं विचार ठे पण सूक्ष्म ठे, एटले ए ध्यान अवधि-
ज्ञान, मनःपर्यवज्ञाननो उपयोग देतां वनी शके नहि शामाटे के
अवधि, मनःपर्यवज्ञानतो परानुयायी ठे एनो विषय रुपी अव्यने
जाणवानो ठे, अने आ ध्याननो विषय स्वअनुयायी अने अरूपी
अव्यने जाणवानो ठे माटे ए वेनो उपयोग अन्योअन्य प्रतिपद्धी ठे
ते माटे ए ध्यान श्रुतज्ञानोपयोगथी निपजे, ए ध्यान थकी निर्मल
केवलज्ञान पामे, पण ए ध्यानथी मुक्ति पामे नहि, शामाटे के ए
पण योगादि ग्राहि ठे, ते कारण माटे. एवी रीते एकाग्रपणे ए ध्या-
नने विषे प्रवर्तें तेने एकत्व वितर्क अप्रविचार नामे बीजो पायो
जाणवो, आ उपला ध्याननो विषय आगला पन्तिना लखाण उप-
रथी लख्यो ठे पण मारा अनुभवमां नथी. कारण के विषय कपा-
यथी विराम पामेलो नहि, एवो हुं तेथी एवी बुद्धि मारामां क्यांथी
होय ? माटे आ विषय-कोइ अनुभवी, पुरुषोनी गुरुगमथी समजी
लेवो, उपरना ध्यानमां पवन रहित जेम टीपक अमोल शिखाए रहें
ठे, तेम विकल्प रहित मननी स्थिरता थाय ठे, ए ध्यान पर्यायरुप ठे,
वारमा गुणगणाना अत सुग्री ए ध्यान ठे—

हवे सूक्ष्मक्रिया अप्रतिपाती नामे बीजो पायो—बीजा पायाना
अंते केवलज्ञान पामी तेरमा गुणगणामां केवलज्ञान दर्शन उपयोगमां

वर्त्ते इहां बीजुं ध्यान ठे नहि, तेवारे तेरमाने अंते चौदमे जतां त्रीजो पायो शुक्लध्याननो जाणवो. एक काय योग बाहिरथी रुंधेलो ठे. तथा मन जोग, वचन जोग, समस्त रुंधेला ठे. तथा केटलाक आचार्य कहे ठे के बाहिरज रुंधेला ठे, एवी रीते बादर जोग रोकीने तथा वचन कायाना, सूक्ष्म जोग रोकी अयोगी थयो, त्यां अप्रतिपाती आत्मानुं निर्मलवीर्य अचल परिणाम ते सूक्ष्मक्रिया अप्रतिपाती पायो जाणवो, सत्ताए पंचाशी प्रकृति हती ते मध्ये बोहोत्तेर खपावीने बाकीनी तेर रही, ए त्रीजो पायो जाणवो.

हवे चोथो पायो उच्छिन्नक्रिया निवृत्ति नामे कहिए ठिये. जे जोग कायानो सूक्ष्म रह्यो हतो, ते पण रोख्यो, एटले सर्वे जोग रुंध्या, ते सर्वे क्रियानो इहां उठेद थइ गयो, अने इहां शैलेशिकरण करे, एटले शैल कहेतां, पर्वत जेम कोइ पवनथी कंपे नहि तेम अजोगी मुनिश्वर शैलेशिकरणे प्होंच्या थका निःकंप पणे रहे. तेर प्रकृति जे रही हती तेनो पण त्यां क्षय करीने अकर्मा थाय, सर्व क्रिया रहित थइने स्वस्वरूप प्रगट करे ए ध्याननुं नाम समुच्छिन्न क्रिया-शुक्लध्यान पण ठे, हवे ध्याननो चोथो पायो ध्यातां थकां शरीर, अवगाहना, आवखुं ए सर्व थकी अलगो थइने मोक्षमां जाय ए शुक्लध्याननो चोथो पायो कह्यो.

हवे ए शुक्लध्यानना चार पायानां फल कहे ठे. प्रथमना जे वे पाया ठे तेमांना पहेला पायाने ध्यावावालो—ऊपशम जाव होवार्थी पमेतो देवल्लोके जाय, अने क्षायक जाववालो बीजो पायो अंत सुधी पुरो करी केवलज्ञान पामे. अने ऊपरना वे पायामांना सूक्ष्मक्रिया अप्रतिपाती पायामां मरण ठे नहि. अने चोथे पाये प्होंचीने मोक्ष जाय ए पाठा पमे नहि. माटे ए त्रीजो अने चोथो बंने पाया मोक्ष गतिना दातार जाणवा. शुक्लध्यान वालो यथार्थ पदार्थ देखे, आ-

श्रवनो नाश देखे, ने ससार स्वरूप ए जवनो परंपरानुं कारण देखे
अन्य पदार्थों सर्वें आत्मा थकी विपरीतपणे जाणे. ए शुक्लध्या-
नना विसामामां एवी रीते जाणे देखे तथा शुक्लध्यानना ज्ञे
पायामां उत्कृष्ट शुक्ललेश्या जाणवी चोथो पायो जे ठे ते तो
लेश्या रहित ठे तो बीजा दोष तो होयज क्यांथी ? पण शुक्ल-
ध्यानना पहेला पायार्थी शुक्लध्यानवालांना जोग पण सर्वें शुद्ध
होय. ए शुक्लध्याननुं लक्षण कहिए ठिये अहिंसक होय, मोह
रहित होय, स्वपर विवेकी होय, तत्त्वबुद्धि होय, बली अवंध थयो
माटे उपसर्ग, परिसहर्था कपे नहि, निर्भयपणे वर्त्ते, सूक्ष्म अर्थने
विषे पण मुंजाय नहि, निःशंकपणे रहे, मोह मायाना लक्षण थकी
तथा सर्व संजोग थकी जूदो रहे, ए सर्वें विवेकनां लक्षण जाणवां,
देह तथा उपकरणनी त्याग बुद्धिए असंग अनुष्ठाने वर्त्ते, एवी रीते
जे मुनि ए लक्षणे ध्यानादिकने विषे प्रवर्त्ते, ते ज्ञान पामे ए रीते
ध्याननो क्रम जाणीने जे प्रवर्त्तवुं एज परमात्मानी आज्ञा ठे, एवी
रीते ते आज्ञानो अज्यास करशे ते संपूर्ण अध्यातमज्ञानी थशे
हवे ए ध्याननो महिमा कहीए ठिये

के ज्यां एवुं परिपक्व उत्कृष्ट ध्यान पामे थके इन्द्र, चन्द्र, नागें-
द्रनी पदवीने तो ए मुनीश्वर तृण वरोवर गणे ठे शामाटे के आ-
त्मानो प्रकाश सुखे करे, एवु ज्ञान प्रगटे, ने बली जवनो नाश करे
माटे एज ध्यानने सेवो, अने जे कामातुरी होय ते पण कामदशाने
ठोके, शामाटे के जम स्वभाव जाणीने विषय सुखनो त्याग करे, पण
रागदशा ठांडवी तो घणी दुष्कर ठे, अने जे ध्यानवंत मुनीश्वर ठे,
ते तो परमात्मापूज साक्षात् दरशे ठे, ते ध्यानमा तृप्ति पामीने
फरीने ने रागादिक न बठे, अने बीजा जे जीवो रह्या तेने रात्रि
सर्व निद्रामां जाय ठे, अने ध्यान दशावालाने रात्रि तो उंघव, महो-
घव सरखा आनंदमां जाय ठे, जेम हवड कुवानुं पाणी मोळाएलुं

બગમેલું હોય, તેવું ધ્યાન વિનાનું મન જાણવું. અને જેને સર્વ થકી સિદ્ધ ફલની ઇચ્છા હોય તે ધ્યાનરૂપી ઘટમાં મનરૂપી જલ ઝરે તો નિર્મલ થાય, જેમ હવરુ કુવાનું પાણી ઘટમાં ઝરવાથી નિર્મલ થાય છે, તે પ્રમાણે જાણવું. સર્વ ક્રિયાનું ફલ તે ધ્યાનથીજ છે. અને ધ્યાન તે પરમાર્થનું કારણ છે. વલી અતિશય અનિષ્ટ વિષયપણું હોય અને ઘણે પ્રકારે તે ઝડયના કષ્ટમાં પડ્યો થકો પણ નિશ્ચલપણું ન ઠંરે તેને આત્મા વિષે લીન કહીએ. પ્રગટ દીઠો જે મોદ્દ સુખરૂપ સૂર્ય તેને કેમ ઢોરે? અપિતુ નજ ઢોરે. વલી જેણે શાસ્ત્રના વિચારથી નાસ્તિકજાવ તદન હણ્યો છે, તેનુંજ જ્ઞાન મોટું છે. જેમ સૂર્યના તેજમાં ચંદ્રમા ગ્રહ નક્ષત્ર તારા તથા દીપકનું તેજ સમાઈ જાય છે, તેમ ધ્યાને કરીને જેદાણો છે અજ્ઞાનરૂપ અંધકાર જેનો તે પ્રાણીને મહા આનંદ રૂપ આત્માનું તેજ તે અનુજવ જ્ઞાનમાં શોજી રહ્યું છે. વલી તે પ્રાણીને ઘણા કાલનો સમતા સ્ત્રી સાથે વિયોગ હતો તે એક દાણમાં જાગ્યો અને સંયોગ થયો. એવો ધ્યાનરૂપી પરમમિત્ર મારે પરમ હેતુ છે. ને મને પરમ વહાલો છે એમ ધ્યાની પુરુષો કહે છે. સંસારના કૃત્રિમ મિત્ર થકી શું ?

હવે ધ્યાનનું ઘર વરવાણીયે ટિયે—કે જ્યાં કામરૂપી તાપ તો છે નહીં ને શીલરૂપ શીતલ સુગંધે ઝરેલી બેઠકો છે, ત્યાં વલી મોટી સમતારૂપી તલાઈ કહેતાં ગાદી તકીએ બેઠો છે. ઇટલે ધ્યાન મંદિરમાં આત્મા બેઠો થકો, નિવૃત્તિ રાણી સાથે પરમાનંદને જોગવે છે વલી જ્યાં શીલરૂપ સિંહાસન છે. ઇંદ્રિયદમન રૂપ શાંતજલ ઝરેલું છે. સમતારૂપી પોલીયા યજ્ઞ છે. આત્મા પરમાત્મામાં અંતર રહ્યો નથી અને પંક્તિ લોકોના ઝઘડા વિવાદ ઘણા હતા તે એ સ્થાનકે ધ્યાનરૂપી સંધિપાલે સર્વે તોડી નાંચ્યા. અને તત્કાળ આત્મા અને પરમાત્માને અજેદપણે કરી દીધો.

દ્વે અમૃત રસ વતાવીએ ઠીએ—અજાણ લોકો ઘણે ઠેકાણે
અમૃતરસ માને છે પણ જ્ઞાની લોકતો ધ્યાન વિષેજ અમૃત માને છે.

સ્વાગતાવૃત્તમ્ ॥

કામૃતં વિષ્ણુતે ફણિલોકે । કદ્યયિણ્યપિ વિધૌ ત્રિદિવે વા ॥
કાપ્સરો રતીમતાં ત્રિદશાનાં । ધ્યાન મેવતદિદં બુધ સેવ્યં ॥
ગોસ્તનેષુ ન સિતાસુ સુધાયાં । નાપિ નાપિ વનિતાધર વિવે ॥
તં રસં કમપિ વેત્તિ મનસ્વી । ધ્યાન સંજવધૃતૌ પ્રયતે યઃ ॥

અર્થ—નાગ લોકમાં અમૃત ક્યાં થકી હોય ? એ વિચારા વિષયમાં
રંગાઈ ગણા છે. કોઈ કદેશે કે ચંદ્રમામાં અમૃત છે તોપણ તે વાત
જાસન થતી નથી કારણકે તે દિને દિને ક્ષીણ થતો જાય છે. જ્યાં
ક્ષીણપણું હોય ત્યાં અમૃત ન હોય કોઈ કદેશે કે દેવ લોકને વિષે
અમૃત છે તે પણ સંજવતું નથી, દેવલોકો પણ અત્યંત વિષયરસે વ્યાસ,
અપ્સરાના રંગમાં રંગાણા છે ઈર્ષ્યાદિ વહુ દોષોઈ કરી અને મરણા-
દિના જયે કરી વ્યાકુલ છે માટે ફક્ત ધ્યાનમાંજ અમૃત છે તે માટે
હે પંક્તિતો ! ધ્યાનનુંજ સેવન કરો

બીજા ઠંદનો અર્થ—કેટલાક લોકો ગાયના હુધમાં અમૃત
માને છે. કોઈ સાકરમાં માને છે. કેટલાક સ્ત્રીના હંદમાં અમૃત માને છે
પણ જે જે ઠેકાણે લોકો અમૃત વતાવે છે તે અમૃત નહીં ઠતાં વિષ-
યાદિક વિકાર કેરમય છે પણ તે અમૃતરસ નથી અને અમૃતરસ તે
તો અપૂર્વ છે, તેને તો અનુજવી પુરુષોજ જાણે છે. અમૃતરસ ચાસ્યા
પછી બીજો રસ ચાસવાની તૃષ્ણા હોતી નથી માટે શુદ્ધધ્યાનરૂપી
અમૃતનો આસ્વાદ લેનારોજ મુક્તિના સુખને પામે છે. એ ચાર ધ્યાન-
માર્થી પ્રથમનાં આર્ત રોડધ્યાન અવશ્ય ઠાંકવા યોગ્ય છે અને ધર્મ-
ધ્યાન આદરવા યોગ્ય છે. એ ધર્મધ્યાનથી મુક્તિ નથી પણ મુક્તિનું
કારણ થાય અને દેવલોકના સુખને પામે. અને શુદ્ધધ્યાનનાં પ્રથ-

मना वे पाया तेमां ऊपशमीने पहेलो पायो ते स्वर्गना सुखनो दातार ठे अने द्वायकवालो बीजो पायो पामे ते केवलज्ञान अने मुक्तिनो दातार ठे. एथी कोइक जीव स्वर्गने पामे पण घणा जीवो अहिं-
 आंथी उंचे चम्पी मुक्तिने पामे. जे पहेलो पायो आठमाथी ते दशमा गुणठाणा सुधी ठे त्यां मरण नथी. अहिंआं जे स्वर्गनी गति कही ते नीचला उपला गुणठाणाने आश्रये कही ठे. मरण थवानुं होय तो ठठे सातमे आवीने मरण करे अने चढेतो अगीआरमा गुणठाणे जइने मरण करे केमके अगीआरमा गुणठाणे शुक्लध्याननो पहेलो पायो संजवे ठे. अने आठमा नवमा अने दशमा गुणठाणे मरणनो अज्ञाव ठे अगीआरमावालो मरण करेतो सर्वार्थसिद्धि विमाने जाय. ने आठमाथी चढतां अगीआरमं न स्पर्शतां वारमा गुणठाणे जायतो ते अवश्य चौदमे गुणठाणे जइ सिद्धि पदने पामे. दशमा गुणठाणाना अंते मोहनिय कर्मनो द्वाय करे तो वारमेज जाय पण अगीआरमे जाय नहीं. वारमा गुणठाणे गएलो जीव शुक्लध्या-
 ननो बीजो पायो ध्याय. त्यां त्रण कर्म जे ज्ञानावरणी, दर्शनावरणी, ने अंतराय तेनो नाश करे. अने मोहनिय कर्मनो तो दशमाना अं-
 तेज नाश कयों ठे. एम चारे घनघाती कर्मनो द्वाय थयो. ए चारे कर्म आत्मगुणनी घात करवावालां हतां माटे घातीकर्म कहेवाय. वाकीनां चारकर्म ते आत्मगुणनी घात करतां नथी माटे ते चारने अघातीकर्म कहीए. ते तो शुद्धाशुद्ध फलने देखामनारां ठे. पण जे घातीकर्म ते बीजा पायाना ध्यानथी नाश थाय. ते धणी केवलज्ञान पामे पण मुक्ति पामे नहीं; कारणके वारमा अने तेरमा गुणठाणे मरण नथी पण तादृश्य मुक्तिनुं कारण ठे. बीजो पायो अयोगी-
 पणाने आपे पण मुक्ति न थाय. कर्म प्रकृति वहोतेर खपावे. आत्माने हलको करे अने चौथो पायो ध्यातां थकां सर्वे कर्मनो नाश करे ए पायाना अंते मुक्ति पामे.

हवे जे ध्यान कह्युं तेनो सार संक्षेपथी देखामुं तुं—परजा-
वनो त्याग करी, मननी चपलता टाली आत्मस्वभावमां स्थिर थवा-
थीज मुक्ति थाय. एवा जीवने अहिंसां जीवतां पण मुक्तिज ठे
एम जाणवुं.

मामुज्झह मारज्झह, माडस्सह इच्छिण्ठ अत्येसु ।

थिरमिच्छह जइचित्तं, विचित्त जाणप्पसिद्धीए ॥

हे जव्य जीवो ! ध्यानना अनेक प्रकार ठे ते ध्यान सिद्धि करवा
माटे इष्ट अनिष्ट वस्तुमां मोह करशो नहीं, राग करशो नहीं, अने
द्वेष पण करशो नहीं अने चित्तने आत्म स्वभाव मांहे स्थिर थापो.

मा चिच्छह मा जंपह, मा चिंतह किंचिजेण दोइ थिरो ।

अप्पा अप्पम्मिरजं, इण मेव परं द्वेज्जाणं ॥

हे जव्य जीवो ! तमे कांइ शरीरनी चेष्टा न करो वचनना जल्प
न करो. मनमां शुज अशुज संकल्प चितवन न करो आत्माना परम
स्वभावमां लक्ष स्थिरयोज करी रीज पामी रहो एम परम ध्यान
होय मिथ्यात्वभावथी जीव विषमताने पाम्यो ठे ते सम्यक्भाव
समभाव करवो. जीव अनादिनो ज्ञान गुणे युक्त ठतां पुद्गलनो
संगी पोताना अगुल्लघु स्वभावमांहे जासता अनेक ज्ञेय पदा-
र्थोमां ममत्वथी हुं अने मारुं मानी पर पुद्गल रूपने ए हुं तु एम
जाणी पुद्गलमा रहेला जे वर्णादि स्वभाव अने मिलण विखरण
रूपादि जे पर्याय तेमा रागी द्वेपी थइ ज्ञान अज्ञानरूप, दर्शन अद-
र्शनरूप, चारित्र पराचरणरूप, वीर्य बाधकरूप (करणवीर्य रूप), तप
अतृप्तिरूप (असतोपरूप), स्वामित्व परस्वामित्वरूप, कर्त्ता परक-
र्त्तारूप, ज्ञोक्ता परज्ञोक्तारूप, ग्राहकता परग्राहकतारूप, व्यापकता पर-
व्यापकतारूप, रमण पररमणरूप, दान पुद्गल विषयादि परिणामी,

लाज पुद्गल धनादिनो, जोग पुद्गल पर्यायनो जोगी, ऊपजोग पुद्गल गुणनो, अने वीर्य इंद्रिय कार्यमां, ए प्रमाणे अनंत गुणो विषमताने पाम्या. ते मात्र परपुद्गलने पोतापणे जाणवाचीज थयुं. तो पोतानुं स्वरूप ज्ञानादि सत्तावंत जेम ठे तेम यथार्थ जाणवाची. सर्वे विषमता मटी समजावनी प्राप्ति थाय.

हीराचंद नामना एक गृहस्थने में पूढ्युं के तमे कोण ठो ? ते बोढ्यो के हुं हीराचंद तुं. में तेने पूढ्युं के आ शरीरनी अंदर मांस, रुधिर, हारुकुं, चामकुं आदि अनेक पदार्थो ठे. तेमां हीराचंद तुं एवं जाणनार कोण ? तो ते बोढ्योके सर्वे मलीने हीराचंद. में तेने पूढ्युं के तमे हीराचंद तुं एवं जाणनार एक ठो के अनेक ठो ? हाडकुं, चामकुं, मांस आदि अनेक पदार्थनुं जाणनार कोण ठे ? हाड, चर्मादि अनेक तत्वोथी बनेलां ठे, ते तत्वो अनेक परमाणुंथी बनेलां ठे. अने ते समये समये जुनां विखरे अने नवां आवतां जाय ठे. तेमांथी पूर्व अपर समयना अनुभववालो कोण ठे ? अनुभवतो एकज स्थानकमां स्थिर रहेतो देखाय ठे. तो ते अनुभववंत कोण ठे ? त्यारे ते कहे ठे के हुं ए वात कांइ जाणतो नथी. पण एटलुं जाणुं तुं के आ शरीर तेज हुं तुं. शरीर ए हुं तुं एवं जाणनार तमे एक ठो के बहु ठो ? ते कहो. त्यारे हीराचंद कहेके बहु मलीनेज एक थाय ठे. पण कोइ चीज एकली होती नथी. में तेने कहुं के बहु चीज मलीने शाक थाय ठे. ते एक शाक कहेवाय ठे पण खाराश बहु चीजोए मलीने करीके एकला लूणनीज थइ ? बहु चीजो मलीने खाराश थइ नथी. जेटली शाकमां चीजो पडी ठे तेणें आप आपणा गुण, स्वाद, विगेरे बोढ्यां नथी. ने एकला लूण खटाश, खाराश, विगेरे बहु स्वाद पण कर्या नथी. मात्र लूण पोताना खाराश गुणनेज करे ठे. तेम ज्ञायकता शक्तिना कर्ता तमे एक चेतनाज ठो. जेम शाकमां जेगुं थएलुं लूण पोताना खाराश स्वजावने, पाचन

शक्तिने, दस्त साफ करवा विगेरे पोतानी शक्तिने ठोढतुं नथी अने
हिंग, आमली विगेरे परशक्तिने ग्रहण करतुं नथी तेम शरीरमां
रहेलो आत्मा पोतानी ज्ञानशक्तिने ठोढतो नथी अने रुधिर
मांसादिनी शक्तिने ग्रहण करी शकतो नथी माटे आत्मा एकज
चैनन्य शक्तिवंत, नित्य, अबाधित शाश्वतो ठे शरीर बहु परमाणुनो
पिरु ए तमने जाणतो नथी पण शरीरने जाणवावाला तमेज एक
शुरू चेतना पोतानी शक्ति सहित ठो तेथी स्वपर स्वरूपने जाणी
परस्वरूपनुं ममत्व त्यागी पोतानी चेतनाशक्तिमां स्थिर थवुं

हवे वार जावनानां नाम लखीए ठीए. (१) अनित्य (२) अ-
शरण (३) संसार (४) एकत्व (५) अन्यत्व (६) अशुचि
(७) आश्रव (८) संवर (९) निर्जरा (१०) लोकस्वभाव
(११) बोधि दुर्लभ (१२) धर्म जावना.

पढम मणिञ्च मसरणं, संसारो एगया य अस्सुत्त ॥

असुइत्तं आसव सं, वरो अ तह णिज्जारा नवमी ॥ १ ॥

लोगसहावो बोही, उल्लहा धम्मस्स साहगा अरिहा ॥

एअ्याउं जावणाउं, जावेअव्वा पयत्तेणं ॥ २ ॥

(१) अनित्य जावना—आ संसार अनित्य ठे. धन, कुटुंब,
राज्य, लक्ष्मी, शरीर, चपल पुद्गल परमाणुंथी बनेलां ठे ते स्थिर
रहे नहि सध्या रंग समान, बली पाणीना परपोटा जेवा डाजनी
अणी ऊपर रहेला जलविंदु जेवां, वादलानी ठाया जेवां चपल,
विनाशिक ठे आपणी इच्छाए चालतां नथी तेम आ शरीर अने
इंद्रियादिकनी शक्ति, बली कामजोगादिकनी शक्ति ते पण राखी
रहेती नथी तेम आपणी इच्छाए पण चालती नथी एवा अनित्य
पदार्थ ऊपर पोतानुं सिद्ध समान आत्मस्वरूप चूकी कोण मूर्ख
राग करे ?

(૨) અશરણજાવના—મરણ સમયે ચક્રવર્તી, ઇંદ્ર, તીર્થ-કર આદિ ગમે તેવા મોટા પુરુષોને પણ ધન, કુટુંબાદિક કોઈપણ બચાવી શકતું નથી. તેમ રોગાદિકની વેદનાને પણ કોઈ મટાફી શકતું નથી. ઇટલે કોઈ કોઈનું શરણ થતું નથી. સંસાર માંહે જન્મ મરણ અને નરકાદિ દુર્ગતિની વેદના મટાડવાને સ્ત્રી, ધર્મી, પુત્ર, માતા, પિતા, સજ્જન, હેતુ, નોકરો વિગેરે કોઈપણ શરણ થતું નથી. પણ દુર્ગતિ આદિથી બચાવવાને એક આત્મધર્મ એજ શરણ થાય છે. અને આત્મધર્મના દાતાર પોતાના ધર્માચાર્ય તે પણ વ્યવહારથી શરણ જાણવા. એમ અશરણ જાવના જાવવી.

(૩) સંસાર જાવના—આ સંસારને વિષે સર્વે જીવ, લોકા-કાશમાં રહેલા સર્વે પુદ્ગલોને વિષયજાવે તથા કષાયજાવે, તથા સર્વે વર્ગણા પણે જોગવી ચૂક્યા છે. જે પોતાની માતા હતી તે સ્ત્રી તથા જે સ્ત્રી હતી તે માતા, જે પિતા હતો તે પુત્ર તથા પુત્ર હતો તે પિતા, શેઠ હતો તે નોકર તથા નોકર હતો તે શેઠ, ઝીંખ આપનારો હતો તે લેનારો થયો તથા લેનાર હતો તે આપનાર થયો, તથા શત્રુ તે મિત્ર, મિત્ર તે શત્રુ, જે સુંદર ઢવીવાલા મહા બલવંત હતા તે કોઢાદિક મહારોગોએ પીઠિત, દીન, દુઃખીયા, દરિદ્ર થયા, જે નિગોદાવસ્થામાંહે વહુ દુઃખના જોગી હતા તે દેવાદિક રિદ્ધિને પામ્યા, અને જે દેવાદિક રિદ્ધિવંત હતા તેજ એકેંદ્રિય, વિકલેંદ્રિય, નરકાદિ પરતંત્રપણે વેદનાના જોગદારી થયા, વલી જે મહંત પૂજાને પામતા હતા તેજ મહા નિંદવા યોગ્ય થયા, કેશર ચંદન પુષ્પાદિકના જોગી હતા તેજ કેશર ચંદનાદિ એકેંદ્રિયની ગતિ પામી પોતાના અંગે ઢેદન જેદનની વેદના સહી અન્ય જીવોને જોગના કારણ થયા, એવી એવી રીતના અનેક સંબંધો સંસારને વિષે સર્વે જીવો કરી ચૂક્યા છે. એવો વિકરાલ જયંકર વિચિત્ર

ગતિવાલો આ સંસારરૂપ સમુદ્ર અથાગ જાણી હે ચેતના ! તારે પોતાનું આત્મતત્ત્વ ચૂકી, આ સંસાર સમુદ્રના કિનારે નિર્જય રહેવું એ તને ઘટતું નથી એવા સંસારમાં ઝ્રમણ કરતાં હે જીવ ! તેં અનંત પુદ્ગલ પરાવર્તન કર્યાં, હવે તારી નિર્મલ જ્ઞાયકતા શક્તિ સંજાલી તારી સત્તાનૂમિમાહે પ્રવેશ કર સંસાર ઝ્રમણ કરતાં રાગાદિક વિપમતા પરિણામે કરી તારા જ્ઞાનાદિક ગુણથી છાલી રહ્યો હવે સંસાર ઝ્રમણને વધારવાવાલા એવા રાગાદિ પરિણતિના વિપમજાવને તું ન કર. એ વિપમતાને મટાડી સમજાવનો લાજ લેવો તે સામાયક જાણવું.

(૪) એકત્વ જાવના—આ જીવ સંસારમાં પોતે એકલોજ આવે અને પોતે એકલોજ જાય, સુખ દુઃખાદિ વિપાક પોતે એકલોજ જોગવે. પણ તેમાહેથી કોઈ જોગવવા લાગે નહીં તેમ પોતાના જ્ઞાનાદિ ગુણો તે પણ પોતે એકલોજ પામે, જોગવે, એમ એકત્વજાવના જાવવી.

(૫) અન્યત્વ જાવના—પોતાનો આત્મા જ્ઞાનરૂપ છે અને શરીર જડ અચેતન છે પરસ્પર જિન્ન છે. આત્મા તે શરીર નથી અને શરીર તે આત્મા નથી શરીરના વર્ણ ગંધ સંસ્થાનાદિ તે આત્માના નહીં અને આત્માના જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રાદિ તે શરીરના નહીં જે શરીરનું તે સર્વે આત્માથી અન્ય છે. ધન, સજ્જન, રાજ્ય, વાગાદિ સર્વે આત્માથી અન્ય જાણી તે ઉપરથી મમત્વ અને રાગાદિ ઘોડી ઝડાસિન્નપણે પોતાના સ્વરૂપમાં સ્થિરયોજ થવું.

(૬) અશુચિ જાવના—શરીર તે રસ, રુધિર, માંસ, મેદ, અસ્થિ, મજ્જા, વીર્ય, પરુ, આંતરમાં, નસો, જાલ, વિષ્ટા, મૂત્ર, પિત્ત, શ્રેષ્ઠ આદિનું પિડ ત્વચાપમે ટંકાયલું, ઠેકાણે ઠેકાણે કેશોના જુંદ અને ફવાંથી વ્યાપ્ત છે પુરુષના નવ અને સ્ત્રીના ચાર છારે નગરના સ્વાલની પેઠે ડુર્ગંધી વહેતી રહે છે એ શરીર કોઈ કાલે પણ પવિત્ર હોતું

નથી, હજારો સમુદ્રના પાણી અને પૃથ્વી જેટલી માટીથી મોંઢું ધોઈ પઠી એક કોગલો મોંઢામાં ઝરી પીવાના પાણી જેગો નાચી કોઈને પીવા આપે તો તે શુદ્ધ કહેવાતો નથી. વલી કોઢ, જલોદર, જગંદર, વલી ક્રમીજીવોએ કરીને આકુલ અને કંઠમાલ, રૂઢમાલ, કઠોદર, સફોદર, જૂલ, તૃપા, કામ આદિ અનેક રોગોનું ઉપાદાન જે માંહે અનેક રોગોથી વ્યાપ્ત ક્ષીણમાં નિકું, ક્ષીણમાં ફીકું, પ્રેત સરખું એવું આ શરીર તે ઉપર, નિર્મલ આત્મ અંગ, અજંગ, અવિચલસુખની ધાણને ચૂકી કોણ મૂર્ખ રાગ રસે રીંકે ? એમ જાણી શરીરાદિકનો રાગ ઢોકી નિર્મલ આત્મ અંગ માંહી સ્થિર થવું, તે સમજાવ જાણવો.

(૭) આશ્રવ જાવના—વલી મિથ્યાત્વ એટલે ડલટી સદ્-હણા અને કાંઈનું કાંઈ જાણવું, અવિરતિ, પ્રમાદ, કષાય, અને મન, વચન, કાયાના યોગ એ પાંચે રસ્તે કર્મ પરિણામ આવે છે. આત્મા કર્મપુદ્ગલવર્ગણા સાથે વંધાય છે. તે જ્ઞાનાનંદી પોતાનું સ્વરૂપ પોતાના ઉપયોગમાં રાખવાથી અને મિથ્યાત્વાદિકથી પરજાવનો રસ ન આવે, એવી સંજાલથી રોકવું. વલી દાનાદિકે કરી શુદ્ધકર્મ વંધાય છે, અને વિષય કષાય પરિણામે અશુદ્ધ કર્મ વંધાય છે, એવી વંધ પ્રકૃતિ આત્મસત્તાને ચૂકાવનાર સંસાર ઝ્રમણ કરાવવાવાલી હેય જાણી આશ્રવના પરિણામ તજી ચૈતન્ય પરિણામી થઈ સત્તા સમાધિ માંહે સ્થિરથોજ થવું, તે સમજાવ જાણવો.

(૮) સંવર જાવના—વલી જે ક્રિયા વાહ્ય પ્રવૃત્તિ અને અંતર પરિણામથી આશ્રવનું રોકાવું થાય, તે સંવર જાવના. જેમ ક્ષમાદિક પરિણામે ક્રોધાદિક આશ્રવનું રોકાવું થાય, મિથ્યા પરિણામે આવતા આશ્રવનું રોકાવું સમ્યક્ત જાવે થાય, અવિરતિ એટલે પંચઈન્દ્રિય અને ધનાદિકના જોગમાં રાગ રક્તતાનું વિરક્ત પરિણામે રોકાવું થાય, મન, વચન, કાયાના યોગની અશુદ્ધ જાવમાં પ્રવૃત્તિ તે પલટાવીને

જ્ઞાનાદિક આત્મ ગુણમાંહિ પ્રવર્ત્તાવવા અને આત્મ ધર્મના દાતાર
 એવા દેવગુરુ શાસ્ત્રના આદર સન્માન માંહિ પ્રવર્ત્તાવવા, વલી પ્રમાદ
 જાવે આવતા કર્મ રસ પરિણામને શુદ્ધ ઉપયોગે શુદ્ધ સત્તારસી પરિ-
 ણામે રોકવા તે આવમી સંવર જાવના જાણવી.

(૯) નિર્જરા જાવના—જેમ કોઈ વસ્તુમાં ઢાવી રાખવાથી આં-
 થાનું ફલ પાકે છે, તેમ તપે કરીને કર્મનું પચાવવું, પૂર્વ સંચિત કર્મનું
 ચરવું તે નિર્જરા. તે નિર્જરા અકામ, સકામ બે જેઢે છે અકામ નિ-
 ર્જરા શુચાશુચ કર્મ ઉદય આવેલાં જોગવવાથી થાય છે, તે કંઈ
 વંચિત ફલને આપે નહિ સકામ નિર્જરા કર્મનું અનિષ્ટપણુ જાણી
 જ્ઞાન શક્તિ કર્મ રસ જારવાને અર્થે પદવિધિ વાહ્ય, પદવિધિ અ-
 ન્યંતર તપે કરી કર્મ રસને નિરસ કરવો તે આત્મ પરિણામમા
 જોરલો કર્મ રસ, શુદ્ધાત્મ જાવના કામી થઈ ઠોમ્મો તેને
 સકામ નિર્જરા કહીએ તે સકામ નિર્જરા જ્યાં સુધી ઢેહને પોતા-
 પણે જાણ્યો છે ત્યાં સુધી વની શકે નહિ. અને અકામ નિર્જરા તો
 મિથ્યાઢટ્ટીએઅનંતીવાર કરી તે કંઈલેખે આવી નહિ, જે માટે જિને-
 શ્વરની આજ્ઞાએ તપશ્ચર્યા આદરવી, માટે જીવાજીવ પરિણામને
 જાણી, પર પરિણામ માંહે રાગ, રીંજ, રીંજ તજી પોતાના શુદ્ધાત્મ
 જાવમાં સ્થિરજાવે રહેવું, પોતાના જ્ઞાનાદિક સ્વજાવના જોગી,
 અનુજવી થઈ અલ્પ ધારાએ આત્માનંદ આસ્વાદ લેવો. પુદ્ગલ વર્ણા-
 દિક ઉપરનો રસ જ્યાં સુધી આત્મ પરિણામ માંહેથી નિકલતો નથી
 ત્યાં સુધી નિર્જરા થતી નથી. માટે વાહ્ય અને અન્યંતર તપ આત્મ
 પરિણામમાંથી પર પરિણતિનો રસ કાઢવાના નિવર્ત્તવાના કામી થઈ
 ઢવ્ય જાવથી આદરવો, અતર પરિણામમાંહેથી પુદ્ગલ ગુણ પર્યા-
 યનો રસ કાઢવાનો જાણ્યાવિના વાહિરના તપાદિક કરનાર વાલ
 તપસ્વીની પેઢે માત્ર કાયકેશ કરે છે. માટે પુદ્ગલ રસે રીંજેલા
 આત્મ પરિણામને જિનવાણી રસે ધોઈ, આત્મરસે રક્ત થઈ, પરમા-

નંદ ઝોગી થવું, પુદ્ગલ રસે રીંજેલો ચેતના અનંત કાલથી કર્મ વિપાકના કટુક રસ ઝોગવી વારંવાર જન્મ મરણાદિક કરતો મો-હની નિંદ માંહે અચેતન સરખો થઈ, જન્મતાથી જન્મવત્ વની રહ્યો છે, તેજ કર્મ રસ અજ્ઞાતે સરસ સુરસે રસી થઈ પરમપૂજ્ય પદને પામે; માટે કર્મ રસની રીંજ, રાગ, તર્જી સમજાવે વર્તવું ઊપર જે વાહ્ય અન્યંતર તપ લખ્યો તે નીચે પ્રમાણે.

અણસણમૂળોઅરિયા, વિત્તીસંખેવણં રસચ્ચાઉં ।

કાયકિલેસો સંલીણયા ય વજ્જો તવો હોઈ ॥

અણસણ—અન્નની ઇચ્છાનો નિરોધ તે અપવાસ, ઠઠ, અઠમાદિ અને એકાસણાદિક તે શ્વર અણસણ જાણવું; અને આયુષ્ય નિકટ જાણી માસ, પક્ષ, અગર કેટલાકદિવસ પહેલાં જાવજીવ સુધી અન્નાદિકને ન ઇચ્છવું—ઠોમ્મવું, તે યાવત્કથિક અણસણ જાણવું.

ઝણોદરી—પેટ પુરું જરવાની ઇચ્છા નહિ, એટલે જ્ઞાત પાણીની ન્યૂનતા કરવી, તથા ઉપકરણો તેમજ રાગાદિક કષાયની ન્યૂનતા કરવી.

વિત્તીસંખેવણ—શરીરના ઝોગ ઊપજોગની વસ્તુ સંજમ અર્થે જે વાપરવામાં આવે છે તેમાંથી ઘટાડવું, એટલે સચ્ચા, આસન, આહારાદિકમાંથી ઘટાડવું.

રસચ્ચાઉં—એટલે—દહીં, ડુધ, ઘી, તેલ, મીઠાશ, પકવાન સુખડી પ્રમુખ, એ ઠ વિગત તથા મદ, મદિરા, માંસ, માંખણ અને પંચેન્દ્રિ-ઉના વિષયોને ઇચ્છવું નહિ, અને વિષયોના કારણ ધન, સ્ત્રી આદિને ઇચ્છવું નહિ, ઝોગવું નહિ.

કાયકિલેસ—કાયા ઉપર લોચાદિક કષ્ટ પડે અગર બાવીસ પરિસહ આવ્યા ઠતાં પણ અસંયમની ઇચ્છા નહિ.

સંલીણયા—એના ચાર જેદ છે, ઈન્દ્રિયસંલીનતા, કપાય સંલી-
નતા, યોગ સંલીનતા, વિવિક્ત ચર્યા સંલીનતા. કપાયને ઇચ્છવા નહિ
આદર કરવા નહિ, મન વચન કાયાના જોગ અસંજમમાં પ્રવર્ત્તાવવાને
ઇચ્છે નહિ ઇન્દ્રિયોને વિષયમાં પ્રેર્યાની ઇચ્છા નહિ, સંજમ યત્ના ન
રહે એવી વસ્તુને ઇચ્છવી નહિ.

એમ ઠ પ્રકારે વાહ્ય તપ જાણવો, તે સર્વથી અને દેશથી એવા બે
જેદે જાણવો, અંતર દ્રષ્ટીવિના ઉપર લખ્યા પ્રમાણે વાહ્ય તપ મિથ્યા-
દ્રષ્ટી જીવ પણ કરી શકે, અને વાહ્ય શરીરને તપાવે માટે વાહ્ય તપ
જાણવો.

પાયઞ્ચિત્તં વિણંતું, વેયાવચ્ચં તદ્દેવ સજ્જાતું ॥

જાણે ઝસ્સગ્ગો વિઞ્ણ, અપ્પિતરંતરં તવો હોઈ ॥

અર્થ—પહેલું (પાયઞ્ચિત્તં કે) પ્રાયશ્ચિત્ત તપ ઇટલે કીધેલા અપ-
રાધની શુદ્ધિ કરવી કપટ રહિતપણે લાગેલા દોષને ગુરુ આગલ
પ્રકાશ કરી તેની ગુરુ મુખથી આલોચણા લેવી તેના દશ જેદ છે માત્ર
ગુરુની આગલ પોતાના કરેલા અપરાધનું કથન કરવું તથા ગોચરી
પ્રમુખનું જે આલોવવું તે પહેલું આલોચન પ્રાયશ્ચિત્ત. પૂંજ્યાવિના
પાતરું પ્રમુખ પરઠવવાથી મિઠામિ ડુક્કડ દેવું તે વીજુ પ્રતિક્રમણ પ્રા-
યશ્ચિત્ત. શબ્દાદિક વિષય ઉપર રાગાદિક કર્યાથી તેનું આલોચન
કરવું અને વીજું મિઠામિ ડુક્કડ પણ દેવું ઇટલે બન્ને વાનાં કરવાં તે
ત્રીજું મિશ્ર પ્રાયશ્ચિત્ત અશુદ્ધ જ્ઞાત પાણી પ્રમુખનો જે ત્યાગ કરવો તે
ચોથું વિવેક પ્રાયશ્ચિત્ત. કુસ્વપ્નાદિક દીઠાથી કાયોત્સર્ગ કરવો તે
પાંચમું કાયોત્સર્ગ પ્રાયશ્ચિત્ત પૃથ્વીકાય પ્રમુખનો સંઘટ્ટ થવાથી
નીવી પ્રમુખ જે ઠમાસીપર્યંત તપ કરવું તે ઇઠું તપ પ્રાયશ્ચિત્ત
પૃથ્વી આદિકનો સંઘટ્ટ થવાથી કાંઈક દિદ્ધા પર્યાયની ન્યૂનતા
થઈ હોય તે અપરાધનું નિવારણ કરવાને જે હુર્દમ તપ કરવો

તે સાતમું ઠેદ પ્રાયશ્ચિત્ત. મૂલ ગુણ જંગ થવાને લીધે સર્વથા વ્રત પર્યાયનું ઠેદન થવાથી ફરી જે મહાવ્રત લેવાં તે આઠમું મૂલ પ્રાયશ્ચિત્ત. અતિ સંક્ષિપ્ત પરિણામે કરી કોઈનો ઘાતપાત થઈ ગયો હોય, તો સૂત્રોક્ત વિધિએ કરી તપ કરવું, અને ત્યાર પછી ફરી મહાવ્રતને ધારણ કરવાં તે નવમું અનવસ્થાપ્ય પ્રાયશ્ચિત્ત. સાધવી અથવા રાજાની રાણી પ્રમુખ સ્ત્રીને વિષે સંજોગ થઈ ગયાથી વાર વર્ષ પર્યંત ક્રિયાસહિત અને લિંગાદિક જેદે રહિત તીર્થપ્રજાવના કરી, ફરી દીક્ષા લેશ્ને જે ગઢમાં આવવું તે દશમો પારાંચિત પ્રાયશ્ચિત્ત. એ દશ પ્રકારે પ્રાયશ્ચિત્ત તપ કહ્યું.

વિણઞ્ચો-વિનય તપ, એટલે ગુણવંતાદિકની જ્ઞાતિ કરવી, તથા આશાતના ટાલવી શ્લ્યાદિક એના સાત જેદ છે. તેમાં પ્રથમ જ્ઞાનનો વિનય પાંચ જેદ છે. ત્યાં મત્યાદિ પાંચ પ્રકારના જ્ઞાનની વાહ્યથી સેવા કરવી તે પહેલો જ્ઞાતિ વિનય, પાંચ જ્ઞાનનું અંતરંગ પ્રીતિસહિત વહુમાન કરવું તે વીજો વહુમાન વિનય, પાંચે જ્ઞાને કરી દીઠેલા જાણેલા પદાર્થોની સમ્યક્ પ્રકારે જે અનુજ્ઞવથી જાવના કરવી તે ત્રીજો જાવના વિનય, પાંચે જ્ઞાનનું વિધિએ કરી ગ્રહણ કરવું તે ચોથો વિધિ ગ્રહણ વિનય, અને પાંચે જ્ઞાનનો જે અન્યાસ કરવો તે પાંચમો અન્યાસ વિનય.

વીજો દર્શનનો વિનય બે જેદ છે,

(૧) શુશ્રૂષા એટલે ગુરુ આદિ સંગે યોગ્ય ક્રિયાનું સાચવવું.
(૨) અનાશાતના વિનય એટલે અનુચિત ક્રિયાથી નિવર્તવું અથવા આશાતના કરવી નહિ. એવી રીતે દર્શનનો વિનય બે પ્રકારે છે. એ બે પ્રકારનો વિનય જ્ઞાન દર્શન ચરણાદિ આત્મગુણે અધિક ધર્માચાર્યાદિનો કરવો તે શુશ્રૂષાનું સ્વરૂપ અનેક પ્રકારે છે. (૧) સત્કાર એટલે સ્તવન તથા વંદનાદિક કરવાં. (૨) અન્યુભવન એટલે આસનથી

उठवुं. (३) सन्मान एटले वस्त्र तथा पात्रादिके करी पूजा करवी.
 (४) आसनपरिग्रहण एटले अति आदरे करी आसन लावी
 आपीने स्वामी । आ आसन उपर वेसो एम मुखयी कहेवुं तेमज
 (५) आसननुं प्रदान एटले मात्र मुख थकी कहेवुं एटलुंज नहीं
 पण ते प्रमाणे आसन देवुं (६) कृतिकर्म एटले वंदना करवी ए
 साधु प्रमुखनी अपेक्षाये जाणवुं (७) अजलिग्रहण एटले हाथ
 जोडवा (८) आवताने सामे जवुं (९) वेठेवाने (पर्युपासना)
 सेवा करवी (१०) जनाराने बोलाववा जवुं ए दश प्रकारे शुश्रूषारूप
 पहेलो विनय थाय ठे

बीजा अनाशातना विनयना पिस्तालीश जेद ठे ते कहे ठे (१)
 रूपजादिक चोवीश तीर्थकर (२) जिन प्ररूपित धर्म (३) धर्मा-
 चार्य अथवा प्रब्रजाचार्य (४) व्याख्यान करनार वाचना दातार
 (वाचक) (५) वय, पर्याय तथा श्रुत ए त्रण प्रकारना धिविर
 (६) कुल, ते चंद्रादिक एक आचार्यनी सतति (७) गण ते
 पोतपोतामां सापेक्ष कुलनो समुदाय कोटिकादिक (८) संघ ते
 ज्ञानादिक गुण सहित साधु समुदाय अथवा गण समुदाय रूप विपे
 (९) सांज्ञोगिक, ते एक मंडलिमां जे साथे व्यवहार होय ते
 (१०) क्रियामा जे पोताना सरखी क्रियावाला होय ते एमनी साथे
 मतिज्ञानादिक पांच ज्ञान मेलवतां पदर थया तेने विपे (१) आ-
 शातनानो त्याग करवो, तेमज (२) जक्ति सहित बहुमान करवुं,
 तथा (३), ठता गुण वर्णवीने यशः कीर्त्ति दीपाववी एवी रीते
 पूर्वोक्त पंढरने ए त्रणे गुणतां अनाशातना विनयना पिस्तालीश जेद
 थाय ठे. ए अनाशातना रूप बीजो विनय कह्यो.

त्रीजो चारित्रनो विनय पांच जेदे ठे. ते कहे ठे.—सामायिक
 प्रमुख पांच चारित्रनो सहर्हणा करवी, तेमज कायाये करी फरसवुं,
 आदरवु, पालवु तेमज जव्य प्राणीनी आगल प्ररूपणा करवी

त्रण प्रकारना योगनो विनय कहे ठे:—आचार्यादिकोनो सर्व-
कालने विषे मन, वचन, तथा कायाये करी विनय करवो. एटले मने
करी मातुं चिंतवुं नहीं. वचने करी मातुं बोलवुं नहीं. तथा कायाये
करी माठी प्रवृत्ति करवी नहीं. तेवी रीतेज ते आचार्यादिकने विषे
मन, वचन अने कायाने शुज प्रवृत्तिमां उदीरवां, प्रवर्त्ताववां ए रीते
त्रण प्रकारे योगनो विनय ते पूर्वोक्त त्रण विनयनी साथे मेलवतां ठ
जेद विनयना थया.

सातमो लोकोपचार विनय सात जेदे ठे. ते कहे ठे:—(१) गुरु-
प्रमुख जे श्रेष्ठ पुरुष होय तेउनी समीपे वसवुं, (२) आराधवा
योग्य पुरुषनी इहाये प्रवर्त्तवुं, (३) पोतानी ऊपर उपकार करे तेनी
ऊपर पाठो प्रत्युपकार करवो, एटले गुरुने जो हुं विनये करी प्रसन्न
करीश, तो ते मने शास्त्र दान देशे, एवा अजिप्राये करी गुरुने ज्ञात
पाणी प्रमुख लावी देवुं, (४) तेमज ज्ञानादिक साधन माटे
जे ज्ञात पाणी प्रमुख आपवां, (५) तथा दुःखे करी पीनाएला जे
ग्लान तेनी औषधादिके करी गवेषणा करवी (६) तेमज देश
तथा कालनुं जाणवुं, जे अवसरे जे ऊचित होय, ते अवसरे ते करवुं,
(७) वनीलो (ज्ञानादि गुणे वर्द्धमान) संबंधी सर्व कार्योंने विषे
अनुकूलपणुं एटले तेमनां कार्य करवामां उजमाल रहेवुं. इति ज्ञावः
एवी रीते लोकोपचार विनय सात प्रकारे ठे. एम विनयना सात जेदे
करी बीजुं विनय तप जाणवुं. यद्यपि विनय तो एकज ठे तथापि
ज्ञान, दर्शन, चारित्र, मन, वचन, काया, अने लोकोपचार, ए सात
विषये करी विनय करीए तेथी बीजो विनय तप पण सात प्रकारनो
कह्यो.

वेयावच्चं—वैयावृत्य तप एटले ज्ञात, पाणी प्रमुख संपादवा रूप
उपष्टंज दइए, ते दश जेदे ठे. यथा:

आयरिय उवजाए, थेर तवस्सी गिलाण सेहाण ।

साहम्मी कुल गण सं, घ वेयावच्चं हवइ दसहा ॥

आचार्य ते जेनी पासेयी धर्म प्राप्त थाय ठे ते. उपाध्याय ते जे विद्या अज्यास करावे ठे ते स्थविर, ते ज्ञान, पर्याय, तथा वय, ए त्रण प्रकारे तपस्वी ते ठठ अष्ठम प्रमुख तप करनार होय ते (गिलाण के०) जे रोगी होय ते. सेहाण ते शिष्य नवी दीक्षा लीधेलो होय ते. साहम्मी ते समान धर्मवान् होय ते. (कुल के०) चंद्रादिक कुलवान् होय ते. गण ते कोटिक प्रमुख. संघ ते समुदाय रुप होय ते. एवी रीते ए दशनी अशन, पान, वस्त्र, पात्र, तथा औषध प्रमुखे करी यथायोग्य सेवा करवी, तेने त्रीजो वैय्यावृत्त्य तप कहे ठे.

(तदेव के०)—तथैव एटले तेमज चोथुं (सज्जारुं के०) स्वाध्याय ए नामनुं तप, ते पांच जेदे ठे, यथा “

वायणा पुठणा चेव, तहा य परिअट्टणा ।

अणुप्पेहा धम्मकहा, सज्जारुं होइ पंचहा ॥ ”

(वायणा के०) वाचना, ते पोते जणवुं, शिष्यादिकने जणावुं, तथा वांचवुं पृठना, ते जे सूत्रार्थमां संदेह पढ्याधी गुर्वादिकने पूठवुं ते (तहाय के०) तेवी रीतेज (परिअट्टणा के०) परिवर्त्तना, ते पूर्वे शीखेलो जे अर्थ तेने फरी संजारवो ते अनुप्रेक्षा, ते पूर्वे धारेला अर्थनुं चिंतवन करवुं ते. तथा बार अने चार जावनानुं जाववुं. (धम्मकहा के०) धर्म संबंधी कया कहेवी अथवा धर्मोपदेश करवो ते ए प्रकारे स्वाध्यायतप पांच जेदे थाय ठे ते कहुं.

स्वाध्याय एटले समयरुप जिनेश्वरनां वचन. जे वचन वदे आत्मा आत्म अनुभवने पामे एवां वचननुं वांचवुं, जणवुं, जणावुं, चिंतववुं, ते स्वाध्याय तप जाणवुं.

૫ (જ્ઞાણં કે૦) ધ્યાન તે આત્મવીર્ય મન વચન કાયાના જોગદ્વારા ન પ્રવર્ત્તાવતાં ત્રણે જોગને સ્થિર રાખી શુદ્ધાત્મજ્ઞાવમાં ઉપયોગ સ્થિર રાખવો તે ધ્યાન તપ જાણવો. ધ્યાન વિષે આ ગ્રંથના ધ્યાનાધિકારમાં તથા અનુજવ પ્રવેશિકા નામના ગ્રંથમાં વિશેષે કહ્યું છે તેથી અહિંઆં લખ્યું નથી.

૬ (ઉસ્સગ્ગોવિચ્છ કે૦) કાયોત્સર્ગ તપ પણ દ્રવ્યથી તથા જ્ઞાવથી બે જેદે છે, તેમાં દ્રવ્યોત્સર્ગના ચાર જેદ છે, અને જ્ઞાવોત્સર્ગના ત્રણ જેદ છે, તિહાં પ્રથમ દ્રવ્યોત્સર્ગ કહે છે.

(૧) ગઢનો ત્યાગ કરી જિનકલ્પાદિક જે આદરવો, તે પહેલો ગણોત્સર્ગ; (૨) અણસણાદિક વ્રત લઈને શરીરનો જે ત્યાગ કરવો, તે બીજો દેહોત્સર્ગ; (૩) કલ્પવિશેષે જીવધિનો જે ત્યાગ કરવો, તે ત્રીજો ઉપધ્યુત્સર્ગ, (૪) અધિક તથા અશુદ્ધ અશનાદિક ચારનો ત્યાગ કરવો, તે ચોથો અશુદ્ધજત્તપાણ ઉત્સર્ગ. એ ચાર પ્રકારે દ્રવ્યથી ઉત્સર્ગ જાણવો. ઉત્સર્ગ ઇટલે ત્યાગ કરવો, એ અર્થ સમજવો.

હવે જ્ઞાવોત્સર્ગના ત્રણ જેદ કહે છે ૧ ક્રોધાદિક ચાર કષાયનો જે ત્યાગ કરવો તે પહેલો કષાયોત્સર્ગ. ૨ નરકાદિકના જીવનું આવશ્યું બાંધવાનાં કારણ, જે મિથ્યાત્વાદિક છે, તેનો જે ત્યાગ, તે બીજો જ્ઞવોત્સર્ગ અર્થાત્ સંસારોત્સર્ગ. ૩ બંધનાં હેતુ જે જ્ઞાનાવરણાદિક કર્મ જ્ઞાનપ્રત્યનીકપણાદિક છે તેનો જે ત્યાગ, તેને ત્રીજો કર્મ ઉત્સર્ગ કહિયે. એ જ્ઞાવથી ઉત્સર્ગ ત્રણ જેદે કહ્યો, એથી કર્મની નિર્જરા થાય છે. એ રીતે એ ૪ પ્રકારે (અપ્પિંતરજંતવો કે૦) અન્યંતર તપ (હોઈ કે૦) છે. એ ૪ જેદને સમ્યક્દ્રષ્ટિ જીવ તપ કરી માને. એમ એ બાર પ્રકારનાં તપે કરી નિર્જરા તત્ત્વ કહ્યું.

(૧૦) લોકસ્વરૂપ જ્ઞાવના-કેડ ઉપર બે હાથ દેશ વન્ને પગ પસારી જાએલા પુરુષ જેવો સમઆકાર ષટ્ દ્રવ્યાત્મક પૂર્વ પર્યાયે વિનશે નવા

પર્યાયે ઉત્પન્ન થાય ડ્રવ્યથી નિશ્ચલ રહે એવો ચૌદ રજ્જુ પ્રમાણ લોક છે. તેનું નીચેનું તલીજી ઉધા વાલેલા સરાવલા સરહું અને મધ્યજાગ જાલર સરહો ઉપરનો જાગ મૃદંગ સરહો એવો જે લોક તે માંહે હું સર્વે ઠેકાણે ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીના સર્વે સમયોમાં ને લોકાકાશના સર્વ પ્રદેશે પુદ્ગલની સર્વે જાતીની વર્ણણામાં જન્મ મરણે કરી રોગ, જય, શોક, વિયોગ, અજ્ઞાન કપાયાદિ મહા વેદનાઈ જોગવી ચૂક્યો. તે જન શરીરમાહે આત્મવુઢિય કરી રાગાદિકના વિકારોથી સુખ દુઃખાદિના સંકલ્પો કરી સ્વરૂપ રમણ અવકાશને ન પામ્યો તેનું ફલ હતું હવે ચિતામણીરત્ન સમાન ડુર્લભ મનુષ્ય જવ, વલી તેથી ડુર્લભ વીતરાગ દેવ, તથા આત્મ સમાધિ વતાવનારા ગુરુ, અને મિ-થ્યાત્વ રાગાદિના જયથી ઠોમાવનારો વીતરાગ પ્રરૂપિત ધર્મ, તેને ઠોમી ચૌદ રજ્જુલોક માંહે રહેલા મારાથી જિજ્ઞાસુ પદાર્થો ઉપર રાગાદિ વિપક્ષ પરિણામ કરી એવા ચૌદ રજ્જુપ્રમાણ લોકમાં હું ત્રમણ કેમ કરું ? એમ સમપરિણામે વર્તવું તે સામાયક જાણવું એ લોકસ્વજાવ નામા દશમી જાવના જાણવી

(૧૧) વોધિ ડુર્લભ જાવના—ચક્રવર્તી આદિક રિઢિ, રૂપ, વલ, પરાક્રમ, સ્ત્રી પુત્રાદિક મન ગમતા જોગોની પ્રાપ્તિ સંસારમાં જમતા અનતી વાર પામ્યો. વલી અકામનિર્જ્જારાના યોગે પુણ્યના સં-જોગથી મનુષ્ય જવ, આર્યદેશ, નિરોગીપણું, ધર્મ શ્રવણાદિક, તથા વાલચારિત્ર, વાહ્યથી આચાર્ય પદ, પૂજ્યપણું અનતીવાર પ્રાપ્ત થયું તો પણ સમ્યક્ત પ્રાપ્ત થવું તે અતિ ડુર્લભ છે માટે રાજ્યરિઢિ, વલ, સ્ત્રી આદિ તથા વાહ્યથી ધર્મપ્રવૃત્તિ અને સાધ્યશૂન્ય ક્રિયા આચાર્યાદિ પૂજ્યપદનો રાગ ઠોમી સમ્યક્ત જાવની ડહતાને વધારી સમજાવે સ્થિર થવું તે અગીઆરમી વોધિડુર્લભ જાવના જાણવી.

(૧૨) ધર્મ જાવના—હસ્તર સંસાર સમુદ્રથી તારવાને પ્રવહણ સમાન શ્રી જિનેશ્વરની વાણીય પ્રરૂપેલો દશવિધ ક્ષાંત્યાદિક ધર્મ

तथा रत्नत्रयात्मकधर्म ते पामवो दुर्लभ ते तथा धर्मना साधन अरिहं-
तादिकनो जोग तेपण पामवो दुर्लभ ते माटे पामीने प्रमादी थइ पर
वस्तुना रागमां रक्त न थवुं. एम बारमी धर्म जावना जावी सम
परिणामी थवुं. एम बार प्रकारे जावना जावी समपरिणामी थवुं. तेज
ज्ञानादिक आत्मगुणना लाज्जरूप व्यापारे आत्मानो जाव प्रगट करवो.
एज सामायक जाणवुं.

खुहा पिवासा सी जणहं, दंसा चेला रइठिउं ।

चरिआ निसिहिया सिजा, अक्कोस वह जायणा ॥

अलाज रोग तण फासा, मल सक्कार परीसहा ।

पन्ना अन्नाण सम्मत्तं, इअ बावीस परीसहा ॥

आ दुधादिक परिसह आव्या ठतां पोताना निज आत्म स्वरूपने
अणाहारी, अक्षय, अखंड विचारी क्रोधादिक न करतां आत्मवीर्ये
करी आपणी ज्ञायकतामां समजावे स्थिरथोज रहेवुं ते समजाव
जाणवो.

एकता ज्ञान निश्चय दया, सद्गुरु तेहने जाखे ।

निर्विकल्प उपयोगमां, निज प्राणने राखे-आत्म०

हुं ज्ञान हुं मारा स्वरूपमां जासता ज्ञेयरूप षट् द्रव्य परपदार्थोर्थी
मने कांइ प्रयोजन नथी, ए उपयोगे परसंबंधे रागादि परिणामे
बंधाएली आत्मपरिणति परसंबंधथी ठोमी पोताना स्वरूपथी तन्मय
करी, सर्वे संकल्प ठोमीने, निर्विकल्प जावे स्थिरथोज, स्वरूप अजेदे
तन्मयताए राखे. संकल्प विकल्प परिणामे हणाता आत्मवीर्य ज्ञा-
नादि प्राणने निर्विकल्प परिणामे एटले निर्विकल्प उपयोगे बचावे ते
निश्चयदया कहीए. माटे अहिंआं समजावनेज दया कही. जिनशा-
सनमां समजाव एज मुख्य साध्य ठे.

देशी कमखानी ॥ शुद्ध समंजाव ठे, साध्य रूढ़ये जिहां ।
वचन सापेक्ष क्रिया ठे, साधन तिहां ॥
हवे समयसार सिद्धांतनो सार बतावे ठे.
सवैया इकतीसा.

आचारिज कहे जिन वचनको, विस्तार अगम अपार है
कहेंगे हमकितनो !, बहुत बोलवेसो न मकसूद चुप जली,
बोलीए सुवचन प्रयोजन है जितनो, नानारूप जलपसो नाना
विकल्प उठे, ताते जेतो कारिज कथन जलो तितनो, शुद्ध
परमात्मको अनुजौ अज्यास कीजे, यहै मोख पंथ परमा-
रथ है इतनो.

॥ दोहा ॥ यह निचोर या ग्रंथको, यह परमरस पोष ।
तजे शुद्ध नय बंध हे, गहे शुद्ध नय मोष ॥

कुंदकुंद आचार्य कहे ठे के जिनमहाराजना वचननो विस्तार
अगम अपार ठे. हुं केटलो कही शकुं ? घणुं बोलवानी मतलब
नथी चुप रहेवुं ते ठीक ठे, अने जेटलुं प्रयोजन ठे तेटलुंज सुवचन
बोलवु पण नानाप्रकारनुं बोलवुं.—जल्प करवार्थी नाना प्रकारना
विकल्प उठे तेथी जे एक कार्य ठे तेटलुंज बोलवुं बस ठे शुद्ध नये
परमात्मानि निर्मल सत्ता झट्टीगोचर करी अनुजव आस्वाद लेवो
एटले निर्मल आत्मद्रव्यना अनुजव योगनो अज्यास करवो. एज
मोक्ष मार्ग ठे. एटले आखा समयसारना कथनमां एज परमार्थ ठे
अहिंआं विकल्पने समंजावनो नाश करनार जणावी हुंकांमां मोक्ष
मार्ग कह्यो. एज विकल्प तजवार्थी समंजाव आवे. अने समंजाव
आववार्थी शुद्धात्म अनुजव थाय शुद्धात्म अनुजव एज आत्मानि
सिद्धि ठे.

દોહરાનો અર્થ—આ સમયસારનું રહસ્ય એજ છે, અને એજ ઉત્કૃષ્ટ રસનો પોષક છે. કે જે શુદ્ધ નયની ચાલ ઠોડવાથી વંધ છે, અને શુદ્ધ નયની ચાલ ગ્રહણ કરવાથી મોક્ષ છે.

સમજાવ વિના જ્ઞાન કહેવાય નહિ, કારણ કે સર્વે જીવ સામાન્ય છે, અને પુદ્ગલે પુદ્ગલ સામાન્ય છે તેને દ્રષ્ટાનિષ્ટ અગર શુદ્ધાશુદ્ધ જાણવું તે જ્ઞાન કેમ કહેવાય ? અને એક સરખી વસ્તુને જૂદી જૂદી કલ્પવી તે મિથ્યાજ્ઞાવને સમજાવ શીરીતે કહીએ ? અપીતુ નજ કહેવાય. પણ એ તો વિષમ જ્ઞાવજ છે.

દોહા. જ્ઞાન નહિ સમજાવ બીન, નહિ જ્ઞાનવિના સમજાવ ।

જ્ઞાન જ્ઞાનુ પરકાશ જીહાં, તંમ રાગાદિ અજ્ઞાવ ॥

અર્થ—રાગનો કર્તા મિથ્યાત્વી જીવ પોતેજ છે. સમ્યક્ત જ્ઞાવમાં રાગ નથી. અને રાગમાં સમ્યક્ત જ્ઞાવ નથી. જેમ ઉદેપુરનો રહેવા-વાલો એક વેપારી ધન કમાવાના અર્થે દૂર દેશાવર જઈ અત્યંત મુશી-બતે રૂપૈયા સાત લાખને આશરે ધન ઉપાર્જી કિંમતી અને વજનમાં હલકાં પોતાની પાસે ગુપ્ત રીતે રહી શકે એવાં મણી માણેક લઈ ફાટેલાં જુનાં કપમાં પેહેરી પોતાના દેશમાં આવવા નીકલ્યો, ગામના નજીક આવતાં બે કોસને આશરે ઘાંટી ઝુપર સાંજની વચ્ચે એક સુંદર બંગલો જોયો તે બંગલાના ચોક ઝુપર મનોહર આસન ઉપર રતિસમાન રૂપવંતી મોં આંચ, અને હાથના ચાલાથી કામી પુરુષોને આમંત્રણ કરતી હોય એવી યુવા સ્ત્રી બેઠેલી જોઈ પેલો પુરુષ મોહીત થયો. જાણેકે મને ચાહાય છે, એમ રાગ રસે રીંછી ચિત્તમાં પ્રમોદમાનતો પોતાની સાથવાલા ન જાણે માટે તેડને કાંઈ બાનું બતાવી સાથ ઠોમી બંગલાથી આગલ આવતાં થોડેક દૂર આજુબાજુ ઘાંટી માંહે ચોર, વ્યાધ્ર આદિના જયને ન ગણકારતો તપાસવા લાગ્યો કે એને સંજાલનાર અહીં આં કોઈ છેકે નહીં. પઠી સંજાલનાર નહીં જણાવાથી તેની નજીક આવી વિવિધ

तरेहना वचनो उच्चार करवा लाग्यो पैली स्त्रीए कांइ जवाव दीधो नहीं पण हस्तुं मुख अने आंखो देखी नजीक नजीक आवी आखरे ते स्त्रीनो हाथ पकड्यो एटले जणायुं के आ तो आरस पापाणनी युक्तिथी वनावेली कृत्रिम स्त्री ठे एम जाणवार्थी सर्वे उमेद निष्फळ थया एटले रातनुं अंधकार जोइ गजरावा लाग्यो. मारा साधवाला क्यां गया व्याघादिनो जय ठे हवे हुं विपम अटवीमां शुं करीश ? वली मार्गनो पण हुं अजाण हुं. आ जयंकर अटवीथी मने वचावनार कोण ठे ? हे देव ! आ शुं थयुं एम विलाप करतो प्राण अने धननी आशा ठोकी आखी रात दुःखमां गमात्री, वचमां धन तो चोरोए लूंतयुं अने ते चोरोनो मार पण सहो ठेवट जीवितने चाहातो पोकार करतो हतो तेवामां प्रजात जगवानी समये नगरनी नजिक रहेनार सत्पुरुषे दु खीत पुरुषनो स्वर सांजली, जरायुं ठे दयारूपी अमृतरसे रुदय जेनुं एवो परोपकारी पुरुष पेला माणसने पोकारी कहेवा लाग्यो के तुं केम दु.खी थाय ठे मारी पासे आव, ताशुं गाम अने घर हुं तारी दृष्टिए बतावुं. एम ते सत्पुरुषनां वचन पोतेज कबूल करी पोतानी घर संपटानो जोगी थयो तो ए पंथी पुरुषने कोणे रोक्यो हतो ? मात्र पापाणनी पुतलीने पोतानी जुलथी खरो आनंद आपनारी साची स्त्री मानी राग रसे रींकी अटवीमां रोकायो. तेम मिथ्यात्वी जीव जड पुद्गल ड्रव्यमां पोतापणुं अने पोताने लायक जोग आनंद मानी पोतेज रोकाइ रह्यो वली ते सत्पुरुषनां वचन पोतेज मानी दयालु पुरुषना कहेवा प्रमाणे चाली पोताना घरने पाम्यो. तेम रागादिथी उपजेलु विपमपणुं एटले शुचाशुचपणुं पोतेज तजी सद्गुरुना अमृत समान वचन अंगीकार करी तेथोनी आझाए चाली आनंदपुरीमां पोतानीज लक्ष्मी-पोतेज वरे अहिंआं अज्ञान तजी विपमपणुं मटारुवुं तेज सामायिक जाणवु.

॥ पंचप्रमाद ॥

मज्जं विसय कसाया, निदा विकहा य पंचमी ज्ञणिया ।

ए ए पंच पमाया, जीवं पामंति संसारे ॥

मद्य, विषय, कषाय, निद्रा, विकथा, ए पांच प्रमाद जीवने संसारमां त्रमण करावे ठे माटे तजवा.

॥ निद्राथी यतीहानी ॥

जइ चउदस पुव्वधरो, वसई निगोएसुऽणंतयं कालं ।

निदा पमाय वसओ, ताहोहिसि कह तुमं जीव ॥

ज्यारे निद्रारूप प्रमादना वशथकी चौद पूर्वधर निगोदने विषे अनंताकालसुधी रहे ठे. तो हे जीव! ताहरुं शुं थशे? अर्थात् तुं जो निद्रा प्रमादने वश पड्यो तो कदि पण उंचो आवी शकीश नहीं. जुठं जुवनजानुं केवलीना चरित्रमां जुवनजानुं केवलीनो जीव पूर्व-लाजवमां चौद पूर्व ज्ञण्या त्यारे कर्मपरिणाम राजानो महान् अधिपति मोहराजा विदखो थयो के मारा तावामांथी आ जीव चारित्र धर्म राजाना सहायथी मुक्ति नगरे सिधावाने तैयार थयो ठे. हवे जो कदापि हुं जयम नहीं करु तो सर्वे संसार खाली थइ जशे. एम विचारी शोकातुर थइ बेठो ते देखी तेनी दासी निद्रा विचार करवा लागीके आपणो मालीक चिंतातुर ठे, जो भारा सरखुं काम होय तो हुं बजावी लावुं. जेथी मारा स्वामिनी प्रसन्नता मारा उपर बनी रहे. एम जाणी बोली के प्रभु आज चिंतातुर केम दीसो ठो? आपणे रागकेशरी अने द्वेषगजेंद्र आदि मोटा मोटा जोरुजं महान् पराक्रमी ठतां, शत्रु आदिकनी हरकत टालवामां पाठा हठवुं नहीं. हुं आपना दासनी दासी हुं तो पण जो आपनो अजिप्राय मने जणावो अने आशीष आपो तो आपनी कृपाथी हुं पण काम बजावी लावीश. एम निद्रा दासीनां वचन सांजली मोहराजाए

पोतानो अजिप्राय जणावी आशीप सहित हूकम आपतांज ते निद्रा
टासी चौद पूर्वधारी मुनि महाराजना अंगमां प्रवेश करी उपयोग
चूकावी ते मुनिना आत्माने मान आदि मोहराजाना मोटा सुजटोने
तावे कयों. ते कषायोए मुनिने नरकमां लइ केटला काल सुधी
महान् विटंवना ऊपजावी बहु ससार जमाव्यो. माटे मोहराजानी
नानामां नानी टासीना पण विश्वासे रहेवुं नहीं चौद पूर्वधा-
रीनी पण एवी दशा थइ तो मारा सरखानी शी गति ? माटे निद्रा
प्रमादने वइ थइ उपयोग चूकवो नहीं अने जो आपणेज उपयो-
गने नहीं चूकीए तो मोहराजाना बापनुं पण जोर चालवानुं नथी.

॥ कषायोनुं फल ॥

जं अज्झिअं चरित्तं, देसूणाए अ पुव्वकोमीए ।

त पुण कसायमित्तो, हारेइ नरो मुहुत्तेणं ॥

आठ वर्ष उठां क्रोड पूर्व वर्ष पावेवुं चारित्र शुजपरिणाम-
रूप, ते एक मुहूर्त्त मात्रना कषायथी नाश थाय ठे माटे उपयोग
राखी समजावने चूकवो नहीं

॥ चारे कषायोना दोषोनुं जुहुं जुहुं वर्णन करे ठे ॥

अनुपुप्पत्तम् ॥ कोहो पीई पणासेई, माणो विणय नासणो ।

माया मित्ताणि नासेई, लोहो सब्ब विणासणो॥

क्रोध प्रीतिनो नाश करे ठे मान विनयनो नाश करे ठे माया
मित्राइनो नाश करे ठे. लोच सर्व गुणोनों विनाश करे ठे.

चारित्रनी प्रधानता. आर्यावृत्तम्

सुवहुंपि सुअमदीअं, किं काही चरण विप्पदीणस्स ।

अंधस्स जह पलित्ता, दीव सयसदस्स कोमीउं ॥

अर्थ—अत्यंत ज्ञानाज्यास कयों होय, तोपण चारित्र रहितने

જ્ઞાન શું કરે છે? અર્થાત્ કાંઈ પણ અવબોધ કરી શકતું નથી. જેમ લાલો કોમો પ્રજ્વલિત કરેલા દીપકો અંધલાને કંઈ બોધ કરી શકતા નથી. જ્ઞાનતો તેનેજ કહીએ કે જ્યાં પરજાવને પોતાપણે ન મનાય અને પરજાવનું આચરણ થાય નહિ, પણ આત્મજાવમાં આત્મ-પણું મનાઈ આત્મજાવનું આચરણ થાય તે ઉત્સર્ગ ચારિત્ર છે. તે પ્રગટ કરવાનાં કારણો હેય ઉપાદેય રૂપ ક્રિયા પરિણતિને પણ ચારિત્ર કહીએ. કારણમાં કાર્યનો આરોપ કરી નૈગમ નયથી કાર્ય કહેવાય છે. ઉક્તંચ:-કારણ કાર્યાધ્યારોપ ઇતિ વચનાત્ હેય ઉપાદેય રૂપ ક્રિયા પરમેશ્વરની આજ્ઞા પ્રમાણે ન આદરે તો ઉત્સર્ગ ચારિત્ર પણ જ્ઞાના બલથી આવે? માટે ઉત્સર્ગ ચારિત્રને જન્મ આપનારી હેય ઉપા-દેયરૂપ ક્રિયા આદરવી. સ્વજાવ આચરણ રહિત માત્ર કંઠે કરેલું જ્ઞાન તે પરમાર્થે જ્ઞાન નથી એટલે દ્રવ્ય જાવ પ્રવૃત્તિ વિનાનું જ્ઞાન તે કાંઈ લેખાનું નથી.

દોહા-જ્ઞાન કહીજે તેહને, રાગ રહે નહિ રંચ ।

રવિ સન્મુખ કહો કિમ રહે, અંધકાર પ્રપંચ ॥

અર્થ-જેમ સૂર્યના કિરણમાં અંધારુ રહિ શકતું નથી તેમ સાચા જ્ઞાનમાં પુદ્ગલ વિષયો જલા જણાઈ તેનો રાગ રંચ માત્ર રહી શકતો નથી. જ્ઞાન અને ચારિત્ર એ અન્નિન્નપણે આત્માના ગુણ આ-ત્માથી તન્મય હોય એ શિવાય જ્ઞાન તે ઉપચાર માત્ર છે.

અપ્પંપિ સુઅમહીઅં, પયાસગંહોઈ ચરણ જુત્તસ્સ,

ઇક્કોવિ જહ પર્ણો, સચચ્ચુ અસ્સા પયાસેઈ ॥

અર્થ-ચારિત્ર યુક્ત પુરુષનો અદ્વિગુણ શ્રુતાન્યાસ પ્રકાશ કરનાર થાય છે. જેમ ચંદ્રવાલાને એક દીપક પણ પ્રકાશ કરે છે તેમ જાણવું.

બહિરબ્જંતર કિરિયા, સોહો જવકારણપ્પણાસંઠં

ણાણીસ્સ જં જિણુત્તં, તં પરમં સમ્મચારિત્તમ્ ॥

અર્થ—બાહિર અંતર ક્રિયા (મન વચન અને કાયાની ક્રિયા) ઓડીને જ્ઞાની મુનિ પોતાના આત્મસ્વજ્ઞાવમાં સમજાવે રહે તે નિશ્ચય ચારિત્ર છે. તેજ સ્વરો સમજાવ જાણવો.

બ્રહ્મ ચારિત્રનું લક્ષણ.

અસુહાદો વિણિવિત્તી, સુહે પવિત્તી ય જાણ ચારિત્તં ।

વદ સમિદિ ગુત્તિરૂવં, વવહારણયા દુ જિણ ઋણિય ॥

અર્થ—હિંસા વિપયાદિ અશુભ કર્મ તજીને પંચ સુમતિ ત્રણ ગુણ સહિત વિનય વૈયાવચ્ચ અથવા જ્ઞાન ધ્યાનાદિક આત્મગુણને પ્રગટ કરવા રૂપ શુભ કર્મ તે બ્રહ્મ ચારિત્ર જિનેશ્વરે કહ્યું છે.

જયણા ય ધમ્મજણણી, જયણા ધમ્મસ્સ પાલણી ચેવ ।

તવવુદ્ધિકરી જયણા, એગંત સુહાવહા જયણા ॥

જયણા એ ધર્મને જન્મ આપનારી માતા છે, જયણા ધર્મનું પાલણ કરનાર છે જયણા તપની વૃદ્ધિ કરનારી છે, જયણા એકાંતે સુખને જ આપનારી છે માટે જયણા એજ સામાયક છે,

સ્વંતી સુહાણ મૂલં, મૂલં ધમ્મસ્સ ઉત્તમા સ્વંતી ।

હરિ મહાવિજ્ઞા ઇવ, સ્વંતી દુરિયા ઇ સન્વાઈ ॥

ક્રમા સુખનું મૂલ છે, ધર્મનું મૂલ ઉત્તમ ક્રમા છે, મહા વિદ્યા જેવી ક્રમા સર્વે દુરિતને હરે છે

અનુપ્પુ-હયં નાણ ક્રિયાદીણં, હયા અન્નાણઓ ક્રિયા ।

પાસતો પંગુલો દહ્મો, ધાવમાણો અ અંધઓ ॥

ક્રિયા રહિત જે જ્ઞાન તે હણાણું છે, અને જ્ઞાન રહિત ક્રિયા પણ હણાણી છે એટલે ક્રિયા ઝલટા ફલને આપનારી થાય છે, અર્થાત્ જ્ઞાનવડે હેય, ઋપાદેય, જણાય છે. ક્રિયાવડે હેય ઉપાદેય

કરાય છે. એકથી વને નહિ. જેમ પાંગલો અગ્નિ દેખતાં ઠતાં દાજ્યો અને આંધલો દોડતાં ઠતાં દાજ્યો, તો જ્ઞાનવડે રાગ અને રાગનાં કારણ વિષયાદિને હેય જાણી તજવાં અને જ્ઞાનાદિક નિજગુણ તથા દેવગુરુની આજ્ઞા અને સન્માન ઉપાદેય જાણી આદરવું. દેશનો માર્ગ જાણતાં ઠતાં પગ ઊઠાવવાની ક્રિયા કરે નહિ તો તે માર્ગનું જાણવું નિષ્ફલ થયું અને માર્ગ જાણ્યાવગર ચાલચાલ કરે તો વિષમ અટવીમાં જડ પડે, માટે આંધલો અને પાંગલો વન્ને મઠી વંઢિત નગરે પહોંચે અર્થાત્ આંધલો અને પગ બંને સહિત વંઢિત ઠામે પહોંચે. જેમ ગાડી વન્ને પૈમાંના સંજોગથી ચાલે છે તેમ જ્ઞાન અને ક્રિયાના સંજોગથી મુક્તિ નગરે પોહોંચાય છે.

સંજોગ સિદ્ધિ અ ફલં વયંતિ, ન હુ એગ ચક્કેણ રહો પયાઈ ॥
અંધો ય પંગો ય વણે સમિચ્છા, તે સંપણઠા નગરં પવિટ્ઠા ॥

પંક્તિ પુરુષો જ્ઞાન અને ક્રિયાના સંજોગની સિદ્ધિવેગેજ મુક્તિ રૂપ ફલની પ્રાપ્તિ કહે છે, કારણ કે એક પૈમે રથ ચાલતો નથી પણ બે પૈમાંવેગેજ રથ ચાલે છે. તેનું દ્રષ્ટાંત કહે છે. આંધલો અને પાંગલો વનને વિષે એકઠા મઠીને ત્યાંથી નાઠા અને તે નગરમાં પેશી ગયા તેમ જ્ઞાનવેગે જાણી ક્રિયાવેગે પરજાવ તજાય છે અને સ્વજાવમાં સ્થિર થવાય છે.

જહા સ્વરો ચંદણ જારવાહી, જારસ્સ જાગી ન હુ ચંદણસ્સ ।
એવં સુ નાણી ચરણેણ હીણો, જારસ્સ જાગી ન હુ સુગ્ગઈએ ॥

જેમ ચંદનનો જાર વહેનાર ગધેમો જારનો જોગી છે, પણ ચંદનની સુગંધનો જોગી નથી, તેમ જ્યોતિષ, વૈદકાદિક શાસ્ત્રનો જાણનાર વ્યવહારથી જ્ઞાની કહેવાય છે, પણ તે સ્વજાવ આચરણ રૂપ ચારિત્રના આચરણ વિના માત્ર હું જ્ઞાની તું એવા અજ્ઞિમાનના જારનેજ ઉપામે છે. પણ આત્મસ્વજાવ આચરણના લાગને લેઈ શકતો નથી

પટલે ચારિત્ર વિના જ્ઞાન તે ચંદનના ચાર ઝપારુવારૂપ છે પણ મુક્તિ રૂપી સુગતિનું દાતાર થાય નહિ.

કો ચક્કવટિ રિદ્ધિ, ચઙ્ગં દાસત્તણં સમજિલસઈ ।

કો વ રયણાઈ મુત્તું, પરિગિન્હઈ ઝવલ સંમાઈ ॥

અર્થ—ચક્કવર્તીની રિદ્ધિને તર્જીને દાસપણનો અજિલાપ કોણ કરે? વલી રત્નને મૂકી ઢઙ્ગને પથ્થરનો કમકો કોણ મૂર્ખ ગ્રહણ કરે? અર્થાત્ જે લાજાલાજના વ્યાપારથી અજાણ હોય તે મૂર્ખ તેમ કરે મોઢા ફઠ્ઠને આપનાર જે ચારિત્ર તે ઠોડીને સંસાર ત્રમણ કરાવે એવા વિષયાદિકને મૂર્ખજ ગ્રહણ કરે માટે સુઙ્ગ પુરુષોષ ચારિત્રમાં શિથિલ પરિણામ ન કરવા, આવેલાં ડુઃખ નાશ થઈ જાય છે માટે પોતે ગ્રહણ કરેલાં વ્રત ઠોરુવાં નહિ અને સમપરિણામમાં રહેવું.

અહિ ગિલઈ ગલઈ ઝચ્ચરં, અહવા પન્નુગ્ગલંતિ નયણાઈં ।

હા વિસમા કજ્જાઈ, અહિણા ઠ્ઠ્ઠુંદરિ ગહિજ્ઞા ॥

ચારિત્ર ગ્રહ્યા પઠી જેના ઢીલા પરિણામ થાય છે, તેને સાપે ઠ્ઠ્ઠુંદર ગ્રહણ કર્યા જેવો ન્યાય થાય છે જો તે ઠ્ઠ્ઠુંદરાને સાપ ગલી જાય તો તેનું પેટ ગઠ્ઠે અને જો ઠોરીદે તો આંખો જાય હા । ઇતી સ્વેદે । કાર્યનીગતિ વિષમ થઈ છે એવા જેના સંજમ લીધા પઠી સંજમ પાલવાને શિથિલ પરિણામ થયા હોય તેને સર્વોત્કૃષ્ટપણું બતાવવાને કહે છે

નેરઙ્ગ્યાણવિ હુલ્લં, જિજ્ઞઈ કાલેણ કિં પુણ નરાણં ।

તા ન ચિરં તુહ હોઈ, હુલ્લમિણં મા સમુચ્ચિયસુ ॥

નારકીનાં ડુઃખ પળ કાલે કરીને નાશ પામે છે તો મનુષ્ય માટે શું કહેવું? તે માટે તને આ ડુઃખ ઘણા કાલ સુધિ નહીં રહે માટે તું સ્વેદ ન કર આ શરીર ઉપર જે ડુઃખ અને સુખ થતું પોતાને માનવું તે સિધ્ધ્યાઝઘ્ઠી છે, બહિરાત્મજાવ છે, માટે તજવા લાયક છે.

અંતર આત્મદ્રષ્ટે તું નિત્ય ચેતનાવંત નિર્દોષ તું માટે ગ્રહણ કરેલાં
વ્રત સમજાવે પાલવાં, ચારિત્ર ગ્રહણ કરેલું ઠોડી દેવું તે વહુજ
અનિષ્ટ છે.

વરં અગ્નિમિ પવેસો, વરં વિસુદ્ધેણકમ્મણા મરણં ।

મા ગહિયવ્વય ઝંગો, મા જીઅં સ્વલીઅસીલસ્સ ॥

મોટી અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવો તે શ્રેષ્ઠ છે વલી અણશણ કરીને
મરણ પામવું તે શ્રેષ્ઠ છે પણ ગ્રહણ કરેલા વ્રતનો ઝંગ કરવો તે ઠીક
નથી. તેમજ શીલમાં સ્વલના સહિત જીવવું શ્રેષ્ઠ નથી. સમજાવને
જન્મ આપનાર સમકિત અને સમકિતનું ફલ વતાવે છે.

વ્યવહાર અને નિશ્ચય નયથી મોક્ષમાર્ગ.

સમ્મદંસણ ણાણં, ચરણં મોક્ષસ્સ કારણં જાણે ।

વવહારા ણિચ્ચયદો, તત્તિય મહ્ચો ણિચ્ચો અપ્પા ॥

વ્યવહાર નયથી સમ્યક્જ્ઞાન, સમ્યક્દર્શન અને સમ્યક્-
ચારિત્ર, એ ત્રણે મલીને મોક્ષનું કારણ થાય અને નિશ્ચય નયથી
સમ્યક્જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રમય એવો જે આત્મા તે પોતેજ મોક્ષનું
કારણ છે.

જો અપસથ્યો રાગો, વઢૂઈ સંસાર ઝમણ પરિવામી ।

વિસયાઈસુ સયણાઈસુ, ઇઠત્તં પુગ્ગલાઈસુ ॥

જે અપ્રશસ્ત રાગ, વિષયાદિક ઉપર અથવા સજ્જનાદિક ઉપર
તે સંસાર ઝમણ પરંપરાને વધારનાર જાણવો. પુદ્ગલાદિક વસ્તુને ઇષ્ટ
શ્વતાં; વલી તત્ત્વાર્થસૂત્રમાં કહ્યું છે કે:-

નામ-સ્થાપના ડ્વય જ્ઞાવ તસ્તેન્યાસ.

અર્થ-નામ, સ્થાપના, ડ્વય, જ્ઞાવ, એ ચાર નિદેષા? વસ્તુના ન્યાસ
પટલે વસ્તુમાં રહેનાર સ્વપર્યાય છે. વસ્તુથી અજિન્ન છે. તો ચાર

निक्षेपेयी, देव, गुरु, धर्म, आत्मा अने अनात्मा सर्वेने जाणीए तोज निर्मल समकित थाय, अने समकित थाय तोज राग द्वेषयी मुक्त थइ शकाय माटे शुरू निक्षेपानु जाणपणुं जरुर करवुं जोइये सूत्रोमां उपचारयी चार निक्षेपा पण कव्हा ठे तेनुं फळ पण उपचारयीज कव्हुं ठे माटे निरूपचरित जे मोक्ष ते शुरू निक्षेपा जाण्यायीज साधि शकाय वली डव्य, क्षेत्र, काल अने जाव ते पण वस्तुना वस्तुमांज होय, पण परडव्ये डव्यादिकनुं कटपवुं ते उपचारयीज ठे. माटे डव्य, क्षेत्र, काल, जावयी वस्तु स्वरूप जाणवुं जोइये अने डव्य, क्षेत्र, काल, जाव, तेज निक्षेपा ठे ए विषे सूत्रोमां वधारे अधिकार ठे अर्ह्यां तो मात्र एक एक गाथानी साक्षी लखीए ठिये.

दव्यं गुणसमुदायं, खित्तं उंगाह वट्टणा कावो ।

गुण पज्जाय पवत्ती, जावो निअ वट्ठधम्मो सो ॥

गुणनो समुदाय ते डव्य, अवगाहना ते क्षेत्र, गुण पर्यायनी प्रवृत्ति ते काल, निज वस्तु धर्म ते जाव, एम जाणवुं ज्यांसुधी परडव्यनी कामना ठे त्यांसुधी राग जतो नयी, अने आत्मगुणो प्रगट थता नयी. आत्माने पोताना माटे सुखनु कारण पोतानो-ज स्वजाव ठे चौद रज्जु लोकना पदार्थनी अंदरयी आत्माने कांइ पण लेवानुं नयी तो परडव्यनी कामना करी पोताना स्वरूपने जूलवु ए मिथ्याजाव ठे अने एयी रागादिक उपजी जवन्नमण थाय ठे

अहमिको खलु सुद्धो, निम्ममज्जं नाणदंसणं समग्गो ।

तम्मिष्ठिजं तच्चित्तो, सव्वे ए ए खयनेमि ॥

एगो मे सासज्जं अप्पा, नाण दंसणं संजुज्जं ।

सेसामे वाहिरा जावा, सव्वे संजोग लक्खणां ॥

अहं आत्मा ज्ञानादि अनंत गुण पर्याय रूप, अनंत स्वधर्ममय,

द्रव्यथी अखंड समुदायपणे एक तुं वली निश्चय नयथी शुद्ध तुं. यद्यपि अनादि परजावमां लुब्ध थइ त्रष्ट थको अशुद्ध थयो, तो पण स्वजातिथी मूलधर्मे अनंत ज्ञानादि गुणमय, शुद्ध निष्कलंक, निरामय, निःसंग निदोषी तुं. सर्व ममकार परजावथी रहित तुं. ज्ञान-सकल ज्ञासन परिच्छेदन रूप, दर्शन सामान्योपयोग, तेहीज मय तुं. एवा शुद्ध ज्ञासन, रमण परिणमन रूपे आत्मा रह्यो थको सर्व पर उपाधिने दाय करी स्व शुद्धस्वरूपने ग्रही सर्व परजाव चेदी करी निर्मल आनंद निपजावे.

नाण पयासगसो, हगाउ तवो संयमो उगुत्ति करो,

शुद्धता एटले पोताना आत्माने सिद्ध समान शुद्ध जाणी, पोते अनंत गुण युक्त स्वद्रव्यादिकपणे एकज तुं. एज उपयोग तिदण-ताए एटले अत्यंत स्थिर परिणामे राखी, परद्रव्यमांहे मारे कंइ पण काम नथी. एम उदासिन्नवृत्तिए मोहरूपी शत्रुनो नाश करी आत्मस्वजाव स्थिर करी पोताना ज्ञान, दर्शन, चारित्रादि गुणो शक्तिमां रहेला व्यक्तिपणे स्वतंत्रताए करीने जयनो पडह वजाव्यो ठे, माटे ज्ञान, दर्शन, चारित्र, रमण परिणाममां आत्मपरिणतिनुं एकत्व करवुं. परद्रव्यनी कामना तजी स्थिरथोज सत्ता जोगी थवुं एज सामायक ठे.

॥ श्लोक ॥ राग द्वेषादि कल्लोलै, रलोळं यन्मनो जलम् ॥

स पश्यत्यात्मनस्तत्त्वं, सतत्त्वं नेतरो जनः ॥

राग द्वेषादि कल्लोलथी जेनुं मन रूपी जल मोलाइ गयुं नथी ते आत्मतत्त्वने जुए ठे ते जोनारो पोतेज परमात्मा रूप ठे बीजो कोइ परमात्मा नथी.

॥ श्लोक ॥ अविद्विषं मनस्तत्त्वं, विद्विषं त्रांति रात्मनः ।

धारयेत्तदविद्विषं, विद्विषं नाश्रयेत्ततः ॥

રાગાદિક પરિણામે રહિત એવું આત્માનું વાસ્ત્વિક સ્વરૂપ છે અને તેનાથી જે ઝલદું જેમાં આત્માની પ્રાંતિ તે આત્માથી જુડુ પર સ્વરૂપ છે તે માટે રાગાદિ રહિત મનને ધારણ કરવું એટલે મન રાગદ્વેષ પરિણામ વાલું થવા દેવું નહિ. રાગાદિ પરિણામ યુક્ત મન અનંત સસાર જમાવે છે તેજ મન રાગાદિક રહિત થયે પરમપદની પ્રાપ્તિ થાય છે માટે મનને મોહની કર્મની પ્રકૃતિના સંસર્ગવાલુ થવા દેવું નહીં પણ શુદ્ધ સ્વજ્ઞાવ સંસર્ગવાલું કરવું એજ સત્ય સામાયક સમજવું.

અવિદ્યાઅજ્ઞાસ સંસ્કારૈ રવશંદ્રિપ્યતે મન. ।

તદેવ જ્ઞાન સંસ્કારૈઃ, સ્વતસ્તત્ત્વેડવતિષ્ટતે ॥

શરીરને વિષેજ પવિત્ર અને સ્થિર એવું આત્મા તથા આત્મિય વિગેરે જે જ્ઞાન તે અવિદ્યા, તે અવિદ્યાના અજ્ઞાસથી ઉત્પન્ન થયેલી વાસના-એ અવશ (વિષયને અને ઇંદ્રિયોને આધિન પણ આત્માને આધિન નહિ) એવું મન થાય છે તેજ મન જ્ઞાન સંસ્કારે કરીને આત્મ સ્વરૂપને વિષે રહે છે.

શ્લોક—યત્ર કાયે મુને પ્રેમ, તત.પ્રાચ્યવ્ય દેહિનમ્ ।

બુદ્ધ્યા તદુત્તમે કાયે, યોજયેત્ પ્રેમ નશ્યતિ ॥

મુનિને જે પોતાના અથવા પરના શરીરને વિષે સ્નેહ થાય છે તે શરીરથી વૃદ્ધિ વને આત્માને પાત્રો ફેરવીને તેથી પણ ઉત્તમ એવા ચિદાનંદમય આત્મ સ્વરૂપને વિષે જોમે છે કે જેથી કાયા ઉપર સ્નેહ થતો નથી.

શ્લોક—આત્મ વિત્રમજં હુઃસ્વમાત્મજ્ઞાનાત્પ્રશામ્યતિ ।

નાયતાસ્તત્ર નિર્વાતિ, કૃત્વાપિ પરમં તપઃ ॥

શરીરાદિકમાં પોતાપણનો ત્રમ થવાથી ઉપજેલું હુઃસ્વ આત્મ જ્ઞાનથી એટલે આત્મામાં શુદ્ધાત્મપણુ જાણવાથી નાશ પામે છે વલી

આત્મ સ્વરૂપમાં અસાવધાન એવા પુરુષો ઉત્કૃષ્ટ તપ કરીને પણ મોક્ષ પામતા નથી.

શ્લોક—શુભ્રં શરીરં દિવ્યાંશ્ર, વિષયાનન્નિવાંઠતિ ।

ઉત્પન્નાત્મમતિર્દેહે, તત્ત્વજ્ઞાની તતશ્ચ્યુતિમ્ ॥

શરીરને વિષે આત્મ બુદ્ધિ વાલો પુરુષ શુભ્ર એવા શરીરને અને દિવ્ય એવા વિષયોને જોઈ ઠે અને તત્ત્વજ્ઞાની પુરુષ શરીરની નિવૃત્તિને જોઈ ઠે.

પરબ્રાહ્મં મતિઃ સ્વસ્માચ્ચ્યુતો વધ્નાત્યસંશયમ્ ।

સ્વસ્મિન્નહં મતિશ્ચ્યુત્વા, પરસ્માન્મુચ્યતે બુધઃ ॥

શરીરને વિષે આત્મ બુદ્ધિવાલો બહિરાત્મા આત્મ સ્વરૂપથી ઝટ થઈને રાગી દ્વેષી થઈ સ્વેચ્છા વંધનને પામે ઠે. અને આત્મને આત્મ બુદ્ધિવાલો અંતર આત્મા શરીરાદિકના રાગથી મુકાય ઠે.

જાગર્તિ જ્ઞાનદ્રષ્ટિશ્ચેત્, તૃષ્ણા કૃષ્ણાઽહિ જાંગુલી ।

પૂર્ણાનંદસ્ય તત્કિંસ્યાદૈન્ય વૃશ્ચિક વેદના ॥

તૃષ્ણા રૂપી કાલા સર્પના વિષ પ્રત્યે ગારુડી વિદ્યા સમાન જે પુરુષની જ્ઞાનદ્રષ્ટિ જાગૃત ઠે તે પૂર્ણાનંદી પુરુષને શું દીનતા રૂપી વીંઊંની વેદના થાય ? અર્થાત્ ન થાય.

યસ્ય જ્ઞાનસુધાસિંધૌ, પરબ્રહ્મણિ મન્નતા ।

વિષયાંતર સંચારસ્તસ્ય હાલાહલોપમઃ ॥

જ્ઞાનામૃતના સમુદ્રરૂપ પરબ્રહ્મને વિષે હમેશાં જેનો ઉપયોગ ઠે, એવા પુરુષને વિષયાંતરમાં પ્રવૃત્તિ તે વિષ સમાન જાણે ઠે.

સ્વજ્ઞાવ મુખમગ્નસ્ય, જગત્તત્વાવલોકિનઃ ।

કર્તૃત્વં નાન્યજ્ઞાવાનાં, સાક્ષિત્વમવશિષ્યતે ॥

સ્વજાવ સુખમાં મગ્ન અને જગતના તત્ત્વોનું અવલોકન કરનાર પુરુષનું પરજાવને વિષે કર્તૃત્વ નથી. માત્ર સાક્ષિત્વ છે.

પરબ્રહ્મણિ મગ્નસ્ય શ્રુત્યા પૌઞલિકી કથા ।

ક્ષામી ચામીકરોન્માદાઃ સ્ફારા દારાદરાઃ ક્વચ ॥

જે પુરુષની પૌઞલિક કથા વિચિત્રતાને પામી છે, એવા પરબ્રહ્મને વિષે મગ્ન પુરુષ ક્યાં ? અને સુવર્ણાદિથી ઉત્પન્નથતા ઉન્માદ તથા સ્ત્રીઉંચ કરેલા ઉદાર શૃંગારાદિ હાવ જાવ ક્યાં ?

શમશૈત્યપુપો यस્ય વિપ્રુષોઽપિ મહાકથા ।

કિં સ્તુમો જ્ઞાનપીયૂષે તત્ર સર્વાંગ મગ્નતા ॥

સમજાવની શિતલતાનું પોષણ કરનાર જ્ઞાનનું વિદુ માત્ર પણ જે આત્માને વિષે છે તેની મહાવાર્તા થાય છે તો જ્ઞાન અમૃત સિંધુમાં જે પુરુષની સર્વાંગ મગ્નતા છે તેનું વર્ણન તો શું કરવું ? માટે હે જીવ્ય જીવો! ટુંકામાં મુક્તિ માર્ગને ચાહાતા હો તો સમજાવ રૂપ સામાયક અવશ્ય પ્રમાદ ઘેડી આદરો

યસ્ય દૃષ્ટિઃ કૃપાદૃષ્ટિર્ગિરઃ શમસુધાકિરઃ ।

તસ્મૈ નમઃ શુજ્ઞાનધ્યાનમગ્નાય યોગિને ॥

જેની દ્રષ્ટી સર્વ પ્રાણીઉપર કૃપા વરસાવે છે, અને જેની વાણી શમરૂપી અમૃતને ઠાંટે છે એવા શુજ્ઞ જ્ઞાન ધ્યાનમાં મગ્ન યોગિને નસસ્કાર છે.

વત્સકિં ચંચલસ્વાંતો ઝ્રાત્વા ઝ્રાંત્વા વિષીદસિ ।

નિધિં સ્વસન્નિધાવેવ સ્થિરતા દર્શયિષ્યતિ ॥

હે વત્સ! સુખને માટે ચંચલ મનવાલો થઈ શામાટે ઝ્રમણ કરે છે ? અને ક્લેશ શામાટે પામે છે ? સ્થિરતા સુખરૂપી સ્વજાનો તારો તારીજ પાસે તને વતાવશે માટે સ્થિર પરિણામી થા .

જ્ઞાનહુગ્ધં વિનશ્યેત લોઝવિક્ષોઝકૂર્ચકૈઃ ।

અમ્લઙ્ગવ્યાદિવાસ્થૈર્યાદિતિ મત્વા સ્થિરો ઝવ ॥

ખાટા પદાર્થથી જેમ હુધવિનાશ પામે છે, તેમ અસ્થિરતાથી-લો-
ઝથી થતા વિક્ષોઝરૂપી કુચાણ કરીને જ્ઞાનરૂપી હુધનો નાશ થાય
છે. એમ સમજી પોતાના સ્વજ્ઞાવમાં સ્થિર થા. પરજ્ઞાવને ચિત્તમાં
ન પેશવા દે.

અચેતનમિદં દૃશ્ય, મદૃશ્યં ચેતનં તતઃ ।

ક રુપ્યામિ ક તુષ્યામિ, મધ્યસ્થોઽહં ઝવામ્યતઃ ॥

આ દેખાતું એવું શરીર આદિ જન પદાર્થ છે, અને નહિ દેખાતું
આત્મ સ્વરૂપ ચૈતન્ય રૂપ છે માટે હું કોના ઉપર રોષ અને કોના
ઉપર સંતોષ કરું ? તેથી હવે હું મધ્યસ્થ રૂપ થાજું હું. એ પરિણામે
સમજાવ થાય.

હવિહંપિ મોક્ષવહેઝં ઝાણે પાઝણદિ જં મુણી ણિયમા ।

તહ્મા પયત્તચિત્તા જૂયં ઝ્ઙ્ઘાણં સમવ્ઝસહ ॥ (ઙ્ગવ્યસંગ્રહ)

ધ્યાન કરવાથી મુનીઝને બંને પ્રકારે મોક્ષમાર્ગની પ્રાપ્તિ થાય
છે, એ માટે રૂઢે પ્રકારે પ્રયત્નશીલ થઈને ધ્યાનાઝ્યાસમાં ઉદ્યમ
કરવો એજ સમજાવનું કારણ છે.

જંકિંચિ વિચિંતંતો ણિરીહવિત્તી હવે જદા સાહૂ ।

લઘ્દૂણય એયત્તં તદા હુ તં તસ્સ ણિચ્ચયં ઝ્ઙ્ઘાણં ॥ (ઙ્ગ.સં.)

જે વારે સાધુ સ્વરૂપ સન્મુખ લઘ્દૂ એકત્વ કરીને મન, વચન,
કાયાની કાંઈ પણ ક્રિયા કરતો નથી અને બાહ્ય તથા અઝ્યંતર
પરિગ્રહને પણ ઇચ્છતો નથી પણ કાંઈક સ્વગુણ પર્યાયરૂપ ચિંતવન
કરે છે તેવો મુનિ શુદ્ધ ધ્યાન યોગ્ય થાય છે.

શ્લોક ॥ ધ્યાનાર્થાદિ ક્રિયા સેયં, પ્રત્યાહત્ય નિજં મનઃ ।

प्रारब्धा जन्म संकल्पा, दात्मज्ञानाय कल्पते ॥

कल्याणकारी ध्याननी दशा तेज क्रिया जाणवी माटे स्वपरजा वथी पोतानुं मन पातुं वाली जन्म मात्रना संकल्प विकल्प ठोडीने पोताना आत्माने ज्ञानने विप्रेज राखीए, स्थिर करीए.

मन्यते यो जगत्तत्त्वं स मुनिः परिकीर्तितः ।

सम्यक्त्वमेव तन्मौनं, मौनं सम्यक्त्वमेव च ॥

जगतना तत्त्वने माने ठे एटले जाणे ठे ते मुनि कहेवाय ठे सम्यक्त्व एज मौन ठे अने मौन तेज सम्यक्त्व ठे जो कदापि न बोलवुं एने मुनिपणुं कहीए तो पंच स्थावर बोलता नथी ते शिवाय घणा लोको बोलवानुं नेम करी वेशे ठे ते पण मौन कहेवाय नहि तेथी आत्मकार्यनी तिझि थती नथी पण अढरना विकल्पो तजवा तेज मुनिपणुं ठे बाहिर मौनपणुं लडू बेग ठतां चित्त अंदर चितवन करे ठे के अमुक कार्य में ठीक कर्युं अथवा अमुक कार्य ठीक न थयुं अमुक युक्ति करवार्थी फलाणु काम ठीक बनशे.

बली आचारांगमां कहु ठे के:-

जं समंति पासहा तं मुणंति पासहा जं मुणंति पासहा तं समंति पासहा—एटले जे मुनि पणुं ते सम्यक्त जाव ठे अने जे सम्यक्त जाव ठे तेज मुनिपणुं ठे

माटे सकल विकल्प रहित समज्ञाननेज मुनि पणुं कहुं माटे समजाव एज साध्य ठे,

गाथा—जो जाणइ अरिहते दव्व गुण पज्जवंतेहिं, ।

सो जाणइ अप्पाणं, मोहो खलु जाहि तस्सलयं ॥

जे अरिहंतने अव्य गुण पर्याय सहित जाणे तेज पोताना आत्माना अव्य गुण पर्यायने जाणे अने तेनोज मोह लय थाय माटे आत्म स्वरुपनुं जाणवुं तेज समजाव ठे

ગાથા ॥ આત્માત્મન્યેવયત્તુદ્ધં જાનાત્યાત્માનમાત્મના ।
સેયંરત્નત્રયે ક્ષતિ, રુચ્યાચારૈકતા મુનેઃ ॥

આત્મા આત્માએ કરીને આત્માને વિષે શુદ્ધ જાણે છે માટે મુનિને આ જ્ઞાનાવસ્થા રત્નત્રયીમાં જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રની એકતા કરે છે એટલે પર સંબંધમાં આત્માને કાંઈ પણ કામ નથી પોતાની સિદ્ધિ પોતા વડેજ થાય છે માટે પરવસ્તુમાં ઇષ્ટાનિષ્ટ ઠોડી આત્મ સ્વજ્ઞાવ સ્થિર કરવો.

ગાથા—જ્ઞાનયોગ સ્તપઃ શુદ્ધ માત્મરત્યેક લક્ષણં ।
ઈન્દ્રિયાર્થોન્મનીજ્ઞાવાત્સમોદ્ધ સુખ સાધકઃ ॥

આત્માની પરિણતિ પરપુદ્ગલ યોગે રાગદ્વેષ પરિણામી થઈ છે, તેજ આત્માની પરિણતિ સ્વસ્વજ્ઞાવ યોગે કરી આત્મ પરિણામ માંહે રક્ત કરી સ્થિર થવું એજ શુદ્ધ તપ છે. જિહાં ઈન્દ્રિય સુખની ઇચ્છા નથી એજ મોહનું સાધક પણું છે જ્ઞાવાર્થ—આત્મ પરિણતિ પરયોગે રમાવતાં પરસંગે સંસાર ત્રમણ કર્યું તેજ પરિણતિ આત્માના જ્ઞાનાદિક ગુણોમાં રમાવતાં મોહ જાણવું. આત્માની પરિણતિ આત્મામાં રમાવવી તેજ રાગ દ્વેષ વિધ્વંસનું કારણ છે માટે જ્ઞાનયોગ તેજ સામાયક જાણવું.

શ્લોક—યસ્ત્વાત્મરતિરેવ સ્યાદાત્મ તૃપ્તશ્ચમાનવઃ ।

આત્મન્યેવ ચ સંતુષ્ટ, સ્તસ્ય કાર્યં ન વિદ્યતે ॥

આત્મ સુખમાં જે સંતુષ્ટ છે એટલે આત્મીક સુખે કરીને જેને તૃપ્તિ થઈ છે તેને કાંઈ પરજ્ઞાવની રમણતા ઠેજ નહિ. એતો પોતાના સ્વજ્ઞાવિક ગુણોમાં સંતુષ્ટ થઈને બેઠો છે તો તે પુરુષને બાહ્ય વસ્તુમાં રમણ શાનું હોય ? માટે આત્મ સ્વજ્ઞાવમાં રહેવું તેજ સમજાવ અને સામાયક છે.

અવકાશો નિષિદ્ધોસ્મિન્ન રત્યાનંદયોરપિ ।

ધ્યાનાવપ્ટંજતઃ કાસ્તુ તત્ક્રિયાણાં વિકલ્પનં ॥

આત્મજ્ઞાનીના ચિત્તમાં હર્ષ અને શોક પેશવાનો અવકાશ નથી. તો સંકલ્પ વિકલ્પરૂપ વિષમતા શાની હોય ? અને જ્યારે સંકલ્પ વિકલ્પને જીત્યો ત્યારે આત્મસત્તાગતે રહ્યા જે આત્મિક ધર્મ તે વ્યક્તિપણે ઘટલે પ્રગટપણે આવે સ્વગુણ સંપદા સિદ્ધ સમાધિનો જોગી થાય ઘટલે સમ પરિણામમાં રહે ત્યાં ક્રિયા કલાપનો સંકલ્પ વિકલ્પ રહેતો નથી.

સૂત્રમાં સાત પ્રકારનાં વચન છે તે જૂદા જૂદા કારણોથી જૂદી જૂદી રીતે પ્રકૃષ્ટ્યાં છે યથી પણ આત્માની સત્તા જૂદી કહી છે માટે આત્મ સત્તા ઊંઘલી આત્મ સત્તા માંહે પોતાની પરિણતિ સ્થિર કરવાથી સર્વે સંકલ્પ નાશ થાય છે સાત પ્રકારનાં સૂત્રનાં વચનનાં નામ (૧) વિધિસૂત્ર (૨) ઉચ્ચમસૂત્ર (૩) ઉચ્ચયસૂત્ર (૪) વર્ણવસૂત્ર (૫) ઉત્સર્ગસૂત્ર (૬) અપવાદ (૭) ઉત્સર્ગ અપવાદ સૂત્ર. એ રીતે સાત પ્રકારનાં વચન છે તે સર્વે સમજી લેવાં અને આત્મ સ્વજ્ઞાવમાં સ્થિર થવું તે સમજાવ છે.

સ્થિરજૂતમપિસ્વાંતં, રજસા ચલતાં વ્રજેત્ ।

પ્રત્યાહત્ય નિગૃહ્ણતિ, જ્ઞાની યદિદમુચ્યતે ॥

સ્થિરીજૂત જે અંતઃકરણ તેની પરજ્ઞાવને વિષે જે રમણતા તેને રજોગુણ કહીએ. તે રજોગુણના યોગે કરી મનની ચપલતા ઘણી હોય અને જિહાં સુધી ચપલતા તિહાં સુધી આત્માનું કાર્ય થાય નહિ તે તમોગુણનું તથા રજોગુણનું સ્વરૂપ અન્ય શાસ્ત્રથી જાણજો. હવે તે રજોગુણે કરી ચપલતાપણું પામેલું પવું જે મન તેનો જ્ઞાની પુરુષો પ્રત્યાહાર કરીને-પાતું વાલીને મનને નિગ્રહ કરે છે.

શ્લોક-શનૈઃ શનૈરુપરમેદવુધ્યા ધૃતિગૃહીતયા ।

આત્મસંસ્થં મનઃ કૃત્વા, ન કિંચિદપિ ચિંતયેત્ ॥

બુદ્ધિ વડે ધીરે ધીરે મનને પાહું વાલી સ્થિર કરે એટલે મનને કિહાં જવા દે નહીં મનને આત્મ જાવમાં સ્થિર કરી રાખે પણ બીજું કશુંએ મનને વિષે ચિંતવવું નહીં, માત્ર એક આત્મ સ્વરૂપને વિષે રમણ કરવું એજ પ્રયોજન છે.

શ્લોક—યતો યતો નિઃસરતિ, મનશ્ચંચલમસ્થિરં ।

તતસ્તતો નિયમ્યૈતદાત્મન્યેવ વશં નયેત્ ॥

જ્યાં જ્યાં થકી મનનું ઝઠીને બહાર નીકળીને પરજાવમાં જવું થાય, શા માટે જે મનનો સ્વજાવ ઘણો ચંચલ છે—અસ્થિર છે. માટે તિહાં તિહાં થકી પાહું વાલીને આત્માને વશ કરવું એજ પ્રયોજન છે અને જ્ઞાનાત્માનું એજ લક્ષણ છે.

નામં ઠવણા તિત્થં, દઘ્વં તિત્થંચ જાવતિત્થંચ ।

ઇક્કિંકમિ ય ઇત્તો, ડણેગ વિહં હોઈનાયઘ્વં ॥

નામ, સ્થાપના, ડ્રવ્ય, જાવ, એ ચાર પ્રકારે તીર્થ, તેમાં દરેકના અનેક પ્રકાર છે તે જાણી લેવા. તારે તે તીર્થ કહેવાય.

દાહોવસમં તન્હા—ઇ ઠેયણં મલ્લપિવાહણં ચેવ ।

તિહિં અત્થેહિં નિજત્તં, તમ્હા તં દઘ્વજ્જતિત્થં ॥

દાહનો ઉપશમાવનાર, તૃષાનો મટારુનાર, મેલનો ડુરકરનાર કારણ તે તીર્થ એટલે ક્રોધ અગ્નિનો ઉપશમાવનાર, વિષયો અને ધનની તૃષાનો નાશ કરનાર અને કર્મ રૂપી મેલને ધોનાર એ ત્રણે કાર્યનું કારણ સદ્ગુરુ અને તીર્થંકર તે ડ્રવ્યતીર્થ જાણવા. હવે જાવ તીર્થનું સ્વરૂપ.

કોહંમિજ નિગ્ગહિણ, દાહસ્સ ઝવસમણં હવડ્ઠ તિત્થં ।

લોહંમિજ નિગ્ગહિણ, તન્હાણ ઠેયણં હોઈ ॥

અઠવિદં કમ્મરયં, વહુણ્હિં જ્ઞવેહિં સંચિયં જમ્હા ।

તવ સંજમેણ ધોવણ્, તમ્હા તં જાવઓતિત્થં ॥ સંવોધ ૭

ક્રોધનો નિગ્રહ થવાથી દાહના ઉપશમરૂપ તીર્થ થાય અને લોચનો નિગ્રહ થવાથી તૃષ્ણાના ઠેદનરૂપ તીર્થ થાય, આઠ પ્રકારના કર્મરૂપી રજ વહુજ્ઞવે કરીને સંચય કરેલી તે તપ અને સંજમે કરીને ધોવાઈ જાય દૂર થાય તેથી તેને જાવતીર્થ કહીએ એટલે ક્રમા મુક્તિ અને તપ સંજમરૂપ શુદ્ધ ઉપયોગ તેજ જાવતીર્થ છે.

દંસણ નાણ ચરિત્તે, સુનિઝત્તં જિણવરેહિ સવ્વેહિં ।

એણ દોણ્ તિત્થં, એસો અન્નોવિ પજ્ઞાઓ ॥

જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્રથી યુક્ત હોય તેને સર્વ જિનેશ્વરોએ તીર્થ-રૂપ કહ્યા છે તેથીજ રત્નત્રયી સંયુક્ત હોવાથી તીર્થ કહેવાય છે

એ પ્રમાણે સર્વે અનુષ્ઠાન જાણી લેવાં એટલે રત્નત્રયીથી સર્વે અનુષ્ઠાન સફળ થાય છે રત્નત્રય એટલે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર તે આત્માનાજ ગુણો છે. તે રાગાદિક પરજાવથી મિથ્યા પ્રવૃત્તિએ પ્રવર્તેલા તે રાગાદિક પરજાવને તજી સમજાવમાં રહીએ એટલે રત્નત્રય પ્રગટ થાય માટે સમજાવનું અને રત્નત્રયીનું થવું તે એકજ છે માટે સમજાવ એજ શ્રેય છે એજ ઉપાદેય છે

સવ્વો પુવ્વકયાણં, કમ્માણં પાવણ ફલવિવાયં ।

અવરાહેસુ ગુણેસુ અ, નિમિત્તમિત્તં પરો હોણ્ ॥

સર્વે જીવો પૂર્વજ્ઞવે કરેલાં કર્મોના ફલ-વિપાકને પામે છે. અપરાધને વિષે અને ગુણને વિષે વીજાતો નિમિત્ત માત્રજ છે તો પોતાના કર્મ ફલને જોગવતાં વીજા ઉપર રાગી દ્રેષી થવું એ પોતાનીજ જૂલ છે અને એજ નવાં કર્મ વધનનું કારણ છે માટે કોઈ ઉપર રાગી દ્રેષી ન થતાં પોતાના સમજાવમાં રહેવું.

ગાથા-તિથ્યરત્તં સમ્મ-ત્ત્વાશ્યં સત્તમી તર્હ્યાએ ।

વંદણેણં વિહિણા, વંદં ચં દસારસીહેણં ॥

તીર્થકરપણું, દ્વાયક સમ્યક્ત્વ અને સાતમી નરકથી ત્રીજી નર-
કનો બંધ એ ત્રણ વાનાં વિધિપૂર્વક મુનીને વંદન કરવાથી શ્રીકૃષ્ણે
ઉપાર્જન કર્યાં.

ગાથા ॥ ઠઠઠમ દસમ હવા-લસેહિં માસઋમાસખમણેહિં ।

ઇતોઝ અણેગ ગુણા, સોદા જિમિયસ્સ નાણિસ્સ ॥ સંબોધસત્તરિ

ઠઠ, અઠમ, દશમ, હવાલસ, ઋઋમાસખમણ અને મહિનાના
ઉપવાસ કરવાથી જે શોના છે તે કરતાં પણ રોજ જમતા એવા
જ્ઞાની સાધુની શોના અનેક ગુણી છે કારણ કે જ્ઞાની એજ જિનશા-
સનને દીપાવનાર છે. શુદ્ધ તપશ્ચર્યાથી પોતેજ તરે પણ જ્ઞાની અનંતા
જીવોની વિષમતા એટલે જન્મ જરા મરણની કલ્પના મટાવી પરમા-
નંદની પ્રાપ્તિ કરાવે છે.

દંસણ વય સામાશ્ય, પોસહ પમ્મિમા અવંજ સચ્ચિત્તે,

આરંજ પેસ ઝહિ-ઠ વજ્જણ સમણ્ણૂણ અ ॥

અર્થ-શ્રાવકની અગ્યાર પડિમા તે સમજાવનેજ મદદકારી છે જુ-
ઓકે (૧) દર્શન પડિમામાં પરને પરજાણી પરનું મમત્વ તજાય છે.
સમકીત શુદ્ધ કરાય છે ને સમકીત ગુણ નિર્મલ થયેથી સ્વોટા વિ-
કલ્પો નાશ થઈ સમજાવ આવે છે. (૨) વ્રત પડિમામાં હિંસાદિ અ-
વ્રતોથી મન વચન કાર્યાના જોગ નિવૃત્તિ પામે છે. (૩) સામાયક
પડિમા એતો સ્વદ સમજાવજ છે. (૪) પોસહ પડિમાથી આત્મા જ્ઞાન
ધ્યાને પોષાય છે એટલે પુષ્ટ કરાય છે. (૫) કાયોત્સર્ગ પડિમાથી સ-
મતાનો અજ્યાસ વધે છે તે પણ સમજાવજ છે. (૬) બ્રહ્મચર્ય પડિ-
મામાં કંદર્પનો રાગ ઠોરાય છે. (૭) સચિત્ત પરિહાર પડિમામાં જીવો
ઉપર દ્વેષ થાય છે તે પણ સમજાવજ છે. (૮) પાપ પરિગ્રહનું ઠોરું

ए पण समजावने जजे.ठे. (ए) आरंजवर्जक पक्किमांमां जीवनी यत्ता थाय ते पण समजावज ठे. (१०) पापिनो उपदेश नहिं करवो ए पण समजावज ठे (११) श्रमण समान थइ रहेवुं ते सर्वे जूत उपर समजाव जाणवो ए अग्यारे पक्किमा समजावनां चिन्हो ठे. ने चित्तमां समजाव विना अग्यारे पक्किमा जीव वगरना चित्रामण जेवी ठे भाटे शुद्ध समजाव परिणामी थइ अग्यारे पडिमाने आद-रवी (मनोरथ जाववो).

सर्पत्तदंसणाई, पइदियह जइजणाओ निसुणेई ।

‘સામાયારિં પરમં, જો खलु तं सावगं वित्ति ॥

अर्थ:-प्राप्त कर्तुं ठे समकीत जेणे एटखे संपूर्ण थइ ठे दर्शनादि प्रतिमा जेने एवा श्रावक प्रतिदिवस मुनि जननी पासे परम उ-त्कृष्टी समाचारी सांजले एटखे समाचारीथीज समजावतुं आचरण थाय भाटे निश्चय ते पुरुषने तीर्थकर जगवंत श्रावक कहे ठे. जगवंतनुं नाम देइने मतमतांतरिओ जिन वचनने वाजु मूकी पोताना बांधेला ग्रंथोने तीर्थकरना वचनो कही जोला लोकोने गुंचवणमां पाने ठे

॥ जिन पूजाना प्रकार ॥ गाथा ॥

वरगंध पुष्प अरुखय, पईव फल धूव नीर पत्तेहिं, ।

नेविज्ज विहाणेण य, जिणपूआ अछहा जणिया. ॥

उवसंમइ દુરિયવગ્ગં, હરइ હइं કુણइ સયલ સુકાઈ ।

ચિંતાઈયંપિ ફલં, સાહइ પૂઆ જિણંદાણં ॥

શ્રેષ્ઠ ગંધ, પુષ્પ, અદ્ભુત, દીપક, ફલ, ધુપ, જલપાત્ર, અને નૈવે-દ્યના વિધાને કરીને જિન પૂજા આઠ પ્રકારે કહી ટે

જિનેંડત્તી પૂજા દુરિત વર્ગને ઉપશમાવે ટે, દુ.ખને દૂર કરે ટે, સમસ્ત સુખને ઉત્પન્ન કરે ટે અને ચિતાતીત-ચિંતવવાને પણ અશક્ય એવા મોક્ષ ફલને સાધે ટે આદિઆં પણ દ્રવ્ય પૂજા જિનેશ્વરના

જ્ઞાનાદિક ગુણના બહુમાનાર્થે હોય. જ્ઞાનાદિક ગુણ તે સમ-
જ્ઞાવમાંહેજ રહ્યા છે, સમજાવનું સન્માન થયું પણ જો કદાપિ ધન
પુત્રાદિક વિષયિક સુખને પરિણામે હોય તો આશ્રવમાંહેજ ગણાય છે.
માટે સમજાવ તેજ સાધ્ય છે. તેજ આદરવા લાયક છે.

મિઠ્ઠાડુક્કડનું પ્રવર્તન.

જં દુક્કમંતિ મિઠ્ઠા, તંજુજ્ઞો કારણં અપૂરંતો ।

તિવિહેણ પમિક્કંતો, તસ્સ સ્વદુ ડુક્કમં મિઠ્ઠા ॥

જે ડુષ્કૃતને મિથ્યા કરે તે ડુષ્કૃત સંબંધી કારણો ફરીને સેવે
નહિ અને વિધિએ કરીને પમિક્કમે તેનું સ્વદુ મિથ્યાડુષ્કૃત જાણવું.

મિઠ્ઠામિ ડુક્કમનો અર્થ—ગાથા.

મિત્તિમિઝ મદ્વત્તે, ઠત્તીદોસાણ ઢાયણે હોઈ ।

મિત્તિઅ મેરાઈઠિઓ, હુત્તિ દુગંઠામિ અપ્પાણં ॥

કત્તિ કમં મે પાવં, મત્તિય દેવેમિ તં ઝવસમેણં ।

એસો મિઠ્ઠાડુક્કમ, પયસ્સવરત્થો સમાસેણં ॥

“ મિ ” મૃદુ માર્દવપણને વિષે છે “ ઠા ” દોષોનો આઠાદન કરવાને
અર્થે છે. “ મિ ” મર્યાદામાં સ્થિત થવા માટે છે “ હુ ” આત્માની
દુગંઠા કરું હું એમ જણાવવા માટે છે, “ ક્ક ” મારા કરેલાં પાપ એમ
સૂચવે છે. અને “ મ ” તે પાપને ઉપશમવને બાલી નાખું હું. એમ કહે
છે. આ પ્રમાણે “ મિઠ્ઠામિ ડુક્કમ ” શબ્દના દરેક અક્ષરનો અર્થ
સંક્ષેપ માત્ર જાણવો.

શ્લોક—અન્યલિંગાદિ સિદ્ધાના માધારઃ સમતૈવેદિ ।

રત્નત્રયફલપ્રાપ્તેર્યથા સ્યાજ્ઞાવજૈનતા ॥

જ્ઞાનસાફલ્યમેષૈવ નયસ્થાનાવતારિણઃ ।

ચંદનં વન્દિનેવ સ્યાત્ કુગ્રહેણતુ ઋસ્મં તત્ ॥

જે અન્યલિંગી સિદ્ધ થયા તેપણ દ્રવ્યથી મોક્ષ ફલ સાધતા થકા રત્નત્રયના ફલની પ્રાપ્તિવને જાવથી જૈનપણું પામ્યા; માટે તે અન્યલિંગીઝને પણ સમતા તે એક આધારજૂત હતી જો નયસ્થાનકે ડતારી જોશ્યે તો, એ સમતાજ જ્ઞાનનું ફલ છે, ને જેમ જ્ઞાનવને જવતાપ શમે છે, તેમ સમતા રૂપ ચંદને કરી જવતાપ શમી જાય છે, પણ કુગ્રહ કે કદાગ્રહ અજ્ઞાનરૂપ અગ્નિવને સમતારૂપ ચંદન વલી જસ્મ થાય છે.

દૂરે સ્વર્ગસુખં મુક્તિપદવી સા દવીયસી ।

મનઃ સંનિહિતં દૃષ્ટં સ્પષ્ટં તુ સમતાસુખં ॥

દૃશોઃ સ્મરવિષં શુષ્યેત્ ક્રોધતાપ ક્લયં વ્રજેત્ ।

ઔદ્યત્યમલનાશઃ સ્યાત્ શમતામૃતમજ્જનાત્ ॥ અધ્યા૦ ॥

દેવલોકનાં સુખ તો દૂર છે. વલી મોક્ષ પદવી તે તો મોટી છે અને જવ સ્થિતિને હાથ છે, તે વારે મનની પાસે પ્રગટપણે દેખીએ એવી સમતાનું સુખ તે શુ યોદું છે? સમતારૂપ અમૃત કુરુમાં જ્ઞાન કરવાના પ્રજાવથી આંસ થકી કંઠર્પરૂપ દર્પનું વિષ શોષાઈ જાય છે, ક્રોધરૂપ તાપ નાશ પામે છે, ડહાટારૂપ મેલ તે પણ દૂર થાય છે

આરુરુદુર્મુનિયોગં, શ્રયેદ્વાહ્યક્રિયામપિ ।

યોગારૂઢઃ શમાદેવ શુદ્ધ્યત્યંતર્ગતક્રિયઃ ॥ જ્ઞાનસાર૦ ॥

યોગારૂઢ થવાને ઈચ્છતો મુનિ વાહ્ય ક્રિયાને પણ સેવે છે. (પરંતુ) અંતર્ગત ક્રિય એવો યોગારૂઢ મુનિ શમે કરીનેજ શુદ્ધિને, સિદ્ધિને પામે છે

શ્રુતપદ નમીએ શ્રુતપદ જજીએ શ્રુત છે જગત આધાર

શ્રુત પદ નમીએજી ॥ એ રાહ ॥

દર્શન જ્ઞાન ચરણમય ચેતન, સમજાવે સ્થિર રહીએજી,
એવી આણા શ્રી જિનવરની, સાધી શિવસુખ લહીયે—સમપદ૦
સેવોને; સમપદ સેવો, અનુજવ મેવો, જિન શાસનનો સાર—સમ૦ ॥૨૧॥

चेतन अंग अजंग अनुपम, एक रूप निज जाणीजी ।

ए विण अवर न आतम अर्थे, श्री जिनवरनी वाणी—सम० ॥१॥

द्रव्य जाव हिंसा नहीं एहमां, परम दया पद साचोजी ।

अनृत वचन टट्युं इहां सघलुं, शुद्ध सत्यपद जाचो;—सम० ॥३॥

नहि परद्रव्य हरण पण दीसे, शुद्ध शील इहां धारोजी ।

डुविध परिग्रह ठे नहीं एहमां, निज आतम हितकारो;—सम० ॥४॥

पापनां स्थान अढार न होवे, निज ज्ञाने निज जोवेजी ।

उदासिन्नता सहु परजावे, कर्म मेल सवि धोवे—सम० ॥५॥

संवर निर्झर मोक्ष एहमां, आश्रव बंध निकंदेजी ।

परम क्षमाने मार्दव आर्जव, मुक्ति गुण आनंदे—सम० ॥६॥

इंद्रिय विषय न चाहे चित्तमां, धन्नादिक कीम इहेजी ।

दर्शन ज्ञान स्वजावे तृप्ती, ते परपद केम वंठे—सम० ॥७॥

शुद्ध उपयोगे स्थिरता करतां, संयम शुद्ध अज्यासेजी ।

सत्तर जेदे असंयम टाली, निज मति निजमां वासे—सम० ॥८॥

निज द्रव्यादि निजमां जासे, सत्य धर्म पण एहोजी

कर्म मलिनता इहां नवी स्पर्शे, शौच सदा गुण गेहो—समपद० ॥९॥

देहादिकनी ममता नाही, तो कंचन तृण केनुंजी, ।

तेथी अकिंचन ठे साचो, पुद्गल संग न जेहनुं—समपद० ॥ १० ॥

सिद्ध समो शुद्ध ब्रह्म लखे जे, टाली अब्रह्म जावोजी, ।

सहस अढार जेद ठे तेहना, राखे एक स्वजावो—समपद० ॥ ११ ॥

ए तीरथ ए तारण कारण, डुरित दोष सहु नासेजी, ।

वैर विरोध न किनसुं होवे, सत्ता शुद्ध प्रकाशे—समपद० ॥ १२ ॥

अरिहंत सिद्ध ने आचारज पद, समपद मांहे लहीएजी, ।

श्री उवजाय ने साधु सकलनुं, लक्षण एहज कहीए—समपद ॥१३॥

दर्शन ज्ञान चरण तप वीरज, नवपद साधन थायजी, ।

गुणवाणानी श्रेणी चढतां, समपद श्रेष्ठ सहाय—समपद० ॥ १४ ॥

ज्ञान ध्यान अनुष्ठान एह विण, जन मननी अनुवृत्तिजी ।
 पद दरशन पण एह स्विकारे, समपद अमृत वृष्टी—समपद० ॥१५॥
 द्वादश जावना सार एह ठे, चार जावना जाची जी, ।
 साधुनी पण पंच जावना, एहमां नवी रहे काची,—समपद० ॥१६॥
 इह पर लोकादिक आशंसा, समजावे नवि थायजी, ।
 पंच चरण पण एहमां दीसे, पंचाचार समाय—समपद० ॥ १७ ॥
 मन वच कायने पच इंझीनी, किरीआ एहमां नावेजी ।
 पचचीश किरिआ दूरे नाठी, सहेजे सुमति सोहावे—सम० ॥ १८ ॥
 शरीर पंचनी परिणति नहीं ए, चिदानंद घर घरणीजी ।
 प्रशमरति स्त्री नाम एहनुं, जोगीश्वर मुख वरनी—सम० ॥ १९ ॥
 आर्त्त रौद्र कुध्यान नसावे, धर्म शुक्ल प्रगटावेजी ।
 जेम जेम समपद डढतर जलसे, शीव वधु सनमुख आवे—सम० ॥२०॥
 खट आवश्यकने समकितनुं, एहज फल ठे साचुंजी ।
 सद्गुरु रंग लग्यो होय जेहने, ते जन जाणे जाचुं—सम० ॥ २१ ॥
 विद्या अविद्या ए वेहु सरखी, जूग सवि मत जेदोजी ।
 समकित सार लह्या विण मूरख, हठ करी मांड्यो खेदो ॥ सम०॥२२॥
 इष्टा मिष्टा डुकर तहत्ती, आवश्यक तिम जाणोजी ।
 निपेधीक आपुच्छा ने वली, पडिपुछा मन आणो ॥ सम० ॥ २३ ॥
 गुरुने आहारादिकनुं देवुं, आमंत्रण वली करवुंजी ।
 गुरु निकट रहेवुं एम दशविध, समजावे अनुसरवुं ॥ सम० ॥२४॥
 एम बहुविध समजावनां कारण, ए अर्थे आदरीएजी ।
 अप्रशस्तता टाळी एहनी, सम संतोषे तरीए ॥ सम० ॥ २५ ॥
 रत्न चिंतामणी काम कुज सम, सम दम ठे सुख दाइजी ।
 मनसुख समपद लही शीव पावे, परम पूज्य प्रचुर्ताई ॥ सम० ॥२६॥

॥ आठेलालनी देशी ॥

श्री सिद्धारथ नंद, विलसे परमानंद, आठेलाल, आतमतत्त जेणे
ऊपदिश्योजी ॥ १ ॥

निर्मल सिद्ध समान, जलहल केवल जाण, आ० अप्पा परमप्पा समोजी.
कीनो देह ममत्त, नूढ्यो ते निजतत्त, आ० मोहनी कर्मे घेरीउंजी.
प्रकृति अडवीस तास, करीसंसर्ग विलास, आ० अध्यवसाय असंख्यठेजी.
अविनाशी निजअंग, देहविनाशी संग, आ० विनाशी निज मानतोजी.
जेहथी तेह हणाय, क्रोध ते ऊपर थाय, आ० अवाधित पद चूलीउंजी.
मति प्रवृत्ति त्यांहि, लही निवृत्ति नयांहि, आ० खांति गुण हणियो तिणेजी.
मान करी मद अष्ट, विनय थयो तसु नष्ट, आ० सद्गुरु वचन ऊवेखियोजी.
नवि पामे ते धर्म, करतो विविध कुकर्म आ० जोग प्रवर्त्या मानमांजी.
पुद्गल संपत्ति अन्य, जाणी तेहने धन्न, आ० हरवा चित कूडो थयोजी,
नविजाणे निजरिद्धि, ते केम पामे सिद्धि, आ० सकल प्रवृत्ति मायमांजी.
सहजानंद वियोग, पुद्गलमां लखिजोग, आ० लोळे लक्ष रह्यो सदाजी.
वाधीकामना तेण, नवि लहतो चितचेन, आ० डंसी तृष्णा सर्पणीजी.
वित्त विषयने काज, ठंमी आतम लाज, आ० बहुविधि श्रम दुःख जोगवेजी.
नूततणां पकवान, जमतो कोइ अजाण, आ० तृप्ति नवपामे क्यमेजी.
करतो परनी हास्य, न लह्यो ज्ञानविदास, आ० अनंत हास्यस्थान कथयोजी.
पुद्गलमां थइ रक्त, विण जाणे निजशक्ति, आ० योग प्रवृत्ति तिहां ठरीजी.
अस्थिर पुद्गलमां ह्य, रतिमानी रह्यो त्यांय, आ० तेक्यम स्थिर रहेवे सदाजी.
अरति ऊपजी तेह, जाण्या विण निजगेह, आ० विविध प्रयत्न प्रयुंजतोजी.
अतूट अखंडित अंग, नूलि पुद्गल संग, आ० निर्जय पण जय जोगवेजी.
जमतां आ संसार, काल अनंत अपार, आ० आतम अंग अखंडठेजी.
नवि घास्यो गुणलेश, नूढ्यो न एकप्रदेश, आ० निजधन ते निज पासठेजी.
नवि जाण्यो ए मर्म, देह विषे निज जर्म, आ० शोकज इणविध ऊपन्योजी.
स्पर्शादिक निजनां हि, करीममता तेमां हि, आ० अमनोइ दुगंठतोजी.

रोग रहित निजश्रंग, निःकामी निःसंग, आ० परसगे परकामनाजी.
मोहनी प्रकृति एह, जूली निजगुणगेह, आ० तिहां त्रियोग प्रवर्त्तियाजी.
नवी पामे विश्राम, सकलसमय परकाम; आ० एम निजतत्त्व नवी लख्योजी.
मनसुख लही निजरूप, निर्मल सिद्धस्वरूप, आ० परमानंद पद अनुजवेजी.

॥ १८ ॥

॥ कलश ॥

गायो गायोरे समजाव सुधारस गायो, ।

बहुश्रुत साखे समपद रचता आनंद अति उलसायो ।

मोह महातम हरवा दिनमणि, शीवसुख सुगम उपायोरे ॥ सम ०१ ॥

कल्पवृक्षे कल्पलता सम, कामकुंज सुख दायो ।

सकल कर्मनी व्याधि विदारण, चिंतामणि जीम पायोरे ॥ सम ० २ ॥

जे जविजन ए गाशे ध्याशे, तसु जवत्रमण नसायो ।

संवत ओगणी साठनी साखे, श्रावण मास सुहायोरे ॥ सम ० ॥ ३ ॥

शुक्ल पंचमी बुध बोधमय, सकल विकल्प नसायो ।

सकल सूत्रने ज्ञान ध्याननो, सार एमांहि समायोरे ॥ समजाव ॥ ४ ॥

श्रीनेमि जिनवर जन्म कल्याणीक, दिवसे रंग वधायो ।

ओच्छव महोष्ठव समपद मांहि, सहज स्वरूप दिखायोरे सम ० ॥ ५ ॥

वेजलपुर निवासी शुजमति, कोदरने मणिचंदो ।

दलसुख महासुख मुलचंद बली, गहगहते आणंदोरे ॥ सम ० ॥ ६ ॥

एहतणा आग्रहथी रचीयो, सामायक प्रतिबोधो ।

सुगुण संतोकचदनी सहाये, निज आतम गुण सोधोरे ॥ सम ॥ ७ ॥

समय अज्यासे जस मति वासी, अंतरङ्गपी प्रकाशी ।

सकल जीव समजाव लही एम, विलसो निजगुण राशीरे ॥ सम ० ॥

निजगुण मृगमद जोगी समरथ, विलसे सहज स्वजावे ।

कर्मशत्रु जीति निज सत्ता, राज अखन्ति पावेरे ॥ समजाव ॥ ८ ॥

युगप्रधान गीरुओ श्रुतसागर, अनुजव आनंद कंदो ।
 श्री मुनिदूकम पसाय लही में, रचीओ एह प्रबंधोरे ॥ सम० १० ॥
 समजावे शाश्वत सुख प्रगटे, चित्त धरी निर्मल ध्यान ।
 मनसुख दर्शन ज्ञान चरण लही, पामो परम कट्याणरे ॥ सम ११ ॥

॥ दोहा ॥

सिद्ध समाधि विलासमां, यावत् विलसे सिद्ध ।
 तावत् समपद ग्रंथआ, अक्षय रहो प्रसिद्ध ॥ १ ॥
 विस्तरजो बहु अर्थथी, करी जवि रुदय प्रकाश ।
 समपद सेवे ते लहे, परमानंद विलास ॥ २ ॥

समजाव संबंधी जे रचना करी ठे तेमांहे मतिदोषथी, प्रमाद
 दोषथी, लीखीत दोषथी कांइपण जूल थइ होय ते मिठामिडुकरुं,
 वली सुगुण पुरुषोए सद्गुरुनी गुरुगम साथे समजी जूल टाली
 निर्दोष परमेश्वरनां वचन आदरी आत्म कार्य सिद्ध करवुं. मनुष्य
 जन्म जिनशासनपामी सफल करवो.

आ ग्रंथ रचनामां जाइ संतोकचंद माणेकचंदनी उत्कृष्ट मदद
 मली ठे तेनो आ ठेकाणे उपकार मानुं हुं.

ली० दलसुखनाथजी.

श्रीरस्तुः संपूर्ण.

ૐ શ્રીવીતરાગાય નમઃ

પ્રસ્તાવના.

આ વાવન પદ શિવાય વિચારવા લાયક અનેક પદ છે પણ અહિંયાં મુખ્ય પાણે વાવન પદ લખ્યાં છે એજ પ્રમાણે સકલ સિદ્ધિ ટાયક સ્વપર પદ વિચારી સ્વ સ્વમાં અને પર પરમાં સમાવો પરથી ઉદાસિન્ન વૃત્તિ કરી નિજ પદમાં લયલીન થવું અહિં જૂઠી ઉપમા કે અલંકાર કે રાજ્યાદિ અલંકારની વાતો નથી પણ સંવેદન જ્ઞાને જાણેલી, સ્પર્શ જ્ઞાને અનુજવેલી, અન્તે સૂત્ર સિદ્ધાંત પ્રમાણે સિદ્ધ થયેલી વીના છે. માટે પોતાના શુદ્ધ સંવેદન જ્ઞાને તથા સૂત્રસિદ્ધાંતથી મેલવી, જ્ઞાનવંતની ગુરુગમ લેઈ, અનુજવ જ્ઞાને સિદ્ધ કરી, અસત્ય તજી સત્ય હોય તે આદરવું. હું વ્યાકરણ કે કવિતા, ઠંદ, અલંકાર વિગેરે પૂરું જાણતો નથી, વલી મતિદોષ અથવા લ-લ્લીત દોષથી જે જૂલ થઈ હોય તે સદ્ગુરુ પાસે સમજી દોષ ટાલી સત્ય હોય તે આદરવું જેને વાહ્ય ક્રિયાનો હઠ હસે તે આ ગહન જાવો સમજી શકશે નહિ માટે હઠવાદ ઠોડી કોમલ ચિત્ત કરી આત્માએ આત્મીક સુખના દાની થવું.

સમ્યક્ ન્યાય સુધારસ વાવન પદ એવુ આ ગ્રંથનું નામ છે

૧. એ માંહે સમ્યક્ ન્યાયનો અધિકાર છે.

૨. સમકીતી જીવ અગર તત્ત્વ કૃત્રી જીવ મોહ જિજ્ઞાસુ એનો અધિકારી છે.

૩. મુખ્ય ક્ષાયક સમકીત સિદ્ધ કરવું અને પરમપદનું પામવું એ પ્રયોજન છે

૪. અને પૂર્વ પ્રયોને અનુસાર આ પદની રચના કરવામાં આ-વીઠે માટે જાણવાનો, સાંજલવાનો, અનુજવજ્ઞાનો, વિનય સહિત અ-ન્યાસ કરવો.

अथ श्रीसम्यक् न्यायसुधारस ग्रंथ प्रारब्धते.

मन धरी सरस्वती जगवति, प्रणमि आदि जिणंद
न्याय सुधारस पानथी, जिन दरशन आणंद ॥ १ ॥

दरशन निश्चय जे करे, दायक समकीत थाय
अनंत किरण उद्योतकर, मिथ्या मूळ नसाय ॥ २ ॥

ते कारण निश्चय करो, सत्यासत्य स्वरूप
दायक समकीत पामशो, मूदो जव जय कूप ॥ ३ ॥

१ कवित्त (सवैया एकतीसा)

आतम अधिकार स्वस्वामित्व स्वसंगत्व औ

स्वकर्ता स्वज्ञोक्ता स्वग्राहकता सार है

व्यापकता रक्षणता कारजता कारणता

कारकता प्रजुता ज्ञान अक्रिय उचार है.

परिणामिकता जनक अगुरुदधु अखंड

आधाराधेय अचल साधक विचार है

बाधकता देवगुरु शास्त्र धर्म जीवाजीव

पुण्यपाप आश्रव औ संवर उदार है

(१)

निर्ऋता बंध मोक्ष शम क्षमा मार्दव औ

अज्ञाव औ मुक्ति तव संयम श्रीकार है

सत्य शौच अकिंचन ब्रह्मचर्य निर्जय औ

प्रमेय प्रमाण औ निःप्रयास सुगार है

सुमित्र परमानंद बावन पद रचनाको

सम्यक् न्याय सुधारस सूत्र अनुसार है

गुरुसो गुरुगम ले विने न्याय चित्तधरी
 पढो याको यह निश्चे सुबोध दातार हे (१)
 चिन्तामणि पारस औ कल्पतरु कामधेनु
 राजरिधि रूप बल सुलज हे पावना
 मंत्र यंत्र प्राणायाम ज्योतिष औ चित्रकला
 काव्य अलंकृत करी लोकको रिंजावना
 सहेल वाह तप जप मसानमे निशावास
 क्रियाकष्ट करी करी शरीर सूकावना
 दुर्लजसो दुर्लज सुगुरु दरवानुयोग
 सम्यक् निज बोध संतोष जर आवना ॥ ३ ॥

॥ अथ ज्ञाप्ता लिख्यते. ॥

जगत्मां जीव इव्य अनंत ठे, पुद्गल इव्य अनंत ठे, धर्मा-
 स्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, आकाशास्तिकाय ए एक एक ठे सर्वे मली
 पंचास्तिकाय इव्य ठे अने ठहो काल इव्य ते उपचारथी ठे ते
 सर्वे पोताना अस्तित्व, प्रमेयत्व, सामान्य अने विशेष स्वज्ञावे सहित
 स्वगुण पर्यायमयी स्वगुण प्रवृत्तिए आप आपणी प्रवृत्तिना परि-
 णामी, स्वस्वज्ञावमांहे उत्पाद् व्यय ध्रुवतावंत ठे सर्वे समय आप
 आपणा स्वज्ञावे अस्तिस्वज्ञाववंत ठे. कोड समये कोड इव्य पररूप
 यतो नथी ते इव्यनुं शुद्धरूप अनादि कालथी मिथ्यात्वी जीव
 अणजाणते पुद्गल इव्यमां पोतापणं मानी ते मांहे पोतानो अधि-
 कार जाणी निज अधिकार चूकी अनंत मिथ्या ज्ञावने करे ठे तेथी
 रागादि कपायो उपजी चार गति ससार. भ्रमण करतां वेहद दुःख

સહેઠે. જ્યારે વસ્તુના સમ્યક્ સ્વરૂપને જાણે ત્યારથી જ્ઞાન, દર્શન, ચરણ ગુણ નિર્મલ કરવા માંમે. જ્ઞાનાદિ ગુણ નિર્મલ થયે પરમાનંદ સિદ્ધિ સુખ પામે. તે પ્રથમ સ્વપર સ્વરૂપની ડ્રઢ પ્રતિત અને મિથ્યાત્વ આદિ આશ્રવજ્ઞાવ તજવો અને સંવર નિજ ઉપાદેય જ્ઞાવમાં સ્થિર થવાથી નિજ ગુણ નિર્મલ થાય. માટે પ્રથમ મિથ્યા જ્ઞાવનો નાશ કરવો જોઈએ. કાંઈનું કાંઈ જાણવું તેને અજ્ઞાન કહિયે. કાંઈનું કાંઈ નિશ્ચય કરવું અને કાંઈની કાંઈ પ્રતિત, શ્રદ્ધા, રુચિ કરવી તેને મિથ્યાત્વ કહિયે. વસ્તુનું સ્વરૂપ જેમ ઠે તેમ પ્રતિત સહિત જાણવું, તેને સમ્યક્ જ્ઞાવ કહિયે.

(૧) આત્મ અધિકાર પદ.—આત્મા પોતે સ્વઆત્મપદનો અધિકારી ઠે, પરપદનો અધિકારી નથી. આત્મા પોતે પોતાના અસ્તિત્વ, વસ્તુત્વ, દ્રવ્યત્વ, પ્રમેયત્વ, સત્ત્વ, અગુરુલઘુત્વ, એમ પોતાના સામાન્ય સ્વજ્ઞાવે સહિત ઠે. આત્મા એવું પોતાનું નામ પોતામાં ઠે, અસંખ્યાત પ્રદેશરૂપ સ્વક્ષેત્રે પોતાની સ્થાપના ઠે તે નિરાકાર આકૃતિ જ્ઞાનરૂપ જાણવી, પોતાના અનંત લક્ષણને એકત્વ આધારે રાખનારો પોતે દ્રવ્ય ઠે, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર સુખ, વીર્ય, કર્તા, જોક્તા, ગ્રાહકતા, વ્યાપકતા, રમણતા આદિ વિશેષ સ્વજ્ઞાવ પોતાના જ્ઞાવ પોતામાં ઠે. પોતે દ્રવ્યથી એક, ક્ષેત્રથી અસંખ્ય પ્રદેશી, કાલથી સ્વગુણ પર્યાય વર્તનારૂપ, જ્ઞાવથી અનંત જ્ઞેયનો જ્ઞાતા દ્રષ્ટા આદિ અનંત વીર્યવંત. સ્વસ્વરૂપે અસ્તિ પરસ્વરૂપે નાસ્તિ, દ્રવ્યથી નિત્ય પર્યાયથી અનિત્ય, અનંત લક્ષણના એકત્વ પિંડપણે એક ગુણ પર્યાય પ્રદેશથી અનેક, જાણવું દેખવું આચરવું આદિ જિન્ન કાર્ય કરવે બહુજેદે જેદ સ્વજ્ઞાવ અને જ્ઞાનાદિક જિન્ન જિન્ન કાર્ય સ્વપ્રદેશે અજેદ, જ્ઞાન દર્શનાદિ કાર્ય સ્વક્ષેત્રે નવા નવા પર્યાયના જીવન વ્યયેકરી જીવ્ય, સ્વ સ્વજ્ઞાવે સદા રહે પલટે નહિ તેથી અજીવ્ય, પોતામાંહે અનંત ગુણ એવા ઠે કે વચન ગોચર આવે

અને શ્રુતજ્ઞાને જાણી શકાય તેથી વક્તવ્ય, વક્તવ્ય ધર્મ કરતાં અનંત ગુણા પર્યાય અગર ધર્મ છે તે કેવલજ્ઞાને પણ વચનગોચર આવે નહિ તેથી અવક્તવ્ય, એ અવક્તવ્ય, ધર્મથી અનતમે જાણે અજિજ્ઞાપ્ય એટલે વક્તવ્ય ધર્મ છે અને અધિકારી પોતાના પરમ સ્વજ્ઞાવંત છે એટલે ડ્રવ્યના સર્વે સ્વજ્ઞાવ પર્યાય પરમસ્વજ્ઞાવને અનુયાયીપણેજ પરિણમે નૈગમ નયથી પોતાના અસંખ્યાત અંશ પોતામાં છે. સ્વઅંશ પરડ્રવ્યમાં નથી, પરઅંશ સ્વડ્રવ્યમાં નથી. પોતાની સત્તા પોતામાં ઠતી છે, પરસત્તા પોતામાં નથી. વ્યવહારથી જ્ઞાનાદિક સ્વકાર્ય અનેક જેદ પોતાના પોતામાં છે, વર્ણાદિ પરકાર્ય જેદ પોતામાં નથી અને જાણવા, દેખવા, આચરવાદિ સ્વકાર્ય પરડ્રવ્યમાં નથી. ક્ષુસૂત્રે સ્વગુણ પર્યાય પરિણામી છે; પરગુણ પર્યાય કાર્ય પરિણામી નથી. શબ્દ નયે થોડી વ્યક્તિ, સમજિરુદે વહુ વ્યક્તિ, એવજૂતે પોતાની પૂર્ણ વ્યક્તિ પોતાની પોતામાં પ્રગટે, અન્ય ડ્રવ્યમાં નહિ. અને અન્ય ડ્રવ્યની દેશ વ્યક્તિ, વહુદેશ વ્યક્તિ, સર્વદેશ વ્યક્તિ પોતામાંહે ન પ્રગટે. સ્વડ્રવ્યાદિકે અસ્તિ, પરડ્રવ્યાદિકે નાસ્તિ, અસ્તિ નાસ્તિ એકસમયે કહિ શકીએ નહીં માટે અવક્તવ્ય, અસ્તિ નાસ્તિ એક સમયે સમકાલે છે તે જણાવવાને માટે સ્યાદ્ અસ્તિ નાસ્તિ, અસ્તિ ધર્મ અનતો એક સમયે સમકાલે ઠતો છે તે ઠતાં કહિ ન શકાય માટે સ્યાદ્ અસ્તિ અવક્તવ્ય, નાસ્તિધર્મ પણ અનતો સમકાલે ઠતો છે ઠતાં એકવચને કહિ શકાય નહીં માટે સ્યાદ્ નાસ્તિ અવક્તવ્ય, અસ્તિધર્મ અનંત તથા નાસ્તિધર્મ અનંત સમકાલે ઠતો છે પણ વચન ગોચર આવે નહિ તેથી સ્યાદ્ અસ્તિ નાસ્તિ યુગપત્ અવક્તવ્ય, એવા આત્માના જ્ઞાયકતાદિ અનંત ગુણમાંથી એક ગુણ જાણી વહુ ગુણનું પ્રમાણ કરી ગુણથી ડ્રવ્યનું પ્રમાણ કરીએ ડ્રવ્યમાંહે ઠવી પર્યાય પ્રવર્ત્યાવિના ગુણરુપ કાર્ય ન થાય માટે ગુણથી પર્યાયનું પ્રમાણ કરીએ. એ પ્રમાણ વિષે આગલ પ્રમાણ પદમાંહે વિશેષ લખ-

વામાં આવશે ત્યાંથી સમજી લેવું. આત્મા પોતાના ગુણ પર્યાયનો અધિકારી છે. જ્યાં મોહનો અધિકાર ગયો છે; પુદ્ગલાદિ પરદ્રવ્યનાં વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ, આકારાદિ અનંત પરિણમન છે તે માંહેથી એક પર્યાયનો પણ અધિકારી આત્મા નથી. ત્રમથકી પર-અધિકારી પણ જાણું, માન્યું, તેથી જ્ઞાન, દર્શન, ચરણ, વીર્ય, અવ્યા-વાધાદિ આનંદમય નિજ અધિકાર ચૂક્યો. અન્ય અધિકારનો અધિકારી કોણ પણ દ્રવ્ય થઈ શકે નહિ. જેમ જીભારી રાજ્ય કરવાનો અધિકારી નથી અને રાજા જીભ માગવાનો અગર નટ ખેલાદિનો અધિકારી થવા જાય તો પોતાનો આનંદમય અધિકાર ચૂકે. માટે પોતાનો અધિકાર જાણી અન્ય અધિકારપણાનો ત્રમરૂપ મિથ્યાજ્ઞાવ શ્રદ્ધા, પ્રતિત, રૂચી ઢોડવી. આ પદમાં લખાણલા જ્ઞાવ આગલ જે જે પદ લખવામાં આવશે તે તે સર્વેમાં જ્યાં ઘટે ત્યાં જિન આજ્ઞાણ પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે ફેલાવ કરી લેવો અગર સદ્ગુરુ ચરણે રહી નીચેના સર્વે પદોનો યથાસ્થિત જ્ઞાવ સમજી મિથ્યાત્વના અંશ અંશ જરૂ મૂલથી જ્ઞેદજ્ઞાન શસ્ત્રે ઝાલેલી સમ્યક્રૂપ શુદ્ધ સત્તા ચૂમી કરવી.

(૬) સ્વસ્વામિત્વપદ-શુદ્ધ નયે જેમ અનંતા દ્રવ્યમાંથી કોઈ દ્રવ્ય કોઈ અન્ય દ્રવ્યનો સ્વામિ નથી. નિશ્ચય નયે સર્વે દ્રવ્ય આપઆપણા સ્વજ્ઞાવ ગુણ પર્યાયના સ્વામિ છે ને જ્યારે પરદ્રવ્ય ગુણ પર્યાયને પોતાના જાણે છે ત્યારે સ્વસ્વામિત્વ ચૂકે અને પરગુણ પર્યાય પોતાના ન થાય, આપણી જ્ઞાણ ન પ્રવર્તે, તેથી અન્ય અન્ય દ્રવ્ય-નું સ્વામિત્વ વારવાર આદરી બહુ ખેદ પામે, માટે સ્વસ્વામિત્વની પ્રતિત કરી પરસ્વામિત્વરૂપ મિથ્યા જ્ઞાવ તજવો. સ્વસ્વામિત્વ સ્વસ્વામિત્વ પણે અસ્તિત્વ છે પરસ્વામિત્વ પણે નાસ્તિત્વ છે; તે ઠતાં પર સ્વામિત્વ માનવું તે પ્રત્યક્ષ મિથ્યા ત્રમ છે એ વાત સાધારણ માણસ પણ ઓટી કહી શકશે નહિ.

(૩) સ્વસંગત્વપદ-શુદ્ધ નયે કોઈ દ્રવ્ય કોઈ અન્ય દ્રવ્યનો સંગી નથી, સ્વગુણ પર્યાયનો સંગી છે અને પરદ્રવ્યનું ત્રમયી સંગી-પણું માની જે જે ઊમેદ કરવા તે પ્રત્યક્ષ નાજમેદીનું કારણ છે. માટે પરદ્રવ્યના સંગપણાનો મિથ્યા ઊમેદ અને આશા તજી સ્વગુણ પર્યાય સંગી એકાંગી પણે મગ્ન રહેવું. દ્રવ્ય સ્વગુણ સંગીપણે સદા અસ્તિત્વ છે. વ્યવહારે પરસંગી પણું જાણે પણ પરગુણ પર્યાય નિજ દ્રવ્યના સ્વક્ષેત્રમાં આવી શકે નહિ માટે પ્રત્યક્ષ પરસંગીપણાનો ત્રમ ઠોડી સ્વક્ષેત્રે સ્વગુણ પર્યાય અજેદ સાસય સંગ જાણી મગ્ન રહેવું. વ્યવહારે પરદ્રવ્યનો સંગ છે તો પણ તે શાશ્વત નથી.

(૪) સ્વકર્તાપદ-શુદ્ધ નયે કોઈ દ્રવ્ય કોઈના ગુણ પર્યાયનો કર્તા નથી, અને પરગુણ પર્યાયનું કર્તાપણું માનવું તે પ્રત્યક્ષ મિથ્યા ત્રમ છે, પરકાર્ય કર્તાપણું જાણવા માનવાથી પોતાના જ્ઞાન, દર્શન, ચરણ, વીર્ય, રમણ, સુખ, અવાધિતપણાને ચૂકી મન, વચન, કાયયોગ દ્વારા આત્મવીર્ય અનંત પુદ્ગલ પર્યાયમાંહે પ્રવર્ત્તાવવાથી સ્વગુણ પર્યાયરૂપ કાર્યમાંહે વીર્ય ફુરતું નથી, માટે પરકર્તાપણાનું મિથ્યા અજિમાન મૂકી પોતાનેજ સ્વકાર્ય કર્તા જાણી, માની, અનુ-જવી સહજાનંદની પ્રાપ્તિ કરવી. સર્વે દ્રવ્ય સ્વસ્વજાવ કર્તા પણે અસ્તિ છે. એમ સમ્યક્ જાણે સ્વજાવ કર્તા પણે અસ્તિ છે વ્યવહારથી કુંજાર ઘટનો કર્તા કહેવાય, પણ એક પાંચ શેરનો ઘટ હાથમાં લઈ વિચારીએ તો તેમાંથી કેટલી માટી કુંજારે કરી ? અને માટીના વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ, આદિ માટીમાં અનેક ધર્મ છે તેમાંથી કુંજારે કેટલા કર્યા ? માત્ર પુદ્ગલ પર્યાય વડે મૃતિકાના આકાર પર્યાયને ઘટાકારે પલટાવવાનો કારણ થયો. તેથી કારણમાં કર્તાનો ઉપચાર કરીને વ્યવહાર નયે ઘટનો કર્તા કહેવાય, શુદ્ધ નયે તો મૃદુ દ્રવ્ય પોતાના સ્વજાવનો કર્તા છે, પણ શુદ્ધ નયમાં ઉપચાર સંજવે નહિ, એમ ઘર, ગામ, દ્રવ્ય કર્માદિનો કર્તા ઉપચારથી જાણવો.

(૫) સ્વજ્ઞોક્તા પદ—જીવ દ્રવ્ય પોતાના સર્વે શુદ્ધાશુદ્ધ સ્વગુણ પર્યાયનો જોગીઠે, પરદેત્રી પરદ્રવ્યનો જોગ સ્વદેત્રમાં આવી શકે નહિ, માટે પરગુણ પર્યાયના જોગનો ત્રમરૂપ મિથ્યા જાવ તજી નિર્મલ સ્વગુણ પર્યાય જોગી પણે મગ્ન રહેવું. આત્મા સ્વગુણ પર્યાય જોગી પણે અસ્તિત્વ ઠે, પરદેત્રી પરગુણ પર્યાય જોગ નાસ્તિત્વ પણે જાણી તે માંહે મન, વચન, કાયાના યોગ ન પ્રવર્ત્તાવતાં નિવૃત્તિપણે પરદ્રવ્ય માંહે વપરાતું આત્મ વીર્ય સર્વ સમેટી સ્વગુણ પર્યાય પ્રવૃત્તિમાં સ્થિર અકંપ રાખવું. જીવ દ્રવ્ય સ્વદેત્રે રહ્યા જે જ્ઞાનાદિક શુદ્ધાશુદ્ધ ગુણ પર્યાય તેનો જોગી ઠે. અશુદ્ધે અશુદ્ધનો, શુદ્ધે શુદ્ધનો જોગી જાણવો. પર પુદ્ગલ દેત્રે રહ્યા જે વર્ણાદિ પર્યાય તેનો જોગી નથી અને સ્વજાતિ અન્ય જીવ દ્રવ્ય તે માંહે રહ્યા જે જ્ઞાન દર્શનાદિ ગુણ પર્યાય તેનો પણ જોગી નથી. વ્યવહારથી સ્ત્રીએ પુરુષ જોગવ્યો અને પુરુષે સ્ત્રી જોગવી એમ જણાય ઠે પણ સ્ત્રીનાં સ્પર્શ અને પ્રેરણાથી પુરુષના રક્ત વીર્યાદિમાં જે જે વિકાર થાય તેનો અજ્ઞાની જીવ ત્રમથી જોગી ઠે; તેમજ પુરુષના સ્પર્શ અને પ્રેરણાથી સ્ત્રીના અંગમાં જે વિકાર થાય તે મને થાય ઠે એમ જાણી ત્રમથી રાગ હાસ્યાદિને જોગવે ઠે અને જાણે ઠે કે પુરુષ જોગવ્યો. રક્ત વીર્યાદિ આત્માથી પરદેત્રી ત્રિન્ન દ્રવ્ય ઠે તેનો જોગી આત્મા નથી અને ત્રમથી જોગ માનવો તે મિથ્યા જાવ ઠે. તેમજ શબ્દાદિ પંચ વિષય અને ધનાદિકનો પણ અજ્ઞાની જીવ ત્રમથી જોગી ઠે. વલી દ્રષ્ટાંતકે એક સુમતિ અને વીજો જરુ નામના વે પુરુષ હતા તે વંનેને દુરમતિ નામના ત્રીજા પુરુષે ઘણા કુવચનથી આક્રોશથી તિરસ્કાર કરી નિત્રંબ્યા. તે દુરમતિના વચનરૂપ કારણ સ્પર્શી જરુ પુરુષના ચિત્તરૂપ સ્વદેત્રમાં જ્વાજલ્યમાન ક્રોધ ઝૂત્પન્ન થયો. પણ સુમતિ નામનો પુરુષતો પોતાના જ્ઞાનાદિક સ્વધન અને નિજ આત્મ અંગ અવાધિત જાણી તેના વચનરૂપ કારણને ન આદરતાં (પોતાના

ચિત્તમાં ન સ્પર્શતાં) પરમ ક્ષમામય નિજગુણ માંહે અકંપ અનોલ
પણે સ્વગુણ જોગી રહ્યો, ક્રોધનો જોગી ન થયો. દુરમતિના ચિત્તમાં
જે ક્રોધ હતો તે પરદેત્રી ક્રોધનો જોગ સુમતિના અંગમાં ન આવ્યો
પણ જરુ પુરુષે દુરમતિના વચનરૂપ કારણ સ્પર્શી પોતાના ચિત્તરૂપી
સ્વદેત્રમાં ક્રોધ ઊપજાવ્યો એટલે ક્રોધનો કર્તા અને જોક્તા થયો
માટે કર્તા તે જોક્તા એમ જાણવું. અને કર્તા જોક્તાપણું સ્વદેત્રે છે.
માટે પરદેત્રી જોગ કોઈને આવતો નથી જે સ્વદેત્રમાં રાગાદિ
અશુદ્ધતાને આદરે, કરે, તેજ અશુદ્ધતાને જોગવે પણ જે શુદ્ધતા રાખે
તે અશુદ્ધતાને જોગવતો નથી પુદ્ગલના ત્રિકાલવર્તીના અનંત પર્યાય
ઠે એટલા રાગરૂપ અશુદ્ધતાના અનંત પર્યાય જાણવા. તે રાગાદિ
અનંત પર્યાયમાંથી જેટલા પર્યાયનો નાશ કરિયે તેટલા જ્ઞાનના શુદ્ધ
પર્યાય પ્રગટ થયા એમ જાણવું. એમ સર્વ પર્યાયની શુદ્ધતા કરવાથી
કેવલજ્ઞાન પ્રગટ થાય છે અને જેટલા રાગાદિ વિજ્ઞાવ પર્યાય નાશ
કર્યા તેટલા સ્થિરતારૂપ ચારિત્રના પણ પર્યાય પ્રગટ થાય અને
રાગાદિના પૂર્ણ પર્યાય નાશ કરવાથી પરમ સ્થિરતારૂપ હાયક ચા-
રિત્ર પ્રગટ થાય. એમ પુદ્ગલ દ્રવ્યના અનંત પર્યાયમાં પોતાપણું
માનવું અગર કાંઈનું કાંઈ નિર્ધાર, રુચિ, પ્રતિત કરવી તે મિથ્યા-
ત્વના પણ અનંત પર્યાય જાણવા તેમાંથી જેટલા પર્યાયનો નાશ
કરિયે તેટલા દર્શનના પર્યાય પ્રગટ થાય. મિથ્યાત્વના અનંત પૂર્ણ
પર્યાય નાશ કરવાથી દર્શનના અનંત પર્યાયના એકત્વ પિરુરૂપ કેવલ
દર્શન પ્રગટ થાય અને અનંત પરપર્યાય સગે રોકાણુ, ચલાયમાન
થણું આત્મવીર્ય, તે સમેટી સ્વગુણ પર્યાયમાં ફોરવવાથી અનંત પર્યા-
યવંત વીર્ય ગુણ નિરાવરણ (સ્વતત્ર) પ્રગટ થાય એમ ચારે ઘન-
ઘાતીકર્મ નાશ કરી અનંત ચતુષ્ટય જોગી થાઈ. પુદ્ગલના અનંત પર્યા-
યમાંથી અજ્ઞાનવશે કોઈ પર્યાયને પોતાના સ્વપનો અને જલ્લો જાણ્યો
તે પર્યાય ઊપર રાગ થાય અને કોઈ પર્યાય પોતાને અહિતકારી

જાણ્યો તો તેના ઝુપર દ્વેષ થાય તે જ્ઞાનાવરણ કહિયે. અને તે પર્યાયને ઇષ્ટાનિષ્ટ જાણવાથી જે ચપલતા આત્મશૃંગમાં થઈ તે ચારિત્ર ગુણની અસ્થિરતારુપ અશુદ્ધતા જાણવી. અને સ્વપર પર્યાયમાં કાંઈની કાંઈ શ્રદ્ધા, રૂચિ કરવી એવો અશુદ્ધ નિશ્ચય તે દર્શનગુણની મલિનતા જાણવી. તો વસ્તુ જેમ ઠે તેમ જાણવાથી અને જેમ ઠે તેમ નિર્ધાર કરવાથી અને જેમ ઠે તેમ આચરણ કરવાથી ત્રણે ગુણની અશુદ્ધતા મટે. અને એ ત્રણે ગુણની અશુદ્ધતા સંબંધે વપરાયેલું આત્મવીર્ય તે જેમ જેમ ત્રણે ગુણની અશુદ્ધતાના અંશ મટાકતા જઈએ તેમ તેમ વીર્યગુણ શુદ્ધ અને અચલ થાય એટલે ચારે ધનધાતીકર્મનો નાશ થાય. એમ પ્રમાદ ઠોરી જિન વચનામૃતનું પાન કરી અનંત ચતુષ્થય જોગી થવું.

(૬) સ્વગ્રાહકતાપદ—કોઈ દ્રવ્ય અન્ય દ્રવ્યના ગુણ પર્યાયરૂપ ગ્રાહ્યને ગ્રહણ કરી શકતો નથી. જેમ સોનાના પિત્તલ ગુરુત્વ આદિને સીસું ગ્રહણ કરી શકતું નથી માટે પરગ્રહણતા રૂપ મિથ્યા જાવ તજી સ્વગ્રાહ્ય ગ્રાહકત્વ અસ્તિત્વ જાણી પરગ્રાહ્ય ગ્રહણબુદ્ધિ તજી સ્વગ્રાહકત્વે સ્થિર, અચલ, અકંપ, સમાધિ જોગી થવું.

(૭) સ્વવ્યાપકતા પદ—કોઈ દ્રવ્યના વ્યાપ્યમાં કોઈ અન્ય દ્રવ્ય વ્યાપી શકતો નથી માટે પોતે અનંત ચેતના ચિન્હરૂપ સ્વવ્યાપ્ય વ્યાપકતા ન જૂલતાં પર પુદ્ગલ વર્ણાદિની વ્યાપકતા નાસ્તિત્વજાવે જાણી સ્વલક્ષણ અસ્તિત્વમાં સ્થિર થવું.

(૮) સ્વરક્ષકતા પદ—કોઈ દ્રવ્ય કોઈ અન્ય દ્રવ્યનો રક્ષક નથી, જેમ પુદ્ગલ દ્રવ્ય ગુણ પર્યાયને ચેતના રાખી શકતો નથી અને જ્ઞાન દર્શન સુખ વીર્યાદિકને પુદ્ગલ કે ધર્માસ્તિકાયાદિ અન્ય દ્રવ્ય રાખી શકતા નથી માટે અન્ય દ્રવ્યનું રક્ષોપ કરતાં સ્વરક્ષણતા ચૂકી પરરક્ષણતા માટે જૂગે પ્રયાસ કરવો એવો મિથ્યા જાવ

गेमी निःप्रयास निज रक्षकता अस्तित्व जावे जाणी स्थिर समाधि संतोष मांहे रहेवुं.

(९) स्वकार्यत्व पद—कोइ डव्यनुं कार्य कोइ अन्य डव्यमां नथी डव्यनुं कार्य डव्यना स्वडव्यादिकमां अस्तित्व ठे. परडव्यादिकमां स्वकार्यनुं नास्तित्व ठे. नास्ति ठतां तेमां कार्य मानवुं ते मिथ्याजाव वडे आत्मा स्वकार्य चूकी परडव्यमां कार्य मानतो अज्ञान मिथ्यात्व अने कपाये करिने चौदराज लोकमां जटकतो स्वकार्य सिद्धि करि शकतो नथी माटे स्वडव्यादिकमां कार्य मानी, जाणी, अनुजवी सदा स्वसंपदा जोगी थइ रहो.

(१०) स्वकारणता पद—शुद्ध नये स्वकार्यनी कारणता रुप ठती पर्यायरुप करणनी प्रवृत्ति स्वडव्यमांहे अस्तित्व जावे ठे ते माटे परडव्यमांहे करण कारणता जाणवा रुप मिथ्याजाव तजी सम्यक्सवरुप जाणी स्थिर थवु व्यवहारथकी विज्ञावीक काममां अने कर्मबंधमां फस्या पठी पातुं तुटवाने माटे परडव्य निमित्त कारण थइ शके ठे पण शुद्ध नयेतो कोइ डव्यनी कारणता कोइ अन्य डव्यमां नथी. विवक्षित कार्यना 'कारण वने अन्य कार्य थाय नहि अने अन्य कार्यना कारणवने विवक्षित कार्य थाय नहि. कारण ते स्वकार्य कारणणणे अस्तित्व. अन्य कार्य कारणणणे नास्तित्व कारण ते कार्य नहि, कार्यते कारण नहि कारणते कर्त्ता नहि, कर्त्ता ते कारण नहि अने कारण कार्य एक समये होय कारणपद-कर्त्ताने आधीन ठे माटे विपर्यास बुद्धि तजवी.

(११) स्वकारकतापद—शुद्ध नये स्वकार्य कारकता स्वडव्यमां अस्तित्व जावे ठे. निज कार्य कारकता परडव्यमां नास्तित्व जावे ठे माटे परडव्यमां स्वकार्य कारकता जाणवी ए मिथ्याजाव जाणी तजवो जेम आत्मसिद्धि रुपी कार्यनो कर्त्ता आत्मा ठे, कारण

ऊपादान ठती पर्याय ठे, ठती पर्यायनी प्रवृत्ति ते संप्रदान, परगुण पर्यायमां करणो न प्रवर्त्ताववां ते अप्रदान, कारक प्रवृत्ति करवानो आधार स्वप्रदेश अने स्वकाल आदि जाणवुं. माटे परमां निज कारक जाणी निज कार्य करीश एस मानवारूप खोटो भ्रम अने भ्रम तजी सम्यक् जावे स्थिर थाउं. विवक्षितकार्यनी कारकता अन्य कार्य कारकतामां नथी. जेम घट कार्यनी कारकता घट कार्य पणे अस्तित्व पण पटकार्य कारकता ते घटकार्य कारकता पणे नास्तित्व जाणी विपर्यासता तजवी.

(१७) प्रचुत्व पद—कोइ द्रव्यनी शक्ति कोइ द्रव्यमां नथी. प्रचुता एटले शक्ति. निज शक्तिनुं प्रचुत्व निज मांहे अस्तित्व जावे ठे. अन्य द्रव्यनुं प्रचुत्व स्वद्रव्य मांहे नास्तित्व जावे ठे. माटे परद्रव्य मांहे प्रचुत्वनुं अतिमान ठोमी निज प्रचुत्व मांहे आनंदित रहो.

(१३) ज्ञायकता पद—जीव पोतानी ज्ञायकता शक्तिए निज स्वरूपनो ज्ञाता द्रष्टा ठे. वली जे ज्ञेय पदार्थ परक्षेत्री द्रव्य ते पोतानी ज्ञायकता ज्ञेयाकारे परिणमे तेथी परज्ञेयनो पण ज्ञाता द्रष्टा कहिये, पण ज्ञान परक्षेत्रे जतुं नथी, ज्ञेय ते ज्ञान क्षेत्रे आवता नथी; अने निज द्रव्य परद्रव्य रूपे थतो नथी, स्वक्षेत्र परक्षेत्र रूपे थतुं नथी; स्वकाल परकाल रूपे न थाय, अने स्वज्ञाव परज्ञाव रूपे न थाय. निज द्रव्य क्षेत्रकालज्ञाव स्वद्रव्यादिके अस्तित्व, परद्रव्यादि रूपे नथी अने थाय पण नहि. तो तेने परद्रव्यादि रूपे जाणीए, मानीए, अनुज्ञवीए, के ममत्व करिये, ए सर्वे मिथ्या ज्ञाव जाणी तजवो.

(१४) अक्रियता पद—द्रव्य स्वस्वज्ञावे सदा अक्रिय ठे, अने पुद्गल द्रव्यने ममत्वे चेतना विज्ञावे सक्रिय ठे. माटे पुद्गल द्रव्यनुं ममत्व ते मिथ्या ज्ञाव जाणी. सदा अक्रिय स्वज्ञावे मग्न रहेवुं.

(१५) परिणामीकता पद—द्रव्य आप आपना गुण पर्यायनो परिणामी ठे. पुद्गल परिणतिना परिणामी थवुं ते मिथ्या जाव जाणवो पर परिणतिनी परिणामीकताना ममत्वथी निज परिणामीकता चूकी अनंत पर पुद्गल द्रव्य मांहे संस्पर्श करि सहजानंद परिणामीकताने चूके ठे माटे पर परिणतिना परिणाम रूप मिथ्या जाव ठोडी, ह्यायक दर्शन ज्ञान चरण रूप निज परिणामीकता जाणी, मानी, अनुचवी शाश्वता सुखमां आरामी थाओ.

(१६) जन्य जनकता पद—कोइ द्रव्य कोइना गुण पर्यायने ऊपजावे एवो नथी द्रव्य निज जनकपणे त्रिकाले अजेद ठे माटे परनु जन्यजनकपणु मिथ्या जाणी तजवुं. आ पुत्रादिकने में जनमाव्या, हुं जनक तुं, अथवा हुं जन्य, माता पिता जनक एवो मिथ्या जाव तजवो.

(१७) अगुरुलघुपद—सर्वे द्रव्य पोताना अनंतगुणे करि अने गुण गुणना अनंत पर्याये करि सर्वदा सत्य ठे ते समय समय गुण गुणना अनंत पर्यायनो पद गुण हानी वृद्धि पणे उत्पाद् व्यय दर समय थाय तेमां कोइ समये आवीरजावे पर्यायनी पदगुणी वृद्धि होय अने तीरो जावे हाणी होय कोइ समये आवीरजावे पर्यायनी पदगुणी हाणी होय अने तीरोजावे पद गुण वृद्धि होय. ए अगुरुलघु स्वजाव कहिये तेथी द्रव्य हलको अगर जारे थतो नथी तो हु सोटो हुं नानो अगर जारे हलकुं मानवुं ए मिथ्याजाव जाणी तजवु

(१८) अखंडता पद—जीव द्रव्य पोताना अनंत आवीरजाव अने तीरोजाव पर्याये प्रवर्ततो सत्ताए सदा अखंड ठे पर्याय आवीरजावे ऊपज्या तीरोजावे विणश्या, तीरोजावे ऊपज्या आवीरजावे विणश्या ते उत्पाद् व्यय अनित्य स्वजाव कहेवाय तो पण त्रिकाल

અર્થ છે. અને આવીરજાવ તીરોજાવે થવું અને સત્તાએ ધ્રુવ રહેવું એજ ઉત્પાદ વ્યય ધ્રુવરૂપ દ્રવ્યનું શાશ્વતું લક્ષણ છે. તો હું ઉપજ્યો; હું વિણશ્યો, મારું જાગ્યું, મારે આવ્યું, અથવા જશે આવશે એવા મિથ્યાજ્ઞાવે કરીને પોતાને કોઈ પમારુવો નહિ. નિજ નીધિ સહિત નિત્ય અને પર્યાય પ્રવૃત્તિથી અનિત્ય નિજાત્મ તત્ત્વ જાણી સદા સમ્યક્ પ્રકારે સ્થિર રહેવું.

(૧૯) આધારાધેય પદ—કોઈ દ્રવ્ય કોઈના ગુણ પર્યાયનો આધાર નથી. અને કોઈના ગુણ પર્યાય કોઈને આધારે નથી. માટે પરદ્રવ્યમાં આધારાધેય પણું માનવું તે મિથ્યાજ્ઞાવ છે એમ જાણી તજવો.

(૨૦) અચલપદ—દ્રવ્ય નિજ સ્વજ્ઞાવે ત્રિકાલ અચલ છે જેમ જીવ દ્રવ્ય ચેતના આદિ લક્ષણે અને પુદ્ગલ પૂરણગલનાદિ લક્ષણે સર્વે સમય અચલ છે. માટે પુદ્ગલના ચલ ઉપાધિ પર્યાયમાં મમત્વ કરી નિજ અચલ પરિણતિને ચૂકવું નહિ. પુદ્ગલની ચલ પરિણતિના મમત્વરૂપ મિથ્યાજ્ઞાવ તજવો.

(૨૧) સાધકતાપદ—જીવ વર્ણાદિ પરગુણ રહિત અને પરગુણ મમત્વવિના રાગાદિ રહિત અરૂપી, અતીંદ્રિય, કેવલ જ્ઞાનાનંદ-મય, અનંત વીર્યવંત, અવ્યાવાધમય, સિદ્ધ સમાન સ્વરૂપે અસ્તિત્વ છે. એમ પરમાત્મરૂપ જાણી તે ઉપયોગને ચલાયમાન ન કરવો સ્વરૂપે રાખવો તે સાધકતા કહિયે. અને વર્ણાદિરૂપે નથી માટે વર્ણાદિ રૂપે જાણવાનો મિથ્યાજ્ઞાવ તજી સ્વસ્વરૂપે રીંછી સહજાનંદ વિલાસી રહેવું.

(૨૨) બાધકતાપદ—જીવ પરદ્રવ્યમાંહે જ્યારે રક્ત થાય છે ત્યારે બાધકતા પરિણતિ આદરી કર્મવંધને કરે છે. માટે પરદ્રવ્યમાં રક્ત થવું તે મિથ્યાજ્ઞાવ છે એમ જાણી તજી સ્વસ્વરૂપે રીંછી સહજાનંદ વિલાસી રહેવું.

(૨૩) દેવપદ—કેવલ દર્શન જ્ઞાન સ્વજ્ઞાવમાં અચલ રમણ-

વંતે અનંત વીર્ય અવાધિત નિજ અસ્તિધર્મના યોગી તે દેવ કહિયે, તે દેવ દેવતત્ત્વે અસ્તિત્વ. ઇથી જે ઝલટા પુદ્ગલ પરિણતિમાંહે મગ્ન જડ ચલ જીવની ઈચ્છના યોગી તે માંહે દેવ પણાનો નાસ્તિત્વ જાવ જાણી દેવ પણાના મનન રૂપ મિથ્યાજાવ તજવો.

(૫૪) ગુરુપદ—ગુરુ નયે સિદ્ધ સમાન આત્મ સ્વરૂપના વતા. વનારા અને શુદ્ધાત્મ પ્રશસ્તપણે હેય ઋપાદેય મોક્ષમાર્ગના દર્શાવનારા, ધન, વિષય, માન, મમત્વના અર્થી નહિ, નિરપેક્ષ, સ્વપર સ્વરૂપના જાણ, કરુણાના જંડાર તે ગુરુ. ઇથી જે ઝલટા ગુરુ નયે સ્વપર સ્વરૂપના અજાણ; ધન, વિષય, માન, મમત્વના અજિહાવી, સંસાર સમુદ્રમાંહે ઢૂંચાવવાવાલા, પરપરિણતિમાં રીંજાવનાર તે ગુરુ નથી માટે તેને ગુરુપણે માનવા રૂપ મિથ્યાજાવ તજવો.

(૫૫) શાસ્ત્રપદ—શાસ્ત્ર કહીએ સમય જેથી આત્મા આત્મ ઋપયોગમાં સ્થિરતા પામે. ઇથી જે ઝલટું જે કુશાસ્ત્રવને આત્મા પુદ્ગલ પરિણતિના સર્વ અંશે અથવા એક અંશમાં પણ રીંજ પામે તે કુવચન જાણી શાસ્ત્રબુધ્ધિરૂપ મિથ્યાજાવ તજી સમય જિનપ્રણિત સિદ્ધાંતમાં મગ્ન થવું.

(૫૬) ધર્મપદ—ધર્મ તે વસ્તુનો સહજ ઋપયોગમય જ્ઞાનાનંદરૂપ અરૂપી સ્વજાવ આત્મ ક્ષેત્રથી અજિન્ય તેને ધર્મ કહીએ અનાદિ પુદ્ગલ ડ્રવ્યને મમત્વે થાણી જે વક્તા રાગાદિ પરિણામ અને પુદ્ગલ વર્ણાદિમાં ક્રિયા પ્રવૃત્તિ તે અધર્મ. તેને ધર્મ જાણવારૂપ મિથ્યાજાવ તજવો. પણ શુદ્ધાત્મ ધર્મ પ્રગટ કરવા અર્થે કારણપણે પુદ્ગલ ક્રિયા પ્રવૃત્તિ તે કારણ ધર્મ જાણવો. પુદ્ગલ ક્રિયા પ્રવૃત્તિ શુદ્ધાત્મજાવ પ્રશસ્તતાએ આદરવી અને અપ્રશસ્તતાએ હોય તે તજવી એમ હેય ઋપાદેયરૂપ ક્રિયા જાણવી વલી ગુણઠાણા સાફક પણ ક્રિયા હેય ઋપાદેય જાણવી. પણ શુદ્ધાત્મ રમણતો આત્માથી અને;

દપણે સદા ડપાદેય જાણવું. શુધ્ધાત્મ ધર્મ ડપદેશકનો, અગર શુ-
ધ્ધાત્મ ધર્મનો, અને શુધ્ધધર્મીનો વિનય, વૈયાવચ્ચ, વાંચના, પૃઢના,
પરિયટ્ટના, અનુપ્રેક્ષા (વાર જાવનાનું જાવવું), ધર્મકથા, ધર્મશુક્લાદિ
શુજ્ઞધ્યાન, અને ષડાવશ્યક પ્રવૃત્તિ શુધ્ધાત્મ ધર્મ પ્રગટ કરવા અર્થે
ડપાદાન સન્મુખ દેશ સંયમ અને સર્વ સંયમનો વ્યવહાર તે કારણ
ધર્મ જાણવો. ંથી ડલટું શ્હલોક અર્થે, પરલોક અર્થે, દેશ્વા દેશ્વી
અપમાન ટાલવા અને માન પામવા અર્થે, વિષ, ગરલ, અનુષ્ઠાન પ્રવૃ-
ત્તિમાં ધર્મ નથી ંમ જાણવું.

(૨૭) જીવપદ-દર્શન જ્ઞાન ડપયોગવંત અનંત ચેતના ચિ-
ન્હમય. ંથી જે વિપરિત અચેતન વર્ણ ગંધ રસ સ્પર્શ આકારાદિ
પરગુણ પર્યાયમાંહે જીવબુદ્ધિરૂપ મિથ્યાજ્ઞાવ તજવો. જીવ ચેતના
લક્ષણવંત અનાદિ નિત્ય ઢે. કોઈ અન્ય દ્રવ્યથી ડપજ્યો નથી
અનંત લક્ષણનો ંકત્વ પિંડ નિગોદથી માંમી સિદ્ધસુધી જ્ઞાન,
દર્શન, સુલ્હ, વીર્ય, કર્તા, જોક્તા, ગ્રાહકતા, વ્યાપકતાદિ લક્ષણે
પરયોગે અશુદ્ધ, નિરયોગે શુદ્ધ, પ્રત્યક્ષાદિ પ્રમાણે જાસતો સ્વગુણ
અસ્તિત્વપણે ઢે. (૧) જેમ સર્વ દ્રવ્ય અનાદિ નિત્ય ઢે તેમ જીવ
પણ અનાદિ નિત્ય ઢે. કેમકે જે પુદ્ગલ સ્થંધ પેરે વહુ પરમાણુથી
ડપજેલું હોય, જેમાં સંધિ હોય તે વિણસે પણ જીવિતો ંકત્વ
પિંડ ઢે તેને નિત્ય અવિનાશપણુંજ હોય; તથા આહારાદિ સંજ્ઞાઓ
અને ઘણા પ્રમાણો વડે પણ નિત્ય જાણવો. જો પુદ્ગલ પેઢે વહુ
પરમાણુમયી થયેલો હોય, તો ંકપણાનો અનુજવ કોણ કરે ઢે ?
માટે નિત્ય જાણવો. (૨) તે જીવ દ્રવ્ય પુદ્ગલ દ્રવ્યના મમત્વે
રહ્યો થકો કર્મનો કર્તા અને પરદ્રવ્યના મમત્વ વિના શુદ્ધ જ્ઞાના-
દિનો કર્તા. (૩) વિજ્ઞાવ વશે ડ્રમથી પરદ્રવ્યનો જોક્તા, અને
વિજ્ઞાવ તજી શુદ્ધ નયે શુદ્ધ સ્વરૂપને જાણવે, આદરવે શુદ્ધ સ્વજ્ઞાવનો

જોક્તા. (૪) 'પરજાવ તંજી શુદ્ધ સ્વરૂપ અનુજવી પરમાનંદ પ્રાપ્તિ કરી શકે છે, જેમ જેમ પ્રત્યક્ષપણે મિથ્યાત્વ અને કંપાય રૂપ અશુદ્ધ અધ્યવસાય જેટલા જેટલા અંશે તંજીએ તેટલા તેટલા અંશે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રની શુદ્ધતા, દૃઢતા પ્રગટ થતી જાય છે તો પૂર્ણ અન્યાસે ત્રિગુણરૂપ આત્મતા શુદ્ધ પ્રગટ કરી 'નિર્વાણ પદ પ્રાપ્તિ થાય એમાં શંકા નથી. (૫) નિર્વાણ પ્રાપ્તિ અર્થે શુદ્ધ સ્વરૂપનું જ્ઞાન અને દૃઢ પતિત અને દ્રવ્ય જાવ સંયમ એજ પરમાનંદ પ્રાપ્તિનો ઉપાય છે. એ માંહે વિપર્યાસતા અને શંકા કલાં વિતિગિચ્છાદિ દોષો હોય તે સદ્ગુરુ પાસે યથાસ્થિત સમજી પદ સ્થાનકેના જાવ યથાર્થ સમેજી સકલ વિપરિતતા રૂપ મિથ્યાજાવ તજવો.

(૨૬) અજીવ પદ—વર્ણાદિ પૂરણગલનમય પુદ્ગલ દ્રવ્ય, ચલન સહાયમય ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય, સ્થિરસહાયધાર અધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય, અને અવકાશ દાનરૂપ આકાશ દ્રવ્ય, એ અજીવ પદ જાણવું, અને કાલદ્રવ્યનું સ્વરૂપ ઉપચારથી છે અને એની ચર્ચા વિશેષ છે માટે અહિંથી લેણું નથી વીજા ગ્રથોથી જાણી લેવું. અને સ્વકાલ તો પંચાસ્તિકાયનો વર્તના પર્યાય અંતર્જુત અજિન્નપણે છે અને વ્યવહાર કાલ 'ગ્રહોની' ગતિથી આયુષ્યાદિ માન અર્થે જાણવો.

(૨૭) પુણ્ય પાપ પદ—દાન, દયાલુતા, શીલ સંતોષ, 'સરાગ સંયમોદિ' શુભજાવે તે પુણ્ય, એથી ઉલટું ચોરી, અંદયા, કુશીલ અંગર અંદારે પાપસ્થાનક તે પાપરૂપ જાણી તજવાં. 'હવે પાપનો અનંત પર્યાયમાંથી' એક પર્યાયને પણ પુણ્યરૂપ ન જાણવો એમ પુણ્ય પાપ માંહે જે વિપરિત બુદ્ધિરૂપ મિથ્યાજાવ હોય તે તંજી સમ્યક્ જાવે સ્થિર થવું.

(૩૦) આશ્રવ પદ—જીવ જ્યારે પુદ્ગલ દ્રવ્યમાં દૃષ્ટાનિદ્ર બુદ્ધિ કરી 'ક્રિયા રસમાં રેત્ત થાય' (૧)—તે વચ્ચે આત્મા પૂર્વ કર્મ

વર્ગણા સહિત જે આકાશ ક્ષેત્રમાં રહ્યો હોય તેજ ક્ષેત્રમાં રહેલી પુદ્ગલ વર્ગણા શુદ્ધાશુદ્ધરૂપે પ્રણમી, આવી, પૂર્વ વર્ગણા સાથે વંધાય છે; તેને આશ્રવ કહિયે. તો પુદ્ગલ દ્રવ્ય આપણને ગુણ અગર દોષ કાંઈ કરી શકે એવો નથી એમ જાણી પુદ્ગલમાં ઇષ્ટાનિષ્ટ બુદ્ધિરૂપ મિથ્યાજ્ઞાવ ન કરવો.

(૩૧) સંવર પદ—શુદ્ધ નયે આપણું સિદ્ધ સમાન શુદ્ધાત્મ સ્વરૂપ જાણી ત્યાંજ ઉપયોગ દ્રઢ કરવો તે સંવર. સંવર સંવરરૂપે અસ્તિત્વ અને પંચ અવતરૂપ, પંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયરૂપ, ચાર કષાયરૂપ, મન વચન કાયાની ચપલતારૂપ, અથવા પચ્ચીસ ક્રિયારૂપ કે કોઈ પણ વિજ્ઞાવની ક્રિયામાં સંવરનું નાસ્તિત્વ જાણી તે માંહે સંવર બુદ્ધિરૂપ મિથ્યાજ્ઞાવ તજવો.

(૩૨) નિર્જરા પદ—પૂર્વે વાંધેલા શુદ્ધાશુદ્ધ કર્મવડે મનોહ શબ્દાદિ પુદ્ગલ જોગની ઇચ્છા થાય છે. અને અમનોહ સ્પર્શ, શબ્દાદિ ઉપર દ્વેષ આવે છે. તો જ્ઞાન દર્શન ચરણાનંદમય નિજાત્મરૂપ અનુભવમાંહે તૃપ્તિવંત થવાથી પુદ્ગલ જોગ ઇચ્છા નિવર્તે એટલે રાગ દ્વેષરૂપી રસ નિર્જરે અને પુદ્ગલ કર્મદલ પણ કેટલેક દેશે સ્વરે તેને નિર્જરા કહીએ. તે નિર્જરા નિર્જરાજ્ઞાવે અસ્તિત્વ, અન્ય જ્ઞાવે નિર્જરા નથી. માટે નિર્જરામાં જે વિપર્યાસ બુદ્ધિ હોય તે તજવી.

(૩૩) બંધ પદ—પરદ્રવ્યસાથે રાગાદિ પરિણામે વંધાવું તે જ્ઞાવ બંધ. અને રાગાદિ શુદ્ધાશુદ્ધ જ્ઞાવે કર્મદલ આવી આત્મ પ્રદેશ સાથે ક્ષીરનીર પેરે એક ક્ષેત્રાવગાહે પુદ્ગલ વર્ગણાનું વંધાવું તે દ્રવ્ય બંધ. એ દ્રવ્ય બંધરૂપ જે કર્મ વર્ગણા તે નવા રાગાદિનું નિમિત્ત કારણ થાય છે અને નવી વર્ગણા ગ્રહવાને ઉપાદાન કારણ થાય છે. અને રાગાદિ જ્ઞાવ બંધ છે તે નવા રાગાદિ વંધનું ઉપાદાન કારણ છે અને નવી ગ્રહવાનું નિમિત્ત કારણ છે. એ બંધ પોતાના અનંત

પર્યાય વંધરૂપે અજ્ઞેદે વંધપણે એક છે. વધ વંધપણે અસ્તિત્વ, ઇથી ઝલટો શુદ્ધાત્મ અનુજવ ત્યાં વંધનું નાસ્તિત્વ પણું છે. માટે એમાંહે કાંઈ પણ વિપર્યાસ બુદ્ધિ હોય તે મિથ્યાજ્ઞાવ જાણી તજવી

(૩૪) મોક્ષ પદ—જીવે સંકલ પ્રદેશે પુદ્ગલ દ્રવ્યથી અને રાગાદિ જ્ઞાવથી અગર જ્ઞાનાવરણાદિ આઠ દ્રવ્ય કર્મથી અને રાગાદિ વિજ્ઞાવથી સર્વાંશે મૂકાવું તે મોક્ષ. આત્માના અનંત પર્યાયની સિદ્ધિરૂપ, વ્યક્તિરૂપ જે સ્વરૂપ તે મોક્ષ મોક્ષ મોક્ષરૂપે અસ્તિત્વ, ઇથી જે ઝલટો અનાત્મ પર્યાયનો સંગ, મમત્વ, કે પરિચય, સસર્ગાદિમાં મોક્ષનું નાસ્તિત્વ પણું છે માટે એ માંહે કાંઈ પણ વિપર્યાસ જ્ઞાવ હોય તે જાણી, તજી, સમ્યક્ જાવે સ્થિર થવું.

(૩૫) સમ પદ—આત્મા અનાદિ અશુદ્ધ સ્વજ્ઞાવરૂપ અવિદ્યા વડે પોતાનું શુદ્ધ સ્વરૂપ જેવું છે તેવું અણજાણતે જે પુદ્ગલમાં વ્યાપેલો તેને પોતાપણે જાણ્યું અને તે પુદ્ગલમાં થતા વિકારોને ટાલવા માટે જે અન્ય જીવ તથા જે પુદ્ગલને પ્રશસ્ત જાણે તે ઉપર રાગ અને જે જીવ અને પુદ્ગલો અપ્રશસ્ત જણાય તેના ઉપર દ્વેષ ઉપજે વલી પ્રશસ્ત જાણેલા જીવ તથા પુદ્ગલને કોઈ રોકે, હરફત કરે તે ઉપર દ્વેષ તેથી જ્ઞાનાવરણરૂપ વિપમ પણું થયું પટલે જ્ઞાન ગુણ મલીન અને ચલ થયો કોઈ પુદ્ગલ આત્માને હિત અથવા અહિત કરી શકે એવો નથી તે ઠતાં પરદ્રવ્યમાં શુદ્ધાશુદ્ધ સંકલ્પ્યો પણ જેવું પોતાનું શુદ્ધ અવાધિત નિજાત્મ સ્વરૂપ છે તેવું જાણેથી શુદ્ધાશુદ્ધ સંકલ્પ મટે, જ્ઞાનગુણ નિર્મલ અને શુદ્ધ થાય પુદ્ગલ દ્રવ્યના અનંત પર્યાય છે તેટલા રાગાદિ અશુદ્ધતાના પર્યાય જાણવા. અશુદ્ધતા મટવાથી જ્ઞાનના અનંત પર્યાય નિર્મલ અને સ્થિર થાય તે જ્ઞાનને સમપદ જાણવું. પરમાં પોતાપણાનો નિર્ધાર, શ્રદ્ધા, રુચી, પતિત તે મિથ્યાત્વ પટલે દર્શન ગુણની મલીનતા જાણવી.

જેટલા પુદ્ગલ દ્રવ્યના પર્યાય છે તેટલા મિથ્યાત્વના પર્યાય જાણવા. આત્મ ગુણ પર્યાયમાં આત્મપણાનો નિશ્ચય, શ્રદ્ધા, રુચી, પતિત થવાથી મિથ્યાત્વના અનંત પર્યાયનો નાશ થઈ દર્શન ગુણના અનંતા પર્યાય નિર્મલ સ્થિર સ્વજ્ઞાને પ્રગટે, પરદ્રવ્યના અનંત પર્યાયમાંથી એક પર્યાયની પણ પોતાપણે અથવા મારા સ્વપનો છે એવી શ્રદ્ધા, રુચી, પતિત હોય ત્યાં સુધી દર્શન ગુણની મલીનતા જાણવી. શરીરાદિ પરદ્રવ્યને પોતાપણે જાણવાથી તે પર શરીરરૂપ જે પુદ્ગલ તેને પ્રશસ્તપણે અન્ય પુદ્ગલો અને જીવાદિ સંબંધમાં જે વિષયાદિરૂપે આચરણ અગર અપ્રશસ્ત ટાલવા કષાયરૂપે આચરણ તે ચારિત્રગુણની મલીનતા તથા અસ્થિરતા જાણવી. તેના પણ પુદ્ગલાદિ અન્ય દ્રવ્યના પર્યાય જેટલા પર્યાય જાણવા. જ્યારે આત્મા શુદ્ધ નિજાત્મરૂપે પોતાપણે જાણે, દ્રઢ શ્રદ્ધા, રુચિ પતિત કરે અનુજ્ઞાને ત્યારે પરમ સ્થિરતા પામે એટલે પરાચરણના અનંત પર્યાય નાશ થઈ ચારિત્રના શુદ્ધ અને સ્થિર રમણરૂપે અનંત પર્યાય પ્રગટે. જ્યાંસુધી પુદ્ગલના એક પર્યાયનું આચરણ છે ત્યાંસુધી ચારિત્રની અશુદ્ધતા કહીએ. એ ત્રણે ગુણ અજ્ઞેદ પણે એક આત્મ સ્વજ્ઞાવ છે. તે સમપદ આત્મ સ્વજ્ઞાવે અસ્તિત્વ પર અનંત પર્યાયે નાસ્તિત્વ, સ્વ અનંત પર્યાયે અનેક સ્વ આત્મપણે એક, સ્વ અનંત પર્યાયના જ્ઞેદે જ્ઞેદ, બહુ જ્ઞેદપણે પણ અજ્ઞેદી, સ્વ દ્રવ્યથી ધ્રુવ સદા નિત્ય, સ્વ પર્યાયના ઉત્પાદ વ્યયે અનિત્ય, નવ નવા પર્યાયજન્મને જન્મ, સ્વસ્વરૂપે રહે માટે અજન્મ, સમજાવના અનંત પર્યાય શ્રુતજ્ઞાન ગમ્ય વચ્ચન ગોચર આવી શકે તેથી વક્તવ્ય, સમજાવના વક્તવ્ય પર્યાય કરતાં અનંત ગુણા પર્યાય વચ્ચન ગોચર આવે નહીં પણ કેવલ જ્ઞાનગમ્ય તેથી અવક્તવ્ય, નામથી સમજાવ, ક્ષેત્રથી અસંખ્યાત પ્રદેશ સ્થાપનારૂપ, દ્રવ્યથી અનંત સ્થિર ચેતના પિંડ, જ્ઞાવથી જ્ઞાન દર્શન સુખ વીર્ય રૂપ પરમાનંદમય. સમજાવના અંશો સમજાવમાં ઊતી જાણવા. નૈગમે પુદ્ગલાદિ પરદ્રવ્ય અંશ અહિંઆં

नयी, संग्रहे अनंत शुद्ध सत्तावंत, व्यवहारे समिति गुप्ति आदि सत्तावन अगर अनंत जेद, रूजुसूत्रे परिणामे परमानंदनुं कारण, शब्द, समञ्जिरूढ, अने एवंभूते परमानंद व्यक्तिरूप ते सम-
जाव जाणवो

(३६) क्षमापद—स्वपर आत्माना ज्ञानादिक अनंत पर्यायने शुजाशुज संकटपे करीने हणवा नहि, दुखववा नहि, बीजा पासे पण हणाववा अनुमोदवा नहि, समजावे राखवा अने स्वपर द्रव्य प्राणने विषयादि कारणे अगर अकारणे हणवा नहि, ते क्षमा. आत्म गुण रखोपाना अनंत पर्याय क्षमामां अजेद पणे अस्तित्व जाणवा आत्म गुण रखोपुं, मोहनिर्कर्मादि कर्म परिणामनुं रमण तजी शुद्ध स्वजा-
वमां स्थिर थवाथी थाय ठे

(३७) मार्दवपद—मृडुता परिणामे अरिहंत अने धर्माचार्यादि गुणीनो अने ज्ञानादिक गुणनो तथा ज्ञानादिक गुणनां कारणोनो विनय, बहुमान, आदर, सन्मान अने कोइ जीवु पण अपमान नहि अने आठ प्रकारना मदनो त्याग ते मृडुता गुण कहिये.

(३८) आर्यवपद—चित्तमांथी कुटिलता परिणाम तजी जीवोना सुख पर्याय अनंतमांथी एक पर्यायने पण ठगवो नहि ते आर्यवपद.

(३९) मुक्तिपद—पुद्गलना अनंत पर्यायमांथी एक पण पर्यायनी ग्रहण संग्रहनी इष्टा, मूर्ता, कामना, मनोरथ, तृष्णा, अजिलाप नहि ते मुक्तिपद

(४०) तपपद—दर्शन ज्ञान चारित्रना अनंत पर्यायमां तृप्ति, मग्नता वने पुद्गलना अनंत पर्यायमांथी एक पण पर्यायने जोग-
ववानी इष्टा, कामना, मनोरथ न करवो ते पूर्ण तप पद

(४१) संयमपद—आत्म गुणना अनंत पर्यायने उपयोगमां

संजाली राखवा. उपयोग विषय, कषाय हिंसादि अवतरूप अने परजावनी क्रियामां मन वचन कायाए करीने जवादेवो नहि एटले द्रव्य जाव हिंसामां उपयोग न जवा देवो, स्वस्वरूपे स्थिर राखवो ते संयमपद.

(४२) सत्य पद—निजात्म द्रव्य गुण पर्यायने पोतापणे जाणवुं, मानवुं, अनुज्ञवुं अने प्ररूपवुं ते सत्य. एथी उलटुं पर द्रव्य गुण पर्यायने पोतापणे जाणवुं, मानवुं, अनुज्ञवुं ते असत्य.

(४३) शौच पद—निजात्म गुण पर्यायने राग, अज्ञान, मिथ्यात्व रूपे मलिन न थवा देतां स्वस्वरूपे निर्मल राखवो अगर पूर्वे मलिन थएला ज्ञान दर्शन चरण गुण ते जेदज्ञान रूप स्वपर विवेके संवर जले निर्मल करवा ते शौचपद.

(४४) आकिंचन पद—कंचन, मणि, माणिक, तृण तुप परमाणु मात्रनो संग्रह न करवो ते आकिंचनपद.

(४५) ब्रह्मचर्यपद—शुरू सिद्ध समान शुद्धात्म ब्रह्ममां निज परिणतिनुं रमण, अने अद्वार हजार जेदे अगर अनंत जेदे अब्रह्म टालवुं ते ब्रह्मचर्य पद. ए द्वांत्यादि दशे स्वस्वरूपे अस्ति परस्वरूपे नास्ति, माटे दशेनुं स्वरूप यथार्थ जाणवुं अने रूची, पतित, ते सम्यक्तत्व. एथी जे विपर्यास बुद्धि ते मिथ्यात्व.

(४६) निर्जयपद—पोताना ज्ञानादिक अनंत पर्यायमांथी अगर आत्म अंगमांथी कोइपण प्रदेश के शक्तिरूपी धननो वियोग थवानो नथी. आत्मा पोतानी ज्ञान दर्शन स्वजाविक चाल ठोकी पुद्गल मांहे गमन करे नहि. अने पुद्गल चाल आदरे नहि तो परलोक कोण जाय ? पोताना ज्ञान दर्शन चरण सुख वीर्य प्राणे करी सदा जीवतो अबाधित ठे, कोइ समये विनाश पामतो नथी, रोगादिक पुद्गलमांहे होय ठे. पण पुद्गलथी न्यारुं पोतानुं स्वरूप शुरू

जाणुंके त्यां रोगादिकनो अंश मात्र प्रवेश थाय तेम नथी. कोइ डव्यना गुण पर्याय कोइ राखी शकतो नथी डव्यना गुणो डव्यथी समवाय संबंधे शाश्वत होय ठे एटले मोरे कोइ रक्कनी जरूर नथी मारुं ज्ञानादिक धन, शक्ति, रिद्धि मारा आत्म अंगथी अज्ञेद, अतूट, अखंरु ठे. चोरादि मारा उता खजानाने जाणी अने लेइ लुंटी बगामी शकता नथी डव्यना शाश्वत स्वज्ञावमांहे अणचित्यु कांइपण थवानुं नथी ज्ञानादिकना पर्याय अनंतकाल ज्ञानादिक स्वज्ञावे उत्पाद् व्यय ध्रुवरूप परिणामिकपणे परिणम्या करशे, कांइ अगुप्त थवानुं नथी हुं निर्जय, निशंक, निराकुल, स्वतंत्र, स्वयसिद्ध अनंत मोकलाशमय सत्ता स्थलमां सदा आनदित विराजुं तु एम जाणी निर्जय रहेवुं एमांहे कांइ विपर्यास जाव जासे ते सद्गुरु सगे सद्बोध आदरी विपर्यासता तजवी

(४७) प्रमेयपद-लोकाकाशमां जेटला जीव डव्य ठे तेथी एक वधे पण नहि अने घटे पण नहि दरेक जीवमां अनंता ज्ञानादिक गुण ठे ते गुणोमांथी एक गुण घटे के वधे नहि एक गुण स्वजाति अन्य गुण रूपे न थाय विजाति अन्य गुण रूपे पण न थाय गुण गुणना अनंता पर्याय ठे, तेमांथी एक पर्याय वधे के घटे नहि कोइ पर्याय स्वजाति अन्य पर्यायरूपे न थाय, विजाति अन्य पर्याय रूपे न थाय. वली पुद्गल डव्य परमाणुरूपे अनंता ठे, द्वीप्रदेशी, त्रीप्रदेशी, संख्यात प्रदेशी, असंख्यात प्रदेशी, अनंत प्रदेशी खंध अनता ठे ते खंधरूपे वधे, परमाणु रूपे घटे, परमाणु रूपे वधे खंध रूपे घटे पण परमाणु डव्य अनंतामांथी एक पण घटे नहि. नवो एक पण उपजे नहि परमाणुमांहे अनंत गुण ठे तेमांहेथी एकपण गुणनी सत्ता घटे के वधे नहि अने पर्याय गुण गुणना अनंता ठे तेमांहेथी एक पर्याय वधे के घटे नहि एक पर्याय स्व अन्य अनंत पर्याय रूपे न थाय, पर अनंत पर्यायरूपे न थाय; आप आपणी मर्यादाने ठोके नहि. वली

ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાયની પોતાના દ્રવ્ય ગુણ પર્યાયની જે મર્યાદા છે તેમાંહેથી ઘટે કે વધે નહિ. અન્ય રૂપે થાય નહિ. અલોકાકાશમાં આકાશનાં અનંત પ્રદેશ છે. પ્રદેશે પ્રદેશે અનંતા પર્યાય છે તે પ્રદેશ અને પર્યાય ઘટે વધે નહિ. અન્ય રૂપે થાય નહિ. ત્રિકાલે પોતાની મર્યાદા ચૂકે નહિ. એમાંહે જે વિપરિત જાણે તે સદ્ગુરુ સમીપે સમજી સૂદ્ધ મિથ્યાજ્ઞાવને દૂર કરવો.

(૪૬) પ્રમાણ પદ-કેવલજ્ઞાન તે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ છે. અને અવધિ, મનઃપર્યવજ્ઞાન તે દેશ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ છે. અને મતિ, શ્રુતજ્ઞાન પરોક્ષ પ્રમાણ છે. તેમાંહે શ્રુતજ્ઞાનરૂપ કાંઈ પ્રમાણ લેવાઈ ઠીક. પુદ્ગલના વર્ણાદિ પર્યાયમાંથી એક પર્યાયને જાણી તેના વર્ણ ગંધ રસ સ્પર્શાદિ અનંત પર્યાયની ઠતીનું પ્રમાણ કરીએ. વર્ણાદિ ઠતી પર્યાયને જાણી અનંત ગુણની ઠતીનું પ્રમાણ કરીએ. અનંત ગુણની ઠતીના પ્રમાણથી પુદ્ગલ દ્રવ્યનું પ્રમાણ કરીએ. પુદ્ગલ દ્રવ્યથી પુદ્ગલ ગુણનું પ્રમાણ કરીએ. પુદ્ગલ ગુણથી પુદ્ગલ પર્યાયનું પ્રમાણ કરીએ. જીવ દ્રવ્યથી જીવ ગુણનું પ્રમાણ કરીએ. જીવ ગુણથી જીવ દ્રવ્યનું પ્રમાણ કરીએ. જીવનો એક ગુણ હોય ત્યાં જીવના વધુ ગુણ હોય એમ પ્રમાણ કરીએ. જીવના ગુણથી જીવના પર્યાયનું પ્રમાણ કરીએ. જીવના એક પર્યાયથી વધુ પર્યાયનું પ્રમાણ કરીએ. જીવ દ્રવ્યથી જીવ ક્ષેત્રનું પ્રમાણ કરીએ. જીવના ક્ષેત્રથી જીવના સ્વકાલનું પ્રમાણ કરીએ. જીવના સ્વકાલથી જીવના સ્વજ્ઞાવનું પ્રમાણ કરીએ. જીવના સ્વજ્ઞાવથી ઝલટા જે વિપરિત તે પરજ્ઞાવનું પ્રમાણ કરીએ. ઝત્પાદથી વ્યયનું પ્રમાણ કરીએ. વ્યયથી ઝત્પાદનું પ્રમાણ કરીએ. ઝત્પાદ વ્યયથી ધ્રુવનું પ્રમાણ કરીએ. પ્રમેયથી જ પ્રમાણ થાય છે. ઝત્પાદ વ્યયથી અગુરુલઘુત્વનું પ્રમાણ કરીએ. ઝત્પાદ વ્યયથી દ્રવ્યત્વનું પ્રમાણ કરીએ. દ્રવ્યત્વથી સત્ત્વનું પ્રમાણ કરીએ. અને સત્ત્વથી વસ્તુત્વનું પ્રમાણ કરીએ. વસ્તુત્વથી અસ્તિત્વનું પ્રમાણ કરીએ. સામાન્યથી વિશેષનું પ્રમાણ કરીએ. વિશે-

प्रथी सामान्यनु प्रमाण करीए. नयथी जावनुं प्रमाण करीए. निक्षेप न्यासथी स्वपर चित्र वस्तुनु प्रमाण करीए नाम निक्षेपेथी स्थाप-
नानुं प्रमाण करीए, स्थापना ए स्वक्षेत्र ठे एम जाणवुं स्थापनाथी
द्रव्यनुं प्रमाण करीए नामथी जावनुं प्रमाण करीए जावथी नामनुं
प्रमाण करीए द्रव्यथी जावनुं प्रमाण करीए

उक्तंच ॥ एक गुण पमाणे बहु गुण पमाणे, गुण पमाणे
पञ्जय पमाणे, एक पञ्जय पमाणे बहु पञ्जय पमाणे, बहु
पञ्जय पमाणे गुण पमाणे, गुण पमाणे द्व पमाणे, द्व
पमाणे खेत्त पमाणे, खेत्त पमाणे काल पमाणे, काल पमाणे
जाव पमाणे, जाव पमाणे काल पमाणे, काल पमाणे खेत्त
पमाणे, खेत्त पमाणे द्व पमाणे, कत्ता पमाणे कज्ज पमाणे,
कत्ता पमाणे क्रिया पमाणे, क्रिया पमाणे कत्ता पमाणे, क्रिया
पमाणे कज्ज पमाणे, कज्ज पमाणे क्रिया पमाणे.

एम प्रमाणना अनंत जेद जाणी स्वपर द्रव्यादिक चित्र जाणी
परद्रव्यनुं समत्व तजी मारा खपना नथी मने गुण दोष करी शके
एवा नथी एम परद्रव्यने चित्र जाणी परथो ऊदासिन्न वृत्ति करी
निज शुरू स्वजावमांहे स्थिर थवुं वली सुगुण पुरुषोष्ट थोमेथी
बधारे समजी लेवुं अगर सिद्धांतमांथी सदगुरु मुखे समजी लेवुं
अप्रमाण कोइ जाव वने नहि माटे विपरित बुद्धि टाली वस्तुनु
सम्यक् प्रकारे स्वरूप जाणी मिथ्या वासना तजवी.

(४९) सहज निःप्रयासपद—आत्मा कोइ अन्य द्रव्यथी
अएलो नथी तेम पुद्गल परमाणु, धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय,
अने आकाश ए पंचास्तिकाय द्रव्य कोइ अन्य द्रव्यथी अएला नथी
माटे आपणे सहज शाश्वत स्वसत्तावंत अनादि नित्य छीए झां-

नादि गुणना पर्याय सहज विना प्रयासे अन्य द्रव्यना कारण विना स्वतंत्र वर्त्ते ठे तेथी कोइ अन्य द्रव्यनी आशा के कांइ पण प्रयासनी जरूर नथी. अनादि अशुद्ध स्वज्ञाव वने परद्रव्यमां ममत्व कर्तुं के ए मारुं, हुं एहनो, हुं एह, ए हुं, ए मने, ए मारानी, ए मारामां, ए मारावास्ते, एम अनेक प्रकारे ममत्व कर्तुं ते ममत्व टालवा सद्गुरुनो विनय, वैयावच्च, बहु सन्मान करी शुद्ध नये निज स्वरूप शुद्ध जाणी, सहृदी, आदरी, अनुज्ञव आस्वाद लेश सकल क्लेश निवारी सहज स्वज्ञावरूप परमानंदमय निःप्रयास प्राप्ति करीए. अनादि अशुद्ध स्वज्ञाव ते पण आत्मानो ठे के स्वरूपथकी बाहेर देखवुं. अने गर्जित अनादि शुद्ध स्वज्ञाव पण आत्मां ठे के जे वडे पोतानी शुद्ध सत्ताने देखवुं. ज्यांसुधी बाहेर देखवानो अने परकर्तृत्व स्वज्ञाव ठे त्यांसुधी परकर्तृत्व पणुं करे. पोतामांहे स्वतंत्र कर्त्तापणुं ठे. माटे शुद्ध स्वज्ञावने जाण्या पठी अशुद्ध स्वज्ञाव न आदरतां सहज परमानंद जोगी थाय.

(५०) सुकालपद—आत्मां ज्ञानादिक अनंत गुणनी सत्ता अनादिथी ठती ठेज्यारे परमगुरुना वचनरूप ज्ञानघन वृष्टि थाय त्यारे सम्यक् स्वरूप अंकुर जल्लसी ज्ञाननी शाखा प्रशाखारूप स्वज्ञावाचरण वृद्ध फेली केवल ज्ञानादिक पुष्पे प्रफुल्लित थइ परमानंद फल प्राप्तिरूप सुकाल थाय. पण ज्ञानघन वृष्टिमांहेथी संवरूप नीर स्वक्षेत्रे वाली लेशए एटले पठी मोक्ष फलनी प्राप्ति पामी सादि अनंत कालसुधी सदा सुकाल रहे.

(५१) सुमित्रपद—सुमित्र एटले निर्वाण मार्गरूप साचा सुखेसां प्रेरवावालो हित उपदेशक जाणवो. ते अरिहंत आचार्यादिक स्वपर स्वरूपना जाण, पर अनंत पर्यायमांथी जेनी ममत्व बुद्धि गइ ठे, ज्ञाषा वर्गणाना उदय वशे, धन, मान, ममत्व अने विषयादि कारण विना परमकरुणा जरेला हृदये जिनवचनना प्रेर्या थका जिवीजीवोने

મોક્ષમાર્ગમાં પ્રેરે છે અજ્ઞાન, મિથ્યાત્વ, કપાય અને જન્મ, જરા, મરણાદિ વ્યાધિથી વચાવનારા, ઉત્સૂત્રને હલાહલ વિષ સમાન જાણે છે, જેને વાહ્ય ક્રિયાનો હૃથ પક્ષપાત વિષવાદ નથી, તેનાં વચન વહુ સન્માને વાહ્ય અંતર વિનયે કરી આદરવાં. અનંત કાલથી શુદ્ધાત્મ જાવમાં પ્રેરવાવાલો નહિ મલવાથી સિદ્ધ સમાનઆત્માની દૂર્દશા થઈ છે, માંસ વીર્યાદિ અને વૈક્રિયાદિ પુદ્ગલો જગત્ જીવની ઇંઠને પોતાપણે માની અનંત વેદના સહે છે ધન્ય ! તે વેલાને અને ધન્ય ! તે ધનીને, ધન્ય ! તે નગરીને કે આપણને પ્રેરકનો અવસર મલ્યો પ્રેરક મલવાથી મોહ અને મિથ્યાત્વનો અજ્ઞાન અને અંતરાયનો કાય થાય પ્રેરકરૂપી સુમિત્ર પોતાનાં વચન માનનારને વૈમાનિકાદિ સુગતિ કરાવે છે. સિદ્ધિ પદનો દાતાર થાય છે. સંસારમાં સ્ત્રી પુરુષાદિ કુટુબ પોતાના વિષયને અર્થે જેને મિત્ર જાણે છે, તેને કપાય, મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન, અને નરક તિર્યંચાદિ દુર્ગતિમાં પ્રેરે છે. જૂઓ જૂઓ આશ્ચર્યની વાત છે ! કે અમૃત સમાન સદ્ગુરુના વચનમાંતો આદર થતો નથી તેથી અનંતગુણો પુરુષ, સ્ત્રી, પુત્રાદિકમાં આદર થાય છે. લૌકિક-રીતમાં અને સન્માનમાં પણ વહુ આદર થાય છે. જૂઓ જૂઓ મોહનું મહાત્મ્ય ! કે દુઃખ ત્રાસદાઈ કુસંગતમાં આદર કરાવે છે અને સદ્ગુરુના વચનમાં આદર થવા દેતો નથી માટે સુગુણ પુરુષોષ ચેતી પ્રમાદ ઠોમી સદ્ગુરુ વચનમાં પરમ આદર કરવો. જે સદ્ગુરુના વચનનો પરમ આદર કરે તેને વાહ્ય અજ્યંતર રિદ્ધિ સિદ્ધિ નવનિધિ ને પરમાનંદની પ્રાપ્તિ પોતાના હાથમાં છે જેના ચિત્તમાં ગુરુનું અપમાન છે તેને સુલ અને મુક્તિ, સુગતિ દૂરે છે જે પુદ્ગલ જાવમાં પ્રેરે, પોતાના વિષયાદિના અર્થી હોય તેમાં સુમિત્ર પણાનો નાસ્તિત્વ જાવ જાણવો પ્રેરક પ્રેરકપણાના અનંત પર્યાયે સુમિત્રપણે અસ્તિત્વ જાણવો વિપર્યાસ શ્રદ્ધા, રુચિ તજવી સદા સુમિત્ર સંગે રહી પરમ કલ્યાણકારી દશાનો ઉમેદ કરવો.

(५९) परमानन्दपद—ज्ञायकता शक्तिनो अनंत ज्ञानानंद, अनंत दर्शनानंद, दर्शन ज्ञानमय उज्ज्वल निज रम्य स्वरूपमां अनंत चरणानंद, दर्शन ज्ञानादि अनंत गुणमांहे निज वीर्य स्फुरे ते वीर्यानंद, निजात्मं अंग निज अनंत रिद्धि सहित अबाधित रहे ते अव्याबाधानंद, स्वज्ञावदानानंद, स्वज्ञावलाज्ञानंद, अनंत स्वपर्याय ज्ञोगानंद, अनंत स्वगुण उपज्ञोगानंद, स्वतंत्रानंद, अकृत्रिम सहज स्वरूपानंद, आत्म स्वक्षेत्रमांहे अन्य द्रव्यादिक आवी शके नहि अनंत लोकालोक ज्ञायकतानो अवकाश तथा स्वपर द्रव्य ज्ञायकताना अनंत पर्याय त्रिकालवर्तीना समकाले एक समयमां चांसे ते परम मोकलाशानंद, निज गुण अचल रहे ते अचल निःकंपानंद, स्व स्वरूपे सदा निर्मल रहे ते निर्मलानंद, कोइ अन्य द्रव्यनो जय नहि ते निर्जेयानंद, कोइ कार्यमाटे आकुलता नहि ते निराकुलतानंद, स्वसंपदामांहेथी अंश मात्र पण विणसे नहि ते अशोकानंद, स्वसंपदा अक्षय रहे ते अक्षय अमरानंद, रोगादिक आवे नहि ते अजरानंद, प्रदेश के गुण घसाय नही शक्ति हीण न थाय ते अखेदानंद, अंग अथवा गुण जेदाय नहि समवाय पणे रहे ते अजेदानंद, लेश्यादि पुद्गल लेश लागे नहि तेथी अलेश्यानंद, कोइ गुण स्वपर अन्य गुणथी जले नहि जमादि थाय नहि खुटे नहि ते निर्द्धानंद, कोइ कारणे कोइ समये विकल्प आवे नहि ते निर्विकल्पानंद, कोइ वाते कलंक आवे नहि ते अकलंकानंद, पोताना ज्ञानादिक धन रक्षणार्थे अन्य कोइ रक्षकनी जरूर नथी पोते पण रक्षा कर्या विना सहेजे स्वधन अतूट अखंड रहे ते स्वरक्षणानंद, सकल कर्म शत्रुने जीती जय वर्या कोइ अन्य पोताने जीती शके नहि ते अजितानंद, आत्म स्थान अन्य द्रष्टी गोचर नहि एवा अगोचर स्थाननो अगोचरानंद, आत्मीक अनंत रिद्धि आत्म प्रदेशथी अन्वय समवाय ते अन्वयानंद, कोइ कार्य माटे यत्न प्रयत्न करवुं

પને નહિ તે અચ્છાનંદ અથવા અપ્રયાસાનંદ, પારકી આશા કરવી પને નહિ, તે નિરપેક્ષાનંદ, સંસારી આનંદ ઝપચારથી ઠે રોગાદિના ઝપચારને આનંદ મનાય ઠે પણ આત્મિક આનંદ નિરુપચરિત ઠે જ્ઞાનાદિ રિધિ વાપરતાં જોગવતાં વિણસે નહિ છુટે નહિ તે અવ્ય-
યાનંદ, આત્મિક આનંદ તે નિકંટક એકલો આનંદ, સંસારી જો-
ગમાં રોગાદિકનો જય ઠે તે અહિં નહિ તે એકાંતિક આનંદ, આ-
ત્મિક આનંદનો અત આવે નહિ માટે અત્યંતિકાનંદ, એ શિવાય
અનંત ગુણનો આનંદ ઠે તે જિજ્ઞ ગુણના એક સમય અનંતાનંદને
પરમાનંદ કહીએ એમ આનંદના અનંત પર્યાય સ્વસ્વરૂપે અસ્તિ જા-
ણવા અનંત આનંદ એક રૂપે અજેદ એમ સકલ સ્યાદ્વાદ વિધિએ
અનંત આનંદ જાણી આદરી સ્વતંત્ર પરમાનંદ જોગી થાઉં.

આ વાવન પદમાં જે જે જાવ લખ્યા ઠે તે અન્યોઅન્ય દરેકના
એક એકમાં વિચારી આત્મજાવ આત્મામાં સમાવી પરજાવ પરમાં
સમાવી ચિત્તમાં તત્ત્વ વિચારરૂપી કસરત કરવી તેથી લબ્ધીવીર્ય
પ્રગટ થશે પ્રથમ નિશ્ચય સમકિત નિર્મલ કરી મિથ્યાત્વ મોહનિ-
યના દલને ક્ષય કરી ક્ષાયક સમકિત પામશે માટે રાત્રિ દિન બે બે
ઘડી ધન કુટુંબ માન અપમાન સંવધે રોકાયલું ચિત્ત પાતું વાલી એક
ઠામે સ્થિર કરી હમેશ તત્ત્વ વિચાર કરવો પુરુષાકાર પરાક્રમ ફો-
રવી ક્ષાયક સમકિતની સિધ્ધિ કરવી પઠી ધનઘાતીકર્મનો નાશ
સહેજે થશે માટે ઝયમ કરવો ઝયમ એજ લક્ષીનું મૂલ ઠે. આમાં
જે જે જાવો યથાર્થ સમજવામાં ન આવે અગર વિશેષ ન સમજાય તે
સદ્ગુરુ સમીપે સમજી મોહાદિકનો જય કરવો.

॥ દોહા ॥

વાવન જિનઘર સ્થાપીએ, દેવ એક અરિહંત ।

તેમ વાવન પદથી લહો, શુદ્ધ સ્વજાવ અનંત ॥ ૧ ॥

बावन जिन घर संघमां, मूल नायक जिम एक ।	
बावन पदर्थी तिम लहो, परमात्म सुविवेक	॥ २ ॥
सन्निपात असंखनुं, बावन अक्षर मूल ।	
बावन पद विज्ञानघन, सहेजातम अनुकुल	॥ ३ ॥
जे ऊज्ज्वल ऊद्यम करे, पावे सुख जरपुर ।	
शिव संपत्ति ते पामशे, प्रगटी ज्ञान अंकुर	॥ ४ ॥
गांधी दलसुख तत्त्वनो, रुचिधर निर्मल चित्त ।	
कस्तुरां आनंद बहु, जाणी निज पर हित	॥ ५ ॥
ए वेहुना आग्रह थकी, पद बावन अधिकार ।	
बावना चंदन रसथकी, शांती अनंत अपार	॥ ६ ॥
संवत उंगणी वासठे, कृष्ण दशम गुरुवार ।	
वैशाखे दोहद रच्यो, तत्त्व सुधा सुविचार	॥ ७ ॥
मनसुख सुखकर वाणि जिन, सेवो थइ सावधान ।	
आत्म गुण सिद्धि लहो, पामो पद निर्वाण	॥ ८ ॥

॥ श्री रस्तु संपूर्ण ॥

પ્રસ્તાવના.

જિન વચન સમય સિદ્ધાંત સમુદ્ધ ડુર્ગમ અથાહ ઠે હું તનુમતી તેનો પાર પામી શક્યો નથી પણ જે જે વચનો મારી સમજમાં આત્મ હિતકારી મુખ્ય પણે જણાયાં તે પ્રવચન જાતિએ પ્રેયો કાંઈક લલ્લ-વાની હમેદ થઈ તેથી લલ્લું ઠે પણ સદ્જાનંદ સુખ અજિલાપી જીવોએ પૂર્વાચાર્યના મહાન્ ગ્રંથોના પ્રમાણમાં જે વચન હોય તે અંગિકાર કરી શુદ્ધ માર્ગે વર્તવું.

આ ગ્રંથમાં પરમાત્મ જાવની શુદ્ધતા આદરવી અને સ્વસ્વરૂપ અણજાણતાં પરસંગે થયેલી અશુદ્ધતા તજવાનો અધિકાર ઠે.

જે જીવ સંસાર તાપથી જયજીત થઈ મોક્ષ અજિલાપી થાય તે આનો અધિકારી ઠે.

પરમ પુરુષના રચેલા અનેક ગ્રંથો ઠે પણ લાલજીવોને સહેજે સમજવા માટે ટુંકામાં આ વિષય લલ્લેલો ઠે.

પરમ પુરુષોના રચેલા ગ્રંથોમાં સાર સમજી આ લલ્લાણ કર્યું ઠે માટે જે જીવ, ગુરુગમ સદ્ગીત ધારશે આદરશે તે સદ્જ સમાધિ પામશે.

॥ श्री ॥

ॐ श्री वीतरागायनमः

॥ आत्मबोध पत्रिका ॥

॥ मालिनी वृत्तम् ॥

अतिशय अति मोटे, सर्व आपत्ति नाशे;
वचन अतिशयेथी, सर्वने अर्थ जासे;
सकल जरम जागे, ज्ञान सिद्धि स्वजावे;
पूजनिय पद पामे, पूज्य पूजा प्रजावे.
परम गुरु मुनींछे, दिव्य वाणी उचारी;
सुणि गणधर देवे, द्वादशांगे प्रसारी;
सकल डुरित हारी, सर्व कल्याणकारी;
कुमति सकल कापी, शांति दे निर्विकारी.

ठप्पय ठंद.

महावीर जिनराज, अनंत चतुष्टय धारी;
नयनिक्षेप प्रमाण, सीय पद युत अविकारी;
शुरू प्ररुप्या अर्थ, ज्ञान संयमना कारण;
स्वचित जेहथी थाय, कर्म अरि अष्ट निवारण;
लाज तेनो लही विनित जन, निज जावे जे थिर रहे;
लहि लब्धि पंच निज शिवपुरे, सादि अनंते सुख लहे.

॥ श्री दोहरा ॥

स्वस्ति श्री आत्म धरम, मृगमद लहो सुवास;

सहज स्वतंत्र समाधियुत, पामो लील विलास.

(१)

चिदानंद आनंदधन, शुरूनये निजरूप;

लही शाश्वत सुख अनुभवो, अखय अनंत अनुप.

(२)

चतुर चेतना चूक मां, शुद्ध नये निज रूप,
चेतनता विण और सब, ठांगो अन्य विरूप. (३)

करम करम फल तजी रहो, सहज चेतना लीन;
तुरिय अवस्था पामीने, रिद्धि लही निज पीन. (४)

मनथिर करी शुद्धात्ममें, नरजव सफल करत.
शुद्ध सार जिन वचननो, खुरो लहो शिवपंथ. (५)

स्वस्तिश्री मानवपुरी महाशुचस्थाने जीवाजी चेतना चिरंजीव,
योग्यश्री सद्भाव वसतपुरीथी ली. मनसुखलाल, हुं चाहुं तुं के
सकल तीर्थकरोना अपायापगमना अतिशय पसाये ताहारा सकल
विघ्न दूर थाओ. तेओना वचनातिशय पसाये द्वादशांगना जावने
जाण था. तेओना ज्ञानातिशय पसाये आपणा सकल संशय मटो.
तेओना पूजातिशय पसाये तु पोताना अविचल पूज्यपदने पाम.
तेओनी तारक परिणतिनी कर्ण ताहारा सर्व प्रदेशे अने साते
धातुए परिणमो; ते साथे मारी पण तने एमज आशिष ठे. तु पो-
ताना चैतन्य लक्षणे अस्तिपणाने, नित्यपणाने, शुद्धाशुद्धपणाने, शु-
द्धाशुद्ध ज्ञोक्तापणाने, अनंत आनंदमय परमपदनी प्राप्तिने,
तथा परमपद प्राप्तिना उपाय संयम ज्ञानने, शुद्ध नये पोते निज
अनुभव ज्ञाने जाण

बली जिनोक्त जीवादि नव पदार्थना जावने चारे निक्षेपे यथार्थ
जाणी सकल विकल्पोना समुझने तर आश्रव बंध आदि जयंकर
दु खकारी जावने तजी संवर निर्जरादिक अनंत स्वतंत्र आनंददायक
आत्मजावने आदर.

तुं, शुद्ध चेतना सत्ताए सिद्ध समान एक अखर अबाधित स्व-
तंत्र ठे एम सम्यक् दर्शन निर्मल करी आगळ शिवमार्गें निर्वि-
घ्नपणे चाल

જો કે તેં उत्पत्ति સમયે અંગુલના અસંખ્યાતમા જાગે અવગાહના કરી પુદ્ગલો ગ્રહી આહારાદિક પર્યાપ્તિ કરી સાત ધાતુપણે પુદ્ગલો પરિણમાવી લોલીજૂતપણે થઈ મમત્વ કર્યું. તેજ પુદ્ગલો વધારતાં વધારતાં અનંતાનંત નવા નવા લીધા, અને નિહારાદિકે અનંતાનંત ઢોડ્યા. જન્મ થયા પઠી વસ્ત્ર આજરણ પરિજન ઘર મિત્રાદિ અનેક પરવસ્તુનું મમત્વ કર્યું. શાતા સમાધિ વિષયાદિ જોગ સમયે પોતાને સુખી માન્યો, અશાતા અસમાધિ જય ચિંતા વિયોગાદિ સમયે પોતાને દુઃખી માન્યો, તે જાણનાર તથા માનનાર વંને વ્યતમાં સર્વકાલ અનુગત તું પોતે એકજ છે. એમ પૂર્વ જવે પણ અનાદિ કાલથી તું પોતે એકજ છે. અનંતકાલ સુધી ચૈતન્ય શક્તિ સહિત તું પોતે કાયમ રહીશ. કોઈ દ્રવ્ય કોઈનો સંગી નથી, તો આનંદમય નિજાત્મ તત્ત્વને જાણી કેમ ઢોડીયે ? અહિંચાં અનિત્યાદિ વારે જાવના વિચારી ધર્મ, વોધ પામવો ડુર્લભ જાણી સદાગમનો સંગ, અને સ્વપર વિવેક મિત્ર, અને સમક્તિ કામદાર, સુરુચિ સુખી, વિમલ વોધ, નિવૃત્તિ નારી, સુબુદ્ધિ, જવવૈરાગ્ય, સદ્વોધ આદિ પોતાના હેતુઓને કોઈ સમયે વિસારીશ નહીં. તું પોતાના પુરુષત્વને ચૂકીશ નહીં. અન્ય જાતિ શત્રુને જરોસે આપણું રાજ્ય સોંપીશ નહીં, પર પુદ્ગલ દ્રવ્ય શત્રુઓનો વિશ્વાસ કરીશ નહીં. પુદ્ગલ વર્ણાદિકમાં મોહનો વાસ છે, અને જ્ઞાનાવરણાદિ સર્વે કર્મ પરિણામનો કુટુંબ પુદ્ગલ વર્ણાદિકમાં વસે છે માટે તેમાંહે વિશ્વાસ કરી સુખસ્થાન જાણી સુખની આશાએ પ્રવેશ કરવો નહીં. તે શત્રુઓના સપાટામાં સપટાયા પઠી હુટવું બહુજ મુશ્કેલ છે.

પ્રથમ દેશવિરતિ સ્ત્રીથી સગપણ કર, ઇટલે તેજ પોતાની મોટી બેન સંયમ સ્ત્રીને મેલવી આપશે. પઠી પોતાનું રાજ્ય લેવા દ્વેષાદિ કરમાં ધરી ક્રોધને માર. અને અનંત જીવોનો દ્વેષમંકર થા.

તારા આત્મ અંગનું તથા જ્ઞાનાદિ ધનનું સદા રક્ષોપું કરજે. માહ-

एता जाव प्रकाशी एण कायनुं डव्य जावे रक्षण करजे, करावजे रक्षण कर्त्ताने अनुमति आपजे.

वली मार्दव परिणामे करी, अने विनयरूप वज्रदंडे मानना आठे पर्वतोने तोरु. अने धर्माचार्य तथा अरिहंतादि तथा आत्मगुण सेवता, सेवरावतानो विनय कर, कोइ जीवने पण अवगणीश नहीं एटले तुं अनत सन्मान पात्र थइश.

वली आर्जव रूप असिधाराए मायावेलीने ठेदी मूलथी उखेडी नांख वली तुं सहजानंद कामी थइ परडव्य परमाणु मात्रनी कामना मूर्ठके इच्छा राखीश नहीं तेथी तुं चौद रज्जुप्रमाणे लोच सागरने सहजे तरीश एटले तृष्णा नागणी अने दीनता वीहु तने स्पर्श करी शकशे नहीं, दूरथीज मूर्ठित थइ जशे

तुं पोताना सहज चेतना विलास अव्यावाध जोगने जोगव, एटले तने पचेडियना जोगनी इच्छाविना परम तृप्ति रहेशे तुं पंचेडियना विषय तथा पंच अव्रत, चार कपाय, मन वचन कायाना जोग-प्रवृत्तिनी चलाचल ठोरी निर्मल चेतनामां उपयोग स्थिर स्थापी अचल अकंप रहेजे. एटले संयम परम पवित्र स्थिर रहेशे सरत राखवी के ताहारा उपयोगने कोण चलावे ठे? जागृत थइ सामे सचेत रहेवाथी कोई उपयोग चलावी शकशे नहीं जो उपयोग चलवानुं कारण जणाय तो तेने जेदज्ञाननी धाराए तुरत नाश करजे

तुं पोताने पोताना डव्यादिके सत्य स्वरूपने धारी परडव्यादि असत्य अने नास्तिरूपमां लक्ष दइश नहीं रागादिक रहित सदा शुरू रहेजे मिथ्यात्वादि अशुरूताना अंश मात्र पण आत्मअंगे लागवा दइश नहीं तुं आकिचन जावे स्थिर रहेजे एटले पुद्गल परमाणु मात्रनो पण आसंगो करीश नहीं अठार हजार शीलाग रथना वहाणमां वेशी शुरू ब्रह्मानु जहाज चलावजे

अठार हजार शीलांगनी विगत—पांच स्थावर, चार त्रस,

अने एक अजीव वर्णादि ए दशने मथवुं नहीं. ते द्वांत्यादि दशधर्मे गुणतां एकसो थाय, ते चार (आहार, जय, मैथुन, परिग्रह) संज्ञाए गुणतां चारसो थाय, तेने पांच इंद्रियना विषयोए गुणतां वे हजार थाय, तेने त्रण योगना परिणामे गुणतां ठ हजार थाय, तेने करण करावण अनुमोदन ए त्रणे गुणतां अठार हजार थाय. ए अठार हजार शीलांग रथनो चलावनार थजे.

द्रव्य जावथी स्वपरजीवनुं रक्षण करजे. शुरू उपयोगमां अप्रमत्त जावे स्थिर रहेवुं एमां जाव दया तथा द्रव्य दया वली स्वपर दया आदि सर्वे जिनप्रणीत धर्ममां समावेश थाय ठे. अने मोहनिय कर्मनी अष्टावीस प्रकृतिमांनी एकमां पण वर्त्ततां प्रथमतो पोतानाज जाव प्राणनी हाणी थइ. अने पढी स्वपर द्रव्य जाव प्राणनी हाणीनी संतती चाले माटे प्रमाद एज हिंसानी जरु ठे अने ज्ञाना-वरणादि प्रकृति, स्थिती, अनुज्ञाग अने प्रदेशबंधनी जरु पण एज ठे. माटे बहु सावचेतीथी परम पुरुषार्थवमे गफलत न राखतां ए जडने मूलथी उखेडी फेंकवी. मृषावाद, अदत्तादान, मैथुन, परिग्रह ए सर्वे हिंसानाज पर्याय जाणवा. स्वपर आत्माने हितकारी शिवाय अन्य कशुं अलिक बोलीश नहीं. चार प्रकारनुं अदत्त तजजे. उदा-रिक वैक्रिय अंगना काम जोगनी मन वचन कायाए अजिलाषा करीश नहीं. बीजाने अजिलाषा करावीश नहीं. अजिलाषीने जला जाणीश नहीं. परिग्रहनी मूर्छा राखीश नहीं. अठार पाप स्थानने तजजे एटले तने कोइ परिसह आवशे नहीं.

ते अठार पापस्थाननां नाम—प्राणातिपात (१) मृषावाद (२) अदत्तादान (३) मैथुन (४) परिग्रह (५) क्रोध (६) मान (७) माया (८) लोभ (९) राग (१०) द्वेष (११) कलह (१२) जूवुं आल (१३) पैशुन्य (चामी) (१४) रति अरति (१५) पर अपवाद (१६) कपट सहित मृषावाद (१७)

મિથ્યાત્વ શત્રુ (૧૭) એ અઢાર પાપસ્થાનને મૂલથી ઠોડજે જગત્માં જે જારે ડુ.ખો તથા જયંકર ગતિઁ થાય છે તેનું કારણ અઢાર પાપસ્થાન શિવાય વીજું કાંઈ નથી માટે પાપસ્થાન નહિ સેવ્યું હોયતો, ઉપસર્ગ અથવા પરિસદ્ આવશેજ ક્યાંથી ? માટે મૂલથી પાપસ્થાનને ઠોડી પઠી અપ્રમત્ત ગુણસ્થાન પામી સ્થૂલ કપાયનો અંત આણજે. નિચે પ્રમાણે—

નિંદા વિકથા વિપય ઝન્માદાદિ ઠોરી સાવધાન થઈ અપ્રમત્ત ગજ ઉપર ઘાર જાવનારુપ અંવાડી સ્થાપી જ્ઞાન ખડ્ગ હાથમાં લઈ વેસજે અને આગલ સત્તાનૂમિ સાધવા માટે શત્રુની ફોજને જીતજે તું અલ્પ, અવિનાશી, અજંગ અંગવાલો તથા અદુટ રિદ્ધિવત છે, તો તારો શત્રુ કોણ છે ? તને કોણ હરકત કરનાર છે કે જેના ઉપર તુ ક્રોધ કરે ? એમ ક્રોધને જીતજે સર્વે જીવ કેવલજ્ઞાનાટિ રિદ્ધિ સત્તા સહિત છે, તો માન કોનાથી ? કોઈ તારું સુખ અને ધન લઈ શકે અથવા પારકું તને મલી શકે તેમ નથી, તો કપટ કોનાથી ? એમ માયાને જીતજે તાહારા સત્તા જઢારમાં જ્ઞાનાદિ અનંત રત્નો અને તે ગુણોના પર્યાય રુપ અનંત મણિ જરેલા છે, તેમાં કાંઈ વીજું સમાય તેમ નથી, તો નિર્જીવ પદાર્થનો લોજ કેમ કરીએ ? એમ લોજ સુજટનો જય કરજે કર્મવશે આપણે અનંતવાર હાંસીને પામ્યા તો શો અચંવો છે ? પારકી હાંસી શી ઘાવત કરીયે ? એમ હાંસી પરિણામને જીતજે અસ્થિર પૌઢગલીક અંગ અને પરતંત્રમાં રતિ શાની ? એમ રતિને જીતજે આપણું આત્મિક અંગ અને ધન અલ્પ અવાધિત છે, તો અરતિ શાની ? એમ અરતિ જીતજે આપણું આત્મિક અંગ તથા ધન અલ્પ અદુટ અજંગ છે તો જય શાનો ? એમ જયને જીતજે. આપણે અનંત કાલ સંસારમાં જટક્યા તો પણ આપણું સર્વસ્વ કાયમ છે તો શોક શાનો ? એમ શોકને જીતજે આપણી જ્ઞાયકતામાં શુદ્ધા-શુદ્ધ અનંત જ્ઞેય જ્ઞાસિ રહ્યા છે તો અમનોહ શબ્દાદિની ડુગંઠા

શેની ? તે અશુભ વર્ણાદિ આત્મ અંગને સ્પર્શી શકતા નથી. આપણો સહજાનંદ વિલાસ નિજ અનુભવમાંહે છે તો અન્ય સ્પર્શાદિમાં કામના શાની ? કામવિકાર ઉદારિકાદિ શરીરોમાં છે, આત્મ અંગ સદા કામ રહિત છે. એમ શુદ્ધ સત્તા રમણ કરી આગળ દશમા ગુણસ્થાને સૂક્ષ્મ લોચના અસંખ્ય ઁંડ ઁંડ કરી મોહને હણી સંવર રસે નિજ અંગ પ્રદાલી પવિત્ર થઈ શુદ્ધધ્યાન કરજે. પૃથક્ત્વ વિતર્ક સ્વપર વિચાર, અને એકત્વ વિતર્ક અપર વિચાર કરી જ્ઞાનાવરણ, દર્શનાવરણ, અંતરાયનો નાશ કરી અનંત કેવલજ્ઞાન દર્શન અચલ-વીર્ય જલહલ જ્યોતિ જગાવી અનંત ચતુષ્ટય ઝોગી થજે. પઠી મારે કંઈ કહેવાનું નથી. એમ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર નિરાવાધ કરી નિર્મલતા અને એકતા કરવી, એજ તીર્થકરોણ મોહનો માર્ગ કહ્યો છે. પણ પ્રથમ મિથ્યાત્વ હણવા પૂરું જોર કરવું. આહિંઆં મિથ્યાત્વનો અંશ માત્ર ટકવા દેવો નહીં. સત્તાથી ઁંડેડી પેંકી શુદ્ધ દાયક સમ્યક્ત કરવું, એટલે વિરતિ સહેજે આવશે અને પડવાનો ઁર રહેશે નહીં. પઠી સ્વજ્ઞાવાચરણે રમણ કરી, સત્તામાં રહેલા હાસ્યાદિને દૂપાવી, દશમે ગુણસ્થાને સકલ મોહનો દાય કરી, યથાશ્યાત ચારિત્રે રત્ન-ત્રયની એકતા કરી અનંત ચતુષ્ટય પ્રગટ કરજે. કોઈ દ્રવ્ય અન્ય દ્રવ્યનો સંગી નથી. માટે પારકી આશા ઢોમી દાણ માત્ર પણ પ્રમાદ કરીશ નહીં.

દ્રવ્યના ગુણ પર્યાય, ક્ષેત્ર, કાલ, જ્ઞાવ, અસ્તિત્વ, વસ્તુત્વ, દ્રવ્ય-ત્વ, પ્રમેયત્વ, અગુરુલઘુત્વ, સત્ત્વ જે જેના હોય તે તેનામાં સમાવવા. જન્ય જનક અજ્ઞેદપણે, જ્ઞેદ અજ્ઞેદમાં, અંશ અંશીમાં, સત્તા સત્તા-વંતમાં, પરિણામ પરિણામીમાં, ધર્મ ધર્મીમાં, અનિત્યતા નિત્યતામાં, જ્ઞવ્ય અજ્ઞવ્યમાં, વક્તવ્ય અવક્તવ્યમાં, અનેક એકમાં, વ્યક્તિ શ-ક્તિમાં સમાવી પોતાના અસ્તિત્વમાં રાખી, પરનાં પરરૂપે પોતામાં નાસ્તિપણે જાણી દ્રવ્યના નિદ્દેષા તથા સત્તજંગ ધર્મ જે જેના તે

તેનામાં સમાવી નિજ શક્તિ વ્યક્ત કરી શુદ્ધ સિદ્ધ સ્વરૂપે પોતાને જોજે વલી લક્ષ્ લક્ષણ, ગ્રાહ્ય ગ્રાહક, વ્યાપ્ય વ્યાપક આદિ એક સમય અને સર્વ સમય સ્વાધિન નિર્ધારી સમાધિમય પોતાને જોજે એટલે મિથ્યાત્વનો અંશ માત્ર રહેવાનો નથી. એમ સમકીત સમસત ગુણ સહિત નિર્મલ થશે વલી ૧ અનિત્ય ૨ અશરણ ૩ સંસાર ૪ એકત્વ ૫ અન્યત્વ ૬ અશુચિ ૭ આશ્રવ ૮ સંવર ૯ નિર્જરા ૧૦ લોકસ્વજાવ ૧૧ દુર્લભવોધ ૧૨ ધર્મ ૧૩ વાર જાવના વિગતે જાવવી તથા કરુણા, મૈત્રિય, પ્રમોદ, અને માધ્યસ્થ એ ચાર જાવનાર્થ પળ જાવવાથી સદાએ કર્મ વંધથી વચીશ વલી સાધુની પાંચ જાવનાર્થ જાવવાથી ઉતાવલે કર્મ નિર્જરા થશે—

મુનીની પાંચ જાવનાર્થનાં નામ—શ્રુત (૧) તપ (૨) સત્ત્વ (૩) એકતા (૪) સ્વતત્ત્વ (૫) એટલે માર્ગ સુગમ થશે એટલે આનંદપુરીમાં ઠેઠ પહોંચામનારી ઉદાસિન્નતારૂપ સીધી સમુદ્ધ પામીશ આગલ કોઈને પણ માર્ગ પૂઠવો પડશે નહીં માટે ધૈર્ય ઓમરું નહીં.

ઔદયિકાદિ પાંચ જાવને જાણી, ક્ષયોપશમ જાવે જ્ઞાન અને વીર્યલબ્ધિ તને પ્રગટ થે તે વડે ક્ષાયક જાવ કરી શુદ્ધ પરિણામીક જાવે સદા અચલ રહેજે.

તે પાંચ જાવના ઉત્તર ખેદ ત્રેપન તેની વીગત—

ઔદયિક જાવના એકવીશ ખેદ—ગતિચાર, કપાયચાર, લિંગ-ત્રણ, મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન, અસંયમ, અસિદ્ધત્વ અને લેશ્યા ઠ, એમ એકવીશ થાય

ઓપશમિક જાવના બે ખેદ—મિથ્યાત્વનો ઉપશમ (ઉપશમ સમકીત) કપાયનો ઉપશમ (ઉપશમ ચારિત્ર.)

ક્ષયોપશમીક જાવના અઠાર ખેદ—મતિ, શ્રુતિ, અવધિ, મન.

पर्यव, मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान, विजंगज्ञान, चक्षुदर्शन, अचक्षु-
दर्शन, अवधिदर्शन, दान, लाज, जोग, उपजोग, वीर्य, वेदक
समकीत, (क्षयोपशम समकीत) सराग चारित्र, देशविरति, ए
अठारनो क्षय उपशम थाय ठे.

क्षायकना नव जेद-क्षायक समकीत, ज्ञान, चारित्र, दर्शन,
दान, लाज, जोग, उपजोग, वीर्य.

परिणामिकना त्रण जेद-जीव परिणामीकता, ज्ञव्य परिणा-
मीकता, अज्ञव्य परिणामीकता.

विषयो अने परिसहो आदिथी चलवुं नहीं. ताहारा अखंड
अंगने अने धनने कोइ लेवा, हलाववा, चलाववा समर्थ नथी.
पण पोते चूकवुं नहीं संवेग राखवाथी पूर्व कर्मना वेगनो वहेलो
अंत आवशे. जव वैराग्य जव त्रमणने मटाडशे; तुं जे अनंत जंतुज
पर करुणा करीश ते सर्वे करुणा ताहारा उपर थशे. तत्त्व दातारनां
वचन बहु सन्मान अने विनयथी धारवां. द्रव्य गुण पर्यायना विचा-
रथी मत धारीजना फंदोने तुं तोडी शकीश. तुं अनंता संयोगमां
पोते ज्ञानमय अखंड एक शुद्ध ठे. एम एकतानी टेक राखजे. मत-
धारीज देवादिकनी ऋद्धिज लब्धिजनी लालच बतावे ते लालचमां
आपणे पडवानी जरूर नथी, मात्र आत्मा पोतानुं अखंड आनंद-
मय आत्म तत्त्व पामे एटलुंज बस ठे. तो पण माहारा तरफथी
एटलुंज कहेवानुं के बत्रीश दोष रहित अने अनंत ज्ञाने जरेलां परम
दया वरसावता अरिहंतनां वचनने चूकीश नहीं. हे मित्र ! तुं सकल
जीवनो क्षेमंकर था, के तने संसारमां पण अशाता थवानो संजव
रहेशे नहीं. माटे हिंसा, मृषा, अदत्तादान, मैथुन, परिग्रहने वशे
आपणे स्वपर आत्माने अहितकारी थवुं नहीं.

चेतनानी चार दशा कही ठे-महाशयन (१) शयन (२)

जागृत (३) अने तुरिय (४) ए चारमां ताहारे मिथ्यात्व अवस्थामां अनादिनी महाशयन दशा हती ते तो गइ. पण जागतां आलसुनी पेठे पमी रहेवा जेवी शयन दशा ठे, तेने ठोमी प्रमाद तजी अप्रमत्त जावे सचेत था. जागृत दशा पामी मोह शत्रुने हणवा सावधान था. ताहारी सत्ताजूमिमां तो तेनुं जोर नथी. आपणे तेना वर्णादिक अनेक पर्यायमांथी कोइ पण पर्यायमां सुख जाणी कार्य मानी तेमांहि चित्त प्रवेश करी व्यापीए तो त्यां सपर्याई जइए पठी तुटवुं मुडकेल पडे, जेम कोव्हु यंत्रमां (शेखरी पीलवाना यंत्रमां) आंगली आव्या पठी आखा अंगनो नाश थवानो संजव रहे ठे माटे मोहना नानामां नाना जावमां पण सुखनी आशाए चूकवुं नहीं. मोह वहु रूपे आपणने ठगे ठे माटे घणा जीवोनी तथा आपणी पूर्वनी अवस्था जोइ सावचेत रहेवु ते अष्टावीश प्रकृती रूपे—सुख दुःख आलस, विकथा, लोकलाज, ऋद्धि, सिद्धि मंत्र, यत्र, कला, चतुराइ, हसवा, रोवा रूप हाव जावना चाळा जणावी आपणने चूकावे ठे माटे कर्मचेतना, कर्मफलचेतनारूपे न थतां निज ज्ञानचेतना रूपे अकप रहेजे. आत्मा आत्मअधिकारमां रहे तेने अध्यात्म कहीए माटे शुद्धात्म अधिकार संचाली आपणो अधिकार चूकीश नहीं शुद्ध परमात्मजावमांहे मग्न रहेजे—

हे जव्य! तु ए जड पदार्थथी जूली चेतन मित्रसाथे विकरुड थइश नहीं हे आर्य! तुं पोताना विवेक पुत्रने छुर राखीश नहीं ते तने विखकुल उगावा देशे नहीं हे वंधु! तुं अध्यात्म साधकोनो संग ठोमीश नहीं.

कुटुब, मित्र आदि वदुरूपे मोह नदुवो ठे. कोइ रीते पण पोताना पासमां खइ विकराल जवयटवीमां नचावी वहु विपत्ति पमाडवा चाहे ठे.

સર્વે લોક મોહ વશે સ્વાર્થી ઢે. અનર્થ ને અર્થ માની આપણે ને હિતકારી પણ જણાય; તોપણ હે સુઝ! તુંજ તારા આત્માના હિતમાં પ્રમાદ કરીશ નહીં. હું પણ મારો સ્વાર્થ ચાહું તું પણ તું આત્મ હિત ચૂકીશ નહીં, જ્ઞાની, ધ્યાની, કેવલીને સિદ્ધની સન્નામાં તું અનંતાનંદ વિલાસી થજે.

તું સમ્યક્તના સમસઠ બોલ વિચારી સમકીતની વધુ ડઢતા કરજે. તે સમસઠ બોલની વિગત-ચાર સદ્ગુણ, ત્રણ લિંગ, દશનો વિનય, ત્રણ શુદ્ધિ, પાંચ દૂષણ, આઠ પ્રજાવક, પાંચ નૂષણ, પાંચ લક્ષણ, ઠ યતના, ઠ આગાર, ઠ જાવના, ઠ સ્થાનક, એમ સર્વ મલી સમસઠ બોલ થાય.

સદ્ગુણા ચાર-જીવાદિ નવતત્ત્વરૂપ પદાર્થના પરમાર્થની યથાર્થ શ્રદ્ધા. (૧) શુદ્ધાત્મ સ્વરૂપમાં રમણ કરતો અને શુદ્ધાત્મસ્વરૂપ દર્શાવનાર એવા ગુણે મુનિને ઝવેરીની પેઠે પરચી આદરવો. (૨) પાસથ્યા, કુશિલિયા વિગેરે જ્ઞેષધારી આણા રહિતનો સંગ કદાપી ન કરવો. (૩) અન્ય દર્શનીનો સંગ તજવો. (૪)

લિંગ ત્રણ-શ્રુત સાંજલવાનો, સંજલાવવાનો અને ધારવા વિ. ચારવાનો અજિલાષ. (૧) શુદ્ધાત્મધર્મ અનુજવવાનો અજિલાષ. (૨) આલસ રહીત ધર્મદાતાનો વિનય કરવાનો અજિલાષ. (૩)

દશનો વિનય-અરિહંત, સિદ્ધ, જિનપ્રતિમા, શ્રુતસદાગમ, ક્ષાંત્યાદિ દશ ધર્મ, ક્ષાંત્યાદિક દશ ધર્મ ધારી મુનિઝનો, ધર્માચાર્ય, ડ પાધ્યાય (સુત્ર જણાવનાર), જિન આણામાં વર્તતા ચતુર્વિધ સંઘનો, સમ્યક્ત. એ દશનો પાંચ પ્રકારે વિનય કરવો. વહુ વિધિ વાહ્ય જક્તિ (૧) રુદય પ્રેમથી વહુ સન્માન (૨) ઠતા ગુણની સ્તુતિ (૩) અવગુણ ન બોલવા (૪) આશાતંના વર્જવી (૫) અર્થાત્ તેમના મન તથા તનને જે અપ્રશસ્ત હોય તેને તજી પ્રશસ્તને આદરવું-વર્તવું.

ત્રણ શુદ્ધિ-જિનેશ્વરનાં વચન એજ આત્માને હિતકારી છે અન્યનાં વચન હિતકારી નથી. એમ મનમાં વિચારવું (૧) જિન આણા પ્રમાણેજ વચન બોલવું તે વચન શુદ્ધિ (૨) જિન આણા પ્રમાણે કાયા પ્રવર્ત્તાવવી

પાંચ દૂષણ-સકલ દોષ રહિત, અનંત જ્ઞાન સહીત, જેને રાજા તથા રંક સમાન છે, તેનું વચન જૂઠું ન હોય, પણ પોતાની મંદ બુદ્ધિથી તેમાં જે શંકા આવે તે નય જ્ઞાનીને પૂઠી શંકા રહિત થવું (૧) કુમત્તિની ઇચ્છા ન કરવી (૨) જિનેશ્વરનાં એક પણ વચનમાં તથા કોશ્પણ ધર્મ કાર્યમાં કોઈ પ્રકારે અપ્રીતિ ડુગંઠા ન કરવી (૩) કુદેવાદિકના ગુણ વર્ણન નહીં કરવા (૪) અને મિથ્યામતિનો પરિચય ન કરવો. (૫).

આઠ પ્રજ્ઞાવક.-વર્તમાન સુત્રના અર્થનું પારગામીપણું (૧) નંદિપેણની પેરે તત્ત્વ ઉપદેશકપણું (૨) કુવાદીર્ઝને નિકૃત્તર કરવા-પણું (૩) શાસન રક્ષોપા અર્થે નિમિત્ત જ્ઞાન (૪) શુદ્ધાત્મ સ્વજ્ઞાવમા નૃસિંવંત રહેતાં ઇંદ્રિયોના વિષયાદિકને ન ઇચ્છવું (૫) શાસન રક્ષણાર્થે વિદ્યાવલ (૬) શાસન ઉત્કર્ષતા માટે સિદ્ધિ (૭) કાવ્ય સુધારસે જીવોને ધર્મ રસીયા કરવા (૮).

પાંચ ઝૂપણ-ગુરુ વંદનાદિકમાં કુઝલ પણું (૧) શુદ્ધોપયોગ તથા શુદ્ધોપયોગ ઢાતારને સેવવું એમ તીર્થ સેવના (૨) શુદ્ધ દેવ ગુરુની નક્તિ (૩) જોડ જ્ઞાનના વલ વને કોડના ચલાવેલા ન ચલવું (૪) જિન વચનની અનુમોદના (૫)

પાંચ છદ્મણ-મિથ્યાત્વ રાગાદિકનો ઉપગમ (૧) શુદ્ધાશુ-જમાં સમજાવ (૨) ઇંદ્રિય વિષયને વધુ ડુસનું કારણ જાણી તેથી વિરક્ત રહેવું (૩) ઠક્કાયના ગ્રાણી ઉપર ડ્રવ્ય જાવથી અનુ-

કંપા (૪) નવે તરવના જાવ સિદ્ધાંતમાં પ્રરૂપ્યા છે તે ઉપર આસ્તિક્યતા (૫)

ઠ યતના-પરતીર્થીઝ તથા પરદેવો વમે ગ્રહાયેલા ચૈત્યાદિકમાં વંદન કરવું નહીં. ઇટલે હાથ ન જોડવા (૧) મસ્તકાદિક અંગ નહીં નમાવવાં. (૨) તેના નિમિત્તે કદી કંઈ આપવું નહીં (૩) કુપાત્રને પાત્ર બુદ્ધિએ વારંવાર ન આપવું. (૪) પાસત્યાદિક સાથે વિના બોલાવે એકવાર પણ ન બોલવું (૫) તેઝે બોલાવ્યા ઢતાં વારંવાર ન બોલવું (૬)

ઠ આગાર-ઠ કારણે હુટ-રાજાને વશે કંઈ અનાચાર કરવો પડે તે (૧) ઘણા લોકોને વશે કંઈ કરવું પડે તે (૨) વ્યંતરાદિક દેવોના વશે કંઈ કરવું પડે તે (૩) માતા પિતા ગુરુના કારણથી કંઈ કરવું પડે તે (૪) હુર્લજ આજીવિકાર્થે કંઈ કરવું પડે તે (૫) બલવંતના બલાત્કારે કંઈ કરવું પડે તે (૬) એ ઢ વાવતમાં શુદ્ધાત્મ ધર્મથી ન ચલતાં બાહ્ય ક્રિયા પ્રવૃત્તિ માટે આગાર છે.

ઠ જાવના-આ પ્રમાણે જાવવી-શ્રેષ્ઠ અને રસવાલા સમકીત રૂપ મૂલ વિના ચારિત્ર વૃદ્ધ શિવ ફલ આપતું નથી (૧) સમકીત એ ધર્મ-પુરીનું બારણું છે તે વિના સ્વજાવ ધર્મરૂપી નગરીમાં પ્રવેશ થતો નથી (૨) સમકીત એ મોદ્દ મહેલનો દ્રઢ પાયો છે માટે સમકીત રૂપ પાયો દ્રઢ હોય તો ધર્મરૂપી મહેલ રુગે નહીં. (૩) સમકીત એ મૂલ ગુણ તથા ઉત્તર ગુણ રૂપ રત્નોને રાખવાનો અટુટ જંઢાર છે. તે વિના તે રત્નો હુટાં રહે નહીં, એ જંઢાર દ્રઢ હોય તો મિથ્યાત્વાદિ ચોરોનું જોર ચાલે નહીં. (૪) સર્વે શુદ્ધ ગુણોનો આધાર સમકીત છે. સમ્યક્તના આધારે સમજાવ રહે અને દમ ઇટલે ઇંદ્રિય વિષયથી પણ નિવૃત્તિ રહે ઇટલે પૃથ્વી જેમ સર્વે વસ્તુને રહેવાનો આધાર છે તેમ સમકીત ઉત્તમ ગુણોને રાખવાને માટે પરમ આધાર

ઠે (૫) સમકીત એ શ્રુતજ્ઞાનનો અમૃત સમાન રસ અને શુદ્ધાત્મ સ્વજ્ઞાવનો અનુજવ રૂપ રસ જરી રાખવાનું જાજન ઠે (૬).

ઠ સ્થાનક—સમકીત ડહ રહેવાનાં ઠ સ્થાનકો—જ્ઞાન દર્શન ઉપયોગવંત ચેતના ઠતો ઠે, તે કર્મવશે શુદ્ધશુદ્ધ રૂપ થાય ઠે પણ ચેતનત્વ પણે સદા ઠતો ઠે એવી ડહ પ્રતીત પુદ્ગલસાથે ક્ષીર નીર પેરે મિશ્રિત થયો ઠે તો પણ પોતે પોતાના વ્યાપ્ય વ્યાપક અજેદપણે અનેક પરવસ્તુથી ન્યારો અનુજવમાં આવે ઠે (૧) સર્વે ડવ્ય ત્રિકાલે પોતાના ઉત્પાદ વ્યય ધ્રુવપણે પરિણમી રહ્યા ઠે માટે પોતે નિત્ય ઠે, બાલકને સ્તન પાનાદિક વહુ વિધિ સંજ્ઞા (વાસના) પૂર્વ જવ અનુજવ અનુસારે ઠે માટે આત્મા નિત્ય ઠે. (૨) પુદ્ગલમાંહે અહંપણારૂપ મિથ્યાજ્ઞાવથી કર્મ વશે પુદ્ગલ પરિણામનો કર્તા ઠે. જેમ કુજાર દંડાદિ સંયોગ વડે ઘટાદિનો કર્તા ઠે તેમ ચેતના પોતે મિથ્યાત્વ, અવ્રત, યોગ, કપાય અને પ્રમાદ વડે કર્મ પરિણામનો કર્તા ઠે નિશ્ચય નયે તો ચેતના પર કારણ વિના પોતાના શુદ્ધ સ્વજ્ઞાવનોજ કર્તા ઠે (૩) વ્યવહાર નયે પુણ્ય પાપનો જોક્તા ઠે અને શુદ્ધ નિશ્ચય ડપ્ટે પોતાની શુદ્ધ સત્તાનો જોગી ઠે (૪) નિર્વાણ પદ ચેતના પામી શકે ઠે, શરીર અને મનના અહંપણા વડે યાધિવ્યાધિ ઉપજે ઠે, તે શરીરાદિતા અને મનના મમત્વના અજાવે શુદ્ધ પરમ પદત્તી, અવાધિત અનંત સુખની પ્રાપ્તિ થાય ઠે. (૫) મોદ્દ સાધવા માટે લલકારના ડવ્ય જાવ પ્રાણને ઝંલસી તેનું રલોપું કરવું, તેને ન હણવું ઇટલે જ્ઞાન અને સંયમ એજ મોદ્દનો ઉપાય ઠે. (૬)

એ પ્રમાણે સમકીત ડહ કરજે કે કદી પડવું પડે નહીં. ક્યારે હું તાહારા નિર્મલ જ્ઞાનને જોઈ નિવૃત્તિમાં રહું !

જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર આરાધતાને તું કારણ થજે, અચલ અદ્વય વીર્યવંત થજે, કોશ્વાતે હર્ષ શોક કરીશ નહીં, સમજાવ તને સહાય

थजो, तुं परम शील परम शांतिमां अक्षय अविकारी रहेजे, संसार जमतां अनेक जीवोथी आपणे विकरुद्ध करी कये न्याये सुखी थइये, माटे हवे पंच महाव्रत अने पंच समिति, व्रण गुप्तिए करी खट्-कायनुं रखोपुं करी स्वपर जीवथी अविरुद्ध रही शाश्वत सुख वरजे.

जो के खट्काय रखोपुं महा डुष्कर ठे तो पण आत्म उपयोग आत्म जावमां रीऊ करी स्थिर आपी रहीये तो सहेजे खट्कायथी अविरुद्धता बनी रहे. मन वचन कायानुं ममत्व अने क्रिया तजी परमात्म जावमां स्थिरता करवानो अनुजव अज्यास करजे एटले सहेजे संसार समुद्र तरीश, बढी जव्य जीवोने तारीश.

॥ दोहरो ॥

सवि पर ड्रव्य ममतं तजी, तजी त्रय योग विलास

ज्ञानी ज्ञानानंदमां, करजे थीर अज्यास (१)

रिद्धि सिद्धि वरजे सदा, लही आत्म अधिकार

सार सकल सहेजे लही, तार तार निज तार (२)

सर्वे वातनो सार एके पोतानी सत्ताजूमिमां अचल, अडग, थीर थइ अनंत अणिवालुं जलहलतुं ज्ञान खड्ग मोहना मर्मस्थानमां दाव राखी मारजे. तेथी मोह शत्रु तरत अनंत खंमोखंड थइ नाश पामिशे. तेनी मूढता नामे स्त्री टलवलती शुक्लध्यान अग्निमांहे प्रलय पामिशे. पढी तुं जलहल ज्ञान उद्योतमां पोताना अनंत गुण पर्यायने देखतो, जाणतो, परम रम्य स्वरूपमां रमण करी स्वज्ञावाचरणी थइ परम अचल वीर्य अव्याबाध अनंतसुखी अनअवगाहनावंत अगुरुलघुविलासी आनंदपुरीमां सदा आनंदमां रहेजे.

॥ दोहा ॥

शुक्ल ध्यान केसर लही, पुजो परमात्म अंग;
 निज गुण मृगमद महमहे, विलसे रंग अजंग (१)
 आत्म पुद्गल दोहदे, लखियो पत्र उदार,
 वांची अर्थ हृदय धरे, पामे सौख्य अपार (२)
 शशि रस जक्ति चंद्रमा, वरसे श्रावण मास,
 कृष्ण पक्ष अग्यारसे, कीधो पत्र विलास (३)
 वांची निर्मल हृदयमां, धरजे तत्त्व प्रकाश;
 पूर्णानंद समाधिमां, करजे अविचल वास (४)

संपूर्ण.

॥ श्री गौतमाय नमः ॥

अथ श्री शुद्धोपयोग प्रवेशिका ग्रंथ प्रारभ्यते

॥ दोहरा ॥

ज्ञानानंदी शिव सदा, तीर्थपति जिन पास ।

तास श्रुति प्रणमी कहुं, निर्मल बोध विदास ॥

ज्ञाषा—सम्यक् ज्ञान एज संपूर्ण सुखनुं कारण ठे ते जाव मि-
थ्यात्वना नाशथी प्रगट थाय ठे, माटे सुखना अर्थी जीवोए
(मुक्ति अजिद्वारपी जीवोए) ते सम्यक् ज्ञान तथा जाव मिथ्या-
त्वनुं स्वरूप जाणवु जोइए, ते जाणवा माटे अनुभव ज्ञाने सिद्ध
थएली बिना इहां लखुं तुं

सुख ए जी वस्तु ठे ? आपणे कोण ठीए ? सुख आपणायी
जिन्न ठे के अजिन्न ठे ? ते केवी रीते पमाय ? अथवा केम
नथी पामी शकता ?

तेनो उत्तर—श्री जिन सिद्धांतमां कहुं ठे के “वत्यु सद्भावो धम्मो”
आत्म वस्तुनो स्वजाव तेज धर्मअने तेज सुख, निर्मल स्फटिक मणि
समान चैतन्य स्वजाव मन वचन कायांनी निवृत्तिथी स्वतंत्र प्रगट करवो
तेज धर्म; तथा निवृत्तिरूप निर्मल शुद्ध स्वतंत्र स्वजाव तेज सुख. अने
मन वचन कायांनी प्रवृत्ति तेज दुख ठे. निर्मल स्फटिक मणि
समान आत्मानो शुद्ध स्वजाव ठे, ते अनादि देहादिकंना
ममत्वादि कर्म परिणामे करी अवरणो (रोकणो) ठे. ते
कर्मना वे जेद (१) इव्यकर्म (२) जावकर्म इव्यकर्म ज्ञाना-
वरणादि आठ प्रकारे ठे, अने जावकर्म ते रागादि आत्मांनी अशुद्ध
परिणति इव्यकर्म अने जावकर्मनु मूल कारण जाव मिथ्यात्व ठे,

अने जाव मिथ्यात्वथी विपर्यास वासना थाय ठे. तेज विपर्यास वासनार्थी परम परमेष्टी एवो जे आत्मा ते अनंत संसार त्रमण करी जयंकर जन्म, जरा, मरण, ताडन, तर्जन, रोग, वियोगादि अनंत विकारने जोगवतो दीन-अनाथ थइ जिहां तिहां गति, योनि, प्राण, पर्याप्ति करी जटके ठे. ते जोइ करुणाना समुद्र शुद्धात्म अनुजवी पोताना दिलनी अंदर करुणानी लहेरमां परम मित्रताए विचारे ठे, के अहो ! आश्चर्य ठे के अनंत ज्ञान, दर्शन, तथा अनंत सुखनो धणी एवो आत्मा आ जयंकर संसारमां अजाण दीन थइ जटके ठे, माटे तेनुं शुद्ध स्वरूप जणावीए, अनुजवमां अणावीए, तो दुःख अने अज्ञान लेश मात्र रहेवा पामे नहि; तेथी निचे प्रमाणे उपदेश करे ठे.

हे जव्य ! तुं पोताना स्वरूपने जाण, तुं पोते शुद्धात्मा ठे. सत्ताए सिद्ध समान, अनंत ज्ञानमयी, अनंत दर्शनमयी, अचपल, बाधा पीमा रहित, अक्षय, अजर, अमर, निःकलंकी, अप्रयासी, एक, नित्य, अव्यय, अक्रिय, परनो अकर्ता, परनो अज्ञोक्ता, स्वज्ञाव जोगी, उपजोगी, स्वदानी, स्वलाजी, अनंत चेतना वीर्यमयी, इत्यादि अनंत विशेषण युक्त निश्चय नये एक शुद्ध अजिन्न रूप ठे, तेने अणजाणतो विपर्यास वासना वळे जवत्रमण करी क्रोधादि अनंत कषाय, कामादि अनेक विषयोवडे तस (आक्रांत) थई महा आक्रंद करे ठे, ते दुःखनी निवृत्ति माटे आस केवलज्ञानी रागादिकने जीतेला अरिहंत जगवंते धर्म देशना दीधी. तेमां मुक्तिने माटे असंख्य योग कह्या, तेमां अनुजव योग ते मुख्य ठे. तप, तीर्थ, व्रत, संयम, पूजा, प्रज्ञावना, सर्वे योग आत्मअनुजव माटे ठे. तेथी कारण तथा कार्यना स्वरूपने जाण्या विना सर्वे निष्फल ठे. ए माटे परमेश्वरे उपदेश दीधो के हे जव्य ! तुं शुद्ध निश्चय नये आत्म स्वरूपने जाण अने तेज शुद्ध नये पोताना स्वरूपमां स्थिर थई

रमण कर, जो तुं अंतरमुहूर्त पण समयांतर रहित रमण करीश तो अनंत कर्मनी निर्करा धशे, अने तुरत परमानंदमय (समाधिमय) मुक्तिपदने पामीश. एटले ज्यांसुधी शुद्ध नये पोताना स्वरूपने पोतापणे जाण्युं नथी त्यांसुधी परने पोतापणे मानीं परमां मुंजायो तेथी ज्ञानावरणादि आठ कर्मनो बंध कयों तेमां मुख्यपणे मोहनीय कर्मनी अष्टावीस प्रकृति बांधी, ते दरेक प्रकृतिउना लोकाकाशना प्रदेश प्रमाणे असंख्याता अध्यवसाय ठे, ते एक एक अध्यवसायमां मन, वचन, कायाना योग प्रवर्त्या ते सर्वे असंयम स्थान ठे तेथी ते योगोनी प्रवृत्तिमां निवृत्ति रूप शुद्ध स्वतंत्र चैतन्य स्वभाव, चैतन्य वीर्य, अव्याबाधपणाने न जाणतो न पामतो दुःखी रह्यो, एटले सुख न पाम्यो. अने शुद्ध नये जोतां पोतेज परमात्मा ठे शुद्ध निश्चय नय एटले अनंत धर्मात्मक वस्तुने जेम ठे तेम यथार्थ जाणुं ते शुद्ध निश्चय नय कहीए

जेम चार माणसो सोनाना स्वरूपने अणजाणता तेउने सोनाना स्वरूपना जाण पुरुषे एक सोनानुं करु लावीने घताव्युं अने कहुं के आ सोनुं ठे ते कमाने ते चारे माणसोए जोयुं, तेमांथी एक जणे पीलाशने सोनुं जाण्युं, वीजाए वजनने सोनुं जाण्युं, त्रीजाए गोलाकारने सोनुं जाण्युं, चोथाए नरमाशने सोनुं जाण्यु, हवे ए चारे जणाए सोनाना स्वरूपने यथार्थ उलख्युं नथी. केमके ते दरेक जणे सोनाना एक एक धर्मने स्वतंत्रपणे सोनुं मान्यु, तेने अशुद्ध व्यवहार नयथी सोनुं उलख्युं कहीए. ज्यांसुधी सोनामां रहेला अनेक गुणोमांथी एक गुणने तथा अनंत पर्यायमांथी एक पर्यायने (एक कार्यने) पण न जाण्युं होय त्यांसुधी शुद्ध निश्चय नये सोनुं जाण्यु नथी ए प्रमाणे व्यवहार द्रष्टि जीवो धर्म व्यवहार तथा अध्यात्मना शास्त्रो बांची आत्माना अने पर पुद्गलादिना गुण पर्याय संपूर्ण जाण्या विना अरूपीआत्मा, ज्ञानमयआत्मा, अवबंधआत्मा,

કષાયઆત્મા, યોગઆત્મા, અનિત્યઆત્મા એ આદિ અનેક વિશેષણો માંહેલાં એકજ વિશેષણ અથવા કેટલાક વિશેષણોને વાંચી, સાંજલી એકાં-તે કુનયની વાસનામાં પડેહે, પણ જ્યાંસુધી સંપૂર્ણ પર્યાય જાણ્યા નથી ત્યાંસુધી શુદ્ધ નિશ્ચય નયે જ્ઞાન કહેવાય નહિ. પણ જેમ જેમ વસ્તુના વિશેષ ગુણ પર્યાયને જાણતો જાય તેમ તેમ શુદ્ધ નય સન્મુખ થાય, શુદ્ધતાના અંશ વધે, સંપૂર્ણ પર્યાયનું પ્રત્યક્ષપણે જ્ઞાન તો કેવલીને હોય. અને સમકિતીને પરોક્ષપણે શ્રદ્ધાગોચર પૂર્ણ પર્યાયનું જ્ઞાન હોય. સ્યાદ્દાદ-એટલે સ્યાત્અસ્તિ, સ્યાન્નાસ્તિ, સ્યાત્એક, સ્યાત્અનેક, સ્યાદ્જન્ય, સ્યાદ્અજન્ય, સ્યાત્નિત્ય, સ્યાત્અનિત્ય, એ આઠ પદ્ધતિ અને સત્તત્તંગી, નય, નિદ્દેષ, પ્રમાણ, કારક આદિ બહુવિધિય વસ્તુનું સ્વરૂપ જાણવાથી વસ્તુનો યથાર્થ બોધ થાય છે. યથાર્થ બોધ થવાથી આચરણ પણ યથાર્થ થાય છે. અને યથાર્થ આચરણ થવાથી દ્વાયક ચારિત્ર (પરમસ્થિરતા) તથા પરમ સમાધિ, કેવલજ્ઞાન, કેવલદર્શન, પરમાનંદ પરમનિવૃત્તિરૂપ અપ્રતિપાતી ગુણ પ્રગટે છે. તે અનંતકાલસુધી એક રસ આનંદનો જોગી થઈ રહેહે, તેને સર્વ ડુઃખથી મુક્ત થઈને કહીએ. તે સ્યાદ્દાદ આદિનું સ્વરૂપ આગલ લાંબીશું પણ અહિંઆં મુક્તિમાટે અસંખ્ય યોગ કહ્યા છે તે આત્મ અનુજવ સાથે મેલવીને સુગમ રીતે બાલજીવોને સમજ પડે એવી રીતે કહું.

હવે આપણા આત્માને સિદ્ધ સમાન જાણીએ ત્યારે શરીરમાંહે થતા વિકારો આપણને નકતા નથી, કેમકે જેનો જે સ્વજ્ઞાવ હોય તેનો તેજ રહે. વસ્તુ સ્વજ્ઞાવ કોઈ કાલે સર્વથા પલટે નહિ પણ પર્યાયથી દર સમયે કથંચિત્ રીતે પલટે છે. જેમ સમુદ્ર પવનયોગે અનેક તરંગોને કરેહે, તે તરંગો જૂદે જૂદે રૂપે જણાય છે, પણ જલ રૂપે એક-રસ એકાકાર છે. તેમ આત્મા પર્યાય ધર્મે અનંત રૂપ છે. પણ વસ્તુ ધર્મે ચૈતન્યમય એકરસ એકાકાર છે. જેમ અગ્નિ, જ્વાલા, અંગારા,

मम्मुरा, विजली विगेरे परसंबंधे अनेक रूप ठे पण वस्तुधर्मे, दाहक धर्मे, एक रूप एकाकार ठे. तेम आत्म स्वरूप शुद्ध नये निर्मल ज्ञानरूप ठे. शरीर संबंधे बहिरात्मा, अंतर आत्मा, परमात्मा, एवात्रण जेद पळेठे. बली कर्मचेतना, कर्मफलचेतना अने ज्ञानचेतना, पण चेतनारूपे चेतना अजेद एकाकार रूप ठे तेज चेतनानी चैतन्यता के जे अग्निथी बले नहि, शस्त्रथी ठेदाय नहि, पाणीथी जेदाय नहि (गले नहि) वायुथी सूकाय नहि, (स्पर्शाय नहि) पृथ्वीथी दवाय नहि, हथियारथी पकंकाय नहि, ह्णाय नहि, कोइ चीजथी मली एकमेक आय नहि, पोताथी परनी क्रिया थती नथी, पोताना प्रदेशमांथी एक प्रदेश पण घटे नहि, घसाय नहि, ए मांहे परनो एक प्रदेश पण आवे नहि, पोताना गुणोमांथी एक गुण के एक पर्याय पण घटे नहि, परगुण पर्यायमांथी एक पण पोता अंदर आवे नहि, सकल प्रमेय प्रमाणे सत्ता अखंन अबाधित रहे.

पोते अन्य वस्तुनो कर्ता नथी, अन्य कोइए एने कर्यो नथी अने अन्य वस्तुथी उपजेलो नथी. पोतानो स्वभाव जाण्या. पठी पोते स्वतंत्र ठे. पोताना स्वरूप अज्ञानथी परतंत्र ठे ए मांटे ज्ञान दशामां पोताने सुखनो कर्ता, तथा अज्ञान दशामां पोताने दुःखनो करनारो पोतेज ठे. ज्ञानने अशुद्धता लागवाथी एटले कर्म प्रकृतिनो संसर्ग थवाथी. अज्ञान कहेवाय, पण ज्ञान ते ज्ञान रूपज ठे पर ते पररूपज ठे जेमे सुवर्ण मांहे त्रांबु, रुपे, मलवांथी सोनुं अशुद्ध कहेवाय, पण सोनुं पोताना रूपथी टव्युं नथी अशुद्धता मली तेने यथार्थ क्रियाएं शोधीए एटले सुवर्ण शुद्ध निजरूपे प्रगट थाय.

मुक्तिनो एकज मार्ग ठे, धर्म एकज ठे, ते शुद्धोपयोगनेज कहीए ए शुद्धोपयोगना निमित्त जूत अनेक कारणो ठे, पण शुद्धोपयोग रूप कार्य एकज ठे.

જેમ પરમેશ્વરે કહ્યું કે તપ કરો. તે તપ શું છે કે પુદ્ગલના શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શને જોગવવાની ઇચ્છા નહિ અને જ્ઞાનાદિક આત્મ સ્વજ્ઞાવમાં તૃપ્તિ તેનું નામ તપ છે. પણ શુદ્ધ નયે આત્મ સ્વરૂપ જાણ્યાવિના કોઈ એમ જાણે કે હું જારે તપ કરું, પણ સ્વરૂપ જાણ્યાવિના શબ્દાદિક વિષયો માંહેથી ચિત્તની નિવૃત્તિ કેમ થાય ? અને શુદ્ધોપયોગ તો આત્મ સ્વરૂપમાંહે સ્થિરતા જાણે રમણ કરવાથી થાય. માટે જે સ્વરૂપને જાણે છે તેને શબ્દાદિક વિષયો જોગવવાની ઇચ્છા થતી નથી, ત્યારે દીનતા તો શેનીજ હોય ? એટલે સકલ વિષયો અને મોહનીય કર્મની અઘાવીશે પ્રકૃતિની પ્રવૃત્તિથી તથા જ્ઞાનાવરણાદિક આવરણોની પ્રવૃત્તિથી નિવર્ત્યા મન, વચન, કાયાના યોગ તે પરમ નિવૃત્તિ રૂપ સુખ છે. અને ધર્મ પણ તેજ છે. તેજ આત્માથી અજેદ અવાધિત ચેતન વીર્યનો અખંડ જોગ આનંદ માત્ર રહ્યો. નિજ સ્વરૂપ જાણ્યાવિના વિપર્યાસ વાસના વળે જે શરીર રસ, રુધિર, માંસ, મેદ, અસ્થિ, મજ્જા, વીર્ય એ સાત ધાતુ તથા સાત મલ અને અનેક રોગોનું સ્થાનક છે, તેને એ હું તું, એ મારું છે, એ મને, એ મારામાં, એ મારા માટે, એ મારાથી, એમ કરવું એ મારું કામ છે, એ હું કરીશ, આ દુધા, પીપાસા, કામ, ક્રોધ, મરણ, જન્મ, સડણ પરુણ આદિ મને છે એમ જાણી તે મટારુવાને, જોગવવાને, અનેક પ્રયત્ન, પ્રયાસ, મનોરથ, જય, શોકાદિ કરી મહા વિક્રાલ નિવિડકર્મ બાંધી જવ સમુદ્રમાં જટકી ન કહી શકાય એવી વેદના સહે છે. પણ જ્યારે પોતાના સ્વરૂપને શુદ્ધ નયે જાણે, અનુજવ કરે, ત્યારે શબ્દાદિક વિષયોને જોગવવાની ઇચ્છા રહેતી નથી, તેનેજ તપ કહીએ. વાહ્ય તપ તે શુદ્ધોપયોગને માટે છે, એ શુદ્ધોપયોગને અણજાણતાં તપ તે ક્લેશરૂપ છે.

હવે પરમેશ્વરની પૂજા તે શું છે ? પરમેશ્વરની આજ્ઞા અંતરંગ બહુમાને પૂજવી એટલે અંગીકાર કરવી, આજ્ઞાએ વર્તવું તેજ પૂજા છે. પરમેશ્વરની આજ્ઞા શુદ્ધ નયે નિજ સ્વજ્ઞાવ આનંદમાં તૃપ્ત થઈ સ્થિર

રહો એવી ઠે. તો શુદ્ધ નયે પોતાના આત્મ સ્વરૂપને જાણ્યાવિના શામાં તૃપ્ત, અને મગ્ન રહેવાય? જેમ કહ્યું છે કે “પદ્મનાભં તત્ત્વં દયા” અર્થ-દ્રવ્યથી સકલ સંસારી જીવના સ્વરૂપને જાણીને તેના પ્રાણનું રક્ષોપું કરવું, નાનામાં નાના જીવને પણ દુઃખવો નહિ, ચત્તાએ વર્તવું, ત્રિકરણ યોગે રક્ષોપું કરવું, વીજા પાસે પણ રક્ષોપું કરાવવું, અને રક્ષોપું ઇટલે ચત્તાએ વર્તનારને જલો જાણવો, અને પોતે પણ મનથી, વચનથી, કાયાથી ઠ કાયાના પ્રાણને હણવા નહિ, હણાવવા નહિ, અને હણતા પ્રત્યે અનુમોદવું નહિ, તે દ્રવ્ય દયા અને આત્માના જાવ ધર્મ જાણી સંકલ્પ વિકલ્પે કરી અથવા ક્રોધાદિકે કરી આત્માના જ્ઞાનાદિક અને ક્ષાંત્યાદિક ગુણોને હણવા નહિ, નિર્વિકલ્પ ઉપયોગે સ્વપર આત્માના જ્ઞાનાદિક ગુણોને સ્થિર રાખવા, ઇટલે હણવા નહિ ઇટલે રક્ષોપું કરવું, એમ જાવ દયામાં પણ ત્રિવિધે ત્રિવિધે વર્તવું. એવી રીતે દ્રવ્ય પ્રાણ અને જાવ પ્રાણને જાણ્યા વિના રક્ષોપું કેમ કરી શકે? તેથી પ્રથમ જ્ઞાન ને પઠી દયા કહી ઇટલે દ્રવ્ય જાવ હિસાબે ઉપયોગને અશુદ્ધ કરવો નહિ માટે પ્રથમ શુદ્ધ નયે સ્વરૂપનું જ્ઞાન કરવું એજ પૂજા છે અને જિનેશ્વરના કેવલ-જ્ઞાનાદિ ગુણનું વહુમાન સ્તવનાદિ જે શુદ્ધજાવ તે પણ શુદ્ધોપયોગનું કારણ છે, માટે પૂજા કહીએ કેશર ચંદનાદિ એ બાહ્ય પૂજા શાસન શોજા અર્થે કરવી તે પણ શુદ્ધોપયોગે સફલ છે સાધુ મુનિ-રાજને અજિગમન વંદન નમનાદિ તથા વસ્ત્ર પાત્ર આપવું, અગર સુશ્રૂષા વિનયાદિની સંજાલમાં રહેવું, તે શુદ્ધઉપયોગ છે. ને આત્મ ધર્મના હેતુપણા માટે ઘણા લાંબા કાલના અશુદ્ધ કર્મને નાશ કરવા વાલો છે અને સાધુ મુનિરાજની જે ચક્તિ કરવી તે જરૂરનીજ છે, કારણ કે તે તેમની સયમ ક્રિયાને નિવૃત્તિપણે સાધી, જવી જીવોને ધર્મ દેશનાના દાતાર થાય, અને સાધુ મુનિરાજની દ્રવ્યથી અને જાવથી સેવા કરીએ ઇટલે તે તેમની પ્રેરણાથી અનંત જીવોને સુખનું કારણ

थाय ठे, ए माटे अहिंआं लखवानुं एटलुंज के जेथी शुद्धोपयोग थाय, ते क्रिया अवश्य आदरवी केमके परमेश्वरे शुद्धोपयोगमां धर्म कह्यो ठे. शास्त्र सांजलवुं, जणवुं, वांचवुं, जाणवुं, ते पण शुद्धोपयोग रुप कार्यनुं कारण मोक्षरूपी कार्यना अजिलाषी जीवने ठे. जो कदापि आ जव परजवना इंद्रियजन्य सुखने अर्थे अथवा मान शोचाने अर्थे, एज काम करेतो अकारण ठे, कर्म बंधनो हेतु ठे, जव त्रमणनुं कारण ठे, माटे शुद्धोपयोगने चूकवो नहि, अने जे क्रिया शुद्धोपयोगने अप्रशस्त एटले हरकत करे तेवी होय ते तजवी. एमज दान, दया, यात्रा, शुद्धोपयोगने प्रशस्तपणे ग्राहकताए अने यतना सहित होय, तो ते सफल ठे. नहितो ते अकारण ठे. एम देशना देवी, जणाववुं, चर्चा, वाद विवाद करवो, ए आदि द्रव्य क्रिया व्यवहार्यी धर्मनां कारण कहीए, ते पण शुद्धोपयोगे होय तो धर्म कहीए. जो मान अगर विषयादि पुद्गल परिणामनी ग्राहकताए होय तो शुजाशुज कर्मनो हेतु ठे, जव त्रमण ठे, माटे धर्मार्थी जीवे सदा सावचेतीमां रहेवुं; एवी रीते के आ वर्तमान समये हुं पुद्गलीक परिणामनो ग्राहक हुं, के निज परिणाम आत्मधर्मनो ग्राहक हुं, आगामी समये पण इंद्रिय जन्य सुखने चाहुं हुं के निवृत्तिने इहुं हुं, मारी ग्राहकता, व्यापकता, रमणता वर्तमान समये अथवा आगामी समये स्वगुण पर्यायनी ठे, के परगुण पर्यायनी ठे, ते जेम बने तेम दर वखते विचारता रहेवुं, वली हुं स्वज्ञाव दानमां वर्तुं हुं के इंद्रिय जन्य विषयोना दानमां वर्तुं हुं, हमणां हुं स्वज्ञावना लाजने इहुं हुं के पुद्गलना लाजने इहुं हुं, हुं स्वज्ञाव जोगी हुं के विषयनो जोगी हुं, तेमज उपजोगी पण स्वज्ञावनो हुं के परज्ञावनो हुं, जो परज्ञावनो जोगी होजंतो पर एटले पुद्गल, धर्मास्ति, अधर्मास्ति, आकाश, काल, ए मांहेतो कांइ जोग धर्म जणातो नथी, अने जो

जणाए ठे, तो विपर्यास वासनाथी ठे जेना शरीरमांहे छुधादि रोग
ऊदय आवे ठे ते वखत पुद्गलना रस उपर रीऊ प्रामे ठे, पण छुधादि
रोगनी शांति थये घणा मधुरादि रसने पण चाहतो नथी, तेमज
काम रोगनी आतुरता व्यापे, ठे छी पुरुषतां रुधिर, सांसादिके
जरेलां श्रंग मलमूत्रनी उत्पत्तिनां स्थानक बली कपटे जरी चेष्टाउं,
अमृतथी पण सीछां लागे, ठे, तेज कामनी शांति थये अप्रिय लागे
ठे जो कदापि कामक्रीडा करतां, मत्तमां मिथ्या वासनाथी ए समान
बीजुं सुख नथी, ए सुख मने महा सुकृतथी मद्ध्युं, हुं धन्य तुं । आ
कृत्य करवाने केवो समर्थ तुं । एवं सुख मने हमेश मलेतो केवु सारुं,
ए सुख खेलववाने हुं बहुज सारो प्रयत्न राखीश एवा जे मनोरथ,
तेथी आत्मा अशुद्ध जावनाए मननो वेग वधारी जब भ्रमण करे
ठे, पण कामनी निवृत्ति थये ए क्रियाने चाहतो नथी. बली पश्चा-
त्ताप करे ठे, थाके ठे, ह्रीणवीर्य थइ बहुजातनी उपाधिनो संचय
पोताना शरीरमां करे ठे, जो ए सुख होत तो ए कृत्यथी थाकत
नहि, अथवा अप्रीति उपजत नहि, एम शब्दादि पंचे विषयोनी
निवृत्ति थये ते विषयो रूप रोगना उपचार रूप आहार, छी आदिक
जलां लागतां नथी, जो सुख होततो एम थतुं नहि, माटे हुं स्वजाव
जोगी के परजाव जोगी तुं, एम हमेश विचारवुं उपजोगमां पण
एमज विचारवुं बली जे शक्ति ते हुं आत्मिक शक्ति राखवाने चाहुं
तुं के पुद्गलीक शक्ति चाहुं तुं, चेतना शक्ति फोरववा चाहुं तुं के
पुद्गलीक शक्ति फोरववा चाहुं तुं, आत्मिक शक्ति तो सदाए नित्य
अवाधित ठे ते तो जो शुद्ध उपयोगे जोइए तो एने राखवाने के
फोरववाने बीजो कांइ प्रयास करवो पडे तेम नथी, पण मिथ्या वा-
सनाए देहादिकमां अहंपणुं मानी हुं केवो बलवान तुं, हुं केटली,
छीउने रीऊवी शकुं तु, मने केवो खोराक पची जाय ठे, हुं केवो
वोढ्यो, में केवो मायों, मारे केटलुं धन, मारे केटलो जथो, हुं केवी

કેવી યુક્તિઁ ગોઠવી શકું તું એમ પુદ્ગલીક શક્તિ ફોરવવાની ઝમેદ, પુદ્ગલિક શક્તિ રાખવાની આશા, તે મિથ્યા વાસનાથી થાય છે. જે પુદ્ગલ દ્રવ્ય તે તો પુરાવું, ગલવું, સડવું, પડવું, અને વિખરવું, દર-સમયે સંધ સંધાદિકનું બદલાવું—સંધમાંથી પરમાણુઁનું ચરવું, અને મલવું, સ્કંધ એક ઠતાં પણ કેટલાક પુદ્ગલો ચરે મલે છે અને વર્ણાદિકનું બદલાવું થાય છે તે એનો સ્વજાતિ ધર્મ છે. તો એ આપણા રાખ્યા નિત્ય રહેવાના નથી અને ચરા સુચને આપનાર પણ નથી, એ તો કેવલ ઝપાધિને વધારવા વાલી સમાધિને હરવા વાલી પર-પરિણતિ છે. તે પરપરિણતિને મૂર્ખ જીવ રાખવાને યાહે પણ સમ્યક્ જ્ઞાની તો દેહ અને વિષયોથી નિવૃત્તિ યાહે છે. અને તેનું સ્મરણ પણ કરતા નથી, કેમકે શુદ્ધ નયે આત્મા સિદ્ધ સમાન છે, તો એ પુદ્ગલ શક્તિ કયા દુઃચને ટાલશે ? શુદ્ધ નયે આત્મા ત્રણેકાલ એકરૂપ ચિદાનંદ ઘન, સ્વતંત્ર જ્ઞાન ઉદ્યોતમયી, પરમ સમાધિમયી છે. તિહાં કાલકર્મનું જોર શુદ્ધાત્મ અંગમાંહે પ્રવેશ કરી શકતું નથી. દિન, ઘની, રાત, પક્ષ, માસ, તે પુદ્ગલના પર્યાયના જ્ઞેદ છે, જેમ સૂર્ય ઉગ્યો, આયમ્યો, સૂર્ય મેષમાં આવ્યો, ચંદ્રમા ધનનો થયો, અમુક વચ્ચે અમુક હતું, જેમ કેરીનો મરવો હતો તે મોટી કેરી થઈ હવે એના ડાંટા ઉપર પીલાશ આવી, પહેલાં રંગે લીલી હતી સર્વાંગે રાતી થશે, હવે મીઠી સોનાય છે. (વાસે છે) એ સર્વે કાલ-ધર્મ તે પુદ્ગલના પર્યાય છે, તે પુદ્ગલના પર્યાય આત્મ તત્ત્વ માંહે પ્રવેશ કરી શકતા નથી, તો કાલથી શું થશે ? માત્ર પોતેજ પોતાને વિપર્યાસ વાસના વડે જોઈ શકતો નથી, પણ જ્યારે શુદ્ધ ઉપયોગે નિજ સ્વરૂપને જુએ, વિચારે, આસ્વાદે, અનુભવે, ત્યારે અનંત આનંદ રૂપ એક રસ ચેતના છે. બીજું કાંઈ નથી, તેમજ જે કર્મ તે કર્મની સત્તાજૂમિ પુદ્ગલ ક્ષેત્ર, કાર્મણ, ઔદારિકાદિક શરીર, પુદ્ગલ વર્ગણા રૂપ છે; તે પણ આત્મ ક્ષેત્રે નાસ્તિત્વજાવે છે. માટે નિજ આ-

नंद ठोड़ी परजावनुं जे रमण करवुं ते फक्त मिथ्यावासनाए थाय ठे. शुद्ध उपयोगे ज्यारे जूए त्यारे आत्म आनंद अखंरु धारा प्रवाह-रुपे टंकोत्किर्ण न्याये ठे. केवल ज्ञानीए संयम क्रिया तथा अध्यात्म क्रिया अने त्रण योगनी के ऊपकरण आदिकनी जे जे आज्ञाउं फरमावी ठे ते फक्त शुद्ध उपयोगने माटे ठे, एटले शुद्ध उपयोगने विरुद्ध हिंसादिक क्रिया वर्जवी, अने जेथी शुद्ध उपयोग प्रगट थाय ते निमित्त क्रिया आदरवी, अने ज्यारे शुद्ध उपयोग रूप कार्य स्वक्षेत्रे प्रगट थाय, त्यारे कांइ पण क्रिया आदरवानी नथी अने ठोरुवानी पण नथी. कारणके आत्मा स्व ऊल्यादिके सदाए अस्तित्व ठे. तो केवलीनी देशनानो अजिप्राय जाण्याविना जे कंइ शुद्ध कार्य पण आदरवुं, ते पुण्यबंध रूप संसार हेतु ठे. परंपराए संसार वधारनार थाय चौदे पूर्वनो तथा सर्व धर्म ऊपदेशनो सार एज ठे के शुद्ध नये आत्म अनुभव करवो, अने ते तो शुद्ध उपयोगेज बने माटे सर्वे आलपंपाल ठोड़ी सुखार्थी जीवोए एहीज आदरवो शुद्ध उपयोगीने आ संसारमां कनुवा विपाक जोगववा परुता नथी, शा माटे के सम्यक् ज्ञान थया पठी कदापि पूर्वनां अशुद्ध निबिड कर्म ऊदय आवे, तो पण शुद्ध उपयोगे स्वरूपना रमणर्थी ते किहां आख्या अने किहां गया ते तेना लक्ष्मां पण रहेशे नहिं ए माटे शुद्ध उपयोग तेज एक मुक्तिनो मार्ग ठे ज्यारे चेतना शुद्ध उपयोगमां वत्ते, पोतानी परिणामिकताने संजाखे, अनुभव करे, त्यारे सर्वे पर जाव उपर विरक्त जाव थाय, एटले ऊदासिन्न वृत्ति थाय ते ऊदासिन्नता शेरी मुमुक्षुने (मुक्ति जनारने) धोक मार्ग ठे जो ऊदासिन्नता रूप शेरीने चूके नहिं तो ठेठ मुक्तिसुधी वचमां मोहादिक चोरटानो जय रहेतो नथी, अने निर्विघ्न पणे कार्य सिद्धि थाय ठे आगल जतां कोइने कांइ पूठवुं पमे तेवुं नथी ते ऊदासिन्नता देख्या पठी कोण ठोके ? अर्थात् कोइए नहिं. कोइ कहेसे जे

પહેલેથી જુદાસિદ્ધતા આદરીને શું કરીએ; પગથીએ પગથીએ ચઢાય, તેને કહીએ જે પગથીજું શાને કહેવાય ? પગથીજું તો તેને કહીએ કે જે ઉપર પગ મૂકી જંચું ચઢાય, અહીંયાં પહેલું ગુણઠાણું કેવલ મિથ્યાત્વ રૂપ છે, તેને તો કોઈ માર્ગ કહેશે નહિ. બીજું ગુણઠાણું સાસ્વાદન રૂપ, ત્યાંતો ચોથાનો પહેલો આવે તે પણ પગથીજું કેમ કહેવાય ? અને ત્રીજું મિશ્ર તે પણ મિશ્ર એટલે પરજાવની મિશ્રતા છે, હવે જે ચોથું ગુણઠાણું છે તે સમ્યક્ત્વ રૂપ છે તેના નિશ્ચય અને વ્યવહાર બે જોડ છે, તેમાં કોઈ એમ કહેશે જે દેવ ગુરુ ધર્મની સદ્દેશના તે સમક્તિ છે, તે સ્વરૂપ પણ દેવ ગુરુ ધર્મને ત્રણે તત્ત્વને ચાર નિદેશેથી જાણે તો વ્યવહાર સમક્તિ થાય. તે નિદેશાના અધિકારથી સમજજો પણ અહીંયાં લેશે માત્ર લખું હું.

દેવ શ્રી અરિહંત એમ કહેવાથી કાંઈ દેવનું સ્વરૂપ યથાર્થ જણાય નહિ વલો માત્ર નામ નિદેશેથી પણ અરિહંતપદનો બોધ થાય નહિ પણ અરિ કહેતાં રાગાદિક શત્રુ અને હંત કહેતાં તે શત્રુને જેણે હણ્યા છે તેને અરિહંત કહિયે. અહીંયાં હણનાર કોણ ? અને શી વસ્તુને હણી ? હવે હણનાર તે શુદ્ધ આત્મા છે, અને રાગાદિક અશુદ્ધ ઉપયોગનો નાશ કર્યો, તેને અરિહંત કહીએ.

ગુરુ નિર્ગથ એમ કહેવાથી કાંઈ ગુરુનું યથાર્થ સ્વરૂપ જણાય નહિ, કૂતરાં, બિલાડાં આદિ કોની માત્ર પણ પોતાની પાસે રાખતાં નથી, તો શું તેને નિર્ગથ કહીશું ? એમ તો બને નહિ પણ પુદ્ગલ પરિણામ રૂપ પર ડબ્બનું મમત્વ, અને પુદ્ગલ ડબ્બરૂપ કોઈ પણ પુદ્ગલના મમત્વરૂપ ગાંઠ, એટલે રાગ દ્વેષની ગાંઠ જેને રહી નથી, સદાય આત્મ સત્તાના રસી છે, અને સ્યાદવાદ નયપ્રમાણે જિન વાણિના અગ્નિપ્રાયના પારગામી છે, તેને ગુરુ કહીએ પણ એથી જે ઊલટા પુદ્ગલ ડબ્બ અને પુદ્ગલ જાવના કામી તે શી રીતે ધર્મને જણાવશે ? એ તો વિષયાદિ અનર્થમાં અર્થ જાણી તેના અર્થી મમત્વી થઈ જોલાજીવોને

જરમાવે ને શી રીતે તારશે ? માટે જવ્ય જીવોએ ગુરુને પરચીને ગુરુની શ્રદ્ધા કરવી

ધર્મ તે વસ્તુનો સ્વજ્ઞાવ છે. નો જે વસ્તુનો જે સ્વજ્ઞાવ તે તેનો ધર્મ કહીએ. આપણે ચેતન વસ્તુ ઠીએ, શુદ્ધ ચેતના ઉપયોગ લક્ષણ આપણો ધર્મ છે, તે જ્ઞેદ ધર્મે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર આદિ અનેક વિશેષણ-મયી, એક રસ ચેતના રૂપ શુદ્ધ સ્ફટિકમણિ દ્રષ્ટાતે આપણો ધર્મ છે એથી વિપરિત વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શાદિ અને ધર્માદિ પર દ્રવ્યના જે સ્વજ્ઞાવ તે આત્માના ધર્મ નથી, એટલે અધર્મ છે એટલે ટુંકામાં જ્ઞેદધર્મ, અજ્ઞેદ ધર્મ, જે જે આત્માના સ્વસ્વજ્ઞાવ, ગુણ, પર્યાય, તેજ આત્માના ધર્મ છે અને પરગુણ પર્યાય તે મિથ્યા દ્રષ્ટીએ મિથ્યાત્વી જીવ આત્માના ધર્મ માને છે, પણ તે અધર્મ છે, હેય રૂપ છે, અનર્થ છે. અને નિજધર્મ અર્થે એટલે શુદ્ધ ઉપયોગ અર્થે ઉઠયે આવેલી પુદ્ગલ ક્રિયાની પ્રવૃત્તિ કરવી પડે, તેને કારણ ધર્મ કહીએ. તે કારણ ધર્મમાં સર્વે પુદ્ગલ પ્રવૃત્તિ કરવી પડે તે નૈગમનયથી ધર્મ પણ કહેવાય, જેમ કારણમાં કાર્યનો આરોપ એટલે નૈગમ નયથી કારણને પણ કાર્ય કહેવાય છે, તે કારણ અને કાર્યના જિજ્ઞાસક સ્વરૂપને જાણ્યા વિના એકાંતે કારણનેજ કાર્ય જાણેતો કુનયની વાસના મિથ્યાત્વ આવે, ઉક્તંચ—એકાંતે હોઈ મિથ્યત્તો. જેમ ઘરેણું કરવાના નિમિત્ત કારણ, ઇરણ, હથોડો, સાડસી, આદિ મેલવીને જાણેકે માંહારે કાર્ય થયું, તો તેથી કંઈ આજૂપણ તૈયાર થયું નહિ, વલી ઘડો કરવાનું નિમિત્ત કારણ, દરુ, ચક્ર, ચીવર, આદિ મેલવીને જાણેકે ઘટ તૈયાર થયો તેથી કંઈ ઘટ થાય નહિ, પણ ઘરેણાનું ઉપાદાન કારણ જે સોનું તેના પર્યાય પલટાવી તુસી, કઠીરૂપ પૂર્ણ પર્યાય નિપજાવે તોજ કાર્ય થયું કહેવાય, તેમજ ઘટના ઉપાદાન રૂપ જે શુદ્ધ મૃતિકા તેના ટંડ, ચક્ર યોગે પિંડ, સ્થાસ કોશાદિક, પર્યાય પલટાવી પૂર્ણ પદે ઘટ રૂપ કાર્ય નિપજાવે તોજ કાર્ય થયું કહીએ,

તેમજ સિદ્ધિના ઉપાદાન રૂપ જ્ઞાન આત્મા તેનો મિથ્યાત્વ પર્યાય પલટાવી સમ્યક્ પર્યાય પ્રગટ કરવો, રાગ પલટાવી વીતરાગતાનો પર્યાય પ્રગટ કરવો, એમ સર્વે પરસત્તા રમણ પલટાવી સ્વસત્તા રમણ કરવું, ઇત્યાદિ પર્યાય પલટાવી સંપૂર્ણ સ્વપર્યાય પ્રગટ કરવે પૂર્ણ પદે કાર્ય થાય. પણ કારણ કાર્યના સ્વરૂપને જાણ્યાવિના એકાંત નયની વાસના જાય નહિ. ધર્મ કંઈ નવો કરવો નથી, એ તો અકૃત્રિમ શાશ્વતો સદાએ એકરૂપ કાયમ છે. પણ તે મૂઢ આત્માની દ્રષ્ટી વિપર્યાસ વાસનાએ વિષય કષાયોદિકને પોતાનું કાર્ય માની તેની દ્રષ્ટી રોકાણી, અવરાણી, તેથીજ જ્ઞાનાવરણાદિ દ્રવ્ય કર્મ થયાં, એટલે પ્રવૃત્તિમાં અશુદ્ધ ઉપયોગે કર્મની સંતતી અનાદિથી ચાલી આવી. તે અશુદ્ધ ઉપયોગ ન બંધે તે માટે અવ્રતનું ટાલવું અને વિન-યાદિકનું આદરવું તથા વાંચના, પૃઢના, પર્યટ્ટના, અનુપ્રેક્ષા, ધર્મક-થાની ક્રિયા કરી શુદ્ધ ઉપયોગ પ્રગટ કરવો, એમ શુદ્ધ દેવ, શુદ્ધ ગુરુ, શુદ્ધ ધર્મની શ્રદ્ધા તે વ્યવહાર સમકિત કહિએ, તે નિશ્ચય સમકિતનું કારણ છે.

દર્શન ગુણવંત મારો આત્મા એજ દેવ, અને જ્ઞાન ગુણમય મારો આત્મા તેજ ગુરુ કે જે હેય, ઉપાદેયને જણાવે છે, ચરણ ગુણવંત મારો આત્મા તેજ ધર્મ, કે જે દુર્ગતિ પરુતાં બચાવે એમ જે જાણવું અને નય, નિદેષે કરી, સ્યાદ્વાદે કરી પોતેજ પોતાની આત્મસત્તાને સિદ્ધ સમાન જાણી શ્રદ્ધા પ્રતીતિ રૂચી કરવી તે નિશ્ચય સમકિત છે, અહિંઆંથી ચઢવાનું પગથીજ શરૂ થયું,

उक्तंच गाथा आर्यावृत्तम्.

जिण पसुत्तं धम्मं, सद्वहमाणस्स होइ रयण मिणं;

सारंगुण रयणाणय, सोवाणं पढम मोखवस्स.

ચોથે ગુણઠાણે મિથ્યાત્વના અંશ ગયા એટલી શુદ્ધતા પ્રગટ થઈ,

ते शुद्ध उपयोगनुं अने मोक्षमार्गनुं पहेलुं पगथीउ जाणवुं, पांचमे अविरतिना थोका अंश गयाते अंगे शुद्धता प्रगटी, ठठे अविरतिनां सर्वे कारणो तज्यां ते पण शुद्धताना अश वध्या, सातमे प्रमाद गयो तेपण शुद्धताना अश वध्या, आठमे अपूर्व स्थिरता आवी ते स्थिरता रूप शुद्धताना अंश वध्या, नवमे वेद, हास्दादिथी निवर्त्यो ते अधिक शुद्धता थइ, अने स्थूल कपाय पण निवर्त्या, दशमाना अते उपशम श्रेणीए उपशम्या अने क्षपक श्रेणीए सूक्ष्म कपायो पण गया एटले मोहनीय कर्मनी सकल चपलता निवर्त्ति, ते पण शुद्धता वधी, अने वारमाना अंते ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, अने अंतराय कर्मनो नाश थयो एटले तेरमे परम शुद्ध उपयोग केवलज्ञान, दर्शन, अने दान, लाज, जोग, उपजोग, वीर्य, शुद्ध, अचल, अबाधित प्रगट थयुं त्यारे पूर्ण शुद्ध उपयोग थयो, एम पगथीआं जाणवां. पण चोथेथी शुद्ध उपयोगने साध्य जाणी शुद्ध उपजोग सन्मुख थइ अने शुद्ध उपयोग तरफ ड्रष्टी राखी शुद्ध उपयोगने प्रशस्त हेय, उपादेयपणे वर्त्तवुं ते पगथीआं जाणवां. अने सर्वे पगथीए उदासिन्नता वधती जाय, ते उदासिन्नता रूप शेरी जाणवी उदासिन्नताने चूके तो पडे, पण न चूके तो जेम, जेम उंचो चढे तेम तेम उदासिन्नता वर्द्धमान थइ पूर्ण वठित स्थानके पहोचाडे उदासिन्नताने चूकवुं नहि एनुंज नाम शुद्धोपयोग ठे ए शिवाय बीजां पगथीआं नथी. ते पगथीउं कइ गरीरथी चढवानुं नथी पण शुद्ध आत्म परिणामनी धाराए चढवुं तेनुं नाम पगथीउं ठे. शुचाशुच कर्म परिणाम धारा तजीने शुद्ध परिणामीक जावे वर्त्तवा अज्यास करवो, जेमके हुं सिध्द समान निर्मळ आत्मा तुं, तो मने पुद्गलना अनंत पर्यायोमांथी एकनी पण जरूर नथी, ज्यारे अंतरंगमां पुद्गल पर्यायनो खप न जाणीए, तो चित्त शामाटे चंचल थाय, ए अज्यासनुनाम अनुजव योग कहिए अनुजव योग ते सर्व आचारमय परमात्माए कह्यो ठे.

તપ, તીર્થ આદિ સર્વે ધર્મ કાર્યનો સમાવેશ અનુજવ યોગમાં થાય છે. સમયસારના સારમાં કુંદકુંદ આચાર્ય લખેલેકે એક શુદ્ધ પરમાત્માનો અનુજવ અન્યાસ કરવો, એજ મોક્ષમાર્ગ છે. માટે સર્વ આલપંપાલ ઢોડી એક શુદ્ધનયને જો અનાદિ અશુદ્ધ ઉપયોગથી પરમાં પોતાપણું માની પુદ્ગલ શક્તિ રાખવા ઇચ્છેલે, તેથી અનાદિનો પુદ્ગલ અનુજવથી સમય માત્ર પણ વિરામ પામતો નથી, તો કઈ રીતથી સિદ્ધિને પામે ? માટે શુદ્ધ પરિણામીક જાવનો અનુજવ અન્યાસ કરવો કે લોકાકાશના સર્વ પુદ્ગલના ત્રણે કાલના અનંતા અનંત પર્યાયથી જ્ઞાન દ્રષ્ટીએ જોતાં આત્માને પુદ્ગલથી સુખ અથવા દુઃખ કંઈ પણ નથી, પુદ્ગલના મમત્વથી દુઃખ, અને તેજ મમત્વ તજે સુખ, માટે મિથ્યા ત્રાંતિથી તે પુદ્ગલ પર્યાયમાં કાર્ય માનેલું ઢોડી-એ તો સહેજે અને નિર્વિઘ્નપણે આત્મ અનુજવ થાય. માટે પ્રમાદ ઢોડી પોતેજ પોતાના સુખના કર્તા થાઉં. હવે સર્વે પ્રાણીઝ સુખને ચાહે છે. યથાર્થ સુખને જાણ્યાવિના, અને પોતાની ઉન્માર્ગ પ્રવૃત્તિ ઢોડ્યા શિવાય, અને સન્માર્ગ પ્રવૃત્તિ આદર્યાવિના સુખ થાય નહિ, માટે સુખનું યથાર્થ સ્વરૂપ જાણી, સન્માર્ગનું યથાર્થ સ્વરૂપ જાણી, અસત્માર્ગ તજી સન્માર્ગે પ્રવર્તવું. હવે તે સન્માર્ગ પામવાનું યથાર્થ સ્વરૂપ લખીયે ઠિયે. સુખ શાથી થાય ? સુખમાં હાનિ શાથી થાય છે ? તે જરૂર જાણવું જોઈયે આકુલતા રહિત સ્થિર, સંતોષમય, સ્વતંત્ર આત્મસ્વજાવને જાણવું તથા સહજ સ્વજાવે મગ્ન રહેવું તે નિવૃત્તિ રૂપ સુખ છે. ક્રુધા અને કામ રોગ આદિ વિષયની આકુલતા જ્યાં નથી, અજ્ઞાન, ત્રય, શોકાદિ ઉપાધિ તે પણ જ્યાં નથી, એવું શરીરથી તિન્ન નિજ આત્મ સ્વરૂપ જ્ઞાનથીજ થાય. અને ઈથી ઉલટું જેમાં અનેક રોગ, જન્મ, જરા, મરણ, વ્યાધિ, અને અજ્ઞાન, ત્રય, શોકાદિનું સ્થાનક જે પુદ્ગલ દ્રવ્ય તેમાં પોતાપણું જાણ્યાથી દુઃખ ખડુ થાય છે. તે પુદ્ગલમાં પોતાપણું તજી આત્મામાં આત્માપણું જાણ્યાથી પરમાનંદ સુખ

પ્રગટ થાય છે. પર પુદ્ગલમાં પોતાપણું જાણવાથી પોતાના કર્તા, જોક્તા, ગ્રાહકતા, વ્યાપકતા, રમણતા, આદિ જે ગુણ તે સર્વે પર અનુયાયી થઈ પુદ્ગલના અથિર પર્યાયને જોગવી સ્થિર રાખવા-ચાહી અનંત પ્રયાસ કરી અનંતાનંતી ઉપાધિને જોગવી અનંતા કાલ સુધી આત્મા સ્વરૂપરમણનો અવસર પામતો નથી પુદ્ગલ દ્રવ્ય પર્યાયનું લેવું, તેને લાજ માને છે, પુદ્ગલ દ્રવ્ય પર્યાયનું દેવું તેને દાન માને છે, પુદ્ગલ દ્રવ્ય પર્યાયને જોગવવું તેને જોગ માને છે, અને પુદ્ગલ ગુણને જોગવવું તેને ઉપજોગ માને છે, અને વીર્ય શક્તિ પણ સર્વે પુદ્ગલમાં ફોરવે છે, એવી મિથ્યા મોહની નિદમાં સૂતેલાને જગાડવાને ગુરુસિવાય વીજો કોઈ સમર્થ નથી પુદ્ગલના અનિત્ય પર્યાયમાં નિત્યતા ક્યાંથી હોય ? ચપલ પર્યાયમાં સ્થિરતા ક્યાંથી હોય ? જડ અંધકાર માંહે જ્ઞાન ઉદ્યોત ક્યાંથી હોય ? અરમ્યમાં રમ્યપણું ક્યાંથી હોય ? પરજાવ અટવીમાં જમતાં ઘણોજ આક્રંદ કરે પણ શરણ કોણ થાય ? એકલો આવે, એકલોજ જાય, એક જીવથી વીજા સર્વે જીવ, તથા સર્વે પુદ્ગલ અન્ય (જૂદા) છે સુખ દુઃખ એકલોજ જોગવે, સંસાર જાવને પામી વારંવાર તેને તેજ કૃત્ય, ગતિ, યોનિ, પ્રાણ, પર્યાસિ, વૈર, હેત આદિ કર્યા કરે, અને અનંતા જીવની ઇંઠ એવી પુદ્ગલ વર્ગણથી ઉત્પન્ન થઈ હાડ, રુધિર, માંસ, ચર્મ, વિષ્ણુ, મલમૂત્રાદિનું સ્થાનક એવું અપવિત્ર શરીર તેને પવિત્ર માની અગર, ચંદન, પુષ્પ, આજરણાદિકે શોજીત કરી મોહમદે ઠાકી સુખ માને છે, પણ તે અથિર દાણમાંહે વિણસી જાય તેથી સ્થિરતાનો લેશ પણ પામતો નથી સર્વે સમય કર્મ પરિણામને વધારનાર દુઃખ સમુદ્રને જરી દુઃખ સમુદ્રમાં જીલે છે તેથી સ્વરૂપ સુખ રોકાયું, ઇટલે સુખની હાણિ થઈ દુઃખના સ્થાનકમાં સુખ લેવા જાય તે જન્મે નહિ, એવા જીવને કાલ પરિણતિ અને જવ્યતાના યોગે કોઈ સમયે સદ્-ગુરુનું નિમિત્ત મળી આવે, ત્યારે તે ગુરુના ઉપદેશથી સિદ્ધ સમાન

पोताना स्वरूपने जाणी, गुरु आझाए चाले, तोज कर्म रसनी आवक
 रोकाय, अने बाकीनो कर्म रस रहेलो तेनी पण निर्जरा करे. ते तो
 शुद्ध उपयोगथीज थाय, माटे शुद्ध उपयोग एज सुखनुं कारण ठे.
 अने विषय कषायना कारणथी जे शुद्धाशुद्ध संकटपनुं उपजवुं, तेज
 सुख रोकावानुं अने दुःख थवानुं कारण ठे. उन्मार्गनी प्रवृत्ति एटले
 विषय कषायनुं सेववुं, ते मिथ्यात्वथीज थाय ठे. जेम एक जंडी
 खाइनी अंदर अखूट निधान जरेलुं हतुं, पण ते खाइ चिरकालथी
 अंधकारे जरेली हती, ते अंधकार टालवाने माटे विपर्यास वासना-
 वालाए घणा कोश, कोदाला, पावमार्थी अंधकारने जखेडी फेंकवानो
 जयम कर्यो, वली ते अंधकार नसाडवा माटे घणा बाणो. अने तो-
 पोना गोला चलाव्या, घणी जातना तप, तीर्थ, यज्ञ, होमादि कर्या,
 वली बहु जडासिन्न रही संसारी जोग त्याग कर्या, घणुं रुदन
 कर्युं, शिर फूटणादि क्रिया करी, श्राप अने गालो विगेरे अनेक
 प्रयत्न कर्या, पण तल मात्र अंधकार नाश थयो नहि. एटलामां
 कोइ सुजाण पुरुष भट्यो तेने कह्युं के एम अंधकार जाय नहि,
 पण ते खाइने एक बाजुथी फोकी सूरजनुं किण अंदर पमे तेम करो,
 अथवा एक मसाल करी अंदर लेइ जाउ एटले अंधकार तरंतज
 नाश पामशे. त्यारे मिथ्या वासनावालो बोढ्यो, के अमे घणा कालथी
 जारे जारे जयम कर्या तोपण अंधकार नाश थयो नहि, तो ताहरुं
 कहेलुं एटलुंज सहेज कृत्य करवाथी कांइ अंधकार नाश पामे
 नहि एवुं कह्युं, त्यारे सुइ पुरुष बोढ्यो, जरा धैर्य राखी मारुं
 कहेलुं कृत्य करी जो, पढी ते पुरुषने कांइक श्रद्धा, प्रतिति, रुचीथइ
 एटले ते सुइ पुरुषना कह्या प्रमाणे वर्ततांज अंधकार नाश थयो तेम
 आत्मसत्ता जूमी रूप खाइमां अनंत कालनुं ज्ञान, दर्शनादि अखूट
 निधान जरेलुं ठे, पण मिथ्या अंधकारे ढंकाएलुं ठे, ते मिथ्या अंधकार
 सम्यग् ज्ञान रूपी सूर्यनुं किरण अंदर प्रवेश कर्याविना कोडो उपाये

पण जाय नहि, अने धन नजरे पडे नहि, तो हाथ आववुं तो क्यांथीज होय? ज्यारे तीर्थकरो अगर गुरुना वचनोमां कहेला तत्त्वोनी प्रतीतरूप सम्यक् सूर्यनुं किरण सत्ताजूमी रूप खाइमां प्रवेश कराय, अने ते सम्यक् ज्ञानवडे जोइए, तो ते धन हाथ आवे मिथ्यात्वरूपी अंधकार कणमात्र पण रहे नहि, जेम घणा कालथी खाइमां रहेलो अंधकार सूर्यनां किरण सामो थतो नथी, एम नथी कहेतो के हुं घणा कालथी अहिंआहुं, माटे मारो मुकाम नहि ठोरुं, पण तरतज नाशी जाय ठे तेम सम्यक् ज्ञान रूपी सूर्यना किरण वने मिथ्यात्व अने अज्ञान रूपी अंधकार तरत नाश थाय ठे जेम जेम अजवाळुं सत्ताजूमीमां उंडुं प्रवेश थतुं जाय, तेम तेम सत्ताजूमीमां रहेलुं ज्ञानादि अखूट धन झट्टीगोचर थइ पोताने स्वतंत्र पणे कराय ठे पण जे कार्य करवुं होय, ते कारक प्रवृत्ति त्रिना बने नहि जगतनां सर्वे कार्य कारक प्रवृत्तिथी थाय ठे, तो आत्मिक कार्य पण यथार्थ कारक प्रवृत्तिथीज बने कोइ कदेशेके आत्मिक सुख माटे यथार्थ प्रवृत्ति ते शुं ? ते अमारा समजवामां आवती नथी, तेने कहिएके चित्तमां धैर्य राखी सांजलो ज्यारे कारक प्रवृत्तिनो बोध थाय त्यारे यथार्थ प्रवृत्ति तरत समजाशे ते कारक प्रवृत्तिवावत सामायक सिंध्युपायमां खुलासो आपेलो ठे. त्यांथी जोइ लेजो त्यां ए साथे अस्ति नास्ति वावत पण कहेलुं ठे. तेथी यथार्थ स्वरूप समजाशे सत्तजंगीनुं स्वरूप जाणवुं ते स्याद्वाद कहीए. वली वस्तु मांहे एक पणुं, अनेक पणुं, नित्यपणुं, अनित्यपणुं, सत्पणुं, असत्पणुं, वक्तव्यपणुं, अवक्तव्यपणुं एम अनंत धर्म ठे अने ए सर्वे धर्म वस्तुमां सर्वे समय रह्या ठे, पण एकज वारे एकेवचने कह्या जाय नहि ते स्यात् पद सहित वोळोए तो मिथ्यात्व आवे नहि, माटे परमेश्वरनी वाणि स्याद्वाद-मयी ठे हवे एक पणुं ते जेम आत्मांमां चैतन्य लक्षणे करी एक पणुं ठे, अने ज्ञान, दर्शन, चारित्र, सुख वीर्यादि अनेक धर्म ते

અનેક સ્વજ્ઞાવ છે, પણ એ અનેક સ્વજ્ઞાવ માંહે ચૈતન્ય પણું એકજ છે, અને એક ચૈતન્ય માંહે જ્ઞાન દર્શનાદિ અનેક પણું છે. જેમ પુદ્ગલ માંહિ પૂરણ, ગલન સ્વજ્ઞાવ તે એકજ છે, તેમજ વર્ણ ગંધ રસ સ્પર્શ સંઘયણ, સંગાણાદિ, અનેક પણું તે પણ એકજ પુદ્ગલમાં છે, એવી રીતે વર્ણ ગંધ આદિ અનેક પણા માંહે પૂરણ ગલન પણું તે એકજ છે, અને એક પુદ્ગલમાંહિ વર્ણાદિ સંસ્થાનાદિ અનેક પણું પણ છે. તેમજ સર્વે દ્રવ્યમધ્યે એકપણું અનેકપણું જાણી લેવું. સર્વે દ્રવ્ય દ્રવ્યથી નિત્ય છે અને પર્યાયથી અનિત્ય છે તે નિત્યાનિત્ય સ્વજ્ઞાવ કહિયે. જેમ સોનું તે સુવર્ણ દ્રવ્યે નિત્ય છે અને પર્યાય ઇટલે સોનાનાં જે કાર્ય મુકુટ કુંડલાદિકે અનિત્ય છે, તેમ જીવ દ્રવ્ય પોતે દ્રવ્યથી નિત્ય છે, અને જીવ દ્રવ્યનું અશુદ્ધ કાર્ય જે નર નરકાદિ પર્યાય તેથી જીવ દ્રવ્ય અનિત્ય છે, પુદ્ગલ દ્રવ્ય પૂરણ ગલન સ્વજ્ઞાવે નિત્ય છે, અને વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શાદિ પર્યાયે અનિત્ય છે, એમ સર્વે દ્રવ્યોમાં નિત્યાનિત્ય સ્વજ્ઞાવ જાણવો. સર્વે દ્રવ્ય સ્વદ્રવ્યાદિકે સત્ છે, અને પરદ્રવ્યાદિકે અસત્ છે, જેમ સોનું સુવર્ણ દ્રવ્યથી સત્ છે પણ લોહ દ્રવ્યથી અસત્ છે, જેમ જીવ દ્રવ્ય પોતાના ચૈતન્ય દ્રવ્યે સત્ છે, પણ અચેતન દ્રવ્ય જે પુદ્ગલ તેથી અસત્ છે, જીવ દ્રવ્ય સ્વક્ષેત્ર ઇટલે પોતાના સ્વપ્રદેશે સત્ છે પણ પુદ્ગલ ક્ષેત્રે અસત્ છે, જીવ દ્રવ્ય સ્વજ્ઞાવ વર્તનાઈ સત્ છે પરજ્ઞાવ ઇટલે પુદ્ગલાદિ વર્તનાઈ અસત્ છે, જીવ દ્રવ્ય પોતાના જ્ઞાન દર્શનાદિ સ્વજ્ઞાવે સત્ છે પણ પર જે પુદ્ગલના વર્ણ, ગંધાદિ સ્વજ્ઞાવે અસત્ છે સર્વે દ્રવ્યનું સ્વરૂપ પૂર્ણ પદે વચનથી કહી શકાતું નથી માટે અવક્તવ્ય છે, કેમકે વસ્તુમાં અનંત ધર્મ સર્વે સમયે સમકાલે રહ્યા છે પણ તે એકજ વચને એકજ સાથે કહી શકાય નહિ તેથી અવક્તવ્ય કહિયે, અને કેટલાક ધર્મ નય દ્વારાઈ વચન ગોચર થાય માટે કોશ્ક રીતે વક્તવ્ય કહિયે. એ આઠ પદ્ધતી બોલવું તેને સ્યાદવાદ કહિયે, હવે નય કહિયે ઠિયે.

વસ્તુમાં અનંતા ધર્મ એક સમયે રહ્યા છે, તે એકે વચને સમકાલે કહ્યા જાય નહિ, માટે નયે કરિ કહીએ. વસ્તુ અનંત ધર્માત્મક છે, તેમાં મુખ્ય દ્રવ્યાર્થક અને પર્યાયાર્થક બે નય છે. જે વચન દ્રવ્યાર્થક-પણને આગલ કરી પર્યાયાસ્તિકપણને ગૌણ રાખી બોલવું તે દ્રવ્યાર્થક નય કહિએ, અને જે વચન પર્યાયાસ્તિકને મુખ્ય પણે કરી અને દ્રવ્યાસ્તિકને ગૌણપણે અપેક્ષા રાખીને બોલવું તે પર્યાયાર્થક નય કહિએ, તે દ્રવ્યાર્થકનાં ચાર જેદ છે, તેનાં નામ-નૈગમ, સંગ્રહ, વ્યવહાર, રુજુસૂત્ર. અને પર્યાયાર્થના ત્રણ જેદ તે શબ્દ, સમજિરૂઢ, અને એવંજૂત. એવં સાત નય જાણવા, એનો વિશેષ જેદ આગમથી જાણવો, પણ એક નયની મુખ્યતાએ વસ્તુ ધર્મ ઉચ્ચાર કરતાં અન્ય નયના વિષયને ગૌણપણે જાણતો નથી, તો તે કુનય કહિએ જેમ સોનું જારે, પીલાશ, ચીકાશ વિગેરે ધર્મે કરી સહિત છે, અને વચનથી સોનું જારે કહેતાં ઠતાં વાકીના ધર્મની અપેક્ષા રાખતો નથી, તો તે કુનય કહિએ તેમજ જીવાદિ વસ્તુમાં અનંત ધર્મ સર્વે સમયે સમકાલે ઠતા છે, તે માંહેથી નિત્યતા આદિ એક ધર્મને મુખ્ય પણે ઉચ્ચાર કરતાં વાકીના ધર્મની ગૌણતાએ અપેક્ષા ન હોય તો, તે કુનય સમજવો એમ વસ્તુના ધર્મનો ઉચ્ચાર કરતા અને જાણતાં નયોના ત્રિજ વિષયની અપેક્ષા હોય તો કુનય થાય નહિ, અને જ્ઞાન યથાર્થ થાય. માટે પરદ્રવ્ય ગુણ પર્યાયનો લક્ષ અને રમણ ઠોડી આત્મ દ્રવ્ય ગુણ પર્યાયમાં લક્ષ રમાવી સ્થિર રહેવું આત્માના જ્ઞાન, દર્શન, વીર્યાદિ અવ્યાવાધ ગુણનો અનુજવ આસ્વાદ લક્ષ, તો અરિહંતાદિ નવ પદ આત્માના આત્મા માંહેજ છે નવપદમાં આત્મા, અને આત્મામાં અરિહંતાદિક નવપદ, એમ એક અનેક સ્વજાવ જાણી રમણ કરવું મિથ્યાદ્રષ્ટીએ જ્યાં સુધી આત્મ સ્વરૂપમાં લક્ષ ન દેશ, ત્યાં સુધી આત્માનાં નવપદ તે આત્મામાં જાસે નહિ જેમ એક નગરનું તલીયું સ્ફટિક રત્નનું હતું તે ઉપર ઘાસ, કાંકરા આદિ અનેક પદાર્થો પડેલા હતા, તે સ્ફ

ટિકત્તી ઝલકીમાં પણ ઉપરના પનેલા પદાર્થ જેવું જાસન થતું હતું. સ્ફટિકના સ્વરૂપથી અજાણને સ્ફટિકના સ્વરૂપનો જાણ પુરુષ સ્ફટિકનું સ્વરૂપ બતાવવા લાગ્યો, કે ઉપરના ઘાસ, કાંકરા વિગેરે જેની અંદર જાસે છે તે નિર્મલ સ્ફટિક મળે છે, પણ તે અજાણ પુરુષની દૃષ્ટિ શુદ્ધ સ્ફટિક ઉપર પડી નહિ, અને ઉપરની चीजો જે અંદર જાસતી હતી તે चीजો ઉપર નજર પડી, તેથી ઉપરની चीजો કરતાં સ્ફટિકનું સ્વરૂપ જિન જાણ્યું નહિ, ઉપરની चीजોના પ્રતિ-જાસ ઉપરજ દૃષ્ટી રોકાઈ, જ્યારે ત્યાંથી દૃષ્ટી હુટી સ્ફટિકની ઝલકી ઉપર દૃષ્ટી પડે, કે જેની અંદર ઘાસ, કાંકરા વિગેરે જાસે છે તે સ્ફટિક છે પણ જે પદાર્થ જાસે છે તે સ્ફટિક નહિ. એમ આત્માની જ્ઞાયકતામાં અનેક જ્ઞેય પદાર્થ જાસે છે તે આત્મા કરતાં જિન છે, તેમ જ્ઞાયકતા સત્તાવંત આત્મા જ્ઞેય પદાર્થોથી જિન છે. જ્યારે જ્ઞેય પદાર્થોને પોતાપણે જાણે ત્યારે દૃષ્ટી જ્ઞેયોમાં મુંજાઈ, રાગાદિ અનેક વિકાર રહ્યા થાય છે. અને જ્ઞેયોથી જિન પોતાની જ્ઞાયકતા શક્તિને જૂવે, જાણે, ત્યારે જ્ઞેયોનું મમત્વ અને રાગાદિક મટી આત્મા અરિહંત પદને પામે છે. માટે મન, વચન, કાયાના યોગ અત્યંત સ્થિર કરી ચિત્તમાં ધૈર્ય અને શ્રદ્ધા રાખી સદ્ગુરુ વચને કાન અને ધ્યાન રાખી સાંજલો, અને વિચારોકે નવપદ આત્મા માંહે કેવી રીતે છે ?

૧ પ્રથમ અરિહંત પદ, તે જ્ઞેયોના મમત્વરૂપ મિથ્યાત્વનો નાશ કરી, એ જ્ઞેયો મારાથી જિન, મારા કામના નથી એમ જાણી તેના રાગનો અંત કરવો તેજ અરિહંત પદ કહિયે.

૨ અને અનંત જ્ઞાયકતામયી જે પોતાનું સ્વરૂપ જ્ઞાન, દર્શનાદિ અનંત પર્યાય શક્તિ, વ્યક્તિ, અનંત વીર્યવંત, તે દૃષ્ટી ગોચર સિદ્ધ કરી સકલ પર્યાયના અસ્તિત્વ રમણને જોગવું, તે સિદ્ધપદ કહિયે.

૩ આત્માના જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, વીર્યનું આચરણ કરવું, કરાવવું, તે આચાર્યપદ કહિયે.

૪ ઝપાધ્યાય પદ, તે દ્વાદશાંગના અધ્યયનનું કરવું, કરાવવું, તે આત્માજ કરે, જે આત્મા કરે તે ઝપાધ્યાય જાણવો.

૫ સમ પરિણામે રહી શુદ્ધ સિદ્ધરૂપ આત્મ સ્વરૂપને સાધે તે સાધુ પદ કહિયે.

૬ સ્વપર સ્વરૂપને નિર્ધાર કરે, જ્ઞેય પદ જે પરવસ્તુ અને જ્ઞાનપદ તે આત્મ વસ્તુતેને જિજ્ઞાસુ નિર્ધારે, તે દર્શનવંત આત્મા.

૭ સ્વપર પર્યાયનો પર પરિચેદક વિશેષ વૌધ તે જ્ઞાન કહિયે અને જ્ઞાનવંત તેજ આત્મા છે.

૮ જ્ઞેય પદાર્થનો રાગ દ્વેષ ઠોડી જ્ઞાનાદિક સ્વપર્યાયમાં આચરણ, રમણ, કરે તે ચારિત્રવંત આત્મા.

૯ જ્ઞેય પદાર્થને જોગવવાની ઇચ્છા ઠોડી સ્વગુણ પર્યાયમાં તૃપ્તિ-વત રહે તે તપવંત આત્મા.

આમ નવેપદ આત્મામાંજ છે, અને નવેપદ માંહે એક આત્મપણુંજ છે તે સદ્ગુરુ મુખે વિસ્તારે સમજી અનિત્ય સંસારથી ઝડાસિદ્ધ વૃત્તિ કરી નવપદમયી આત્માને શુદ્ધ ઉપયોગે ધ્યાવવો એકજ વસ્તુ જેમાં બીજાનો દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય જલ્દયો નથી, તેને શુદ્ધ કહિયે જે દ્રવ્ય તેના ગુણ પર્યાય તેના માંહીજ જલે, કોઈ દ્રવ્યના ગુણપર્યાય કોઈ દ્રવ્યમાં જલે નહિ, જેમ ચેતન દ્રવ્ય અરૂપી, ચેતન ગુણ જ્ઞાનાદિક તે પણ અરૂપી, અને પર્યાય તે નવા નવા જ્ઞેયનું જાણવું તે પણ અરૂપી.

પુદ્ગલ દ્રવ્ય રૂપી, એના ગુણ વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ, સંસ્થાનાદિ તે પણ રૂપી, અને એના પર્યાય શ્વેત, શ્યામ, રક્તાદિક, લંબ, ગોલ, ત્રિકુણાદિક તે સર્વે રૂપી છે. માટે કોઈ દ્રવ્યના ગુણ પર્યાય કોઈથી જલતા નથી. હવે દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય જોને કહિયે?

દ્રવ્ય તે વસ્તુ છે કે જે માંહેથી કાર્ય પડેલે ગુણ અને ક્રિયા પડેલે પર્યાય ઉત્પન્ન થાય છે અને વિનાશ થાય છે, દ્રવ્ય સત્તા સહિત ધ્રુવ-પણે રહે છે, પર્યાયને ઉપજતે અને વિણસતે સદા કાલ એક રૂપે રહે

તેને દ્રવ્ય કહિયે. અનંત પર્યાયનો એક પિંડ ત્રિકાલે દ્રવ્યરૂપે નિત્ય હોય તેને દ્રવ્ય કહીયે. અને એક પર્યાયથી વીજો પર્યાય ત્રિન્ન, તો પૂર્વ પર્યાય વિણસે, નૌતન પર્યાયે. ઝપજે, જેમ સોનાના અનેક ઘાટ કરતાં સોનું સુવર્ણ જાવ ઠોરતું નથી, અને સુવર્ણ જાવે કાયમ રહે છે. ઘરેણું એ સોનાના કાર્ય રૂપ ગુણ, અને મુકુટ, કુંડલાદિ તે પર્યાય, એ ગુણ પર્યાયની શક્તિ સુવર્ણ માંહે સર્વે કાલે ઠતી છે. એમ જીવાદિ દ્રવ્યના દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય જાણી, પરદ્રવ્ય ગુણ પર્યાયને ત્રિન્ન જાણી, તિહાં દ્રષ્ટી નહિ રોકતાં શુદ્ધ સ્વગુણ પર્યાય માંહે લાવી સ્વદ્રવ્ય માંહી સ્થિર ઉપયોગ કરી અચલ, અચલ જાવે રહેવું એજ સાર છે.

કોઈ કહેશે જે સુંદર સ્ત્રી સાથે રતિ ક્રિયા કરવી તેજ સુખ છે, પણ એ કાંઈ સુખ નથી, કારણકે રતિ ક્રિયામાં સુખ હોતતો, તેનો અજ્ઞાવ તથા થાક લાગતો નહિ માટે મોહની ઘેલઠાણ મિથ્યાદ્રષ્ટી જીવને સુખ જણાય છે અને એના કામ વીર્યની ગરમીની આતુરતાનો પ્રતિકાર છે, જો એમાં સુખ હોતતો, કામથી તપેલો પુરુષ અંધ સરસો થઈ મોટા મોટા અનર્થ પણ કરે છે, ને કામની શાંતિના અર્થે સ્ત્રી આદિકથી પરાધિન થાય છે, અને જ્યાં સુધી કામ વીર્યની શાંતિ નથી થઈ ત્યાં સુધી અત્યંત આતુર બની રહે છે અને જો એમાં સુખ હોય તો કામની શાંતિ થયા પછી કામ જોગનો અજ્ઞાવ કેમ થાય છે? અને મનના વેગે ચઢી અતિશય કામને સેવે તો શ્વાસ, દમ, ક્ષય, વિગેરે અનેક રોગો ઝપજે છે, તો એને સુખ શી રીતે કહિયે? એ તો એક જાતનો અસાધ્ય રોગ છે. જેને સુખ જાણી ઘણા જીવો પરમ દુઃખી થયા છે. જો કદાપિ સરસ આહાર ખાવામાં સુખ હોયતો તે પણ ખાવાથી થાકી જાય છે અને આશ્વરે અજ્ઞાવ થાય છે, અને તે પણ મનના વેગથી રોગથી ઇટલે હુધા કરતાં વધારે આહાર લે તો અનેક પ્રકારના જયંકર રોગો उत्पन्न થાય છે. તેમજ સુગંધી માંહે પણ સુખ હોય તેમ જણાતું નથી, પણ એતો મગજની ગરમી અગર

પિત્તના વિકારથી સુગંધી-જલી લાગે છે, -પણ તે વિકાર-મઘ્યા પઠીથી કાંઈ જલી લાગતી નથી, અત્યંત સુગંધ લેવાથી પણ મગ-જમાં કેટલીક જાતના રોગ ઉપજે છે, અને અત્યંત સુગંધી લેનારો પણ સહેજ ડુર્ગંધીથી હેરાન થાય છે, (વમન) અરુચી વિગેરે રોગો યજા થાય છે. તેમજ શ્વાંસથી મન ગમતાં રૂપ દેખવાથી જે સુખ માનવું તે ફક્ત મનનીજ માનનીયતા છે, અને મન ગમતાં રૂપ દેખવાવાલાને અણગમતાં રૂપ દેખવાથી ઘણી તરેહના રોગ યજા થાય છે તેમજ મનગમતા રાગ રંગ સાંજલવાથી જે સુખ માની લેવું, તે પણ મિથ્યા મોહ વિકાર છે. રાગ સાંજલવામાં અને મનગમતાં રૂપ જોવામાં ઘણા લોકો પોતાનાં રાજ્ય યોદ્ધા, અને જારે સંકટમાં આવે પડ્યા, માટે એ કંઈ સુખ નથી પણ વિકાર છે. કોઈ ધનથી સુખ જાણે તો તે વિષય અને માનની નજરથી સુખ માની લે છે, પણ વિષયોમાં સુખ નથી, તે તો ઊપર જણાવી દીધું અને માનવાલો ઘણા અપમાનના ડુ.ખને જોગવે છે, ધનવાલાને હમેશાં જયનું ડુ.ખ વન્યું રહે છે, ચોર, લુંટારા ગ્રાણધાત કરે છે, અન્યાયી રાજા વિના ગુન્હે પણ દંડે છે, તે ધનને અર્થે દરિયા, ડુંગર, નદિ, રાક્ષસો, રીંઘો અને ફાક્તી યાનારાં જનાવરોવાલી ધરતીમાં અથડાઈ ઘણા ડુ.ખને જોગવે છે. ઘટલે ઊપર લગ્યા શિવાય અનેક જાતનાં ઊપ-ચરિત સુખ મિથ્યાઙ્ગીથી સુખ મનાય છે, પણ તે જાતે ડુ.ખ અને ડુ.ખનાં કારણ છે, સુખ તો ઊપાધિ રહિત જ્ઞાન સમાધિ માંહી છે. જીહાં ઊપાધિ નહિ તે સમાધિ જાણવી તે તો આત્મ તત્ત્વ માંહેજ હોય. અનંત પુદ્ગલ પરમાણુ વર્ગણથી ઉપજેલુ આ શરીર તેમાંહે સમાધિ હોય નહિ, માટે પરમા આપાપણું તજી શુદ્ધ ઉપયોગ કરી સહજાનંદ સમાધિમાં રહીએ તો જ્યાં કોઈનો દાવો નથી પરતંત્ર-તાનું ડુ.ખ નથી, અને સ્વતંત્રતાનું સુખ છે, સકલાગનું ડુ.ખ નથી અને મોકલાશનું સુખ છે, નાશ થવાનું ડુ.ખ નથી અને અવિનાશી

પણાનું સુખ છે, અજ્ઞાનનું દુઃખ નથી અને જ્ઞાનનું સુખ છે, ચપલ-
તાનું દુઃખ નથી અને સ્થિરતાનું સુખ છે, ઉપાધિપણાનું દુઃખ નથી
અને નિરૂપાધિક પણાનું સુખ છે, જયનું દુઃખ નથી અને નિર્જયતાનું
સુખ છે, સંક્રમિત થવાનું દુઃખ નથી અને અસંક્રમિત પણાનું સુખ છે,
જન્મ મરણનું દુઃખ નથી અમર અજન્મ પણાનું સુખ છે, સંકલ્પ
વિકલ્પનું દુઃખ નથી અને નિર્વિકલ્પતાનું સુખ છે, બાધા પીડાનું
દુઃખ નથી અવ્યાબાધનું સુખ છે, વીર્ય હાણીનું દુઃખ નથી અસંરુ
અચલ વીર્યનું સુખ છે, એમ અનંત દુઃખ રહિત અને અનંત સુખ
સહિત પોતે આત્મ તત્ત્વ છે. હવે આત્માએ જ્યાંસુધી પોતાનું સ્વરૂપ
જાણ્યું નથી ત્યાંસુધી પોતાની અન્વય તથા અનન્ય રિદ્ધિને જોગવી
શકતો નથી, અને પોતાના કર્તા જોક્તાદિ ગુણો પરાનુયાયી થઈ પર-
જાવને કરે છે, જોગવે છે, તે જ્યારે શુદ્ધ સ્વગુણ કાર્ય રૂપે થકે
કારક જાવ વિજાવથી જલદે ઘટલે સર્વે સ્વગુણ શુદ્ધ કારક જાવે
પ્રવર્તે તે સર્વે શુદ્ધ ઉપયોગનું ફલ છે, માટે શુદ્ધ ઉપયોગ પામવા
પ્રયત્ન કરવું. તે શુદ્ધ ઉપયોગના નિમિત્ત કારણ સદ્ગુરુ છે. તે સદ્-
ગુરુ કેવા હોય ? સિદ્ધાંતના રહસ્યના જાણ, અંગર સ્વસમય પર સમ-
યના જાણ, નિર્ગ્રંથ, ઘટલે દ્રવ્યથી નવવિધ પરિગ્રહ રહિત અને
જાવથી રાગ દ્વેષ રહિત, નિરપેક્ષ, નિસ્પૃહ, રાગ, દ્વેષ અને વિષય
વિકારથી ઢોડાવવાવાળા, સ્વપર સ્વરૂપને દેખાડવાવાળા હોય,
બાહિરની ધામધુમ અજ્ઞાન કષ્ટ ન કરાવે પણ શુદ્ધ સાધ્ય સાપેક્ષ જે
ઉત્સર્ગ અને અપવાદ માર્ગે એવી પ્રશસ્ત ક્રિયાના જાણનાર હોય.
અર્થાત્ જે જલદા આત્મ સ્વરૂપથી અજાણ બાહિરની ક્રિયાના આડં-
વર દેખાતી જોલા લોકોને જરમાવે તે સદ્ગુરુ નથી, અંગર કોઈ
જોલો બાહિરથી વૈરાગ્ય પામીને આત્મ સ્વરૂપનો અજાણ જગ્રવિહાર
કરનારો વાલીસે પરિસહ સહેવા વાલો હોય, તોપણ ગુરુ ન જાણવો.
કારણ કે કારણ કાર્યની જિજ્ઞાસા જાણ્યા વિના મોક્ષમાર્ગ સાધી

શકાય નહિ, જોલા લોકો કારણ કાર્યને એકજ જાણે છે, અથવા કારણનેજ કાર્ય માને છે, તે કારણ કાર્યના અજાણ વેશધારીથી સમ્યક્ત શી રીતે પમાય ? અને સમક્તિ વીના સર્વે ક્રિયા નિષ્ફલ છે.

આર્યાવૃત્તમ્

ઉક્તંચ—વિરયા સાવજ્ઞાનં, કસાયહીણા મહવ્ય ધરાવી ।

સમ્મદિષ્ઠિ વિદૂણા, કયાવિ મુક્તં ન પાવંતિ ॥

ડબ્યથી સર્વે સાવચ વ્યાપાર ઘેડ્યા છે, વહારથી કપાય પણ કરતો નથી, અને વ્યવહારથી પંચમહાવ્રત પણ પાલે છે ઇટલે વાહે-રથી સુધર્માસ્વામી સરખી ક્રિયા પાલે છે પણ અંતર સમડટ્ટી ઇટલે સમ્યક્ ડટ્ટીએ સર્વે ડપર સમજાવ નથી, તો કદાપિ મુક્તિને પામે નહિ. માટે ફેડે પ્રકારે સમજાવ આદરવો એજ સાર છે.

ગાથા—॥ નયજંગ પમાણેહિ, જો અપ્પા સાયવાય જાવેણ; ॥

॥ જાણઈ મોરખસરુવં, સમ દિઠીયો સો નેડ ॥

અર્થ—નયે કરિને, સત્ત જંગાદિને જાંગે કરિને, પ્રત્યક્ષાદિ પ્રમાણે કરિને, આત્માની સ્યાદ્વાદ સત્તાને અને મોક્ષ સ્વરૂપને જે જાણે, તેને સમક્તિ સમડટ્ટી કહિયે. વલી પોતાના સ્વરૂપને સિદ્ધ સમાન અલંડ જાણે કે પોતાની રિદ્ધિનો કોઈથી નાશ થઈ શકે તેવો નથી તો ક્રોધ શી વાવત ? અને કોના ડપર કરવો ? અને સર્વે આત્માને સિદ્ધસમાન જાણે તો કોણ નોંચો ? અર્થાત્ કોઈ નીચો અગર કોઈ ડંચો પણ નથી તો માન શી વાવત ? અને કોના ડપર કરવો ? સર્વે જીવમાંહે જ્ઞાનાદિક રિદ્ધિ સમાન છે તો હું કેને, અને શું ઠગુ ? સર્વે પોતાના જ્ઞાનાનદને જોગવીને સદાય મગ્ન રહો, મારે જોગવવાને માટે માહરી જ્ઞાનાદિક રિદ્ધિ મારે પાસે છે, તો એ શિવાય મારે શું મેલવું ? અને લાવવું અને સંગ્રહ કરવો, માટી, જૂમી આદિક ઇટલે ધાતુ, રત્ન આદિક મારે કામ આવતાં નથી, એ રોગીના કામનાં છે પણ હું

उपाधि अपने संग रहित शुद्धात्मा हूं सोने सोने रूपनां नहीं. सोने अन्यनी हास्य श्री वाचन ? अज्ञान अज्ञानां हूं जे तेने पुद्गल प्रिया करी अनंतनीजर हांणीनो पात्र पयो. सो कर्मने वसे सर्वे जीवानी एज दशा ते. हवे कर्मधी निज में मारी न्यागी सत्ता जागीनो हांणी श्री वाचननी होय ?

भन, भान्य, परिचार, शरिर आदिमां सोने रति नहीं. केनके ए जेन निनाशिक पदार्थ ते. ते भन भान्यादिक पुद्गल लोग न नलें तनी सोने अरति नहीं. सोने माग ज्ञानादिक अनंत अज्ञानां रति है.

सोने ज्ञानादिक भन अपने चेतना हीरे माग अंगधी अनुद, अनंत निगवाध ते तो सोने जय जानो ?

अनंत संगार जगता कर्मां पण माग अंगमांही एक प्रवेस के गुण नयो, के नुदो, के नुदो नहीं तो सोने जोक जानो ?

सब सृजना पिंडरूप श्री पुष्पनां अंग नेही न्यागे हूं शुद्ध चेतन अंग शुद्ध पिंड, तो कामनी पदना सागनां नहीं.

आणनमता रस, रस, गंध, उर, अपने अण्ड माग आत्म अंगने हरकन करी ज्ञाना नहीं. जेने देहनां समत्व होय तेने हरकन करे, देहना समत्व रहित हूं शुद्धात्मा हूं, सोने दुगंडा जानी ? एम कपायनी प्रवृत्तिमांही. मन, वचन, कायाना नागोनी प्रवृत्ति रोक्य पोताना शुद्ध स्वभावमां स्थिर पवुं, देहना समत्व उर वलना पदनां प्रवेश करी कोण मुख कपाय एम अशिते लोगये ? असार परपदनां व्यापकता मने न घटे, पुद्गलना अनंत पर्यायमां अज्ञानधी मुख अपने जोग मानी आशक्तपणुं, रागरिक्तपणुं मने न घटे. कोणट प्रवृत्ति करी देवनी वेन करवी ते हवे कोण करे ? हूं सर्वे पुद्गल कार्यधी विराम पामी सहजानंदमांदि तूत रहीश. अज्ञानपणे कियानो समत्व करी अनंत काल कोणट खोयो हवे मदगुलना वचनामृत रस चाखवाही कांश्क चेतना सचेत थइ, तो जाणुं हूं के मारी सत्ता-

જૂમી મારે સ્વતંત્ર છે, પણ પરમાં વ્યાપકતા કરી તેથી આજસુધી સ્વરૂપ રમણનો અવકાશ મલ્યો નહિ, બહિરાત્મ જાવે ધન, કુટુંબ પરિવાર, ગામ, નગર આદિ પોતાનાં જાણી સદાએ વ્યાપી રહ્યો, આ મારો શત્રુ, આ મારો મિત્ર, હું સ્ત્રી, હું પુરુષ, હું વાલે, હું યુવાન, હું ઘુઘો, હું ગોરો, રાતો એમ જૂઠા વિકલ્પ કરી, ક્રિયા રસે રિંજી, અનંતાં નવીન કર્મ વાંધ્યાં હવે જિનેશ્વરની વાણીનું રહસ્ય શુદ્ધ નયને પામીને મારું સ્વરૂપ દેહાદિકથી ચિત્ત જ્ઞાનાનંદમય જાણું તું, પૂર્વના વેગે ઉદયના મરોઝથી જો કદાપિ ઉદયની વેદના સહું તું, તથાપિ સત્તા ગુણે સિદ્ધ સમાન, અરૂપી, અકલંક, નિર્દ્વંદ, નિરામય હું. હવે મોહ શત્રુને તાવે થડ સ્વરૂપને ન જૂલું એમ અતર-આત્મામાં પરમાત્માના સ્વરૂપને જાવતાં સદાએ શુદ્ધ નયને જજુ શુદ્ધ નયે આત્મ સન્મુલ્ક થડ જિન આણા પ્રમાણે આપણા ગુણ-વાણા માફક ક્રિયા કર્યે જ્ઞાન ક્રિયાથી મોક્ષ કહ્યો છે. તે જ્ઞાન તો આત્માનો ગુણ છે, તે જ્ઞાન આત્માથી ચિત્ત નથી, માટે આત્માજ આત્મ જાવે રમે, તેજ અધ્યાત્મ ક્રિયા આદરવી. બલી આગમમાંહે વિપ, ગરલ, અન્યોઅન્ય, તદ્દેતુ અને અમૃત, એમ પાંચ ક્રિયા કહી છે. તેમાંહે આ જવતા સુખને અર્થે જે ક્રિયા કરવી તે વિપ ક્રિયા છે, બહિરાત્મ જાવ છે પરજવ અર્થે એટલે ઇંદ્રચક્રવર્તી આદિની પદવી અગર પચેદ્રિયજોગ અર્થે જે ક્રિયા કરવી તે ગરલ ક્રિયા બહિરાત્મજાવ છે બલી અપમાન ટાલવા અથવા માન શોજા વધારવા માટે જે અન્યોઅન્ય અનુષ્ઠાનાદિકનું કરવું તે પણ બહિરાત્મ જાવ છે એ ત્રણે ક્રિયા પરમાત્માંદ તજવી કહી છે અને તદ્દેતુ તથા અમૃત તે આદરવી કહી છે તે તો ચેદ-જ્ઞાન અગર ધર્મધ્યાન અને શુક્લધ્યાન, તે આત્મપરિણામે આત્મહૃદ માંહેજ વને, માટે સ્થિર ઉપયોગે સ્વસત્તામાં રમણ કરવું. સર્વે સસારી જીવને ચાર ધ્યાન માંહેનું એક ધ્યાન સદાએ કાલ હોય, તે માંહેથી આર્ત, રોડ એ વે ધ્યાન તજવાં કહ્યાં છે તે માંહે ઇષ્ટ વસ્તુનો વિયોગ,

अनिष्टवस्तुनो संयोग, तथा पीडानुं चिंतवतुं, अने आवता कालनी चिंता, ए सर्वे आर्त्तध्यान वहिरात्म जाव ठे, माटे तजवो. अने हिंसा, असत्य, परधन हरण अने परिग्रह संचयनुं चिंतवन, ते रौद्र-ध्यान वहिरात्म जाव ठे, अशुद्ध उपयोग ठे, माटे ठोमो. अने जे धर्मध्यान ते परमेश्वरनी आज्ञानो विचार, कर्मबंधनो विचार, कर्मना शुजाशुज फलनो विचार, अने संस्थान विचार, ए चार प्रकारनुं चिंतवन ते धर्मध्यान कहीए, परमेश्वरनी आणा स्वरूप रमण करवानी ठे अने शुजाशुज कर्म तेना विकारथी अने सर्व संस्थानथी हुं जिन शुरु चेतना तुं, एम स्वपर विवेके जेदज्ञानमांहे चित्त रमावी पर त्यागी, निजगुणमांही मग्न थवुं; ते तो बाहिर क्रिया नथी पण अंतरद्रष्टीए आत्महृदमांहे बने माटे अध्यात्म क्रिया आदरवी. शुक्लध्यान ते तो वस्तुना यथार्थ स्वरूपने जाणी शुजाशुज सर्वे विकल्प तजी आत्म स्वभावे स्थिरशुज थवुं, ते तो पूर्ण शुरु उपयोग ठे. माटे जीहांथी तिहांथी चित्तने वाली स्वरूपमां लावी स्थिर उपयोगे स्वरूप रमण करवुं, वर्णादिक पर पदार्थ मांहे चित्त रोकाय ठे, ते तो विषयोमां सुख वासनाथी अनादिनुं वेगे चमेलुं चित्त त्यां जइ व्यापे ठे, ते चित्त स्वगुण पर्याये ज्ञान वासित करी परथी पावुं वालो, जेथी सर्वे कारक चक्र सुलटे, अने आत्म सत्तामांहे दीन थइ मग्न थइ रहे, ते अन्यास करवो. जेम जेम बाहिर द्रष्टीए देखीए तेम तेम मन बाहेरला पदार्थमां जाय अने अंतरद्रष्टीए देखीए तो मन स्थिर थाय, अने विश्रामने पामे. माटे जे जे कारणोथी चित्त चलायमान थाय ते ते कारणोथी वेगला रही एक शुरु चेतनाने अनुभवो तो अक्षय पद तमारा पोतानाज हाथमां ठे. जीहां सुधी वहिरात्म जाव ठे, तीहां सुधी चित्त स्थिर थवुं कठण ठे, माटे वहिरात्म जाव ठांफवाने निचे लखेलो विचार दर समये करवो.

के आ सात धातु अने मलथी बंधायलुं शरीर ते हुं नथी, जो ए हुं

होततो मांस, रुधिर, हाड, मेद, मज्जा, वीर्य, रस, ए सात धातुमांथी
 अने सात मेलमांथी हुं एक कोण तुं ? अथवा ए सर्वे हुं तुं, तो हुं अनेक
 तुं के एक तुं ? हुं अनेक होऊं एम तो संजवे नहि हुंतो एकज तुं,
 तो शुं हुं रुधिर तुं ? जो कदापि हुं रुधिर होऊं तो रुधिरना अनेक
 बीडुवा थाय ठे, वली ते रुधिरना एक बीडुमां वायु, पित्त, कफ
 आदि अनेक पदार्थ ठे, अने ते दरेक पदार्थ अनंत पुद्गल परमा-
 णुना संयोगथी वनेला ठे, तो ते मांहेलो कयो परमाणु हुं ? एम साते
 धातुनो विचार करतां स्पष्ट मालूम पने ठे के ते मांहेलो तो हुं नथी;
 पण एने जाणनारो चेतना लक्षणे लक्षित आत्मा तुं वली पांच
 इंद्रिय अने अंगोपांग मांहे हुं कइ इंद्रिय तुं ? अथवा कयुं अंग के
 ऊपांग तुं ? ए सर्वेने हुं जाणुं तुं, देखुं तुं, ए मने जाणतां नथी,
 देखतां नथी, हुं मने ज्ञाता अने दृष्टापणे तन्मयपणे जाणुं तुं. जे
 बीजा पदार्थने जाणुं तुं ते माराथी निन्न जणाय ठे, पण तन्मय पणे
 तो ते पदार्थ नथी, केवल ज्ञायकता तेज मारो मूल स्वभाव ठे, तो
 बहु पुद्गल संयोगे ऊपजेलुं शरीर अने ते मांहे ऊपजता विषय
 कपायादि विकारने मारा केम मानुं ? मारे एने शो संबंध ठे ? मारी
 जाती नथी, अनंत पुद्गल संयोगी ठे, माटे विखरी जवाना ते तो
 निर्धार ठे. तो एवा मिथ्याज्ञावे करी चपलताना दुःखने केम जोगवुं ?
 ए मांहे लक्ष देवानी मारे कांइ जरूर नथी. ए पुद्गल पोतानी
 स्थिति प्रमाणे मले, विखरे, पोतानो सरुण पडण विध्वंसण धर्म ठे
 ते कदापि नहि ठोडे, तो हुं जूगेज एना पाठल पडी पुद्गल शक्ति
 राखवानी ऊमेद करुं ते केवी चूख ठे ? हवे एवो पूर्व अन्यास तजी
 मारी केवल ज्ञायकता शक्ति सजाली अचल अकंप जावे रहुं ते
 परमानंद ठे. अहिंशां चोरनुं जोर नथी, राजानो हुकम नथी, सर-
 णादिकनो जय नथां, पारकी तावेदारी नथी, रोग नथी, शोक नथी,
 जीख नथी, श्रम नथी, कांइ सकलाश नथी, कांइ लाववुं नथी,

कांश् ब्रह्मवुं नथी, माटे जिनेश्वरना वचन रूप अमृत आदरी सर्वे
 क्लेशथी मुक्त थवुं. केवल ज्ञान गुण शिवाय जे अन्य अन्य जाव
 जासे ठे ते पुद्गल संगे राग द्वेषथी मिथ्याजाव जासे ठे. पण जे
 समय मारी सत्ता तरफ लक्ष आपुं तो केवल शुद्ध चेतना जेम ठे
 तेमनी तेम कायम ठे. द्रव्यनी सत्ता द्रव्य मांहे द्रव्यथी अनादि
 अनंत काल सुधी रहे कोइ काले नाश पामे नहि, पर्याय धर्मे अथवा
 जेद धर्मे द्रव्यनी अंदर जे अनेकता जासे ते अनेकता एकताथी
 जिन नथी, जेम चेतनामां ज्ञान गुण कह्यो ते ज्ञानज ठे. अने ज्ञाननी
 निःशंकता निर्धारता ते दर्शन ठे. अने ज्ञाननी ध्रुवता, अचलता, अकं-
 पता, तिदणता, ते चारित्र ठे. एम सुख, वीर्य आदि जेद धर्मे अनेक
 कहेवाय पण एकज ठे. पण परगुण ते स्वगुण मांहे एकता पणे थाय
 नहि. जे द्रव्यनो जे गुण पर्याय होय ते गुण पर्याय ते द्रव्य मांहीज
 समाय पण बीजा द्रव्य मांही समाय नहि. माटे हुं स्वगुण संतोषना
 सुखने केम ठोरुं ? शा माटे प्रमाद करुं ? आ वात चूक्या पठी कोण मने
 चेतवणी आपशे ? माटे आ अवसर पामी सर्वे संकल्प विकल्प तजी
 शुद्ध उपयोग करी अनंत सुखनो जोगी थाजुं. विषय रूप रोग तेने
 जोग जाणी आज सुधी में खोटा मनोरथ कर्या, बहु शुजाशुज बंध
 कर्या, आत्म गुणनी घात करी, न कही शकाय एवां दुःखोने जोग-
 गव्यां, हवे ए विषयोथी विराम पामी स्वतंत्र आत्मानंद जोगी थाजुं.
 पूर्वना अज्यासथी मोह पामी न चूकुं सावधान रहूं. धन्य ठे ! तेने
 के जे विषय कषायथी विराम पाम्या. धन्य ! मने के विषयथी विराम
 आपनार जिनेश्वरना वचननो रहस्य हुं पाम्यो. बली धिक्कार ! मने
 एवो रहस्य पाम्या ठतां पण हुं मारी शुद्ध चेतना परिणति संजालतो
 आदरतो नथी, ए महा मोह जाल मिथ्याचार जव वासना ठे. हवे
 शुं हुं पोताना सुख माटे प्रयत्न न करुं ? शुं हजी हुं मोह वश थाजुं ?
 शुं हजी हुं रांकवुं ? मारीज जूलथी पारके तावे थइ दीन बनी रहूं

एम तो मने न घटे. परमेश्वरे आत्मानी अनंत सत्ता अनंत महीमा परम उंच पद वर्णव्युं ठे.

तेज मारा परम पदने समय पण न चूकुं. जिहां चेतना लक्षण शिवाय अन्यजाव ठे ते मारा नथी तो तेनुं मारे कांइ पण प्रयोजन नथी. जे वखते मारी शुद्ध चेतनामां अचल अकंप रहीश त्यारे हुं स्वतंत्र परमानंदनो अधिकारी थइश.

॥ दोहरा ॥

चेतन चेतन जावमां, रहेशे जेह अडोल
मनसुख शिव त्रिय संगशुं, करशे सहज कलोल (१)
वरणादि रागादि विन, थिर ज्ञायक उपयोग,
चले न वीरज अन्यथी, सहजानंदसुं जोग (२)
एम अनुभवतां आत्मा, डढ करी मन वच काय,
मनसुख नरजव पाइके, कीजे सिद्धि सदाय. (३)

संपूर्ण इति श्री रस्तु.

॥ ॐ श्री वीतरागायनमः ॥

॥ अथ श्री अनुजव प्रवेशिका ग्रंथः प्रारब्धते ॥

॥ माखिनी वृत्तम् ॥

॥ रूपज अजित बंदो, मोक्ष मार्गाधिकारी ॥

॥ करम जरम हारी, निर्मलानंद धारी ॥

॥ विमल सुनय वाणी, वस्तु सत्ता बखाणी ॥

॥ सुर नर पति वदे, सिद्धिना हेतु जाणी ॥ १ ॥

॥ जवि दरशन पावे, आतमा आत्म जावे ॥

॥ गुण रमण रमावे, एकमां एक जावे ॥

॥ सवि दुरित खपावे, जावना गुरु जावे ॥

॥ जय पडह बजावे, शीव संपत्ति पावे ॥ २ ॥

॥ मंदाक्रांता वृत्तम्. ॥

॥ आत्मा जोने अखिल जगमां, सर्व वस्तु विचारी ॥

॥ आपा आपे निज निज डव्ये, आपणां कार्य कारी ॥

॥ कोई केना गुण न प्रणमे, नास्तिता अन्य धारी ॥

॥ सिद्धा सिद्धे सहज थिरमां, लक्षणे लक्ष धारी ॥ १ ॥

॥ दोहरा ॥

दर्पणमां मुख जिम लखे, ह्यायकतामां आप;

उपयोगी उपयोगथी, प्रगटे पूर्ण प्रताप. ॥ १ ॥

कुमत तिमिर टाली करे, हृदय सरोज विकास;

दिनकर किरण समो सदा, पुरुषादानी पास. ॥ २ ॥

અથ જ્ઞાપા લિખ્યતે.

ૐ શ્રી વીતરાગાયનમઃ

ગાથા ॥ દર્પણ દંસણેણય ॥ સસરુવં જહ પસ્સદિ કોવિ ણરો ॥
તહ વીયરાયાયારં ॥

ગાથા ॥ દર્પણ દર્શને ન ચ, સ્વસ્વરૂપં પશ્યતિ કોપિ નર ॥
તથા વીતરાગાકારં, દૃષ્ટ્વા સ્વયં રાગે તત અહંહિ ॥

અર્થ—જેમ કોઈ પુરુષ દર્પણ લેઈ તેમાં પોતાનું સ્વરૂપ દેખે તેમ વીતરાગાકાર પ્રતિબિંબ દેખી પોતે પુદ્ગલમાં રહ્યો થકો પણ પુદ્ગલના રાગ રહિત પોતાને દેખે તો પોતાને વીતરાગ રૂપ જૂણ, ઇટલે જો હું શરીર રૂપ પર ડ્રવ્યને અહંપણે ન જોજું તો અનંત જ્ઞાયકતામય વીતરાગ રૂપે હું પોતેજ હું, ઇટલે પર ડ્રવ્યમાં અહંપણું અને રાગ તજી પોતે પોતાને જ્ઞાયકતાવંત જોતાં સર્વે દુઃખ વિલય જાય, શાશ્વતો આનંદ સ્વતંત્ર પ્રગટે, પર રહિત નિજપદ સંજ્ઞાલતાં પરમપદની પ્રાપ્તિ થાય. એજ ઉપાય દેખાડીએ ઠીએ.

પોતાનીજ જ્ઞાયકતા શક્તિ વડે પોતાને ન જોતાં જલદો પરમાં આપો માની પોતાને જૂલી રહ્યો છે, તેજ જ્ઞાયકતા પરથી પાઠી વાલી પોતાને જ્ઞાન રૂપે જૂણ તો મુક્તિ સ્ત્રીનો કંત થાય. નિજરૂપ પરિણામ કરવામાં કાંઈ ક્લેશ નથી, તો એ પરિણામ જીવ કેમ કરતો નથી ? અનાદિ કાલથી પરમાં અહંપણા રૂપ નિવિરુ ગાંઠ પડી છે, આપા પરનું એકત્વ સંધાન થઈ રહ્યું છે જેમ કોઈ પુરુષને અફીણ ખાવાની ટેવ પડી તેથી પરવશ થઈ દુઃખી થાય છે, અફીણની ટેવ ઠોડવાથી સુખી થાય પણ બહાવર આવવાથી ટેવ ઠોમી શકતો નથી. તેવી રીતે પર સંબંધે મોહ બંધાયો છે તે ઠોમે સુખ છે પણ જ્ઞેદજ્ઞાન વિના પરમાં અહં મમત્વ કરી જૂઠું સુખ માની તે વિનાશી પદાર્થને સ્થિર રાખવા चाहे અને પોતાની મરજી પ્રમાણે પ્રવર્ત્તાવવા चाहे, પણ પર ડ્રવ્ય

કોઈનો સંગી નથી, ને કોઈ દ્રવ્યની પરિણતિ અન્ય દ્રવ્યની ઇચ્છા અનુસારે પરિણમે નહિ, તો પણ તેને રાખવા ચલ્ન કરતો અઢાર પાપ સ્થાનક સેવી ચોરાશીલાખ જીવાયોનિમાં ઝ્રમણ કરી મહા વિપત્તિનો જોગી થાય છે અનાદિ અવિદ્યા વૃદ્ધેજ સુખ છે એ અવિદ્યા નાશ કરવાને અર્થે પ્રજ્ઞારૂપ ઠીળી આત્મા તથા પરના એકત્વ સંધાનમા મૂકે, સ્વપર અશ દ્રવ્ય ગુણ પર્યાયવડે ન્યારા ન્યારા કરે, પરના પરમાં સમાવી પોતાના પોતામાં રાખી સ્થિર ઉપયોગે તન્મયી થઈ મગ્ન થાય, પઠી જરૂર પરિણામનો પ્રવેશ નથી, પરથી પોતાને જિજ્ઞાસે કેવી રીતે જાણે ? કે પરમાં અહંપણું જાણનાર માનનાર એજ મારા જ્ઞાન સ્વરૂપની વાંનગી છે, એજ જ્ઞાન વાંનગીને જાણી જાણી અનેક સંતો પોતાનું પૂર્ણ સ્વરૂપ પામી અજર અમર પદને પામ્યા ચિત્તને ચેતનામાં લીન કરે સ્વરૂપ અનુજવનો વિલાસ સુખ નિવાસ છે, તો અનુજવ કેવી રીતે કરે તે કહીએ ઠીએ.

નિરંતર પોતાના શુદ્ધાત્મ સ્વરૂપની જાવનામાં મગ્ન રહે; દર્શન જ્ઞાન ચેતનામય ઉપયોગ દ્રઢ જાવે. હું ઉપયોગવંત હું, જ્ઞાન પુંજ, અલંકાર, એક, અજ, અવિનાશી, સ્વતંત્ર, અનંત ચેતનવીર્યવંત હું, એથી જે અન્ય તે હું અને માહું નહિ, પોતાના દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય પોતામાં યથાર્થ અનુજવે; એટલે પોતાની અનંત શક્તિનો આનંદ રસ લે. નિજ આનંદ અનુજવથી પંચ પરમેષ્ટી થયા છે, થાય છે, અને યશે, એ પ્રતાપ અનુજવનો છે. અનુજવના આચરણને અરિહંત સિદ્ધ સેવે છે. અનુજવમાં શુદ્ધ આત્મિક સિદ્ધતાના સકલ રસ આવે છે. ને કહીએ ઠીએ—જ્ઞાનનો પ્રગટ પ્રકાશ અનંત ગુણને જાણે, જ્ઞાન વિશેષ ગુણની પરિણતિ પરિણમે જ્ઞાન પરિણતિને જોગવે, આસ્વાદ લે, તિહાં અનુપમ આનંદ ફલ નિપજે. તેમજ દર્શન ગુણ પરિણતિ પરિણમે, વેદે, આસ્વાદ લે, અલંકાર આનંદ અનુપમ રસ લે, તેથી સર્વે રમ પરિણતિ દ્વારે આવ્યો, એવી રીતેજ દ્રવ્યને પરિણમે ત્યારે પરિણતિ દ્વારે દ્રવ્યનો અનુજવ થયો,

अनुभवनो रस गुण परिणति एक रस थये थाय ठे. आत्म वस्तु अनंत गुण चेतनानो पुंज ठे, ते गुण चेतनानुं संक्षेपथी वर्णन करीए ठीए,-

सकल गुणमांहे ज्ञान परम प्रधान गुण ठे. ज्ञान विशेष चेतना ठे सर्वनो ज्ञाता ठे, ज्ञान इंद्रिय ग्राह्य नथी, वली ज्ञान सदाए उत्पाद, व्यय, ध्रुवयुक्त शाश्वतो निज गुण ठे, ते अनंत वीर्य सहित ठे, अगुरुलघुमयी ठे, जो अगुरुलघुमय न होत तो हलको चारी थइ जडता पामतो, ते ज्ञानादि गुण सर्वे सकल समय प्रमेय रूप ठे. आपणी मर्यादा ठोडे नहि, प्रमेयविना प्रमाण रहे नहि वस्तुविना प्रमाण शानुं थाय ? अस्तित्वविना वस्तुत्व कोना आधारे रहे ? प्रदेशत्व विना अस्तित्व कोनुं कहीए ? प्रभुत्वविना प्रदेश प्रभुता शेनी रहे ? द्रव्यत्व विना पर्यायनो आविर्भाव तीरोच्चाव कोने आधारे रहे ? सत्त्व विना सत्ता असत्ता रूप थाय, विभुत्व विना प्रभुत्व सर्व मांहे केम थाए ? जीवत्व विना विभुत्व अजीव थाय, चेतना विना जीवत्व क्यां वत्ते ? ज्ञान विना चेतनानुं विशेष ज्ञान न थाय, दर्शन विना सामान्य विशेष ज्ञान न थाय, ज्ञान सर्व ज्ञाता ठे ते विना दर्शन सामान्यने कोण जाणे ? सर्व दर्शित्व विना ज्ञानने कोण देखे ?

चारित्र चेतना विना दर्शन ज्ञाननी स्थिरता क्यां रहे ? परिणामीकत्वविना चिद्विलास क्यां रहे ? अकारण कार्यत्व विना पर कारण थाय तेथी निज कारण कार्यनो अज्ञाव थाय, अस्खलित गुणविना अविनाशी चेतना विलास स्खलना पामे, ग्रहण त्याग शून्यत्व विना ग्रहण त्याग बन्यो रहे, पर अकर्तृत्वविना पुद्गल कर्मनो कर्ता थाय, पर अज्ञोक्तृत्व विना परज्ञोगी रहे, असाधारण विना स्वपर द्रव्यनो जेद न पडे शंकरपणुं आवे, साधारण विना सामान्य स्वज्ञाव न रहे, तत्त्वविना वस्तु स्वज्ञाव न धरे, अतत्त्वविना परतत्त्व आवे, ज्ञावविना परज्ञाव आवे, सद्ज्ञावविना अतितज्ञाव

अनागतमां न रहे, ज्ञाव अज्ञावविना परिणाम समय मात्र न संजवे, अज्ञाव ज्ञावविना गतागत परिणाम वन्यो रहे, अज्ञावविना कर्मनो सद्ज्ञाव जाणे, अज्ञाव अज्ञावविना अतीतमां कर्म अज्ञाव हतो ते अनागत अज्ञावमां एवुं न थतुं, कर्त्ताविना निजकर्मनो कर्त्ता न थाय, कार्यविना स्वज्ञाव कार्य न थाय, कारणविना परिणामे करी स्वरुपनुं साधन हतुं ते न थतुं, संप्रदानविना आत्मा आत्म परिणामे करी आत्म संप्रदानो दाता न थाय, अपादानविना पर संप्रदानोज दातार रहे, अधिकरणविना सकल कार्य पर्यायनो आधार न थाय, स्वयंसिद्धविना पराधिनता आवे, अज विना ऊपजे, अखंस्त्व विना खडन पामे, विमलविना समल रहे, एकविना अनेक थाय पिंडनुं एकत्वपणुं न रहे, अनेकविना गुण पर्यायनी अनंतता न रहे, नित्यविना नाश पामे, अनित्यता विना पद गुण हानि वृद्धि न थाय अर्थक्रियाकारित्व न रहे, जेदविना ड्रव्य गुण पर्यायनो जेद न रहे, अजेदविना प्रदेश अजेदपणे एकाधारे न रहे, अस्तिविना अस्तु थाय, नास्तिविना पर ड्रव्यादिक पणुं पामे (पररूपे थाय), अचल स्वज्ञावविना स्वज्ञावथी चलायमान थाय, ऊर्ध्वगमन स्वज्ञावविना उंचत्व पद न पामतो इत्यादिक अनंत विशेषणो जाणी जे जे ड्रव्यना जे जे विशेषणो ते ते तेनां तेनामां समावी परड्रव्य, उपर ऊदासिन्न वृत्ति करी पोतानां विशेषणो पोतामां अजेदपणे समावी निर्मल, निःकप उपयोगे, समयानंतर आनंदमां मग्न रहेवुं.

प्रथम अनादि परमां अहंज्ञाव रूप मिथ्या परिणामरुप अविद्यानो, जेदज्ञानवेक स्वपर गुण पर्याय जिन जिन विचारी नाश करे. शुद्ध नये स्वरुपना जाण सहजानंदी गुरु पासे स्वपर ड्रव्यनी जिनता जाणी, मिथ्यात्वनो अंश मात्र राखे नहि, निःशंकितादि अष्ट गुण प्रगट करे, पठी परगुण पर्याय उपरथी राग उठावे. परना अहंपणावेक मोहनिय कर्मनी अष्टावीश प्रकृति अने तेना असं-

હ્યાતા અધ્યવસાયથી મુંઝાડ અજ્ઞાન, મિથ્યાત્વ, અને પરાચરણ રૂપે વર્તે છે. શુદ્ધ નયે પોતાને પોતાપણે જાણતાં સકલ અધ્યવસાય રૂપ વિજ્ઞાવ તથા પરને પોતાપણે જાણવાથી થયેલા સર્વે શુદ્ધાશુદ્ધ સંકલ્પોની તરંગોના કલ્લોલ નાશ પામે, પરમસ્થિરતા આવે, નિર્મલ શુદ્ધધ્યાન પામે, વીતરાગતા પામે, પર પ્રવેશનો અજ્ઞાવ થાય, તેવારે નિજ જ્ઞાને નિજ અનંત ગુણનો જ્ઞાતા, અને પોતાના રમ્ય સ્વરૂપમાં રમણ કરવાવાલો પરમ સ્થિરતાવંત થાય. સ્વદ્રવ્ય ગુણ પર્યાયમય તથા જ્ઞાન દર્શન ઉપયોગમય અજ્ઞેદ નિજ પદ જાણી નિર્વિકલ્પ સમાધિમાં મગ્ન થાય. અનંત મહિમા જંગમ નિર્વિકાર, સાર, અપાર શક્તિ મંડિત, મારું સ્વરૂપ છે એમ ધ્યાન ધરી નિશ્ચલ થાય. પોતાનું સર્વસ્વ જાણે, એમ નિજ સ્વરૂપને જાણ્યાવિના પરગુણ પર્યાયને પોતાપણે જાણી જાણી સંસારી જીવ દુઃખી થયા. તે પરને અહંપણે જાણવું કેમ મટે ? તે કહિએ બિયે.—

હું ઉપયોગવંત હું, મારા ઉપયોગને પરમેશ્વરની વાળી પોકારે છે, પુદ્ગલના સ્પર્શાદિક વીશ ગુણ અને સંસ્થાનાદિ અનંત પર્યાય અને મારા શિવાય અન્ય દ્રવ્યના જે જે ગુણ પર્યાય તે રૂપે હું નથી, સદા નિજ પ્રમેયમય હું, એમ દ્રઢ નિર્ધાર કરે, પરપરિણતિ અજ્ઞાન વશથી મેં મારી જાણી તે ઉપર રાગ રીંછે રીંછી વિવિધ પ્રકારે રીંછ લીજ કરતો નિજ સત્તા સ્થલમાં સ્થિર ન રહ્યો, હવે પરપરિણતિનો રાગ ન કરું તો ન થાય. મારા સદ્જ્ઞાવમાંહે સ્થિર રહું તો મુક્તિત્રિયાથી સગપણ અવશ્ય પામું. કર્મના જર્મનો નાશ નિજ શર્મ પામે થાય છે. તે નિજ શર્મ કેવી રીતે પામીએ ? તે કહે છે—

હું ચિદાનંદ જાતિ હું, મારી આત્મ જાતિ માંહેલા અનંત પુરુષો આનંદપુરીમાં નિજ પ્રિયા સાથે અનંત સ્વતંત્ર આનંદેવિલસે છે. હું જગત્ જીવની ઇંઠ ચાલતો ચોરાશી લાખ જીવાયોનિમાંહે જટકતો ફરું હું તે મને ન ઘટે. આહા ! કેવી શરમની વાત છે કે

एकवार वमन करेखुं कोइ चाखतुं नथी तो अनंत जीवोए अनं-
तीवार वमन-करेली एंठने चाखवुं अने ते उपर ललचावुं अने ते
मांहे मग्न रहेवुं ए मने न घटे. पर अथिर जडमां सुख क्यांथी
होय ? मारुं सुख मारा उपयोगमां ठे ते मारो उपयोग सदा मारामां
ठे हुं उपयोगने जूली अनुपयोगी जरु ड्रव्यमांहे अनादिथी रक्त
थयो, सुख स्थानक चेतना उपयोग जूद्यो, सुख क्यांथी थाय ? हवे
में साक्षात् उपयोग ठावो (प्रगट) कयों के अहं नर एवुं मानवुं ते
नर, देवादिक शरीर जरुमां तो होय नहि. परमां अहंपणुं मानवुं
मारा अशुद्ध उपयोगथी थयु, जेम कोइ नट बलदनो स्वांगधरी
पोताना मूल स्वरूपने जूद्यो कोइने पूठे ठे हु मनुष्यपणुं क्यारे
पामीश ? एटले पोतानुं स्वरूप जूलवार्थी ए रीत थइ ठे तेमज चि-
दानंद पोताना स्वरूपने जूली नर, देहादिक पुद्गल पर्यायने पोता-
पणे मानी पोताना अनंत ज्ञान वीर्यने अने अबाधितपणाने जूद्यो
ठे ज्यारे पोते पोताने पोतापणे जाणे त्यारे पोते शुद्ध सिद्ध स्वजा-
वने पामे. पोते यत्नविना पोताने जाणयो नहि. कार्य एज ठे के आत्म
श्रद्धाए आत्म सुख अवलोकन थाय ठे ए श्रद्धा शार्थी थाय ?
ते कहिए ठीए—के प्रथम सर्वे लौकीक रीतथी विमुख थइ पोतानी
शुद्धताना विचार सन्मुख थाय. कर्म गुफाविपे तुप्यो निज स्वरूप-
मय चिदानंद राजा रहे ठे ते गुफा त्रण ठे. तेनां नाम. प्रथम नोकर्म
गुफा, बीजी ड्रव्यकर्म गुफा, त्रीजी जावकर्म गुफा. प्रथम नोकर्म
गुफामां परिणति प्रवेश करी पोताना चिदानंद राजाने देखवा लागी
तिहां न मद्यो त्यारे चकित थइ रही, पाठी फरवा लागी, त्यारे
श्रीगुरुए कछुं के “ तुं शुं हुंहुं तुं ” त्यारे ते बोली मारा चिदानंद
स्वामीने शोधुं हुं. ते अहिंआं न मद्यो. त्यारे श्रीगुरु बोल्या “ तारो
राजा हुं वतावुं ” अहिंआंथी त्रीजी जावकर्म नामनी गुफा ठे त्या
ते वसे ठे. तेना हायनी चलावेली क्रिया दोरी नोकर्म गुफासुधी

આવે છે, જો તે ન હોયતો ક્રિયા દોરી પોતાની મેલે હાલે નહિ, માટે વિચાર. અને એ દોરીના અનુસંધાને ચાલી જા. દ્રવ્યકર્મ ગુફામાં પ્રકૃતિ, પ્રદેશ, સ્થિતિ, અણુજાગ, તારા સ્વામીના નિમિત્તથી નામ પામ્યા છે. જ્ઞાનાવરણાદિક જે જે પ્રકૃતિ વંધાઈ તે તારા ચિદાનંદ રાજાના અશુદ્ધ જાવ નિમિત્તથી છે. ત્રીજી જાવકર્મ ગુફામાં રાગ, દ્વેષ, મોહના વિકાસમાં સ્વરૂપ ટૂપી રહે છે. તે રાગ, દ્વેષ રૂપ વિકાસ તારા નાથનો અશુદ્ધ સ્વાંગ છે. તેમાં તું શોધ. જય ન કરીશ નિઃશંક જાણ. એ રાગ, દ્વેષ, મોહની દોરી સાથે જા, શોધ, જે પ્રદેશથી રાગ, દ્વેષ, મોહ રૂપ ક્રિયા દોરી જાહે છે તે પ્રદેશવંત તારો નાથ છે. ક્રિયા દોરીને તથા અશુદ્ધ સ્વાંગને ન દેખીશ, પણ અશુદ્ધ સ્વાંગ ધરનાર, અને ક્રિયા દોરી પ્રેરનાર, અનંત ચેતના ચિન્હ પરમ આનંદમય તારા ચિદાનંદ સ્વામીને જેટી સુખી થા. પોતાનો જ્ઞાન મહિમા હુપાવી વેળો છે તું પિઠાની લેજે. એ ગુપ્ત જ્ઞાન થતાં તારા નાથને પ્રગટ જોઈશ, એ નિજશર્મ પ્રાપ્તિનો જપાય કહ્યો. નિજ સુખતો નિજ ઉપયોગમાં છે. તે હુર્લેજ કેમ થયું છે તે કહિયે ઠિયે—એ પરિણામજૂમિકામાંહે મોહમદિરા વશે અવિવેકમદ્વ જન્મત્ત થયો છે, વિવેકમદ્વને જીતી રણથંજન રોપી खडો થયો છે. જોરાવરીથી ચેતનાને ચેતનાની સુખ નિધિનો વિલાસ કરવા દેતો નથી. જ્યારે વિવેકમદ્વનું જોર પ્રગટે ત્યારે અવિવેકને પઠાકે, ત્યારે નિજ નિધિ વિલાસને પામે. પર રૂચી खोटો આહાર સેવવાથી મિથ્યાત્વ જ્વર જપન્યો છે, તેથી વિવેક નિર્વલ થયો છે, માટે સ્વઆચરણ પારો, શ્રદ્ધા બુદ્ધિના રસવળે સુધારી સેવન કરે તો મિથ્યાત્વ જ્વર મટી વિવેકમદ્વ સવલ થાય, અને અવિવેકને નાશ કરે, ત્યારે આનંદ નિધિનો વિલાસ થાય. સ્વઆચરણ અને શ્રદ્ધા શું, તે કહિયે ઠિયે.

અનાદિથી સંસારમાં જીવ આત્મજાવને ન જોતાં આત્માથી બાહિરની વસ્તુમાં કર્મચેતના, કર્મફલચેતનાપણે સકલ સમય

वर्त्यों. ज्ञानचेतनापणे निज निधि विलासनो अवसर न पाम्यो. हवे जिनवचन अमृत अंतर दृष्टिमांहे अंजन करी ज्ञान, दर्शन, चरण, निज स्वभाव आचरण रूप पारो सेवीए तो आत्मवीर्य वृद्धि पामी विवेकमह्य प्रबल पराक्रमवंत थाय. हुं कोण तुं ? माझं स्वरूप शुं ? हुं केम जूढ्यो ? एम परतरफथी दृष्टीवाली दर्शन, ज्ञान, चरण, रूप निज आत्मगुणमां परिणति रमावे दर्शन गुणे देखुं तुं, ज्ञान गुणे स्वपर विशेष स्वभावने जाणुं तुं, चरण परिणामे करी आचरण करुं तुं, ए त्रणे गुणो में अन्य ज्ञेयोमां ज्ञेयार्थपरिणमनपणे प्रवर्त्ताव्या, जो निजमाहे एकत्वपणे रमावुं तो अनंत चेतना निधान माझ मारे स्वतंत्र ठे में ममत्वपणे अनादिथी परज्ञेयोमां आचरण कर्युं, में मारा निर्मल पदमां उपयोग न दीधो, अर्तींद्रिय सुख लाजथी रीतो रह्यो. अनंत केवली थया तेजए स्वरूप शुद्ध कर्युं, अनंत सुखी थया. मारे पण स्वरूप शुद्ध करवुं एज माझं कार्य ठे. मुनि-श्वरो निरंतर प्रमाद ठोडी स्वस्वरूप शुद्ध करेठे, माटे माझ त्रिलोक-पूज्यपद शुद्ध प्रगट करी सहजानंदी थाजं. कर्म घन घटांमां मारा स्वरूप रूप सूर्य तूप्यो ठे, मारा स्वरूपनो प्रकाश कर्म घटाए करी ह्णायो नथी, पण पर्याय अवराया ठे, वली वली कर्म घटानुं जोर ठे पण मारा स्वरूपने हणि शके तेम नथी चेतनाने अचेतन करी शके नहि पण मारीज जूळ थइ, हुं स्वपद जूढ्यो हुं जागीने जो-जंतो माझं पद अखंड चेतनामय जेमनुं तेम कायम ठे. जेम कोइ रत्नछिपनो रहेवाशी मनुष्य हतो, रत्न समूहमां रहेतो हतो, रत्नना मंदिरमां रहेतो हतो, रत्ननी परखनो अजाण हतो, रत्ननी परख-वाला देशमां आव्यो. एना पासे कोइ जागमां लीली मणी चोंटी आवी हती. एकदिन सरोवरे स्नान माटे गयो ज्वेरीए सरोवरनुं पाणी लीलुं थयेलुं देखी जाण्यु के आ पुरूप पासेनी मणीना प्रजा-वथी पाणी लीलु थयु ठे. ते पुरूपने चेताव्युं के आ ताहारी मणी

મહા મૂલ્યવંત છે, તે બોલ્યો મેં ન જાણ્યું. એમ પોતાનું નિધાન પોતાની પાસે જાણતાં સુખી થાય. તેમ હું ચિદાનંદ તું, અનંત ચૈતન્ય ચિન્મંદિત અનંત ગુણમય તું, મારા ઉપયોગને આધીન છે, હું મારો પરિણામ સ્વરૂપ ઉપયોગમાંથી નહિ ચલાવું તો અનાદિ દુઃખ નાશ થશે. સહેલ રસ્તો નિજ સ્વરૂપ પામવાનો છે. દ્રષ્ટીગોચર કરવુંજ દુર્લભ છે, પણ સંત પુરુષોણ સુગમ કરી આપ્યું છે, તેમના પસાયથી હું પામ્યો તું; તે મારો અખંડ વિલાસ સુખ નિવાસ આ અનુજવ પ્રવેશિકામાં છે; વચન ગોચર નથી, જાવના ગમ્ય છે, એ મારો સ્વરૂપ જ્યોતિનો પ્રકાશ નિજ ઘરમાં પ્રકાશી રહ્યો છે, લુપ્યો નથી, ગુપ્ત કેમ માનું ? ઠતી વસ્તુને અઠતી કેમ કહું ? પહેલાં ઠતીને ઠતી ન જાણી હતી, તેથીજ દુઃખ ફલ થયું હતું. હવે શરીરને મારા પણે કેમ માનું ? એ તો રુધિર વીર્યથી ઝપન્યું છે, સાત ધાતુ, સાત મલ, અનેક રોગનું ઝપાદાન જમ અધિર છે. તે હું નહિ, એનું મને કાંઈ નહિ, મેં કર્યું નથી, મારે માટે નથી, મારા કારણથી પરિણમ્યું છે પણ મારાથી નથી, મારું નથી, મારામાં નથી. જ્ઞાનાવરણાદિક વર્ગણા વિજાતી, અચેતન, બાધક, વર્ણાદિ રૂપી, વિનસ્વર, વિજત્સ, ડુગંઠિત જાવ છે. એજ સ્વજાવ મલિન કરે. તે કર્મ ઝડયથી થયું છે. એથી ત્રિજ્ઞ ચેતનાવંત મારું પદ હું પામ્યો. જ્ઞાન લક્ષણથી લક્ષ ઝલ્લેલી સ્વરૂપ શ્રદ્ધાવળે આનંદકંદમાં કેલી કરી સુખી થાઉં. સ્વરૂપ શ્રદ્ધાવળે આનંદકંદમાં કેલી કેવી રીતે થાય તે કહિએ ઠિયે.

અનંત ચેતનાચિન્હ સહિત અખંડિત ગુણનો પુંજ અનંત પર્યાય ધારી દ્રવ્ય જ્ઞાનાદિ ગુણ પરિણતિ પર્યાય અવસ્થા રૂપ વસ્તુનો નિશ્ચય થયો. જ્ઞાન જાણવા માત્ર, દર્શન દેખવા માત્ર સત્તા અસ્તિ માત્ર, વીર્ય સામર્થ્ય માત્ર, કેવલ એવી પ્રતિતિ અને રુચી જાવને શ્રદ્ધા કહિએ. તેથી ઝપની આનંદકંદ કેલી કરી સુખી થાઉં. સ્વરૂપ જ્ઞાનાનંદ, સ્વરૂપ દર્શનાનંદ, સ્વજ્ઞાવાચરણાનંદ, અનંત વીર્યાનંદ, સ્વગુણ તૃપ્તિઆનંદ, એમ અનંત-

गुण स्वतंत्र अव्यावाधानंद तेज स्वरूपानंद ठे. एमहिज परिणति रमावंची
 एथी अन्य जे पुद्गल सत्ताजूमि त्यां प्रवेश करवो नहि; तेमाहे
 होनावरणादिक आठ कर्म अने मोहादिक कर्म शत्रुनुं कुटुंब वसे, ठे;
 ते तरफ जवुं नहि, ने जोवुं पण नहि, तेथी सुख समूह थाय, एथी
 बीजो चढतो अने सुगम उपाय नथी. जवी जीवोने जगवते शिव
 मार्ग सोहलो ए रीते वताव्यो ठे. एवी जगवतनी आणा सेवतां संत
 महंतो थ्या में पण ए आझांनी जावनानो गाढो यज्ञ रोप्यो ठे.
 सम्यक् द्रष्टीने एवो अन्यास निरंतर रहे, कर्म परिणाम अज्ञावथी
 ज्ञान स्वरस संनित सुखराशि प्रगटे त्यारे कृत कृत्य थाय. आत्मानुं
 स्वरूप गुप्त थइं राहुं ठे; ते ज्ञाता श्री रीते थाय ? जावना परोक्ष
 ज्ञान करी करी वधारीए ते केवी रीते सिद्धि थाय ते कहिए नित्ये-
 जेम कोइ दीवाने पांच पडदा ठे तेमांथी एक पन्ढो दुर करवाथी
 कांश्क उद्योत थाय, बीजो पन्ढो दुर करवाथी विशेष अंश प्रकाश
 खुले, बीजो गये चढतो प्रकाश थाय, वली पूर्ण प्रकाशनी दृढ प्रतिति
 वधे, चोथो गये अधिक प्रकाश थाय, पांचमो पडदो गये पूर्ण परम
 स्वतंत्र अक्षय प्रकाश थाय. एम ज्ञान आवरणना पांच पडदा ठे.
 मति श्रुतज्ञान आवरण गये पोतानुं स्वरूप पोतांपणे मनायं, पर
 स्वरूप उपरथी अहंमत्व उठे तो अंतरंग एवी प्रतीति आवि के
 हुं शुद्ध सिद्ध परमात्मा रूप तुं. अन्यरूप मारुं नथी, जेम कोइ
 पुरुष दरिद्री ठे, करजनो थोकं ठे, तेना घरमां चिंतामणि ठे, पोते
 जाणतो नथी. कोइ दयालु पुरुषे कहुं " हे जाइ ! तारा घरने विपे
 चिंतामणि ठे. ए चिंतामणि पसाये तारे निधि विस्तरी रही ठे तुं
 चिंतामणि ने जाण. ते वचननी प्रतिति थतांज पोते दु.ख दारिद्र्यी
 मुक्त थाय, तेम शुद्धात्म जावनी प्रतिति आवे, अनादि दु.ख दारिद्र्य
 दूर थाय, निज निधिनो अधिकारी थाय, एम मति श्रुतवडे अंश
 अंश निमजता वधतां वधतां परम अवधि मांहे सकल पुद्गल

પરમાણુ આદિ રૂપી ડ્રવ્ય પ્રત્યક્ષ દેશે, અને પુદ્ગલ ડ્રવ્યના કેટલાક અનંત જાવને પ્રત્યક્ષ જાણે. વલી મનઃપર્યવ આવરણ ગયે. અઢીઢીપ માંહેલા સંઙી પંચેન્દ્રિય જીવોના મનોગત જાવ જાણે. એમ જ્ઞાનની નિર્મલતા વધતે વધતે ક્ષય ઉપશમ જ્ઞાનવડે કેવલજ્ઞાનાવરણ પટ તોફી પૂર્ણ પરમ પ્રકાશ પામે. એમ હું જ્ઞાનરૂપ હું, અન્યરૂપ મારું નહિ, એવી જે દૃઢ પ્રતિતિ, ને નિજ રૂપે રહેવાની રુચિ, તેને સમકિત કહિએ. અને પ્રત્યક્ષ કેવલ સ્વરૂપ તો સર્વે આવરણ ક્ષય થયે પ્રગટે, પણ સમ્યક્ત ગર્જિત શુદ્ધ સિદ્ધ સ્વરૂપની પ્રતિતિ તે પરોક્ષ જ્ઞાન કહિએ. એમ પરોક્ષ જ્ઞાન વધારતે વધારતે ક્ષય ઉપશમ ગુણ વૃદ્ધિ પામી પૂર્ણ ક્ષાયક જાવને પામે. થોડા જ્ઞાનવાલો કેવી રીતે પ્રતિતિ કરે તે કહિએ ઊંચે.

મારો દર્શન જ્ઞાનનો પ્રકાશ મારા પ્રદેશથી ઉઠે છે, જાણપણું મારું હું પોતે હું, એવી રીતે કરતાં આનંદ વધે તે નિર્વિકલ્પ સુખ છે. જ્ઞાન ઉપયોગ આવરણમાં ગુપ્ત છે. જ્ઞાનીમાં આવરણ નથી. જેમ સૂર્યમાં વાદલાં નથી. કિરણો અને વાદલાં એક ક્ષેત્રે થયાં છે, તે પ્રકાશને રોકે છે. તેમ જેટલા અંશે આવરણ ગયું, તેટલા અંશે જ્ઞાન પર્યાય નિર્મલ થયા. એમ જ્ઞાન, આવરણથી ન્યારું છે, તેજ પોતાનો સ્વજાવ છે. જેટલું જ્ઞાન પ્રગટ થયું, તેટલો આત્મ સ્વજાવ ખુલ્યો, તેજ આપાપણું છે. વિશેષ એટલું જાણવું કે એક આવરણ જવાથી જે જ્ઞાન ખુલે અને બીજા આવરણમાં જઈ અવરાય; તેટલું મેલું રહે. પણ જે આવરણ મટે જ્ઞાનના અંશ ખુલ્યા અને તે ખુલેલા અંશે સ્વરૂપમાં આવે તેટલા નિર્મલ રહે; તે ગુપ્ત કેવલ શુદ્ધતા છે, પણ પ્રતિતિમાં શુદ્ધ પરમાત્મ જાવની પ્રતિતિ કરી કરી આનંદ વધારીએ. આત્મા શુદ્ધ જાવનાથી નિર્મલ થાય એ નિશ્ચય છે— (યા મતિ સાગતિ) એટલે અશુદ્ધતાને ઝોગવતાં અશુદ્ધતા વધે

અને શુદ્ધતા જોગવતાં શુદ્ધતા પ્રગટે. નિજ સ્વરૂપ સાદ્દાત્ કેવી રીતે થાય તે કહીએ ઠીએ.

પ્રથમ નિર્મલ જાવનાવડે સંસાર જાવના ઠોડે. કેવી રીતે કરે તે કહીએ ઠીએ. — દૃશ્યમાન રૂપી જડ પદાર્થમાં મમત્વ અને રાગ દ્વેષ ન કરવો, અનિત્યાદિ ચાર જાવના. જાવવી વલી. મૈત્રી આદિ ચાર જાવના પણ જાવવી જન પદાર્થમાં આપોપુ માને સુખ વ્યાંથી. શરીરાદિકમાં આપોપુ માને ઊલટી સુખની હાણિ થાય છે. રાગ, દ્વેષ, મોહજાવ, જવજાવ, અશાતાજાવ, તૃષ્ણાજાવ, અવિશ્રામજાવ, અસ્થિરજાવ, દુઃખજાવ, આકુલતાજાવ, સેદજાવ, અજ્ઞાનજાવ વિગેરે પરના અહંમમત્વવને થાય છે. માત્ર નિજ શુદ્ધ સ્વજાવ જ્ઞાનથી શાંતજાવ, વિશ્રામજાવ, સ્થિરતાજાવ, અનાકુલજાવ, સ્વતંત્ર આનંદજાવ, તૃપ્તિજાવ, નિર્વૃત્તિજાવ, નિષ્કામજાવ, અકંપજાવ, ઊદાસિન્નજાવ, સમતાજાવ આદિ નિજાત્મજાવ ઉપાડેય છે. શુદ્ધાત્મ પરિણતિમાં આત્મ જાવ છે નિજ પરિણતિમયી હું તું, એ જાવે આત્મતા પ્રગટે હું પરિણામી, પરિણામ માહરા, પરમ ક્રમામય, પરમ માર્દવમય, આર્જવમય, મુક્તિમય, તૃપ્તિમય, સયમમય, શુદ્ધતામય, આર્કિંચનમય, સત્યમય, અઢાર હજાર જેડે અબ્રહ્મજાવ ટાલી શુદ્ધ બ્રહ્મમય હું તું, એમ નિજ પદની અસ્તિતા યથાર્થ જાવી નિજ પદ પરિણામી રહેવું. સ્વપરિણામી થયે સ્વપદ પ્રગટે અહિંઆં કાય ચેષ્ટા નથી વચન ઉચ્ચારનું કામ નથી, મનના શુદ્ધ-શુદ્ધ સંકલ્પ નથી, આત્મ સ્વજાવમાં મગ્ન થઈ આત્મ પરિણામ પરજાવ મલિનતાએ મલિન થવા દેવો નહિ, એમ ચિત્ પરિણતિનો વિવેક રાખવો. નિજ પરિણતિ નિજ રૂપે રમાવવી. મન દ્વારાએ વિવેક હોય પણ પારણતિ ચિત્ સ્વરૂપમાં રમે તિહાં મન વાજૂ રહે; કેમકે મન તે પર છે જ્ઞાન પરિણતિ નિજ વસ્તુ છે. પોતાનું શુદ્ધ પરમાત્મ સ્વરૂપ જાવતાં પરમાત્મપદ પ્રગટ થાય છે, તિહાં મન પ્રથમથીજ

નિર્વૃત્તિ પામે છે. જ્ઞાન પરિણતિ શુદ્ધ થયે અનાત્મ પરિણતિ મટી
 આત્મા શુદ્ધ થાય છે. આત્માએ નિજ આત્મ પરિણામ કરવો એજ
 કૃત કૃત્યપણું છે. યોગીશ્વરો પણ એટલુંજ કરે છે. પ્રાણાયામ, ધ્યાન,
 ધારણા, પ્રત્યાહાર, સમાધિ આત્મ શુદ્ધતા કરવાનેજ માટે છે.
 પરિણામ સ્વરૂપવાલા કરવામાં અનંત સુખ થાય. અનુપમ પદમાં
 સરસ એકતા થઈ ઉપયોગ શુદ્ધ થયો, સહજાનંદ પદનો સ્વાદ લીધો
 શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શાદિકની જોગવવાની ઇચ્છા, તૃષ્ણા
 કામના મટી. નિજ પરિણામ નિર્મલ કર્યા વિના પોતે પરમેશ્વર
 સંસારચક્રમાં જવ જમરી જમે છે પોતાના પરિણામ સ્વરૂપાનંદી થયે
 પરમેશ્વર કહેવાય, એવો પ્રજાવ સહજ સ્વરૂપાનંદ પરિણામનો છે.
 અપૂર્વ લાજ થયો, તે પરિણામ સહજાનંદ સ્વરૂપમાં કેવી રીતે લાગે
 તે કહે છે.

વર્ણાદિકની ગ્રાહકતા, વ્યાપકતા, રમણતા, કર્તૃતા, જોક્તૃતા
 આદિમાં જતા પરિણામ વારી સહજ જ્ઞાન, દર્શન, ચરણાનંદી
 કરી સ્થિર રાખવા. વાર વાર સ્વરૂપ નિર્ધાર ડ્રષ્ટી ગોચર કરી મગ્ન
 રહે, જ્ઞાન બાહિર પરિણામ ન કરે, અલંકૃત ચેતના તરંગમાં પરિણામ
 લીન રાખે, અમરપુરી નિવાસ નિજ બોધ પ્રકાશથી નિશ્ચલ, અચલ,
 અતુલ, અમિત, અલંકૃત, અનંત ગુણ રત્ન મંકિત, બ્રહ્મંડનો પ્રકાશી
 થઈ રહે. ત્રિલોક જૂપ પરમાત્મ પદ પામી પાવન રહે. યથાર્થ જ્ઞાન
 પરમાર્થ નિદાન આરાધીએ, એમ નિર્વાણ પદ આરાધીએ, અલલ, અલલ,
 અવિકારી, કર્મ રોગ અપહારી, બાધા રહિત, મહંત, જવ્યનો આધાર,
 જવ પારનો કરણહાર, જગત્ સાર એવો શુદ્ધાત્મ બોધ આરાધીએ.
 સર્વે તીર્થકરોએ શુદ્ધ બોધ આરાધવો કહ્યો છે માટે ક્યાં સુધી કહી
 એ? શુદ્ધ બોધ એજ પરમ સાર છે. જેમાં વિપરીત કરણી જવ હુઃખની
 જરવાવાલી નથી, એવો બોધ આરાધીને અનંત જીવ શિવ રસી
 થઈ આનંદપુરીમાં અનંત આનંદનો વિલાસ કરે છે. ફરી સ્વપદ

ઢોડી કદાપિ બાહર જતા નથી. નિજ પદ નિવાસ નિજમાં છે. મૃગ મૃગમદસ્થાન જૂલી બાહિર હુંડવાથી હુઃખ પામે છે; તેમ ચેતના સુખસ્થાન જૂલી બાહિર જટકવાથી સુખ વિલાસ ન પામતાં હુઃખ દોહીલાં પામે છે. પરમ ગુરુ કૃપાથી ચેતના સુખસ્થાન પામી નિજાનંદ વિલાસી થઈ શાશ્વત વિલાસ કરે છે. જ્યાંસુધી પરપદમાં આપો જાણ્યો, ત્યાંસુધી રાગી થઈ અનંત આકુલતા જોગવે છે. નિર્મલ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રથી નિજ પદ અજેદ જાણી તુરત પરમ-મત્ત્વની હાણિ થાય છે. ઇટલે અનંત ક્લેશથી નિર્વૃત્તિ અને પરમાનંદની પ્રાપ્તિ થાય છે જેમ કોઈ રાજા મધપાન કરી નિંદ્ય સ્થાનમાં રતિ માની રહ્યો છે મદ ઉત્તરે રાજપદનો વિવેક આવે, આપણો રાજ્ય અધિકાર સંજાલે તેમ આત્મા પર પદના અહંપણા રૂપ મદ પીને નિજ રાજ્યાધિકાર જૂલ્યો છે. પોતાના અધિકારના જ્ઞાન રૂપ અમૃત પાન કર્યે પર અહંપણા રૂપ મદ ઉત્તરે, વિવેક આવે, આપણો રાજ્યાધિકાર સંજાલી સ્વતંત્ર સહજાનંદ વિલાસી થાય. કોઈ પ્રશ્ન કરે કે “જ્ઞાનતો જાણપણા માત્ર છે, તો પોતાને કોણ જાણે ? તેને કહિયે જેમ સૂર્ય પોતાના અંગને અને પૃથ્વીને પ્રકાશ આપે છે, તેમ જ્ઞાનની સ્વપર પ્રકાશક શક્તિ છે પોતે પોતાને અને પરને જાણે છે. માટે હું જ્ઞાન તું, મારા જ્ઞાનવડે હું મારી અનંત શક્તિને અને સ્વપર પ્રમેયને પ્રમાણ કરવાવાલો પોતેજ જ્ઞાન રૂપ તું, એવો ડટજાવ તેજ સમક્ષિત છે આપણો ચેતના પ્રકાશ મોહ વિકાર પામી મલિન થયો છે, પર વર્ણાટિકની લેણાઈ લેસાણો છે. તે સ્વપર ડ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય, લક્ષણ જેદવિજ્ઞાને જિન્ન જિન્ન જાણી પર ગુણ પર્યાય લક્ષણથી ઉડાસિન્ન વૃત્તિ કરી, સ્વડ્રવ્ય ગુણ પર્યાય લક્ષણ અજેદપણે આપણા જાણી સ્થિર ઉપયોગે નિર્વિકલ્પ ધ્યાન કરે એજ મોક્ષ માર્ગ છે. આત્માની શક્તિ પર મમત્વ વડે મેલી થયેલી છે, પણ નાશ થઈ નથી જેમ કોઈનો પુત્ર વજારમાં ગયો છે કોઈ તેની માને પુઠ્યું કે “તમારે

पुत्र ठे? ” तो तेणेकहुं “ हा मारे पुत्र ठे. ” बजारमां गयो माटे नथी एम न कहेवाय. तेम आत्मानि शक्ति लेख्यावमे मलीन थयेली ठे, पण नाश थयेली नथी. पोताने पोताना. रूपे जाणवार्थी पर अव्यनुं ममत्व. अने लेख्या नाश पामी निर्मळ गुण पर्याय विलास प्रगट थाय ठे. हे विदानंद ! तहारुं चरित्र आश्चर्यकारी लागे ठे पोतानी दर्शन ज्ञान शक्ति ठती अठति करी राखी ठे. जेम लोटन जमी (जटामांकी) देखी विलाडी लोटे ठे, तेम निज पद जुलेलो जीव पुद्गल वर्णादिक देखी मोह पामी जवचक्रमां लोटे ठे. अंतर-मुहूर्त अखंरु समये शुद्ध नये शुद्ध स्वरूपमां स्थिर थइ अनुभव आस्वाद ले, तो जव त्रमण मटे, त्रणलोकनुं राज्य पामे. आत्माए चोराशी लाख जीवायोनिमां अनेक स्वांग लीधा पण पोते चेतना रूप ठे. स्वांग रूपे थयो नथी. जेम कोइ काष्ठ पाषाणनी पुतलीने साची स्त्री मानीने तेने बोलावे, चाहना करे, तेनी सेवा करे, पठी जाणे ए निर्जीव ठे त्यारे पसताय. ए प्रमाणे पोतानुं स्वरूप अण-जाणतो जरु शरीरादिकने सेवी, तेना संजोग विजोगादि दुःख जोगवे ठे. एमज निज स्वभावानो साचो बोध थये विज्ञाव बूटे, दोरडीमां सर्प नथी, अंधकार वशे सर्प मनाय ठे. तेम पुद्गल वस्तुमां आपणुं कांइ नथी. आखा समुद्रना पाणी वने धोवार्थी पण देह पवित्र थाय नहि, तेने पवित्र राखवा चाहे ठे, ते जूठोज खेद करे ठे. ठीकरी पकमी रूपीउ मानी तेने वापरी सुखी थवा चाहे ठे पण ठीकरीथी वस्तु कांइ आवे नहि. तेम पुद्गल वडे सुख वस्तु आवे नहि. पोतानी नूल तज्याविना पोतेज पोतानी हांसी दुनीआमां देखामे ठे. अनंत ज्ञाननो धणी नूलथीज दुःख पामे ठे. जे हांसीथी शरम पामे ते फरो हांसी जेवुं काम करे नाह. आत्मा परम पूज्य परम पवित्र ठे. जेनी वात करतां अनुपम आनंद आवे एवुं निज पद ठोडी, जे वने अनंत पुद्गल परावर्तन करवां पमे एवुं परपद

बहु रुचि थी सेवा में. एही हठीली देव, न ठोकरों के की. मूर्खाने ?
 जेम् कोइ सापने, हार जाणी गळामां नांखे तो दुःख पामे, एमां कांइ
 आश्चर्य नथी. तेम परपद सेवार्थी दुःख थायज थाय ! । जेम् एक
 नगरमां डट्टीबंधवालो पुरुष आव्यो, राजाना नजीकमां रह्यो. कोइ
 वखत राजा मरण पाव्यो ए वात कोइने जाणवा न देतां राजाने
 ठेकाणे काष्टनो राजा बनावी बेसाड्यो. अने मुएला राजाने घणो
 उंडो दाटी बेमालुम जग्या करी. हवे कोइ राजाने राजकाज संबंधी
 कांइ वात करे, त्यारे पेखो डट्टीबंध नर जुवाव दे काष्टना राजाने
 लोक साचो जाणे राज्य उपज डट्टी बांधनार नर जोगवे. एटलामां
 वननी बुट्टी माथे राखेली ठे एवो कोइ नर त्यां आव्यो, तेने देख्युके
 लोको अज्ञानथी निर्जीव काष्टना राजानी सेवा करे ठे, उपज धूतारो
 खाय ठे, एम जाणी लोकोने कहुं के “हे मूर्खाने ! निर्जीव राजानी
 सेवा करे तमोने शो फायदो ठे ? ए राजा तमारूं रखोपुं करी शके
 एवो नथी.” ते लोकोए समजी काष्टना राजानी सेवा ठोडी तेम
 समकित बुद्धि जेनी पासे ठे, एवा श्री गुरु जिवी जीवोने चेतावे ठे के
 “जडनी सेवा ठोडी चिदानंद राजाने सेवो, एटले परम सुखी
 थशो.” ते गुरुना वचनना पसाये चिदानंद राजाने जाणे, ते जरु
 सेवार्थी दूटी सुखी थाय एटले गुरुनां वचन विनय सहित आदरे
 ते सुख पामे ठे जेम् कोइने घेरे बालक अवतर्युं, ते बालकने जन्मथी
 आंख उपर चर्म पकल हतुं कोइ सुझ वैदे देखी तेने कहुं तारी आंख
 अदरथी निर्मल प्रकाशवान ठे, जो तारी मरजी होय तो पकल दूर
 करी आंखनो प्रकाश खुट्लो करीए त्यारे ते बालक बोड्यो के
 “तमारी महेरवानी” पठी ते वैद्ये मूढ्यवान दवा अंजन करी,
 चर्म पडल दूर कर्युं, आंखनो प्रकाश खुट्लो स्वपर रूपने देखवा
 लाग्यो. तेम आत्मा अनादिथी ज्ञान दर्शन डट्टीवत ठे. कर्म पकल
 पण अनादिनुं ठे. अदर देखवा जाणवा रूप निर्मल शक्ति ठे. गुरु

મહામૂલ્ય પ્રવચન અંજન કરી, અજ્ઞાન પરુલ દૂર કરે છે. શીપમાં રૂપું નથી, મૃગજલમાં જલ નથી, કાચ મંદિરમાં બીજો શ્વાન નથી. મૃગની ડુંટીથી વેગલી કસ્તુરી નથી, નલિનીનો સૂડો કોણે પકડ્યો નથી, વાનરની મૂઠી કોણે પકડી નથી, કૂવામાં બીજો સિંહ નથી, પરુઠાયામાં પુરુષ નથી, માત્ર મિથ્યા ત્રમવળે દુઃખ ઉપજે છે. તેમ પર અહં મમત્વ વળે જીવ અનાદિ દુઃખી થઈ રહ્યો છે, સ્વરૂપ જાણી આદરે સુખી થાય. આત્મા પોતાનું શુદ્ધ સ્વરૂપ જાણ્યા વિના સુખ માટે ધન સંચય કરે છે, દેશાવર ઝટકે છે, વિષય ઝોગના પદાર્થ વસાવે છે, દેવાદિક સુખને ચાહી અનેક શ્રમ કરે છે, પણ સાચું સ્વતંત્ર સુખતો નિજ સ્પરૂપ જાણે થાય. મોહ ઠગારે સંસારી જીવને પર દ્રવ્યમાં અહં મમત્વ રૂપ અવિદ્યા ફેલાવી છે. શ્રી ગુરુ ઠગાર્શ નાશ થવાને માટે શુદ્ધ મંત્ર વતાવે છે કે “ (નો અહંમમેતિ.) ” એ મંત્ર જે હમેશ જપશે તે પોતાની નિધિ ચૂકશે નહિ. વલી શ્રી ગુરુ જગત્ જનને પોતાનું સત્તાચૂમિનું ઘર વતાવે છે કે “ તું પોતાના નિર્મલ ઉપયોગ વડે આપણા ઘરમાં રહી નિજ નિધિનો વિલાસ કર, તાહારી હરામજાદી વડે તું પોતાનું રાજ્ય ચૂલી કોડી કોડી જાચી કંગાલ થઈ રહ્યો હું, તાહારું નિધાન તાહરા પાસે છે, તું સંજાલતો નથી, તેથી દુઃખી થયો હું. જેમ કોઈ ચંપો ગોવાંઢ ધતુરાનું પાણી પીને પોતાને ચૂલ્યો પોતાના ઘરની આજુબાજુ ફરતો પોતાને શોધે છે, ઘર પાઢલ રહી પોકાર કર્યો કે ચંપો ઘરમાં છે? ત્યારે તેની સ્ત્રીએ કહ્યું “ તું કોણ છે? ત્યારે તેને શુદ્ધી આવી કે હું પોતે ચંપો હું ” તેમ શ્રી ગુરુ આતમતા વતાવે અજ્ઞાનતા રૂપ ધતુરાનું વિષ ઉતરે સુખી થાય. શ્રી ગુરુ વચન સુધારસ પીધા વિના વિજ્ઞાવ દુઃખ દ્વંદમાં સુખ માની, દુઃખ ઝોગવી રહ્યો છે. ગુરુ વચનામૃત પીધે મોહ મદ ઉત્તરે, સુખી થાય, પઠી પરતરફ દેખે પણ નહિ. નિજ સ્વરૂપ દેખતાં જ ત્રણ લોકની ઠકુરાર્શ પામે. નિજ સ્વરૂપમાં અનુજવ દ્રષ્ટિ અમૃત

ધારા વરસે છે. 'અહિંયાં પર સ્વરૂપ અવિદ્યાનો અવકાશ નથી; પણ અનાદિ વિજ્ઞાવ વશથી જેમ સોનાની, ધાતુમાં સોના સાથે અનાદિ ઉપલ સંયોગ છે; તે અગ્નિ સંયોગે ઉપલ જિલ્લ પડે પઠી સોનામાં મલિનતાનો સંયોગ નથી. તેમ નિર્મલ ધ્યાનાગ્નિમાં મોહમલ જસમ થાય, આત્મા કંચન સમાન નિર્મલ થાય, શરીરના મમત્વ વડે ક્રોધાદિક સર્વે કર્મ પ્રકૃતિ, મન, વચન, ઇન્દ્રિય અને કુટુંબ પરિવાર વિગેરે સર્વેને પોતાના માની, તેના રક્ષણ અર્થે અનેક પ્રયત્ન કરે છે. સુવર્ણ, હીરા, મણિ, માણેક, મંત્ર, જંત્ર, કલા, વિજ્ઞાન, રિક્તિ, સિક્તિ જે જે ચૌદરાજ લોકમાંહે મનોહ્ર જોગના પદાર્થો તે સર્વેનું મમત્વ કરી કર્મપરિણામ સાથે વંધાઈ રહ્યો છે, મન વચન કાયાની ક્રિયા પોતાની જાણી. એ માહરાં, હું એહનો, એ હું, એવે પરિણામે ત્રિકાલ-વર્તી સર્વે જ્ઞેય જાણવા દેખવાની પોતાની શક્તિ આવરી રાખી છે. જ્ઞાનાદિ શક્તિ ડહાટી પરિણમાવી રાખી છે. તેજ અજ્ઞાનાદિ વિકાર થયો, તે વડે પરને આપ રૂપે દેખે છે. પોતાને પર રૂપે દેખે છે, ચેતનને અચેતન, અચેતનને ચેતન, વિજ્ઞાવને સ્વજ્ઞાવ, સ્વજ્ઞાવને વિજ્ઞાવ શત્રુને મિત્ર, મિત્રને શત્રુ, અહિતને હિત, હિતને અહિત, જ્ઞેયને જ્ઞાન, જ્ઞાનને જ્ઞેય, અકારણને કારણ, કારણને અકારણ, કારણને કાર્ય, કુગુરુને ગુરુ, ગુરુને કુગુરુ, દેવને અદેવ, અદેવને દેવ, ધર્મને અધર્મ અધર્મને ધર્મ, એમ અનેક વિપરિતતા તથા બંને પક્ષને સમાન જાણવા-પણું થયું છે; અને જેટલી ચૌદરાજલોકમાં સજીવ અજીવ મિશ્ર વસ્તુ છે તે પોતાને આદરવા લાયક જાણી તેનો આચરણ પરિણામી થઈ રહ્યો છે. કાય ચેષ્ટા પણ તે વિષે કરે, વચન આલાપ-પણ તેને માટે કરે, શુજાશુજ સંકલ્પ પણ તેજ-માટે કરે, સમય માત્ર પણ સંજ્ઞાનંદ સમાધિનો અવકાશ રાખ્યો નથી. સુખ ક્યાંથી હોય ? પોતાની સર્વ શક્તિ પરમાંહે વાપરી આત્મવીર્ય ડહાટું પરિણમાવે છે. સ્વરૂપાચરણ કરવા વીર્ય ઠેક નિર્વલ થયું તેથી આત્માના અતંત

ગુણો સર્વે નિર્બલ થઈ પરિણમ્યા છે. સ્વસ્વરૂપે પરિણમવાનું બલ નિર્બલ થઈ રહ્યું છે, એમ સર્વે ગુણ વિકાર જાવી થયા છે. સહજાનંદ સમાધિ રૂપ સુખ ગુણ છે તે પુણ્ય પાપ રૂપ વિકારી થયો તે વિકારને જોગવ્યાં કરે છે. એમ ગુણ ગુણની અનંત શક્તિ સિદ્ધાંતમાં કહી છે તે સર્વે વિકારી થઈ રહી છે; તે ગ્રંથાંતરથી જાણી લેજો. પણ સત્તા વળે સર્વે ગુણ અવિનાશી ઠત્તીમાં રહ્યા છે. સત્તાએ સર્વે ગુણને શાશ્વતા રાખ્યા છે. શુદ્ધ સ્વરૂપ જાણ્યાવિના પરને પોતાપણે માની કારક પરિણતિ ઝલટી પરિણમાવી છે. જિન વચન હૃદયે ધારી પર કારકતા ઢોડી કારક ચક્ર સુલટું પરિણમાવે પરિણતિ સુલટી પરિણમે. મિથ્યાત્વ, અવિરક્તતા, કષાય, યોગ, પ્રમાદ રૂપ પરકારણતા તજી સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન, ચરણ, નિજ કારણતા ગ્રહે, સકલ દુઃખ મટે, સ્વતંત્ર સમાધિ પામે. ચેતન શક્તિ પ્રકાશ અનાદિનો છે એવો ઉપયોગ-ધારી આત્મા કર્મે કરી સ્વરૂપ આવરી સંકોચ વિસ્તાર ધરે છે.

આત્મા આકાશવત્ કેવી રીતે સંકોચ વિસ્તાર ધરે ? પુદ્ગલમાં સંકોચ વિસ્તાર શક્તિ છે, પુદ્ગલમાં વ્યાપકતા કરી તે સંકોચ વિસ્તાર-ને પામે છે. “સમ્યક્ દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રાણિ મોક્ષ માર્ગઃ” એમ સિદ્ધાંતમાં કહ્યું છે. એટલે સમ્યક્ દર્શન, સમ્યક્ જ્ઞાન, સમ્યક્ ચારિત્ર, એ મોક્ષ માર્ગ છે. જેટલી જેટલી દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રની નિર્મલતા વધે તેટલો તેટલો મોક્ષ માર્ગ આગલ વધ્યો. પૂર્ણ નિર્મલ-તાએ પૂર્ણ પદ પામે. તે મોક્ષ માર્ગ બે પ્રકારથી કહ્યો છે. એક સવિકલ્પ મોક્ષ માર્ગ, બીજો નિર્વિકલ્પ મોક્ષ માર્ગ, જોડ જ્ઞાન વળે સ્વપર સ્વરૂપને ત્રિન્ન વિચારી પરસ્વરૂપથી ઉદાસિન્ન રહી નિજ સ્વરૂપમાં મગ્ન થવું તે સવિકલ્પ મોક્ષ માર્ગ કહિએ. અહં બ્રહ્માસ્મિ એટલે હું પૂર્ણ બ્રહ્મ સિદ્ધ સ્વરૂપ હું, એવો નિર્વિકલ્પ આનંદ આવે તે નિર્વિકલ્પ મોક્ષ માર્ગ કહિએ. નિજ જ્ઞાને નિજ જ્ઞાયકતા શક્તિ જેમ જેમ જાણે તેમ તેમ જ્ઞાન શક્તિ ખુલી વર્ડમાન ધારા થઈ પૂર્ણ

लोकालोक दायक शक्ति प्रगटे निज ज्ञाने निज अखंड ज्ञाक्यता शक्ति वेदे (जोगवे). पर विज्ञाव रस उतरे. स्वतंत्र निज निर्मलानंद-मांहे स्थिर रहे अनादि जीवनो ज्ञानगुण आवरणना क्षयउपशम थकी क्षयउपशमी ज्ञानगुण प्रगट ठे. क्षयउपशमीवीर्य पण प्रगट ठे. ए ज्ञानवीर्यवने पोते पोताना सम्यक् स्वरूपने जाणे, अने सम्यक् स्वज्ञावाचरण करे तो एज गुण मोक्षमार्ग रूप अने एज क्षयउपशम वीर्यवने परज्ञाव आचरण करे तो एज ज्ञानवीर्य कर्मबंध अवस्थाने पामे, एज गुण सम्यक् दर्शन, सम्यक् ज्ञान, सम्यक् चारित्र रूप थइ स्वस्वरूप आचरण करे तो सकल कर्म क्षय करी सदा मोक्षरूप रहे. जेम जेम दर्शन, ज्ञान, चरणगुण निर्मल यता जाय तेम तेम मोक्षमार्ग वधे. माटे प्रमाद ठोमी एज आदरवुं जेम जेम आत्मगुणनी निर्मलता, दृढता वधती जाय तेम तेम मोक्ष मार्गनी सिद्धि थाय. पोतानी परिणतिथी पोते जवसमुझना पारने पामे. पोतेज विज्ञाव ग्रहणथी संसार दुस्तर करी राख्योठे, संसार अने मोक्षनी करवावाली परिणतिज ठे पर परिणति एज संसार, निज परिणति एज मोक्ष. सद्गुरू संगे निज परिणति पामीए, विषम जव-त्रमण जयमटे, परमानंद प्रगटे. माटे आर्त्त रौद्रादि अन्य कुप्यान निवारी धर्म, शुक्लध्यान अज्यासी निज शुद्ध परमात्मपद संज्ञाली स्थिर थाय. परमानंदपद ताहरूं ताहरी ज्ञानज्योतिमां ठे संज्ञाली सुखी था जग पदमां आपो माने तने सुख नथी तुं ताहरूं पद संज्ञासुं तो जड वस्तु ताहरो पक्षो पकडती नथी. अनादि पर वस्तुमां उमेद करूं तुं एथीज नाउमेद थवुं पडे ठे. जेम इंद्रजाल जेवी वस्तु इंद्रजालना हाथी, घोमा, स्त्री, स्त्रीना हावजाव विगेरे देखी कोई खुशी थाय, पण एमां रंच मात्र साचुं नथी. मात्र ते वने निज निधि चूले, जव त्रमण करे, एवा जूठ त्रम जावमां ज्ञाताए, मग्न थवुं ठीक नथी. मनुष्यादि पुद्गल पर्याय अधिर अशुचिने

ખાન, પાન, ચૂઆ, ચંદન, વસ્ત્ર, આજરણે કરી શોજાવવા યત્ન કરે,
 જૂઠમાં મગ્ન થઈ થઈ મુવાથી જીવતો સગાઈ કરે તો કાર્ય કેમ સુધરે?
 જેમ કુતરાં સૂકાં હામકાં ચાવે, પોતાના ગાલ તાલવું મસોડાનું માંસ
 ફાટી રુધિર નિકલે તેનો સ્વાદ લઈ મગ્ન થાય. એમ મૂર્ખ જેમાં દુઃખ
 હાણી, શ્વેદ, પ્રત્યક્ષ ગ્લાનિ છે. એવી કામરતિ રીત આદરી દુઃખી
 થાય છે. કર્મ બંધમાં સુખકંદ માની દુઃખી થાય છે. એવા જરુ
 જોગથી ઢોડાવવા કોઈ સત્ પુરુષ પ્રેરણા કરે તે અનિષ્ટ લાગે. ચોરા-
 શી લાલ્ચ જીવાયોનિમાં ઝટકતો અનેક રૂપને પોતાપણે માની પરવસ્તુ
 ગ્રહણ કરતો, ચોર બની દુઃખ દંત્ર સહેતો, આક્રંદ કરતો રહે છે;
 પણ જ્ઞાયકતા રૂપ નિજ અંગ જાણે સુખી થાય. દુઃખ દંત્ર સહેતાં પણ
 પરગ્રહણતા ઢોડતો નથી. પોતે પરમ પુરુષ ત્રિજગનાથ પોતાનું જ્ઞાનાનંદ
 સુખ જૂલી દુઃખી થાય છે. ચેતના નિધાન પોતાનું પોતાની પાસે છે તેને
 જાણતાં સુખી થાય. કોઈ પુરુષે કોઈને પૂછ્યું તું કોણ છે? તે બોલ્યો “હું
 મડદું તું” પેલે પુરુષે કહ્યું બોલે છે તે કોણ? તો કહે કે “હું નથી જા-
 નતો” તો નથી. જાણતો એવું કોણે જાણ્યું? જે જાણનાર તેજ પોતે
 જીવતો છે, તેમ શરીરને પોતાપણે જાણનારો પોતે પોતાની જ્ઞાયકતા
 સહિત ત્રિકાલ જીવતો છે. જરુ પદમાં આપો માનવો પ્રત્યક્ષ મિથ્યાત્વ
 અને પોતાને. દુઃખદાઈ છે જેમ કોઈ પુરુષ મદિરા પી ઉન્મત્ત થઈ
 પુરુષાકારે પથ્થરના સ્થંભને દેખી કહેકે આવ મારી સાથે લલ, પઠી
 તે પુરુષે તે સ્થંભ સાથે બાથ ઝીડી તેને પાડવા ચાહ્યો. તે પોતાજ
 ઉપર આવી પડ્યો. પઠી કહે તું જીત્યો હું હાર્યો. હવે મને ઢોડ.
 એવી પોતાની અસત્ય જાવના પોતાને દુઃખદાઈ થઈ. તેમજ પર બ્ર-
 હ્મમાં મમત્વ કરવાથી જ્ઞાનાવરણાદિક આઠ કર્મનો બોજો પોતાપર
 આવવાથી પોતેજ દુઃખી થાય છે. જેદજ્ઞાનની શક્તિવડે વિવેક ગ્રહી
 સ્વપરના અંશ અંશ તિન્ન તિન્ન કરી નિજ સર્વાંશ જ્ઞાનાનંદમય
 જાણી અચલ, અકંપ રહેવાથી શાશ્વત આનંદ વિલસે. તે પોતેજ

પોતાનું સ્વરૂપ અણજાણતાં પરદ્રવ્યમાં અહં મમત્વરૂપ અસત્યજાવના કરી નાહક છેદ પેદા કર્યો. તેં પોતાનું સ્વરૂપ ન સંજાલ્યું ત્યાંસુધી પોતે પોતાનો શત્રુ થયો. જો શુદ્ધ નયે સ્વરૂપ સંજાલી સ્થિર રહુંતો તું પોતે પોતાનો મિત્ર તું. તું અચેતનને પોતા સરસો કરવા ત્હાઉં તું; એ જરૂ પોતાનો સ્વજાવ ઠોડી તાહરી ઇચ્છાએ ન પ્રવર્તે. કોઈ દ્રવ્ય પોતાના ગુણ પર્યાય પ્રમેય મર્યાદા ઠોડી અન્ય દ્રવ્યના ગુણ પર્યાય પ્રમેયને ન ગ્રહે તો મિથ્યા જાવના કરી, પોતાને દુઃખ દાતા કેમ થવું? પોતે પોતાને સુખદાની થા. તું પોતાનો અને પદ્માયાના જીવોનો અનંત દેમંકર થા. અનંત કાલથી સ્વ અને પર જીવના દ્રવ્ય જાવ પ્રાણની હાણી કરી દુઃખ સમુદ્રમાં દુઃખી રહ્યો; હવે દર્શન જ્ઞાન ચરણમયી નિજ અજેદ શુદ્ધાત્મ જાવમાં ઉપયોગ અકંપ રાહી સ્વપર જીવનો દેમંકર થા. તું પોતે પોતાને કર્મ ફંદમાં ન નાહીશ. એ વિના સુખ સિદ્ધિ ન થાય, વિના વિચારથી અનંત ચતુષ્ટય (જ્ઞાન, દર્શન, સુખ અને વીર્ય) અમૃત ન જાણ્યો, ન સ્વાદ લીધો, વારંવાર મરણ પામ્યો, હવે અનંત ચતુષ્ટય જાણી અન્યાસી સ્વાદ લેઈ સુખી થા જડની શક્તિ નથી કે તને કોઈ હરકત કરી શકે. તાહરી અવિદ્યા વડે તું દુઃખી થયો. પોતાની શુદ્ધ શક્તિ વડે અવિદ્યાનો નાશ કરી સુખી થા તે પરમાં અહંપણું ધાર્યું એજ અવિદ્યા તાહરે ગળે પડી. હવે ઝૂતાવલો સ્વ પર જેદ વિજ્ઞાન વિદ્યા વને અવિદ્યાને તુરત નાશ કર. આયુષ્ય ચપલ છે હાલ શ્રી ગુરૂના પરમઅમૃત સમાન વચન તું પામ્યો પછી તને ચેતાવનાર મલત્રો મુઝકેલ છે. તાહરા નિજ સ્વરૂપમાં પરમ ઝંચ પદ છે તે સંજાલ. નીચ અને નાદાનીપણુ ઠોર, નિજ જ્ઞાયકતા એજ ઝપાડેય છે; એ શિવાય સકલ પરજાવ પરદ્રવ્ય ગુણ પર્યાયનો આદર હેય છે. નિજ આનંદના એક અંશના તોલ આગલ સર્વે દ્વંદ્વ ચક્રવર્તી આદિનું સુખ તૃણ માત્ર પળ લેલું નથી. એકવાર નિજ જ્ઞાનાનંદ સુખમાં મગ્ન થાય તો ફરી

કદી પરતરફ ન દેશે. સ્વરૂપ સમાધિ એજ સંત પુરુષોનું ચિન્હ છે, જ્યાં રાગાદિ અંશ રહેતો નથી. જેમ આકાશમાં ફૂલ ન હોય, અનાદિના દેહજોગાગ્યાસનો નાશ નિજ અનુજવ પ્રકાશથી થાય છે; વચન અને વ્યવહારથી થતો નથી. માટે પ્રમાદ ઢોડી જ્ઞાનાનંદ અનુજવમાં લીન થવું. એ શિવાય સર્વે મોહ વિકાર છે. અનાદિ આકુલતા વિશુદ્ધ બોધ વડે મટે. નરજવ વારંવાર મલવો મુશ્કેલ છે માટે બોધ નિર્મલ કરવો એજ સાર છે. સદ્ગુરુનો યોગ મલવો અને શિવ માર્ગ સાધવો, મનુષ્ય જવ શિવાય દુર્લભ છે. માટે વારંવાર કહિયે ઢીયે એવું તો બાલકને પણ વારંવાર કહેવું ન પડે. તમે જાણ્યા ઠતાં પણ પોતાના હિતને ન વિચારો એ મોહનું મહા પ્રવલપણું છે; જન સ્વરૂપમાં આપો માની પોતાનું જાણ્યું છે. નિજ જ્ઞાયકતા સુખ સમુદ્રને પામી અમરપુરિનું રાજ્ય કરો, ચેતના રાજધાનીનો વિલાસ કરો. જેમ કોઈ મહદાને વસ્ત્ર, આચૂષણ, અત્તર, વિલેપન કરીને જાણે હું સુખ વિલસું તું. તેમ મૂઢ શરીરની સેવા કરી પોતે જૂઠું સુખ માને છે. જેમ સાપ કોઈને મસે અને વિષ કોઈને ચઢે તો આશ્ચર્ય માનીયે; તેમ જડ ઊપર જે જે વિકારો થાય તે આત્મા પોતાને માને એ મોટું આશ્ચર્ય છે. જડની ક્રિયાને તમે પોતાપણે માની અને પોતાના જ્ઞાનાનંદને જૂલો એ જેવી લીંજી મોટી જૂલ નથી. દેહ વિષ્ટા, મૂત્ર, સપ્ત ધાતુ, સપ્તમલ, બહુરોગોનું સ્થાનક, બહુદુઃખદાયી, તેને સંજાલી સંજાલી તેમાં મૂંઝાઈ પોતાની સહજાનંદ રાજ્યધાનીને ન સંજાલી એ જૂલ હવે કરવી લાયક નહિ. તમારા પાઠલ જન્મ, જરા, મરણાદિ અનાદિનાં ચાલ્યાં આવ્યાં છે, તમે મોટા પુરુષ સરખા બનવા ચાહો છો કે જે અમારી સાથે થયા તેને ઢોડવા નહિ; પણ એ દેહ તો પાપરૂપ છે અને ગ્રહણ કરી રાખવાથી મહંતપણું ન થાય. નિજ રિક્તિ સંજાલે મહંતપણું થાય. માટે એવી અનીતિ ઢોમી નિજનિધિ સંજાલી સુખી થાઉં. ઇન્દ્રિય ચોરોને તમે સુખ દાતા જાણી પોષો છો પણ એ તમારા

જ્ઞાનાદિક રત્નને ચોરી, બગાડી તમોને દરિદ્ર બનાવી, જીંજીરી કરી
 જવોજવ જટકાવેઢે. તમે પોતાનું પુરુષત્વ સંજાલી જ્ઞાન ધર્મ દ્વારમાં
 લઈ ઇંદ્રિય ચોરોને તમારી તરફ ન પેસવા દો. ગફલત ન રાખો જ્ઞાન,
 દર્શન, ચરણ રત્ન અનંત, અપાર તમારા સત્તા જંઢારમાં અલંકાર,
 અતૂટ જર્યા ઢે. તમે પોતાનો આત્મઅધિકાર સંજાલો, અન્ય અધિ-
 કારી થવા ન ઇચ્છો. અન્ય તરફથી તમારે કાંઈ સુખ લેવાનું નથી.
 પોતાની સત્તાજૂમિમાં સુખ સમુદ્ર ઢે તે સુખ સમુદ્રની લહેરે સદા આનં-
 દિત રહો. શ્રી ગુરુ પરમ કૃપા કરી તમને સુખ અધિકાર બતાવ્યો
 હવે શામાટે દરિદ્ર રહોઢો? પોતાનું પુરુષત્વ નાચૂકો. અચેતન, અપા-
 વન, અધિર, આપણી ઇચ્છા પ્રમાણે ન રહે એવી પુદ્ગલ પરિણતિની
 સંગત, મમત્વ, પ્રીતિ, આદર, આસંગો, મનોરથ, કામના, મૃત્યુ, દુઃખ-
 દાઈ જાણી વેગલેથી ઢોઢો, ચૈતન્યદીપક સદા શાશ્વતો ઢે. અન્ય
 અન્ય પર્યાય ધરવાથી ન વિણસે. ડવ્યાર્થિક નયે સદા શાશ્વતો ઢે
 સ્વગુણ પર્યાય અજેદપણે એકમાં જાણી નિર્મલ ધ્યાને સ્થિર રહો
 સમુદ્ર તરંગેકરી હાણિ વૃદ્ધિ કરે તો પણ સમુદ્રપણે એક અલંકાર ઢે.
 તેમ આત્મરૂપ પર્યાયે કરી હાણિ વૃદ્ધિ કરે પણ આત્મા એક અલંકાર ઢે.
 સ્ફટિક મણિ લીલારાતા રંગેકરી લીલી રાતી જાણે, પણ નિજ સ્વજાવે
 જ્વલ ઢે તેમ આત્મા શુદ્ધાશુદ્ધ પરિણામે કર્મમય થાય પણ ચેતના
 સ્વજાવે એક અવાધિત શાશ્વત ઢે પાણીજીવર સેવાલની પેઢે હે
 ચિદાનંદ ! તું અંતર શુદ્ધ તું. તાહરી શુદ્ધતા સંજાલ, પર રસ તને કેમ
 મીઠો લાગે ઢે? જેથી સંસાર ચક્ર ઝ્રમણ કરવું પડે ઢે જેમ કોઈ
 પુરુષે એક સુના નગરમાં પ્રવેશ કર્યો ત્યાં ચોરાશી લાખ ઘર ઢે તે
 માંહેલા એક ઘરમાં પ્રવેશ કરી રહ્યો તે ઘરનાં જીત આદિ પડે, રહે,
 એક કાંકરી પણ પડે તેને શ્રમ કરી કરી સુધારે, તો પણ આખર તે
 ઘર પુરું પડે, બલી બીજા ઘરમાં જાય, ત્યાં તેને સજાલે એમ ચોરાશી
 લાખ ઘર જમે. તેમ ચોરાશી લાખ જીવાયોનિરૂપ ઘર જ્ઞાન અને સુખ

शुन्य, वली. दुःख जरेलामां जमतां हजी. पण तने खेद, शरम आव-
ती नथी ? सदगुरुए चेताव्या ठतां पण शुं एंठवाडनी लालच नथी
वूटती ? हवे गफलत न राख. वाह ! ताहारी चतुराई ! के पोताना
माटे दुःख संग्रह करी राखुं तुं, जेम ते चोराशी लाख घर फरवावालो
ते घरमांथी. कांइ जागे खरे तो रुवे, विलाप करे, दीन
थई परतंत्र थई फरे. जो पोताना सहजानंदमय सत्ताचूमिरूप
घरमां प्रवेश करी रहे तो एवी विपत्ति सहेवी न पके अने शाश्वत
परमानंद विलास जोगी थाय. सत्ताचूमि नगरमां अनंत चेतना
वस्ती ठे, अनंत सुख साहित्य ठे, ए नगर कोई काले सूनुं अने
सुख रहित न होय त्यां ताहकं राज्य ठे. ते तुं तारो राज्याधिकार
संजाली स्वतंत्र सुखी रहे. अहिंआं ताहरी अखंड आणा फरे, सकल
पर द्रव्य पण जे समये जेम तुं जाणुं तेम ते वर्ते, एटले कोइने त्रास
न देतां पण सकल द्रव्य ताहारी ज्ञान आझा प्रमाणे वर्ते. फरी जर
पदार्थनुं काम न पडे. जव जमण करवुं न पके. आनंद समुदाय
पामी सदा सुखी रहे. आत्मा पोते परमात्म पुरुष ठे तेनी निज परि-
णति अनंत महिमारूप परमेश्वर पदनी रमवावाली तेज मूल पुरुष
प्रकृतिना विवेकरूप कल्पवृक्ष तेनुं निजानंद फल तेनो तुं रस, स्वाद
लेइ सुखी था. जेम कोई राजाने पारको गढ लेवो मुश्केल ठे तेम
आत्माने पर पद लेइ राखवुं मुश्केल ठे, पण निज सत्ताचूमि संजाली
राखवी मुश्केल नथी. केमके आत्म सत्ताचूमिमां अन्य परद्रव्यादि
चोरोनो प्रवेश थई शकतो नथी तो पोताना राज्य वैजवनी कोण
हाणि करे ? तो पण तुंज पोतानी राज्यनिधि जूली पर सत्ताचूमि
मांहे सुख लेवा प्रवेश करुं तुं. त्यां तुं मोह राजाना केदखानामां
बंदीखाने पकी दुःख दंरु सहुं तुं. अने पोताना ज्ञानादिक अनंत
निधान थकी रीतो (खाली) रहुं तुं. जेम कोई उज्ज्वल स्फटिक रत्न
उकरडामां पर्युं ठे. उकरडाना अशुचिवर्णादिकनुं जासन रत्नमां

सर्व अंगे प्राप्ति तथापि रत्न सर्वांगे निर्मल ठे. ते रत्नो एक अंश खुल्लो देखी जेवरी अखंड रत्ननी शुद्धता जाणे तेने उकरडार्थी अलग करी खेई, धोई ते रत्नना अमूढ्य मूढ्यने पामे. तेम आत्मा पुद्गल अशुद्ध पर्यायमां रुच्यो उतो पण अनादि, ज्ञान वीर्य गुण दाय उपशम वडे समकिती. आत्म तत्त्वने सर्वांगे शुद्ध जाणी, ग्रही जेदज्ञान वडे कर्म भेल दूर करी अमूढ्य आत्मानंद पामे. रत्ननी शुद्धता उपर जेनी दृष्टि पडी नथी ते रत्नने न पामे तेम जेनी दृष्टि शुद्धात्म जाव उपर पडी नथी ते आत्मानी शुद्धताने पामे नहि ज्यारे शुद्ध वचने शुद्धात्मता उपर दृष्टि पडे त्यारेज ते पोतानी शुद्धता संजाली शुद्ध परमात्म पद पामे जेवी दृष्टिए देखे तेवुं फल थाय. शुद्ध आत्म अव्यमांहे अनंत ज्ञेय जासे ठे पण आत्म अव्यनी ज्ञायकतामां ज्ञेय नथी ज्ञेयमां ज्ञायकता नथी. ज्ञायकता ते पोतानुं रूप ठे, ज्ञेय पर रूप ठे. ज्ञेय विणशे ज्ञायकतानो विनाश नथी. ज्ञायकता अमर निज रूप ठे ते जाणी सटा अमरपद जोगी रहो. रागादि पोतानुं मूल रूप नथी ज्यारे पोतानी ज्ञायकतामां जासता जे ज्ञेय रूप पर अव्य तेना ऊपर ममत्व करे त्यारे ए-हुं, ए मने, हुं एह, ए मारामां, हु एनामां, हुं ए वडे, ए मारावडे, ए माराथी हुं एनाथी, एम चिद्विकार थाय ठे, पण ज्यारे पोताने ज्ञायकता रूपे देखे त्यारे पोतेज दर्शन, ज्ञान, चरण रूप, अगर पंच परमेष्टी रूप पोताने जाणी शिव राज्यनो अधिकारी थाय. एम प्रथम पोतानी शुद्धतानी श्रद्धा-यई तेज साधक अने शुद्ध स्वरूप ते साध्य. एम साध्य साधकता जाणीने शिव मार्ग साधे ते पूर्ण शुद्धता पामे. माटे साध्य साधकनुं ऊदाहरण देखाडीए गिये.

चेतना अनादि पर ममत्व वडे कर्मवर्गेणा पुद्गल क्षेत्रमां पोताना आत्म प्रदेश एक क्षेत्रावगाही करी खोलीभूतपणे एकमेक थड रह्यो ठे, त्यां ग्रहीरात्मा साधक अने मिथ्याजाव साध्य ठे,

દ્વયઉપશમ જ્ઞાનવીર્ય સાધક ત્યાં સમ્યક્ત્વજ્ઞાવ સાધ્ય છે, જ્યાં સમ્યક્ત્વજ્ઞાવ સાધક ત્યાં શુદ્ધ સિદ્ધતા સાધ્ય છે. જ્યાં શુદ્ધોપયોગ સાધક ત્યાં પરમાત્મજ્ઞાવ સાધ્ય, જ્યાં વ્યવહારરત્નત્રિક સાધક ત્યાં નિશ્ચય અજેદ રત્નત્રયી સાધ્ય છે, સમ્યક્દ્રષ્ટિને દેશવિરતિ સાધક ત્યાં સર્વવિરતિ સાધ્ય છે; જ્યાં દેવ, ગુરુ, શાસ્ત્ર, વિનય, યજ્ઞ, સાધકતા ત્યાં વિષય કષાયાદિ નિવૃત્તિ, ઉદાસિન્નતા, મન પરિણતિ નિવૃત્તિ, સ્થિરતા સાધ્ય છે, જ્યાં શુદ્ધઉપયોગ વ્યવહાર પરિણતિ નિજાત્મ તત્વાર્થે સાધકતા છે ત્યાં પરંપરાએ મોક્ષ સાધ્ય છે; જ્યાં અંતરઆત્મા સાધક છે ત્યાં શુદ્ધ પરમાત્મજ્ઞાવ સાધ્ય છે; જ્યાં સમકિતી જીવ સાધક ત્યાં જ્ઞાન, દર્શન, ચરણ સાધ્ય; જ્યાં જ્ઞાવ મોક્ષ સાધક ત્યાં દ્રવ્ય મોક્ષ સાધ્ય; જ્યાં દ્વયક શ્રેણિ ચઢવું સાધક ત્યાં કેવલ જ્ઞાન, દર્શન, ચરણ, વીર્ય, સાધ્ય છે; જ્યાં દ્રવ્યજ્ઞાવ સંયમ સાધક છે ત્યાં સાક્ષાત્ મોક્ષ સાધ્ય છે, જ્યાં પરમાણુ માત્ર પરિગ્રહ પ્રપંચ સાધક તિહાં મમતા જ્ઞાવ સાધ્ય; જ્યાં મિથ્યાવિધ્વંશ કરવો સાધક છે ત્યાં મોક્ષ કરવો સાધ્ય છે. એમ સાધ્ય સાધક જાણી સાધવાથી સહેજે શુદ્ધ સાધ્ય સિદ્ધ થાય.

હવે સાધ્ય સાધકનું વિશેષ લક્ષીએ ટિપ્પણ કે જ્યાં હું નર, નપુંસક, નારી, દેવ, નરક, તિર્યંચ, એ શરીર મારું, એવો પરમા અહં મમત્વજ્ઞાવ, નિજ આત્મસ્વજ્ઞાવથી બાહિરના અન્ય જ્ઞાવને પોતાપણે જાણવું, માનવું, પર પરિણતિ માંહે રાગ રીંક કરી તન્મય થવું એવા મિથ્યાજ્ઞાવનેજ સાધે છે. એટલે અજ્ઞાનથી અજ્ઞાન સધે, મિથ્યાત્વવડે મિથ્યાત્વ સધે, રાગાદિક કષાયથી રાગાદિક કષાય સધે, વધે, એમ અશુદ્ધતાથી અશુદ્ધતા સધે. શુદ્ધતાથી પરમ શુદ્ધતા સધે. દેશ શુદ્ધતાથી પૂરણ શુદ્ધતા સધે. મિથ્યા દેવ ગુરુ ધર્મ સેવે મિથ્યાત્વ સધે. સમ્યક્ દેવ, ગુરુ, ધર્મ, સમ્યક્દર્શન, જ્ઞાન, ચરણ સેવે શુદ્ધ તત્ત્વ સધે. અંશ દર્શન જ્ઞાન ચરણરૂપ શુદ્ધ ઉપયોગ પરમ દર્શન જ્ઞાન ચરણ ઉપયોગનો સાધક છે. અંશવડે સર્વાંશ પ્રગટ થાય. આત્મ શુદ્ધ-

तानो निश्चय परम प्रगट शुद्धतानुं कारण ठे. सम्यक् ज्ञानमां पूर्ण
 आत्मज्ञाव अग्रगट ठते श्रद्धा रुचिमां आश्रव बंध अजीव ज्ञाव हेय,
 संवर निर्जरा मोक्ष आत्मज्ञाव उपादेय जाण्या, निज आत्म शुद्ध
 सिद्ध स्वरूप उपादेय प्रतीतिमां आणी अंतरंग शुद्धतामां परिणति प्र-
 वेश करे ते वने प्रगट समवेत (समुदाय) समवाय (अज्ञेद)
 शुद्धता प्रगटे. प्रथम शुद्ध स्वरूपनुं श्रद्धान करी विषयो कपायो मन
 वचन कायानी योग प्रवृत्ति, धन, कुटुंब, परिवार, देवादिक ऋद्धि
 आदिमांथी रति ठठे निवृत्ति पामी, परिणति ज्ञान दर्शन चरणादि
 रूप निज स्वरूपमां स्थिरता पामे, एम यथाख्यात् चारित्र्यरूप स्व-
 ज्ञावाचरण पामी केवल ज्ञानादिक गुण प्रगटी अबाधित रहे. प्रथम
 समकितनां नि.शंकितादि आठ अंग प्रगटे, समकितनी निर्मलता
 वधे. जेदज्ञान स्वपर विवेक वने जिन वचनमां शंका न रहे. (१)
 कुप्रावचनिक मिथ्या वचनमां रुचि प्रतिति न थाय. (२) सिद्धां-
 तमां प्ररूपेला एक पण वचननी अप्रीति दुगंछा न आवे वली साधु
 मुनिराजना मलादिकनी केकोईपण असनोझ वर्णादिकनी दुगंछा न
 आवे (३) शुद्धा शुद्ध देव, गुरु, धर्म परिक्षामां मूढता न रहे. (४)
 गुरुना गुणोने न गोपवे, वली पोतानी असमजथी जणाएला अवगु-
 णने न प्रकाशे, पोताना गुरुने न ठुपावे, वली अन्यना अवगुण अने
 पोताना गुण न प्रकाशे (५) पोताने अने परने सम्यक्त सजस आ-
 दिथी परताने अव्यना गुणपर्याय लक्षण लक्षमां अज्ञेदपणे जणावी
 बतावी स्थिर करे (६) देव, गुरु, साधर्मी उपर वात्सल्यताज्ञाव राखे
 (७) शुद्ध नये सिद्धांतना रहस्यने जाणी, जणी जणावी प्रतिबोध
 आपी काव्यसुधारस आदिथी जवी जीवोने शासन रसी करे (८)
 एम आठ अंगवडे सम्यक्तज्ञाव निर्मल करे देव, गुरु, धर्म, शास्त्र
 जक्ति सन्मान शुद्धातमज्ञाव पामवानुं कारण जाणी करे. गुरु परम
 कृपाल शुद्ध नये आत्मस्वरूप जणावी कपाय कलुपताथी ठोडावे गुरु-
 गमसहित शास्त्र (आप्त परम गुरुनां वनन यतः

તિત્યયર સમો સૂરી, સમ્મં જો જિણમયં પયાસેઈ

આણાઈ અશ્કંતો, સો કાપુરિસો ન સપ્પુરિસો

અર્થ—જે સમ્યક્ પ્રકારે જિનમતને પ્રકાશે છે, તે આચાર્ય તીર્થંકર જેવા છે. પણ જે જિન આજ્ઞા ઓલંઘી ઉપદેશ દે છે, તે સત્પુરુષ નથી નાંદનીય છે. અન્યાસે જેદજ્ઞાન રૂપ સ્વપર વિવેક પામીએ; માટે ગુરુ અને શાસ્ત્રની સેવા ઘણીજ જરૂરની જાણી પ્રમાદ ઠોઢી આદરે. જવ જોગથી જુદાસિદ્ધ વૃત્તિ કરી શુદ્ધાત્મ જાવમાં મન સ્થિર કરે. શુદ્ધ ઉપયોગના ત્રણ જેદ છે. જત્કિરૂપ, ક્રિયારૂપ, ગુણ ગુણી જેદ વિચાર રૂપ. તેના સાતિશય અને નિરતિશય વડે ઠ જેદ થાય. તેમાં સમકિત સહિત જત્કિ, ક્રિયા અને ગુણ ગુણી જેદ વિચાર તેતો સાતિશય છે, અને સમ્યક્ત રહિત એ ત્રણે જેદ નિરતિશય જાણવા. સમ્યક્ત સહિત તો પરંપરા નિયમા મોક્ષનું કારણ છે. અને સમ્યક્ત વિના સંસાર સુખ આપે; મોક્ષ માર્ગની જજના છે. એટલે પરંપરાએ મોક્ષ પામે અથવા ન પણ પામે; એજ શુદ્ધયોગવડે ફરી સદ્ગુરુ યાગે સમ્યક્ત પામે તો મોક્ષનું કારણ થાય.

સમ્યક્ત જ્ઞાન, દર્શન ચરણ સાધ્ય છે તેમજ સમકિતી જીવ સાધક છે. જ્યાં ક્ષપક શ્રેણિ સાધક ત્યાં યથાખ્યાત ચારિત્ર સાધ્ય, અને યથાખ્યાત ચારિત્ર સાધક ત્યાં અનંત ચતુષ્ઠય સાધ્ય છે. જ્યાં દ્રવ્યલિંગ સાધક ત્યાં જાવલિંગ સાધ્ય. જ્યાં મનોવિકારવિલય સાધક ત્યાં પરમસ્થિરતા સાધ્ય છે. જ્યાં શબ્દ સાધક છે ત્યાં અર્થ સાધ્ય છે. જ્યાં અર્થ સાધક ત્યાં જ્ઞાનનંદરસ સાધ્ય છે. જ્યાં શુદ્ધ ધ્યાન સાધક ત્યાં પરમસ્થિરતા સાધ્ય છે. સ્થિરતા સાધક ત્યાં કર્મક્ષય સાધ્ય છે. સ્યાદ્વાદ સાધક ત્યાં વસ્તુસ્વરૂપ જ્ઞાન સાધ્ય છે. દ્વાદશ જાવના સાધક ત્યાં પરમ વૈરાગ્ય સાધ્ય છે. નિર્મલ જ્ઞાન કલા સાધક ત્યાં શુદ્ધ પરમાત્મજાવ સાધ્ય છે. વિવેક સાધક

ત્યાં પરમનીતિ સાધ્ય છે. ધર્મધ્યાન સાધક ત્યાં શુક્લધ્યાન સાધ્ય છે. વીતરાગજાવ સાધક ત્યાં મોક્ષજાવ સાધ્ય છે. સંતર સાધક તિહાં કર્મબંધ અજાવ સાધ્ય છે. નિર્જરા સાધક શુદ્ધાત્મ ગુણ પ્રગટ સાધ્ય, શુદ્ધ ઝપયોગ સાધક ત્યાં ચેતનામાં ચિત્ત લીન થવું સાધ્ય. નયજંગ સાધક ત્યાં પ્રમાણ સાધ્ય. જ્યાં પ્રમાણ જંગ સાધક ત્યાં વસ્તુ સિદ્ધ સાધ્ય. સમ્યક્ શાસ્ત્રાવલોકન સાધક ત્યાં શુદ્ધ શ્રદ્ધા સાધ્ય, શુદ્ધ શ્રદ્ધા સાધક પ્રગટ પરમાર્થ પામવો સાધ્ય, ગુરુસેવા સાધક આત્મ-હિત સાધ્ય. વિનય સાધના જ્ઞાનસિદ્ધિ સાધ્ય. તત્વામૃત પીવું એ સાધના સંસાર લેદ મટવો સાધ્ય, ધ્યાનાન્યાસ સાધના ધ્યાન સિદ્ધતા સાધ્ય, નયનિદેષ પ્રમાણ સત્તજંગસ્યાદ્વાદ સાધના શુદ્ધ દ્રવ્ય જ્ઞાન સાધ્ય, પરદયા સાધના નિજદયા સાધ્ય, દ્રવ્ય દયા સાધના જાવ દયા સાધ્ય, સમ, સંવેગ, નિર્વેદ, અનુકંપા, આસ્તિક્યતા, સાધના સમ્યક્ત ગુણ સાધ્ય, શુદ્ધ ચેતન જાવના સાધના સહજ સમાધિ સાધ્ય, પ્રાણાયામ સાધના મનોનિર્ગ્રહ સાધ્ય, ધારણા સાધના ધ્યાન સાધ્ય, નિજ ગુણ રુચિ સાધના અલંકાર સમાધિ સાધ્ય, વિકથા સાધના કર્મ કલેશ સાધ્ય, સંવેગની, નિર્વેદની, આદેષણી, નિદેષણી એમ ચાર પ્રકાર ધર્મકથા સાધના શુદ્ધ ધર્મ સાધ્ય, એમ અનેક વિધ સાધ્ય સાધક જાણી શિવ સમાધિ સાધીએ.

કોઈ કહેશેકે આ સમયમાં મોક્ષ માર્ગ છે નહિ, તો એવું જાણનારે મોક્ષ માર્ગનો અજાવ કર્યો તે વહિરાત્મા છે પણ આ વર્તમાન સમયે જે જીવ મોક્ષ માર્ગનો અજિલાપી થઈ શુદ્ધ દ્વાયક સમકિત પામી અનુજવ આનંદને વધારે તે એક જવ વૈમાનીકનો કરી; ઉત્તમ ક્ષેત્રે, ઉત્તમ કુલે, મનુષ્યજવ પામી, આઠ વર્ષ હેમ્મર થયા વાદ સંયમ લઈ, એક અતરમુદૂર્તમાં ઘાતી કર્મનો દ્વાય કરી અનંત ચતુષ્ટય પ્રગટ કરી પરમ કલ્યાણને પામે, માટે મોક્ષ માર્ગ સાધવા ઉજમાલ થઈ અનુજવ અન્યાસ નિરંતર કરવો. અર્હિયાં કાલ કર્મનું જોર નથી.

आगलनी पेठे चक्रवर्ती आदि ऋद्धि अने गृहस्थोनी मणि माणेक
 आदि ऋद्धि आज नथी. ते लोकोने तो परिग्रह नो राग संसार तरफ
 वधारे खेंचनारो हतो; आ वखतमां अटलो परिग्रह नथी माटे स्वरूप
 साधवामां अटकावनार आगळ जेटलो परिग्रह पण नथी. प्रत्यक्ष आ
 संसारमां घणां विघ्न जणाय ठे तो मुमुक्षुओअ्ये देहादि जोगथी विरक्त
 थइ स्वरूप साधवुं एज श्रेय ठे. पर परिणामिकता करवी सुगम जाणे
 ठे निज परिणामे रहेवुं कठण बतावे ठे. संसारीक कार्यामां चतुर,
 निज स्वरूप साधवामां मूर्ख, ए केवी अचंबानी वांत ठे ? एम शठ
 हठ पकनी कर्मद्वंदमां ध्यायो बहु जव ताप पाम्यो तो पण अंध धुंध
 थइरही सद्गुरु वचनामृतपीतो नथी, मोहनिंद्रावने गाफल थइ रह्यो
 ठे. पोताना कृतकर्मना विपाको अन्य कोइ नहि जोगवे पोतेज जोगवे;
 माटे गुरु परमकृपा करी ढंडोली ढंडोली पचारी पचारी जगावी
 कहे ठे ते ठतां जो निज दयाळ न थाय तो जव अटवीमां जमतां
 फरी कोण वारवावालो ठे ? माटे एक क्षणमात्र पण प्रमाद न करतां
 जिन आज्ञा परमगुरु मुखे जाणी शुद्ध नये सेवो. सुखी थाओ. सुद्ध
 जागृतता पामे निज चैतन्यता वधारे. निज परिणति वधारे. अध्यात्म
 महिमामां लय लगावे. सहज समाधिरस पामे. कर्मबंध मटावे. प्रधान
 चिद्गुण पर्यायमां ध्यावे त्यारे पूर्णानंद पामे. ए जिनवचननो सार
 जाणी ग्रही अनंतकाल जीवीए. निज ओही न थइए. निज स्वभाव
 अवलोकनथी पर परिणति नाश पामे निज अनुरागवने वीतराग पद
 पामे. हमणां दाव पाम्यो हुं फरी योग मलवो दुर्लभ ठे. जेथी जवफंद
 मटे; माटे मान मोडी, माया जाल उखेमी, क्रोध अग्नि बुळावी,
 लोभ लहेर मटावी, विषय विष तजी, चिदानंद राज्य देखो. शाना-
 मृत धारा पीओ. निज परिणति नारि संगे रमण करी ममता कुम-
 तिने घरथी कहाणी एकांतिक, आत्यंतिक आनंद विलासी थाओ.
 निर्वृत्ति त्रियार्थी दूर रह्यो त्यां सुधी जवताप सह्यो; हवे निर्वृत्ति राणी

संगे सर्वे समय रही अखंड आनंद विलसो-परमां निजभाव कट्पी रह्यो तेथी साचुं सुख पाम्यो नहि, होंश पुरी थाय नहि. पण अस्थिरता, परतंत्रता, चपलता, सहज निधि वियोग विना बीजुं फल नथी. ब्रह्म समुद्र ज्ञानामृत रसे ज्यों ठे ते रस पीतां अमर, अजरपणुं पामे. पुद्गल कमें करी पांच इंद्रियने ठहुं मन थयां तेमां देह प्रमाणे आत्मा व्याप्यो तेथी एकेंद्रियादि तथा संज्ञी, असंज्ञी-संज्ञा पाम्यो. जाव इंद्रिय जाव मन-एम ठ प्रकारे उपयोगना जेद थाय ठे. एक एक उपयोग वने एक एक तरेहनो पुद्गलादि परिणाम देखे, जाणे. उपयोग मन द्वारे चित्ता विकल्प देखे, जाणे, चेतना परिणाम, विकल्प चित्तरूप थाय ते परिणामने मन नाम कहेवाय. एम बीजी इंद्रियो द्वारे पुद्गल वर्णादि विषयोने देखे, जाणे, जेस कान वने शब्द पर्याय, आंख वने वर्णादि संस्थानादि पर्याय, नाकवडे गंध पर्याय, जीजवडे रस पर्याय, त्वचावडे स्पर्शादि पर्यायने जाणे ते अर्था, ईहा, अवाय, धारणा, अवग्रहे, एम एक एकना चार चार जेद करी चोवीश अने मन, आंख विना चार इंद्रिय व्यंजनने ग्रहे ठे ते चारने व्यंजनावग्रह कहिये एम अष्टाविश जेद थाय ते मतिज्ञान नाम पामे ठे. तेना उत्तर जेद करतां अनेक जेद पण थाय ठे एज इंद्रियो अने मनवने वस्तुनो सामान्ये बोध तेने दर्शन कहिये एम आत्मानो उपयोग परसंयोगे मति सज्ञा पामे ठे. ज्ञानीओना अजिप्राय श्रुति एटले वाणिथी अने अक्षरादि अन्य चिन्होवडे अन्य जे जे जावो रूपी अरूपी त्रिकालना अने दूरवर्तिना मतिज्ञाने करीने जाणे, ए मिश्रनु नाम श्रुतज्ञान कहिये, ते मति श्रुत समकित्ती जीवने मतिश्रुत कहिये मिथ्यात्वी जीवने कुमति कुश्रुति रूप ठे. परसंगे ज्ञान अनेक नामने पामे ठे. ज्ञान एक निर्मल चेतन्य मात्र ठे. मिथ्यात्वीना जाणवामां विपर्यास ठे, केसके मिथ्यात्वी ज्ञेयोने ए हु, मने, मारा कामना इत्यादि ममत्व सहित जाणे ठे माटे मिथ्याज्ञान

કહિયે. પર મમત્વવળે જ્ઞાન મિથ્યાનામને પામ્યું પણ જ્ઞાન આત્માનો નિજ સ્વજાવ છે. સમકિતી જીવ જ્ઞેયને જ્ઞેય પોતાથી જિન્ન પરપદ જાણે છે. જ્ઞેયો માંહે ગ્રાહકતા, વ્યાપકતા, રમણતાદિ કરે નહિ. જ્ઞાયકતા એજ પોતાનું સ્વરૂપ જાણી નિજ જ્ઞાયકતામાં, ગ્રાહકતા, વ્યાપકતા, રમણતાદિ જાણે રહે તેથી સમ્યક્ત નામને પામે છે. મિથ્યાત્વી પરને નિજરૂપ જાણી અવલંબે, આચરે માટે મિથ્યા આચરણ છે. સમકિતી જીવ પર જ્ઞેયથી જિન્ન નિજ જ્ઞાયકતા અવલંબે, રમણ કરે તેથી સમ્યક્ ચારિત્ર નામ પામે. સમ્યક્ત સવિકલ્પ નિર્વિકલ્પ બે પ્રકારે છે. તેમાં સવિકલ્પ સમ્યક્ત જઘન્ય જ્ઞાની પરજ્ઞેયને પરરૂપે જાણી પોતાને જ્ઞાયકતા શક્તિમય જ્ઞેયથી જિન્ન પોતાને નિજરૂપે જાણે, તે સવિકલ્પ સમકિત; અને જ્ઞાની જ્ઞાયકતા વ્યાપ્ય વ્યાપક અજેદપણે સમકાલે પોતે પોતાને પોતાપણે અને પરને પરપણે જાણે તે નિર્વિકલ્પ સમ્યક્ત કહિયે. તે સમ્યક્ત કેવલ દશામાં પામીએ, અને સમકાલે પર ગુણ પર્યાય પરપણે જાણી તેથી ઉદાસિન્ન પણે રહી સ્વગુણ પર્યાય સ્વસ્વરૂપે અજેદપણે જાણી અનુજ્ઞે, રમણ કરે, અર્હિંશ્રાં પરમ શુદ્ધ ચારિત્ર છે. અને જે વચ્ચે જે જ્ઞેયને પ્રયુજે તેજ જ્ઞેયને જાણે, સકલ જ્ઞેયને ન જાણે ત્યાં સુધી ઠગ્ગસ્થં દશા છે. કેવલીને તો એક સમયે સમકાલે સ્વપર સકલ જ્ઞેયના ત્રિકાલવર્તીના જાવનું જ્ઞાન હોય છે. મિથ્યાત્વી અને સમકિતીને જ્ઞેય પ્રયુજના એક સરસી છે પણ મિથ્યાત્વીનું જાણવું અયથાર્થ, અને સમકિતીનું જાણવું યથાર્થ છે એટલો વિશેષ જાણવો. સમકિતીનું જાણવું સમ્યક્ પ્રકારે છે માટે અશુદ્ધ પરિણામ કરી બંધ વધારતો નથી પણ ઉપશમી ક્ષયઉપશમીને જ્યારે મિથ્યા ઉદય આવે ત્યારે વિવિધ બંધ કરે છે. સમ્યક્ત દશામાં મિથ્યાત્વનો બંધ કરતો નથી. સમ્યક્ત દશામાં ચારિત્ર મોહનીયનો ઉદય હોય તો પણ વિશુદ્ધતા છે માટે જવ ઝ્રમણ વધારતો નથી. સમ્યક્ત શક્તિવળે ચારિત્ર મોહનીયનો નાશ કરી લઘુ કાલમાં સંસાર પાર પામે છે. મિથ્યાત્વી પોતાનું સ્વરૂપ ન જાણે તેથી

સંસાર વધારી જવ અટવીમાં રહે છે. જેમ વાદીગર મંત્રની શક્તિએ વિપધરના વિપની શક્તિ કિલી રાખે છે એટલે વિપધરનો ડંચ વિપ રહિત થાય છે, તેમ સમકિતી આશ્રવ અને કર્મવંધની શક્તિ કિલી રાખે છે એટલે શુજાશુજ હૃદય ઠતાં પણ હૃદાસિદ્ધ વૃત્તીએ અવંધ રહે છે. સકલ પર દ્રવ્યથી રાગ તજી નિજ ઉપયોગમાં સ્થિર થઈ પરમાનંદમય સ્વજાવાચરણ સાથે છે એનું નામ સ્વાનુજવ કહીએ. એ અજ્યાસે નિર્વિકલ્પ સમાધિ પામે. એ સ્વાનુજવનાં અનેક નામ છે. સમકિતી ચોથા ગુણઠાણાવાલાને સ્વાનુજવ સ્તોક કાલ રહે છે વલી કેટલેક કાલે પાઠો આવે છે. દેશવિરતી પાંચમા ગુણઠાણાવાલાને ચોથા કરતાં વિશેષ વલત અનુજવ રહે છે વલી ચૂકી થોડા કાલમાં પાઠો આવે છે. એમ જેમ જેમ ગુણઠાણાની વૃદ્ધિ થાય, તેમ તેમ અનુજવની સ્થિતિ વધે અને ચૂક્યા પછી પણ વહેલો વહેલો આવે; ઠેવટ અલંડ સમય અનુજવ રહે, પાઠો જાય નહિ. ચોથે ગુણઠાણેથી જ્ઞાન ધારા વર્ધમાન દશાને પામે શુજાશુજ કર્મ ધારા ઘટતી જાય. આશ્રવ વારમા ગુણઠાણાનાં અંત પછી અલંડ જ્ઞાનધારા નિર્મલ એકલી શુદ્ધધ્યાન પામી કેવલ જ્ઞાન દર્શન નામને પામે. હે જવ્ય ! એક મારી વાત સાંજલ. એ સ્વાનુજવ દશા સુલ્લક્ષણ છે, કલ્યાણરૂપ છે, નિર્વૃત્તિરૂપ છે, સમાધિરૂપ છે, સમયરૂપ સુલ્લ છે, શાંતિરૂપ છે, નૃત્તિરૂપ છે, મોક્ષમાર્ગ છે, જો કદાપિ ચારિત્રાવરણનો હૃદય હોય તે ક્લેશરૂપ છે તો પણ અનુજવ અજ્યાસ સકલ ક્લેશનો નાશ કરી ચારિત્રાવરણનો નાશ કરે, શુદ્ધ સ્વજાવાચરણ પ્રગટ કરે. ગુણઠાણાની હૃદને વધારનારો ધનધાતીને નાશ કરનારો શુદ્ધ સ્વાનુજવ છે. જેમ જેમ અનુજવ વધે તેમ તેમ સ્થિરતા વધે. જ્ઞાન દર્શન વીર્યલબ્ધિ વૃદ્ધિ પામે તેમ તેમ અંતું ગુણ-સ્યાનક આવે. દશમાને અંતે સર્વે ક્રપાય માશ થઈ વારમે ગુણઠાણે યથારૂપાત ચારિત્ર નામ પામે. જેમ જેમ સ્વાનુજવમાં સ્થિરતા વધે

તેમ તેમ અનુજવની નિર્મલતા અને સ્થિરતા વધે, વલી અગામી વિશેષ સ્થિરતા વધે. અને અનુજવ પૂર્ણ નિર્મલ થતો ચાલે. અનુજવ કર્મ ધૂલીને નાશ કરવા પ્રચંદ પવન સમાન મુનિજનોએ કહ્યો છે કષાય દાવાનલ બુઝાવવાને અનુજવ પુષ્કલાવર્ત મેઘ સમાન છે, અનુજવ અમૃત રસાયણ છે અનુજવ અમૃત સેવતાં અનંત જીવો પરમ પૂજ્યપદને પામ્યા. વેદ, પૂરાણ, ક્રિયા, કષ્ટ, નિજ આત્મ અનુજવ વિના ક્લેશ માત્ર છે, એ વિના વિદ્યા અવિદ્યા રૂપ છે, સ્મૃતિ વિસ્મૃતિ રૂપ છે, ચતુરાઈ મૂર્ખાઈ રૂપ છે, પુરુષત્વ અપુરુષત્વ રૂપ છે, મનુષ્ય જન્મ નિષ્ફલ છે, શાસ્ત્રાર્થ કરવો વૃથા છે, બાહ્ય પૂજા મોહ જવન છે, અનુજવ વિના ગામમાં રહેલો પુરુષ ગાય, શ્વાન જેવો છે, મુનિ વેષે પણ વનમાં રહેલો રોજ સરખો છે, અને અનુજવ એ તો મોક્ષનું નિદાન છે. અનુજવી પુરુષોનાં ચરણ દેવેંદ્ર, નરેંદ્ર સેવે છે. અનુજવથીજ સાધ્ય, સિદ્ધ થાય છે, અનુજવ ચિંતા-મણિ રત્ન છે, એ સમાન જંચો ધર્મ બીજો નથી. મિથ્યાત્વ, રાગાદિ, કષાય, યોગ, પ્રમાદ જાવને પરિણમવાથી જે કાર્મણ વર્ગણા આવી તે આત્મ પ્રદેશે દીર નીર પેરે એક ક્ષેત્રે થઈ, તે આઠ કર્મ પરિણામે પરિણમી, જ્ઞાનાદિક આઠ ગુણ મલીન થયા. જ્ઞાન અજ્ઞાન રૂપ, દર્શન અદર્શન રૂપ, ચારિત્ર પરાચરણ રૂપ, વીર્ય પરાશ્રિત પરાનુયાયી પણે, એમ આઠે ગુણ મલીન થયા. કાર્મણ વર્ગણા આઠે કર્મ પણે વેહેંચાઈ. તે ચેતના-નોજ જૂલ છે કે પોતાની પરિણતિ મલિન કરી નહિતો વર્ગણાનું જોર નહિ; હવે પણ ચેતના મિથ્યાત્વાદિક કર્મ બંધના કારણોનો પરિણામિ ન થાય, મિથ્યાત્વાદિક કારણો તજે, જ્ઞાનાદિ કરણે સ્વજાવ સિદ્ધિ કાર્યનો કર્તા થઈ અનુજવ અન્યાસ કરે તો પૂર્ણ સિદ્ધતા પામે. પુદ્ગલ પરિણતિ ડપર રાગાદિ કરી ચેતનાએ નિજ પરિણામ મલિન, અશુદ્ધ, વક્ર કર્યો તે જૂલ ચેતનાની છે પણ અંતરંગ સત્તામાં કાંઈ વિકાર નથી; જેમ સૂર્યનાં કિરણ વાદલામાં થઈ પ્રકાશ કરે તે વાદલાં વડે વિવિધ રૂપ થાય પણ કિરણે તો પોતાના તેજ પ્રકાશને ઢોડ્યો નથી પોતાના

પ્રકાશ સહિત ઠે, વલી સોનીના સંગે સોનું વિવિધ ઘાટ આકારને ધરે ઠે પણ પોતાના ચારે, પીલાશ, ચિકાશ, વહુ મૂલ્ય આદિ ગુણોને ઠોડતુ નથી તેમ આત્મા પર સંગે પર્યાય વિકારી થયો પણ પોતાનાં મૂલ ડબ્બે શુદ્ધ ઠે જ્યારે પર કારણ તજે ત્યારે પોતાના સ્વચાત્રે, પ્રગટ થાય શરીરની ચલન, હલન, વલન, શબ્દાદિ ક્રિયા એ સર્વે પુદ્ગલ લેલ ઠે 'ચૈતન્યતા શિવાય' અન્ય કાંઈપણ તાહરું નથી માટે પર પરિણતિનું મમત્વ તજી ચૈતન્યતા જાવે સ્થિર થા ડ્રવ્યકર્મ, નોકર્મ આદિ સર્વે પુદ્ગલ અસ્થાનો ઠે તે માંહે તાહરે પોતાની જાયકતા ઠોની પ્રવેશ કરવો નહિ. તાહરા સ્વરૂપમાં જ્ઞાન, દર્શન આદિના પર્યાય રૂપ પાત્ર (નાચનારી) નાચી પરમ રસ ડપજાવે ઠે તેને દેહી મગ્ન રહે. સત્તા મૃદગ, પ્રમેય તાલ વાજે એવા નિજ લેલમાં રીંજી સત્તાજૂમીમાં આનંદે રાજ્ય કર તું નિજ સ્વરૂપ જૂલી કહું તું કે એ કર્માદિક મને હુ લ દે ઠે પણ તાહરી પોતાની જૂલ શોધી રાગાદિ ન આદરું તો એ પુદ્ગલો તને હુ લ દેવા સમર્થ નથી. પોતાની જૂલ ન કાઢતાં પરને દોષ દેવાથી હુ લ કેમ મટે? પુદ્ગલો પોતાની મેલે આત્માને હુ લ ઢેઈ શકતા નથી મરેલી સ્ત્રીથી સગપણ કરવા ચાહ્ય તો લોકોમાં પણ હાંસી થાય તેમ જરૂ પદાર્થમાં લેલવાથી પોતે જરૂતા આદરી જમવત્ વને જડમાં આપો માનવાની કુટેવ તજો. ફક્ત પરમાં આપો માની આચરણ કરવાથી વંધ થયો ઠે. (ઉક્તચ)

॥ ગાથા ॥ પરદ્વોરુઓ વઙ્ગઈ, વિરજું મુંચેઈ અઠ કમ્મેદિં, ॥

એસો જિણ ડવએસો, સમાસર્જ વંધ મોરલ્લસ્સ. ॥

દેહવા જાણવાથી વંધ થતો હોય તો સિદ્ધને પણ વધ થાય રાગ દ્વેષ મોહને કરવાવાલો પણ પોતાનો પરિણામ ઠે, અને રાગાદિકને તજવાવાલો પણ પોતાનો પરિણામ ઠે માટે નિજ પરિણામે કરી રાગાદિક તજી નિર્મલ રહો. જ્ઞાન દર્શનમાં રાગ દ્વેષ નથી એ

तो देखवा जाणवा मात्र ठे. राग द्वेष आदि विकार ग्रहवे करी पोते विकारी थाय. राग, द्वेष, मोह सहित देखवुं, जाणवुं, आचरवुं करे तोज बंध थाय. सम्यक् ज्ञान दर्शन चरणमां बंध नथी.

॥ गाथा ॥ दर्शनमात्म विनिश्चित, रात्म परिज्ञानमिष्यते बोधः ॥

स्थितिरात्मनि चारित्रं, कुत एतेज्यो जवति बंधः ॥ अर्थ ॥

॥ दोहरो ॥ दर्शन आत्म विनिश्चित, बोध विशेष सुज्ञान ॥

आत्म स्थिरता चरण गुण, तिहां न बंध विधान ॥

अजवि जीवने स्वज्ञावाचरण आवे नहि, अने जवि जीव सम-
कित पामी स्वज्ञावाचरण सेवी सकल कर्मनो नाश करे. कोई प्रश्न
करे के स्वरूप देखीए नहि, जाणीए नहि, तो तेमां केवी रीते
उपयोग स्थिर करीए ? तेने कहेवुं के परवस्तुनो देखनार जाणनार
प्रत्यक्षपणे ताहरोज उपयोग ठे, ए उपयोगथी देखवा जाणवानी
अन्य वस्तु निन्न ठे, पण एज ताहरा उपयोगने राग, द्वेष, मोह
पराचरणरूप न थवा दउं तो कर्मबंध आवी शके नहि, अने जेम
जेम रागादि अशुद्धता विना उपयोग स्थिर रहे तेम तेम पूर्व कर्म रस
निर्जरी, कर्मदलीयां खरी ज्ञान दर्शन लब्धि प्रगट थाय. ताहरो
उपयोग ताहारी पासे ठे, अन्य क्षेत्रे शोधवा जवुं नथी (उक्तंच)
(उवर्जगमर्जजीवो)

॥ गाथा ॥ उवर्जगो खलु डविहो, एाणेण य दंसणेण संजुत्तो ॥

जीवस्स सव्व कालं, अणणणभूदं वियाणीहि ॥

एटले सर्वे जीव त्रणे काल उपयोग सहित ठे. जीवपरिणाम,
वस्तु वेदे ठे तथा लाज ले ठे. स्वरूपनिवास परिणामज करे ठे. परि-
णाम उत्पाद, व्यय, ध्रुव रूप ठे. उत्पाद, व्यय, ध्रुवमां सत्ता, अने
सत्तामां अस्तित्व. अस्तित्वमां वस्तुत्व, वस्तुत्वमां अव्ययत्व, अव्यय-

ત્વમાં પ્રમેયત્વ, પ્રમેયત્વમાં પરિણામિકત્વ, પરિણામિકત્વમાં અગુહ્ય સ્વ-
યુત્વ, એમ સામાન્ય વિશેષ સર્વ ધર્મ ગુણગુણી અજેદપણે પરિણામમાં
સિદ્ધ થયા. માટે જ્ઞાન દ્રષ્ટિ જોઈય તો વસ્તુ અગોચર નથી પણ
વસ્તુના સ્થાનકે જોતાં જકે, અન્ય સ્થાનકે અને અન્યરૂપે નાસ્તિ છે
માટે સ્વદ્રવ્યાદિકે પોતાનો અસ્તિ ધર્મ સંજાલી ત્યાં પરિણામ સ્થિર,
અચલ, અકંપ, મમ્મપણે નિર્મલાનંદ અનુજવો.

॥ યુક્તંચ ॥ જીવો પરિણામ હ્રિહા, સુદેણ અસુદેણ ચાસુહો
અસુહો, ॥ સુદેણ તદા સુદો, પરિણામો હોઈ સજ્ઞેયો.

જીવના પરિણામ બે પ્રકારના. એક શુદ્ધ, બીજો અશુદ્ધ.
અશુદ્ધના પણ બે જેદ એક શુદ્ધ બીજો અશુદ્ધ. જ્યારે જીવ જેવા
પરિણામને પરિણમે છે ત્યારે તે પરિણામથી તન્મયી છે. જ્યારે
શુદ્ધ પરિણામને પરિણમે ત્યારે પોતાની શુદ્ધતાએ તન્મયી છે જ્યારે
શુદ્ધાશુદ્ધ અશુદ્ધ પરિણામને કરે ત્યારે અશુદ્ધતામાં તન્મયી છે.
માટે પરિણામને શુદ્ધ સ્વરૂપે કરી તન્મયતાએ સ્થિર રાખવો, રાગા-
દિક અશુદ્ધતા લાગવા દેવી નહિ. પરદ્રવ્યના મમત્વે આત્મ અધ્ય-
વસાય ત્રિવિધ રૂપે અશુદ્ધ થાય છે. આત્મસ્વરૂપને જાણ્યું નહિ માટે
અજ્ઞાન રૂપ અધ્યવસાય થયા, પરને પોતાપણે જાણ્યું માટે મિથ્યાત્વ-
રૂપ અધ્યવસાય થયા, અને પરદ્રવ્ય ઉપર રાગાદિ થયેથી કપાયરૂપ
અધ્યવસાય થયા, એમ ત્રિવિધ અધ્યવસાય થાય તે તિવ્ર, તિવ્રતર,
તિવ્રતમ, મંદ, મંદતર, મંદતમ વગેરે અસંખ્યાતા જેદ થાય છે માટે
જ્ઞાન દર્શન ચરણરૂપે નિજ આત્મ પરિણામ સ્થિર કરી અવાધિત
રહેવું. પરાચરણ બે પ્રકારે છે એક દ્રવ્ય પરાચરણ બીજું જાવ પરાચરણ.
મન વચન કાયાની ક્રીયા અથવા કર્મનું કારણ જે નોકર્મ તે દ્રવ્ય
પરાચરણ છે. જાવ પરાચરણ મમત્વ રાગ દ્વેષ મોહરૂપ છે. કોઈ કહે કે
“રાગાદિજાવ જીવના છે, પરજાવ નથી અને રૂપ રસાદિ તે પરના છે”

તેને કહિણ રાગાદિ જ્ઞાવ શુદ્ધ નયે જીવના મૂલ સ્વજ્ઞાવ નથી પણ આત્મામાં વિજ્ઞાવ સ્વજ્ઞાવ છે, તે વમે અનાદિ પોતાના સ્વરૂપને અણજાણતો અશુદ્ધ નિશ્ચય વમે પરને પોતાપણે જાણે તેથી રાગ એ પ્રવાહ અનાદિ છે પણ પૂર્વલો પૂર્વલો રાગ નાશે અને નવો નવો ઉપજે તેથી એ પણ સાદિસાંતઠે, જ્યારે જીવ શુદ્ધ નયે પોતાના સ્વરૂપને જાણે ત્યારે રાગ થવાનો અવકાશ નથી, માટે એ પોતાનો મૂલ સ્વજ્ઞાવ નથી. અને રૂપ રસાદિકતો પ્રત્યક્ષ જડ વિજ્ઞાવ ઠેજ. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર એજ પોતાનો મૂલ સ્વજ્ઞાવઠે; પણ જ્યાંસુધી પોતાનું શુદ્ધ સ્વરૂપ જાણ્યું નથી ત્યાંસુધી પરિણામ જેવા ધ્યેયમાં વ્યાપે તેવા થાય; માટે જરૂર ધ્યેયમાં પરિણામ ન જવા દેતાં શુદ્ધ સિદ્ધ સ્વરૂપ ધ્યેયમાં સ્થિર કરવા ઇટલેજ પોતે સિદ્ધ રૂપ થાય, ઉત્પાદ, વ્યય, અને યત્ન ગુણ હાનિ વૃદ્ધિ અને અર્થક્રિયાકારિત્વ પરિણામથીજ સિદ્ધ થાય છે. આગલ દેવાધિકાર લખીએ ઠિયે.

ચાર ઘનઘાતી કર્મ જેણે નાશ કર્યા, અનંત દોષ રહિત અનંત ગુણ સહિત એવાં દેવાધિદેવ ત્રિભુવન તારણ તે મુખ્ય અઢાર દોષ રહિત છે, મોહની કર્મના ક્ષય થકી અગ્યાર, જ્ઞાનાવરણના ક્ષય થકી એક, દર્શનાવરણના ક્ષય થકી એક, અંતરાયના ક્ષયથકી પાંચ, એમ અઢાર દોષ ગયા તેની વીગત નિચે પ્રમાણે.

મોહની કર્મના અગ્યાર દોષ લખીયે ઠિયે. હાસ્ય, રતિ, અરતિ, જ્ઞય, શોક, ડુગંઢા, મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, રાગ, દ્વેષ, કામ.

પંચાસ્તિકાયના પ્રમેય જાણવાથી સકલ પરિણામને પણ યથાર્થ જાણ્યા પુરુષો અને સ્ત્રીઓના સ્વજ્ઞાવને કર્મ ઝડયાગતને પણ જાણ્યા તો તેને અચંબો ન હોય તો હાસ્ય શાની ? (૧) જ્ઞાનાનંદમય નિજ-રૂપથી ન્યારો જે પુદ્ગલપર્યાય અથિર, અસાર જાણ્યો તો તેમાં રતિ શાની ? (૨) પુદ્ગલપર્યાય અથિર, જડ ચલ જીવની ઐતરૂપ જે શરીર તેમાં જન્મ, જરા, મરણ, ઝૂલ, તૃષ્ણા, તાપ, શ્રમ, રોગ, ચિંતા

खेद आदि अनेक दोषण ठे; तेथी न्यारुं ज्ञानदर्शनमय असंख्यात प्रदेशरूप अबाधित निज अंग जाण्युं, पुद्गल परिणति ए आपणी नथी, अने तेमां जोग धर्म पण नथी, सम्यक् प्रकारे निज ज्ञानानंदमां जोगधर्म जाण्यो. कलुपतारूप मोहनीनी अछावीशे प्रकृति अने तेना असंख्याता अध्यवसायनो नाश थयो तो शरीरनी अंदर गमे तेम होय तेनी अरति शानी ? (३) पोताना स्वप्रदेश अने ज्ञानादि निधान, क्हांत्यादि निज कुटुंब, स्वपर विवेकरूप मित्रने सदा अखंरु अबाधित जाणे ठे अने पोतानुं सर्वस्व अखंरु जाणे ठे तिहां जय शानो ? (४) वली पोताना डव्य प्रदेश, गुण, पर्याय, सुख हेतु सदा कायम ठे. पूर्वे अनंतकाल जव त्रमण करतां पोतानो एक प्रदेश पण घसायो नथी, गुण तो लेग मात्र पण विनाश पास्यो नथी तो शोक शानो ? (५) पुद्गलना अमनोइ स्पर्श, रस, गंध, रूप, शब्द आपणा निज आत्म अगने कंइ हरकत करी शकता नथी, अमनोइ स्पर्शादिकनी हरकत तो शरीरने होय, शरीरथी न्यारो ज्ञानघन पोते पोताने जाण्यो तो दुगंछा शानी ? (६) सकल डव्यना गुणपर्याय अस्तित्वादिक सामान्यधर्म अने परिणामिकत्वादि विशेष धर्म लक्ष लक्षण अजेदपणे जे जेना ते तेनामां जाण्या. पोताना लक्ष लक्षण अजेदपणे पोतामां जाण्या तो परमां ममत्व क्यांथी होय अने ममत्व न होय तो मिथ्यात्व शानुं ? (७) शरीरनी अंदर उपजता दुधा, तृषा, जरा, मरणादि मटाडवाने अने पंच इंद्रियना जोगो, अने धन आदि जोग उपजोगनी वस्तु मेलववाने मन, वचन, कायानी प्रवृत्तिरूप अविरति उपजे ठे पण शरीरथी न्यारुं निर्मल, निःकंप, निज आत्म-अंग जाण्युं तो अविरति शानी ? (८) आत्मअंग अजग चेतना विलास पोतानो पोतामां जाण्यो पुद्गल क्रिया प्रयुंजी सुख लेवानुं नथी पण सहेजानंद निज आत्म अधिकार माहे ठे तो परनो मोह पण नहि तो राग शी वस्तुनो होय ? (९) पोतानुं आत्मअंग अने

ज्ञानादि निधान अखंड, अजंग, अतुट ठे अने कोइ अन्य ड्रव्य हरकत करी शके एवं नथी, लूंटी बगाफी शके एवं नथी, कोइ बगाडवा समर्थ नथी, तो वैर अने द्वेष शानो ? (१०) शरीरनी अंदर वेदोदय तथा जूख, तरस, ताप, शीतादि विकारो होय ठे, शरीरयी न्याऊं निरोगी, निरामय, अविकारी, ज्ञानमय, सकल कामना रहित, निज आत्मअंग जाण्युं तो वेद उदयनो मद अने स्त्री आदि अंगना अजिह्वाष, अने पंचे इंद्रियोना विषयोनी कामना क्यांथी होय ? (११) ए अग्यार दोष मोहनी कर्म वडे हता ते सर्वाशे नाश पाम्या.

समकाले अनंत ड्रव्यना सामान्य विशेष धर्म, गुण, पर्याय, वस्तु स्वज्ञाव, जवितव्य, जीवादि सर्वे ड्रव्यनी काल परिणति, सकल ड्रव्यना क्रमवृत्तीपर्याय, शक्ति अने पुरुषत्व सर्वेना त्रिकालवर्तीना ज्ञावपर्याय, अन्य संबंध विज्ञाव आदि सकल प्रमेयने मापनारी पर परिच्छेदक शक्ति वाली जळइळ ज्ञान ज्योती अखंरु, अजंग प्रगटी. कोइ पण ज्ञेय एवो नथी के जे ज्ञानना जाणवामां आवे नहि; एवं निर्मल, निःकंपज्ञान प्रगटथुं तो अहिंश्यां अज्ञान रहेवानो अवकाश नथी. (१२) शरीरना ममत्ववडे शरीरना थाकथी निंझा हती; साक्षात् चैतन्यअंग सकल समय अबाधितपणे दर्शुं. तुरीय अवस्था प्रगट थइ पुद्गल अंगमांथी इष्ट अनिष्ट वर्गणा खरे, मळे ते वके खेद लागी निंझा थाय ठे पण पुद्गल पर्यायथी न्याऊं निज अखंरु अंग दर्शुं; तेमांथी प्रदेश मात्र पण खरवानो के घसावानो नथी तो थाक अने निंझा क्यांथी होय ? (१३)

हवे अंतरायना पांच दोष गया ते छखीए ठिये.

आत्मा पोताना वीर्य गुणे करी ज्ञान, दर्शन, चरणादि सुपात्रने स्वपर्याये परिणमवानी सर्वे समय शक्तिरूप अक्षय दान आपे ठे; वळी अव्याबाधादि अनंत गुणोने कायम रहेवाने तथा अन्य चषी

जीवोने पण आत्मसत्ता शुरू नये उपदेशी अक्षय दान आपे ठे एम अनंत दानलब्धि प्रगट थइ. (१४) ज्ञान, दर्शन, चरणादि आप आपणा लायक वीर्य तरफथी लाज लेइ आप आपणा कार्यमां अखंरु धाराए वत्तेठे ते लाजलब्धि प्रगट थइ. (१५) ज्ञान, दर्शन शुरू निर्मल अनंत पर्याय रम्य स्वरूपमां सदाए रमण जोग विलास करी अनंत पर्यायने जोगवे ते जोगलब्धि जाणवी (१६) ज्ञान, दर्शन, चरण, अव्यावाधादि आत्मगुण शिव कमला सगे अखंड अनंत जोग जोगवे ते उपजोगलब्धि प्रगट (१७) चेतना निज वीर्य गुणने निज सकल स्वकार्य मांहे अखंरु प्रवर्तावे ते वीर्यलब्धि (१८) एम अठार दोष रहित होय तेने देव कहिए. कोइ निज कल्पना कल्पीत जन्म, मरण, दुधा, तृपादि दोष बतावेठे ते शुरू परंपराना, अजाण, बाल ठे. तृपादि तो वेदनी कर्मना तावाना ठे, जन्म, मरण, आयुष्य कर्मना तावाना ठे, अहिंआं तो घाती कर्म जवाथी घाती कर्म वडे जे दोषो उपन्या हता ते गया, अने दुधा, तृपाने जो दोष कहीए तो आत्माने उंच गोत्र कहेवु अथवा कर्म प्रकृतिना नर्मि जे नाम कहेवुं ते अने शाता अशाता वेदनी आदि अनेक दोषो ठे तो तेणे अरिहंतनुं स्वरूप जाणुं नथी.

ते लोको नीचे ग्रमाणे अठार दोष बतावे ठे ॥ कुंमलीयाः ॥

दूपन अछारह रहित, सो केवली संजोग, जन्म मरण जाके नहीं नहि निज्जा जय रोग, नहि निज्जा जय रोग, सोग विस्मय न मोह मति, जरा खेद परस्वेद, नाहिं मद्र वेर विषे रति, चिंता नांही सनेह, नाहिं जह प्यास न भूख न, थिर समाधि सुख सहित, रहित अछारह दूपन

पण तेमां प्रथमथी केटलाक नाश अएला ते केवलज्ञानं बखते नाश बतावे ठे तथा केटलाक अंतर आवित दोषोने जूदा गिणी बतावे ठे तथा केटलाक कायम रहेलाने नाश अएला कहेवे, तथा

કેટલાક દોષો પુણ્ય અતિશય પસાયે હોતા નથી. તેને ઘાતી કર્મ નાશ થયે ગયા વતાવે છે, જેમ જન્મતો જનમતીજ વચ્ચે હોય છે, પણ સરવે કાલે કંઈ જન્મ હોતો નથી તો એ ન્યાયે વીજાને પણ જન્મ દોષ ન કહેવાય, વલી જન્મ દોષ તે નામકર્મના નાશ થવાથી નાશ થાય. તથા જરા, સ્વેદ, રોગ, પરસેવો, તે પુણ્ય પસાયે જન્મથી હોતા નથી કદાપિ સૂક્ષ્મ હોયતો વેદનીય કર્મના ઉદયથી છે, ઘાતી કર્મના તાવાના નથી, માટે તે વેદનીય કર્મ નાશ થયે જાય.

મરણ, ચૂલ, તૃષ્ણ, એ અઘાતી કર્મના ઉદયથી છે, માટે અઘાતી કર્મનો નાશ થયે જાય. પણ મરણ, ચૂલ, તૃષ્ણની અરતિ નથી માટે એ દોષ અરતિમાં સમાય છે, જો ચૂલ, તૃષ્ણનો ઉદય ન હોયતો નોકર્મ વર્ગણનો પણ આહાર લેવાની શી જરૂર ?

વલી વિસ્મય તે હાસ્યમાં, મોહ તે મિથ્યાત્વ તથા રાગમાં, મદ તથા વૈર તે દ્વેષમાં, વિષય તે કામમાં, ચિંતા અરતિમાં, સ્નેહ રાગમાં સમાય છે, એમ અંતર જાવિત દોષોને જૂદા ગણી જે મુખ્ય ઘાતી કર્મના દોષોને ન ગણવા, તે કેવી ચૂલની વાત છે ?

જેમ જ્ઞાનાવરણ ગયેથી અજ્ઞાન દોષ ગયો તેને શું હજુ કાયમ કહીએ ? અને હાસ્ય, અરતિ, ડુગંઢા, કામ અને મિથ્યાત્વ, એ દોષો મોહનીય કર્મના છે તેને વાકી રહ્યા કેમ ગણાય ? અને અંતરાય કર્મ નાશ થયેથી પંચ લબ્ધિ પ્રગટ થઈ તે તરફના દ્રાનાંતરાયાદિ પાંચ દોષો તે હજુ કાયમ ગણાય ?

માટે ઓટી કલ્પના કરવી, જોલાને જરમાવવા, તે પરમેશ્વરની આંખથી વિરુદ્ધ જાણી હઠવાદ ઢોમી શુદ્ધ પરંપરાને કબૂલ કરવી તે સરવેને કલ્યાણકારી છે.

એ દોષો તો ચૌદમા ગુણગણાને અંતે સકલ નિવર્તે. જેના આગેવાનોએ પરમેશ્વરનાં વચન મરડ્યાં તેને તાલે રહેનારને ઓટી કલ્પના કરવામાં કંઈ વિચાર રહેતો નથી. જે જવ જાયથી બીહે

तेज पोतानी अने अन्य जीवोनी करुणाना पात्र ठे. माटे उत्सृज
बोलनारथी सावचेत रहेवु, घाती कर्म सहित ए दोषो दाय थवाथी
अनंत चतुष्टय प्रगट जोगी थया ईंद्रियादिकनी सहाय विना निज
ज्ञान गुणे करीने लोकालोक पंचास्तिकाय त्रिकालवर्तीना पर्याय एक
समयसमकाले डव्यथी, क्षेत्रथी, कालथी, जावथी, सकल डव्यना प्र-
मेयने जाणे एवं अखंरु, अविनाशी, अस्खलित, केवलज्ञान प्रगट थयुं ठे
सकल डव्यना सामान्य स्वजावने समकाले देखे एवं केवलदर्शन प्रगट
थयुं ठे, पोतांना स्वजावमां ज्ञानना त्रिकालवर्तीना पर्याय ज्ञेयाकाररूपे
जासे अने सकल डव्यना सामान्य स्वजाव दर्शन गुणमां जासे एवा
ज्ञान दर्शनना अनंत पर्यायमय रम्य निज स्वरूपमां अखंरु आनंदे
रमण करे अने सकल परडव्य पर्यायथी उदासिन्न वृत्ति तो पहेला
मोहनी कर्मना अंतर्धी थयेली ठेज, अने निज स्वजावमां अखंरु
धाराए स्वतंत्रपणे, मग्नपणे जे रमण एवो परम चारित्र धर्म प्रगट्यो
ठे वली आत्मवीर्यवने अनंत दान, अनंत लाज, अनंत जोग, अनंत
उपजोग, अचल, अनंत वीर्यशक्ति, स्वतंत्र प्रगट थइ ठे, एम चार
अनंत आत्मिक शक्ति जेने प्रगट थइ ठे, वली तीर्थंकर नामकर्मने
उदये करी अष्ट महा प्रातिहार्य, चोत्रीश अतिशय, निर्दोष, स्याद्-
वादमय पूर्वापर विरोध रहित वली अतिव्याप्ति अव्याप्ति, असंज-
वादि अनेक दोष रहित अने पांत्रीश गुण सहित जेनी वाणी ठे
जविजीवोने शुद्ध नये नवतत्वादि वस्तु स्वरूप प्ररूपि मोह मार्गे
पहोंचाडे एवा महागोप, महामाहण, महानिर्यामक, महासंस्थवाह,
महावैद्य, आधार, करुणासमुद्र, जावधर्मदातार आदि अनेक गुणो
जेने कहेवाने पूर्ण श्रुतज्ञानी पण समर्थ नथी तो हुं श्रव्यमती शुं
कही शकुं; मतलब के जेना उज्ज्वल अपार गुणो ठे एवा अरिहंत
देवाधिदेव ठे. वली सिद्ध परमेश्वर अष्टकर्म दाय करी लोक शिखरे
आनंदपुरीमां बिराजमान थया ते अनंत ज्ञान, अनंतदर्शन, अनंत-

ચરણ, અનંત અચલવીર્યવંત, અટલઅવગાહના, અદ્યસ્થિતિવંત, અ-
ગુરુલઘુ, નિરાવાધ, સમાધિમય એમ અષ્ટ ગુણાતમ સિદ્ધ પરમાત્મા
કહિએ.

હવે જ્ઞાન અધિકાર લક્ષીએ ઠિએ.—જ્ઞાન એ આત્માનો પરમ સ્વજ્ઞાવ
હે, આત્માથી અજેદપણે હે, પણ આવર્ણ વશે વિવિધ પ્રકારે નામ પામે હે
તેના મુખ્ય પાંચ જ્ઞેદ હે. મતિ, શ્રુત, અવધિ, મનઃપર્યવ, એ ચાર જ્ઞાન
આવર્ણના ક્ષયે ઉપશમથી અને કેવલજ્ઞાન શુદ્ધ નિરાવર્ણ, અતીન્દ્રિય,
નિર્મલ, પરમ જ્ઞાન હે; તેમાં પ્રથમ મતિજ્ઞાન અધિકાર આ ગ્રંથમાં
કારણ પ્રસંગે પહેલો લખાયો હે ત્યાંથી જાણવો. વીજું શ્રુતજ્ઞાન ચૌદ
અને વીશ જ્ઞેદે અંગર વિવિધ પ્રકારે હે તેના મુખ્ય જ્ઞેદ લક્ષીએ ઠીએ.

॥ ગાથા ॥ અસ્કર સન્ની સમ્મં, સાઈઅં ચલુ સપજાવસિઅં ચ
ગમિઅં અંગપવિઠં, સત્તવિએ એ સપન્નિવસ્કા ॥

અર્થ:—(અસ્કર કે૦) અક્ષરશ્રુત (સન્ની કે૦) સંજ્ઞીશ્રુત
(સમ્મં કે૦) સમ્યક્શ્રુત (સાઈઅં કે૦) સાદિશ્રુત (ચલુ કે૦)
નિશ્ચે (સપજાવસિઅં કે૦) સપર્યવસિતશ્રુત અથવા સાંત શ્રુત
(ગમિઅં કે૦) ગમિકશ્રુત તે પાઠ, ઠંદ, આલાવા, સરખા હોય
(અંગપવિઠં કે૦) અંગપ્રવિષ્ટશ્રુત, તે આચારાંગાદિક (એ કે૦)
એ (સત્તવિએ કે૦) સાતે શ્રુતના જ્ઞેદ તે (સપન્નિવસ્કા કે૦)
સપ્રતિપદ્ધ કરીએ એટલે એ સાતેને પોતાના પ્રતિપદ્ધ સહિત
કરીએ; જેમ અક્ષર શ્રુત, ત્યાં વીજું અનક્ષર શ્રુત, સંજ્ઞી શ્રુત ત્યાં
વીજું અસંજ્ઞી શ્રુત. એવી રીતે પ્રતિપદ્ધી સાત જ્ઞેદ મેલવતાં ચૌદ
જ્ઞેદ, શ્રુત જ્ઞાનના થાય. ॥ શ્લોકાર્થ: ॥

હવે ચૌદ જ્ઞેદનું વિવરણ લક્ષીએ ઠિયે.

ત્યાં અક્ષર ત્રણ જ્ઞેદે હે. એક સંજ્ઞાક્ષર, વીજા વ્યંજનાક્ષર, ત્રીજા

લઘ્યાદ્ધર. ત્યાં જે પત્રાદિકે લખ્યા તે સંજ્ઞાદ્ધર, મુલે કરી ઝચાર કરીએ જે અકારકકારાદિક તે વ્યંજનાદ્ધર. એવઢે થકી(કારણથી)જાવ શ્રુત હોય તે માટે તે શ્રુતના કારણપણને લીધે એને ડ્રવ્ય શ્રુત કહીએ, તથા શબ્દ સાંજલે થકે તથા રૂપાદિક ગ્રહે થકે “અમુકો એ અર્થ.” એવું જે અજિધેય પણે અર્થજ્ઞાનનો હેતુ, ઈંડ્રિયાવરણ ક્યોપશમ લઘ્વિ જ-ઘન્ય જ્ઞાન તે શ્રુત એટલે અનજિધેય પદાર્થને અનંતમે જાગે અજિધેય પદાર્થ છે તેનું જાણવું તે લઘ્યાદ્ધર એ જાવાદ્ધર એનું નામ અદ્ધરશ્રુત જાણવું. (૨) અને એનું પ્રતિપદ્ધી વીજું અનદ્ધરશ્રુત તે કહીએ જે શ્વાસે-શ્વોરુકારે, અને ઠીકે, જ્ઞાંસીએ કરી પુરૂપાદિકનું જ્ઞાન, તે અન-દ્ધર શબ્દ શ્રુત. એ વીજો જ્ઞેદ જાણવો.

૩-ત્રીજું સજ્ઞા શ્રુત તે સંજ્ઞા ત્રણ છે એક હેતુપદેશિકી, વીજી દૈર્ઘકાલિકી, ત્રીજી ડ્રષ્ટીવાદૌપદેશિકી, એ ત્રણમાંહે અહીં દૈર્ઘકા-લિકી સંજ્ઞાએ કરી જે સત્ત્રીયા પંચેંડ્રિય મનોજ્ઞાનવંત જીવ તેનું શ્રુત તે સંજ્ઞિ શ્રુત એત્રીજો જ્ઞેદ જાણવો.

૪-ચોથું તેનું પ્રતિપદ્ધ જે દૈર્ઘકાલિકી સંજ્ઞા રહિત જે જીવને મન વિના ઈંડ્રિયથી થયું તે અસંજ્ઞિ શ્રુત, એ ચોથો જ્ઞેદ જાણવો.

૫-પાંચમું સમ્યક્ડ્રષ્ટી જીવનું શ્રુત. તે અસમ્યક્ શ્રુત ગ્રહણ કરે તો પણ સમ્યક્શ્રુત થાય, કારણકે તે જોટાને જોડું જાણે તેથી એ પાંચમું સમ્યક્શ્રુત

૬-ઠઠું મિથ્યાડ્રષ્ટિ જીવને જે પરિણમે, તે મિથ્યા શ્રુત જે જાણી મિથ્યાત્વ ડ્રષ્ટિ જીવ જોટાને જ્ઞકું અને જ્ઞરાને જોડું જાણે તેથી એ મિથ્યાત્વશ્રુત ઠઠું જાણવું.

૭-આદિ સહિત તે સાદિ શ્રુત. તે આદિ ડ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને જાવની અપેક્ષાએ ચાર પ્રકારે છે, તેમજ સપર્યવસાન કહેતાં અંત તેણે સહિત તે સપર્યવસિત શ્રુત, તે પણ તેમજ ચાર જ્ઞેદે છે, ત્યાં ડ્રવ્યથી એક જીવની અપેક્ષાએ શ્રુતજ્ઞાન તે સાદિ અને સપર્ય-

વસિત ઠે; કેમકે જીવ્યજીવ સમ્યક્ત્વ પામે તે વારે શ્રુત પામે તે સાદિ શ્રુત; અને વલી સમ્યક્ત્વ વમે તિહાં, અથવા કેવલજ્ઞાન પામે તે વારે જાવ શ્રુત ટલી જાય, એટલે શ્રુતનો અંત થાય, તેથી સપર્યવસિત એટલે સાદિ અને સપર્યવસિત, એ બે જ્ઞેદ દ્રવ્યથી કહ્યા. અને સર્વ જીવની અપેક્ષાએ શ્રુત, અનાદિ તથા અપર્યવસિત ઠે. જે જાણી એમ કહ્યું ન જાય, જે આ સંસારમાં સર્વથી પહેલું અમુકને શ્રુતજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું અથવા અમુકથી શ્રુતજ્ઞાનનો અંત થશે એમ અનાદિ અનંત કાલ જાણી પ્રવાહ રૂપે શ્રુતપણ અનાદિ અનંત ઠે; એટલે અનાદિ અને અપર્યવસિત એ બે જ્ઞેદ દ્રવ્યથી કહ્યા; એ રીતે ચારે પ્રકાર શ્રુતના દ્રવ્યથી કહેવાળા. હવે દેવથી કહે ઠે. ત્યાં જરત ધેરવતે જેવારે પ્રથમ તીર્થ પ્રવર્તે તેવારે દ્વાદશાંગરૂપ શ્રુત હોય તે દિવસથી સાદિ કહેવાય. તેવાર પઠી જેવારે તીર્થ વિઠેદ થાય તેવારે શ્રુતવિઠેદ હોય તે માટે સાંત કહેવાય. તથા મહાવિદેહ માંહે તીર્થવિઠેદ ન થાય તેથી શ્રુતનો પણ વિઠેદ ન થાય; તેથી અનાદિ, અનંત, તથા કાલની અપેક્ષાએ ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણીકાલે ત્રીજા આરાને પ્રાંતે, ચોથે અને પાંચમે હોય; અને ઠઠા આરામાં વિઠેદ થાય તેથી સાદિ સાંત કહિયે; તથા ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીકાલે મહાવિદેહે અનાદિ અને અનંત જાણવું, અને જાવથી જીવ્યની અપેક્ષાએ સમ્યક્ત્વ પામે તેવારે સાદિ, અને કેવલજ્ઞાન પામે તેવારે સાંત, તથા અજીવ્યની અપેક્ષાએ કુશ્રુત અનાદિ અનંત ઠે એ રીતે સાદિશ્રુત, અનાદિશ્રુત તથા સપર્યવસિત શ્રુત અને અપર્યવસિત શ્રુત એ ચાર જ્ઞેદ પૂર્વોક્ત ઠ જ્ઞેદ સાથે મેલવતાં બધા મલી દશ જ્ઞેદ શ્રુતજ્ઞાનના થયા.

૧૧-તથા અગ્નીઆરમું ગમિક એટલે સરસ્વા પાઠ આલાવા, તેણે કરી બાંધ્યું, જે શ્રુત ડષ્ટિવાદ પ્રમુખ તે ગમિકશ્રુત.

૧૨-બારમું એનું પ્રતિપદ્ધી અગમિકશ્રુત. તે જિહાં પાઠ સરસ્વા ન હોય કાલિક શ્રુતની પેરે, તે બારમું અગમિકશ્રુત જાણવું.

१३-तेरमुं अंगप्रविष्टश्रुत. ते आचारांगादिक छादशांगीनुं ज्ञान, ते तेरमो जेद.

१४-चौदमुं ते अंगथी वाहेर उपांग, दशवैकालिक, उत्तराध्यय-नादिक तथा प्रकरणादिकनुं ज्ञान ते अंग वाह्यश्रुत ए चौदमो जेद जाणवो

ए रीते अक्षरश्रुत, संज्ञीश्रुत, सम्यक्श्रुत, सादिश्रुत, सपर्यवसिन-श्रुत, गमिकश्रुत, अंगप्रविष्टश्रुत ए सात श्रुतना प्रातिपादिक विरोधी सात जेद, जे अनक्षरश्रुत, असङ्गिश्रुत, मिथ्याश्रुत, अनादिश्रुत, अपर्यवसितश्रुत, अगमिकश्रुत, अंगवाह्यश्रुत, ए सात जेद मेलवतां चौद जेद श्रुतना कहा

तथा द्रव्य, क्षेत्र, काल, अने जाव. ए चार प्रकारे श्रुतना जेद कहे ठे, त्यां द्रव्यथी पूर्ण श्रुतज्ञानी, आदेशे जिनवचनथी सर्व द्रव्य जाणे, क्षेत्रथी सर्व क्षेत्र आदेशे जाणे, कालथी आदेशे सर्वकाल जाणे, जावथी श्रुत ज्ञानी, आदेशे सर्व द्रव्यना अजिधेय पर्याय जाणे, ऐम चार प्रकारे श्रुतज्ञान ठे अने आवरण द्वयोपशम विचित्रताये अनेक जेद थाय. जे जणी चौद पूर्वधर मांहे एक एकथी अनंत गुण वृद्धि हानीए करी, चढता पढता ठगण वडिया होय.

हवे बीश जेद, श्रुतना कहे ठे

“ पञ्जाय अस्करपथ सं, घाय पट्टिवत्ति तहय अणुजंगो॥

पाहुमपाहुड पाहुम, वहू पुवाय ससमासा ”

अर्थ-(पञ्जाय के०) पर्यायश्रुत, (अस्कर के०) अक्षरश्रुत, (पय के०) पदश्रुत, (संघाय के०) संघातश्रुत, (पट्टिवत्ति के०) प्रतिपत्ति श्रुत, (तहय के०) तेमज वली, (अणुजंगो के०) अनुयोगश्रुत, (पाहुमपाहुम के०) प्राचृतप्राचृतश्रुत, (पाहुम के०) प्राचृतश्रुत, (वहू के०) वस्तुश्रुत; (पुवाय के०) पूर्वश्रुत ए दशने वली आगल. (स-

समासा के०) समास सहित करीए एटले पर्यायसमासश्रुत, अक्षरसमासश्रुत, पदसमासश्रुत, संघातसमासश्रुत, प्रतिपत्तिसमासश्रुत, अनुयोगसमासश्रुत, प्राचृतप्राचृतसमासश्रुत, प्राचृतसमासश्रुत, वस्तुसमासश्रुत, पूर्वसमासश्रुत, ए रीते ए दश साथे पूर्वोक्त दश मेलवतां श्रुतज्ञानना वीश जेद थाय.

त्यां सूक्ष्म निगोदिओ लब्धि अपर्याप्तो जीव, तेहने जव प्रथम समये जेटलो जघन्य कुश्रुत तेथी बीजे समये जेटलो ज्ञाननो एक अविज्ञाग परिच्छेद अंश वधे ते प्रथम पर्यायश्रुत जाणवुं. तेवा बे चार पर्याय. ते बीजुं पर्यायसमासश्रुत जाणवुं.

अकारादि लब्ध्यक्षर अनेक व्यंजन पर्याय सहित जाणवो ते बीजुं अक्षरश्रुत. एवा बे चार लब्ध्यक्षरनुं ज्ञान ते अक्षरसमासश्रुत चोथुं जाणवुं.

तिहां अकार ककारादिक जे ठे ते जिन जिन अक्षर संयोगे जिन जिन अर्थना वाचक थाय ते व्यंजन पर्याय. जिहां अर्थ पूर्ण थाय तेदला अक्षर समूहनं नाम पद कहिए; तेनुं ज्ञान ते पदश्रुत पांचमुं जाणवुं; एवा घणा पदनुं ज्ञान ते पदसमासश्रुत ठहुं जाणवुं.

तथा गत्यादिक अन्यतर मार्गणा द्वार मध्ये एक मनुष्यादिक गतिना जीव जेदनुं ज्ञान ते संघात श्रुत सातमुं जाणवुं, अने मनुष्य, तिर्यच, देवतादिक एम बे त्रण गत्यादिक जीवजेदनुं ज्ञान ते संघातसमासश्रुत आठमुं जाणवुं.

गत्यादिक मार्गणा द्वार मध्ये एक गत्यादिक द्वार मांहे सर्व संसारी जीवना जेद अवतारवानुं ज्ञान, ते प्रतिपत्तिश्रुत नवमुं जाणवुं. एवो बे चार मार्गणा द्वारे जीव जेद विवरे, ते प्रतिपत्ति समासश्रुत दशमुं जाणवुं.

तेमज गत्यादिक मार्गणा द्वार अवलंबीने जीवादिक पदार्थनुं सत्पद प्ररूपणादिक अर्थ कहेवाता द्वार तेमध्ये एक अनुयोगद्वारे

નિરૂપણ કરવું. જેમ દેવ પદ, એક જેદ જણી ઠતા અર્થનું વાચક છે જે અઠતિ વસ્તુનો વાચક તે એક પદ ન હોય. જેમ સ્વર, શ્રંગ, ટેવ એ વે પદ નથી તે જણી એ અઠતિ વસ્તુ ન હોય. એમ ઠતા પદની પ્રરૂપણા કરવી તથા દેવતા અસંખ્યાતા અને મનુષ્ય સંખ્યાતા દ્રવ્ય પ્રમાણ છે. એમ (અણુ કેળ) સૂત્રનો અર્થ સાથે જોઈવો તે અગ્નીઆરમું અનુયોગશ્રુત જાણવું. એમ ઘણી જાતિએ અનુયોગ કહેવો તે વારમું અનુયોગસમાસશ્રુત જાણવું.

પ્રાચૃતપ્રાચૃત એવે નામે, ડ્રટ્ટીવાદમધ્યે અધિકાર વિશેષ છે. જેમ અંગમાંહે અધ્યયનના જહેશા હોયછે તેમ પૂર્વમાંહે કપાય પાહુરુ, કર્મ પાહુડ, તે મધ્યે અધિકાર વિશેષ પૂર્ણ પૂર્ણ થયે પાહુરુપાહુડ પૂર્ણ થાય. તેવા એકનું જ્ઞાન તે તેરમું પ્રાચૃતપ્રાચૃતશ્રુત જાણવું. અને એવાં વે ચાર પ્રાચૃત પ્રાચૃતનું જ્ઞાન તે ચૌદમું પ્રાચૃતપ્રાચૃતસમાસશ્રુત જાણવું.

તથા ઘણે પાહુરુ પાહુડે એક પાહુરુ હોય. જેમ ઘણે જહેશે એક અધ્યયન હોય છે એવું એક પાહુરુનું જ્ઞાન, તે પંદરમું પ્રાચૃતશ્રુત જાણવું તેહવા વે ચાર પ્રાચૃતનું જ્ઞાન તે શોલમું પ્રાચૃતસમાસશ્રુત જાણવું.

તેમ ઘણે પાહુડે એક વસ્તુ એવે નામે અધિકાર થાય છે, જેમ અધ્યયનના સમુદાએ સુચસ્કથ થાય છે, એવો એક પૂર્વાધિકાર તે સત્તરમું વસ્તુશ્રુત જાણવું. અને એવી વે ચાર વસ્તુનું જ્ઞાન તે અઢારમું વસ્તુસમાસશ્રુત જાણવું.

તથા ઘણી વસ્તુએ એક પૂર્વ હોય, એવા એક ઉત્પાદાદિક પૂર્વનું જે જ્ઞાન તે ઓગણીશમું પૂર્વશ્રુત જાણવું. તેમજ એક ઉત્પાદપૂર્વ, ધીજું અગ્રાયણીય, ત્રીજું વીર્યપ્રવાદ, ચોથું અસ્તિપ્રવાદ, પાંચમું જ્ઞાનપ્રવાદ, ઠહું સત્યપ્રવાદ, સાતમું આત્મપ્રવાદ, આઠમું કર્મપ્રવાદ, નવમું પ્રત્યા-સ્થાનપ્રવાદ, દશમું વિદ્યાપ્રવાદ, અગ્નીયારમું કલ્યાણ, વારમું પ્રાણવાદ,

તેરમું ક્રિયાવિશાલ; ચૌદમું લોકવિંદુસાર, એ ચૌદ પૂર્વનુંજ્ઞાન; તે વીશમું પૂર્વસમાસશ્રુત જાણવું. એમ શ્રુતના વીશ જેદ થયા.

અવિરતિ અજ્ઞાન આદિ વૃષો ટાલવાનું સાધન શ્રુતજ્ઞાન છે,
પઠી અવધિજ્ઞાન કહ્યું તેના ઠ જેદ કહે છે.

॥ અણુગામિ વઢુમાણય, પન્નિવાઈયર વિદ્યા ઠહા ઝહી ॥

॥ રિઝમઙ વિઝલમઙ મણ, નાણં કેવલ મિગવિદ્યાણં ॥

અર્થ— (અણુગામિ કે૦) લોચનની પેરે સાથે ચાલે તે અનુગામિ અવધિજ્ઞાન. (વઢુમાણય કે૦) તથા નિરંતર વધે તે વર્ઙ્ગમાન અવધિજ્ઞાન. (પન્નિવાઈ કે૦) આવીને પાહું જાય, તે પ્રતિપાતિ અવધિજ્ઞાન કહીએ. એ ત્રણથકી (ઈયરવિદ્યા કે૦) ઈતરવિદ્યા એટલે પ્રતિપદ્ધીપણે જેદ. જેમ કે અનનુગામિ, હીયમાન અને અપ્રતિપાતિ, એ ત્રણ મેલવતાં (ઠહા ઝહી કે૦) ઠ જેદે અવધિજ્ઞાન હોય. હવે ગાથાના ઉત્તરાર્ઘવમે મનઃપર્યવ તથા કેવલજ્ઞાન કહે છે. (રિઝમઙ કે૦) રૂઝુ સામાન્ય પણે જાણે તે રૂઝુમતિ. અને (વિઝલમઙ કે૦) વિસ્તારે જાણે તે વિપુલમતિ. એ રીતે (મણ નાણં કે૦) મનઃપર્યવ જ્ઞાન બે જેદે છે. અને (કેવલ મિગવિદ્યાણં કે૦) કેવલજ્ઞાન તે એકજ વિધાન એટલે એક જેદે જાણવું. એ વધા મલી પાંચે જ્ઞાનના એકાવન જેદ કહ્યા. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥

૧ ત્યાં જે જીવને, જે સ્થાનકે અવધિજ્ઞાન ઝપન્યું ત્યાંથી જેટલું ક્ષેત્ર, ચારે દિશાઓ તરફ દેખે, તેટલું ક્ષેત્ર જ્યાં જ્યાં જે જે ક્ષેત્રે જાય, ત્યાંથી આગલ આગલ તેટલું તેટલુંજ દેખે. એ લોચનની પેરે અનુગામિક અવધિજ્ઞાનનો પ્રથમ જેદ જાણવો.

૨ અને જે હાટના દીપકની પેરે અથવા શ્રુંખલા બઢુ દીવાના પ્રકાશની પેરે જ્યાં અવધિજ્ઞાન ઝપન્યું ત્યાંથી ચારે દિશાએ તેટલુંજ

देखे; परंतु ते क्षेत्र अतिक्रम्या-पठी आगल न देखे ते अननुगामि
अवधिज्ञाननो धीजो जेद जाणवो

३ तथा जे जीवने जेटलुं अवधिज्ञान उपन्युं ठे; ते थकी दिवस
दिवस प्रत्ये अध्यवसाय विशुद्धे करी ड्रव्य, क्षेत्र, काल, अने जावा-
पेक्षाए अवधिज्ञान वधतुं जाय, विषय पण वधतो जाय, विशुद्ध थाय,
ते त्रीजुं वर्द्धमान अवधिज्ञान जाणवुं

४ अने जे संक्षेपे करी मलिन थाय, निरंतर हलवे हलवे घटतुं
जाय, ते हीयमान चोथुं अवधिज्ञान जाणवुं.

५ तथा जे अवधिज्ञान आव्युं, जवक्षे देवता तथा नारकीने
जाय, अने गुण क्षे जेम चेलाने काजो उरुरतां जाव विशुद्धि
अवधिज्ञान उपन्युं तेटलामां इंद्रनी साथे इंद्राणी रीशावी हती ते
इंद्रे इंद्राणी मनावता देखी ते चेलाने हास्य आव्युं ते संक्षेपे करी
अवधिज्ञान गथुं ए पाचमुं प्रतिपाती अवधिज्ञान जाणवुं. ए टीपक
ओलवायानी पेठे एक कालने विपेज निर्मूल थाय

६ तथा जे परमावधिज्ञान केवल ज्ञानथी पहेलुं अंतर्मुहूर्त्ते अति,
विशुद्ध आवे ते पठी अंतर्मुहूर्त्तने आंतरे केवलज्ञान उपजे तेमांहे
ते अवधि समाई जाय जेम तारादिकनां तेज सूर्यना प्रकाश माहे
समाई जाय अने प्रकाश एकला सूर्यनो कहेवाय, तेम अहि पण
ठावस्थिक ज्ञान नाठां कहेवाय, एकलो केवलालोक कहेवाय पण
ज्ञेय विषय जाणवानो विरह न होय तेथी ते ठहु अवधिज्ञान अप्रति-
पाति जाणवुं

ए रीते अनुगामि, वर्द्धमान, प्रतिपाति ए त्रण जेदना ईतर एटले
उपरांठा वीजा विरोधिजेद अननुगामि हीयमान अने अप्रतिपाति ए
त्रण जेद एकठा मेलवतां ठ जेद थाय.

१ अवधिज्ञानी ड्रव्यथी जघन्य पणे अनंत रूपी ड्रव्यने जाणे

તથા દેખે અને ઉત્કૃષ્ટથી સર્વ રૂપી દ્રવ્યને જાણે દેખે; એમ દ્રવ્ય વિષય જેદે અનંતા જેદ થાય.

૨ તથા ક્ષેત્રથી અંગુલનો અસંખ્યાતમો જાગ વિષઈઆથી માંડી-ને પ્રદેશાધિક પ્રદેશાધિક ક્ષેત્ર વિષઈઆ વધતાં વધતાં અસંખ્યાત લોકાકાશ ક્ષેત્ર વિષઈઆ ઉત્કૃષ્ટ ક્ષેત્રાવધિ લગે અસંખ્યાત જેદ હોય.

૩ તથા કાલથી જઘન્ય પાળે આવલિના અસંખ્યજાગપરિમાણ અતીત અનાગત કાલ, ઉત્કૃષ્ટપાળે તો અસંખ્યાત કાલચક્ર સમય પ્રમાણાવધિથી માંડીને સમય સમય પ્રમાણ અતીત અનાગત રૂપી દ્રવ્ય વિષઈક જાણે દેખે એમ અસંખ્ય જેદ થાય.

૪ તથા જાવ થકી જઘન્ય પાળે અનંત જાવને જાણે દેખે અને ઉત્કૃષ્ટથી પાળે અનંત જાવને જાણે દેખે તે જાવાવધિજ્ઞાન જાણવું. વિજંગજ્ઞાન તે મિથ્યાત્વીને હોય, તે માટે મલિન છે. અવલું સવલું જાણે પાળે તે અવધિજ્ઞાનનીજ જાતી છે તે માટે એકત્ર જાણવું એમ અવધિજ્ઞાન જેદ સહિત કહ્યું.

હવે જેમ અવધિજ્ઞાન વિકલ પ્રત્યક્ષ તેમ મનઃપર્યવ જ્ઞાન પાળે વિકલ પ્રત્યક્ષ છે; જેમ અવધિ ષડ્વસ્થને હોય તેમ મનઃપર્યવ પાળે ષડ્વસ્થને હોય, એવી સરખાઈ પાળે કરી હવે અવધિજ્ઞાન પઠી મનઃપર્યવ જ્ઞાન કહે છે.

તે મનઃપર્યવ જ્ઞાન બે જેદે છે. પ્રથમ રૂઝુ કેળ સામાન્યપાળે સ્થૂલ-પાળે એ પુરુષે ઘટ લાવું મૂકું? એમ ચિંતવ્યું એવું જે પારકા મનનું જાણવું તે મનઃપર્યવ જ્ઞાનનો રૂઝુમતિ નામે પ્રથમ જેદ જાણવો.

તથા વિપુલ કેળ વિસ્તીર્ણપાળે ઘણા પર્યાય સહિત જાણવું તે આવી રીતે કેળે ચિંતવેલો ઘટ અમુક નગરમાં થયેલો, વર્ણે રાતો, પરિમાણે એક, મણ પાણીનો સમાવેશ થાય એવો, દ્રવ્યે ત્રાંબાનો, અમુકનો ઘડેલો ઈત્યાદિક ઘણા વિશેષે સહિત પારકા મનમાં ચિંતવેલો ઘટ

તેને જાણે તે વિપુલમતિ નામે મનઃપર્યવ જ્ઞાનનો વીજો જેદ જાણવો.
 એ વે જેદે મનઃપર્યવ જ્ઞાન કહ્યું,

હવે એક એકના વલી ચાર ચાર જેદ વિશેષે કહે ઠે.

૧ પ્રથમ દ્રવ્યથકી રૂઝુમતિ, મનોવર્ગણા દ્રવ્ય અનંતાનંત પ્રદેશીઆ જાણે તેથી વિપુલમતિ બહુ પ્રદેશીઆ અતિ સૂદંમ મનોદ્રવ્ય જાણે. ૧ વીજું ક્ષેત્રથી રૂઝુમતિવાલો મનુષ્ય ક્ષેત્રમાંહે તીર્થુ અઢી-દ્વિપ લગે, તથા ઊંચું જ્યોતીપીના ઉપરના તલા લગે, અને નીચું ઊંડી વિજય ઠે ત્યાં લગે ઇટલે રત્નપ્રજા પૃથ્વીના કુલ્લક પ્રતર લગે, એમ અઢારસેં યોજનમાં રહ્યા જે સંઝી પંચેંદ્રિય જીવ તેના મનને જાણે અને તે થકી અઢી અંગુલ ક્ષેત્ર અધિક વિપુલમતિ વિષય વિશુદ્ધ પાળે જાણે ઠે.

૨ કાલ થકી રૂઝુમતિવાલો પદ્યોપમનો અસંખ્યાતમો જાગ અ-તિત અનાગત ચિંતવ્યું તથા ચિંતવશે તેને જાણે, અને વિપુલમતિ તે થકી કાંઈક અધિકેરું જાણે.

૪ જાવથી રૂઝુમતિ ચિંતવેલા દ્રવ્યના અસંખ્યાતા પર્યાય જાણે અને વિપુલમતિ તેથી અધિક જાણે, એમ મન-પર્યવજ્ઞાન કહ્યું

હવે જેમ મન-પર્યવજ્ઞાન સર્વ વિરતિ ઠટે હોય તેમ કેવલજ્ઞાન પણ સર્વ વિરતિ ઠટે હોય, એ સગતે મનઃપર્યવજ્ઞાન કહ્યા પઠી કેવલજ્ઞાન કહે ઠે, તિહાં દ્રવ્યથી રૂપી તથા અરૂપી સર્વ દ્રવ્યને જાણે અને ક્ષેત્રથી લોક અલોક ક્ષેત્ર અનંતો જાણે, કાલથી સર્વાઙ્ગા વિષયને જાણે, જાવથી સર્વ ગુણપર્યાય વિષયો એકરૂપ શુદ્ધ નિરુપાધિ અ-પ્રતિપાતિ સકલ જ્ઞાનાવરણ ક્ષયે પ્રગટ થયો જે શુદ્ધાત્મગુણ સર્વ વિશેષે પ્રકાશરૂપ તે કેવલજ્ઞાન કહીએ, તેહને સર્વ પદાર્થ પ્રકાશે કરી આવરણરૂપ ઉપાધિને અજાવે જ્ઞેયવસ્તુને અવિશેષે કરી ઇગવિહાણં કેળ એક સરલો ઠે તેથી એ જ્ઞાનનો વીજો જેદ કોઈ નથી.

એ રીતે મતિના અઘાવીશ, શ્રુતના ચૌદ અથવા વીશ, અવધિ-

ના ઠ, મનઃપર્યવનાં બે તથા કેવલજ્ઞાનનો એક એમ સર્વ મલ્લિ પાંચે જ્ઞાનના એકાવન ચેદ અથવા સત્તાવન ચેદ કહ્યા.

હવે એ પાંચે જ્ઞાનનાં આવરણ કહે છે.

॥ એસિં જં આવરણં, પમુચ્ચ ચચ્ચુસ્સ તં તયાવરણં ॥

(એસિંજં કે૦) એ મતિ પ્રમુખ પાંચ જ્ઞાનનું જે. (આવરણં કે૦)

રોધક આઠાદન કરનારું તેને જ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહીએ. જેમ (પમુચ્ચ ચચ્ચુસ્સ કે૦) આંખનો પાટો આંખ પ્રકાશનું આવરણ તેમ મતિ-જ્ઞાનાદિકના જાણવાના વિષય પદાર્થને જે હરકત કરે (તં કે૦) તે (તયાવરણં કે૦) તે જ્ઞાનનું આવરણ જાણવું. इत्यद्वयार्थ.

જ્ઞાન પાંચ પ્રકારે છે તેથી તેના આવરણના પણ પાંચ ચેદ છે. તેમાં જેમ પાટો બાંધે થકે આંખનું તેજ અવરાય; તેમ જે કર્મે કરી મતિજ્ઞાન અવરાય તે મતિજ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહીએ. એવીજ રીતે જે કર્મે કરી શ્રુતજ્ઞાન અવરાય તે શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહીએ, તેમજ જે અવધિજ્ઞાનને આવરે તે અવધિજ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહીએ, તથા મનઃપર્યવજ્ઞાનને આવરે તે મનઃપર્યવજ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહીએ, કેવલ સંપૂર્ણ જ્ઞાન આવરે; જેમ મેઘ સર્વ સૂર્યની પ્રજ્ઞાને આવરે એવું જે કર્મ તે કેવલજ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહીએ. અહિં જીવ ચેતનપ્રકાશ-સ્વરૂપ, જીવરૂપ સૂર્ય તે કેવલજ્ઞાનાવરણરૂપ વાદલે કરી સર્વ ઢંકાય તો પણ અદ્ધરનો અનંતમો જાગ સર્વ જીવને ઉધામો રહે. અહિં શ્રુત કેવલજ્ઞાન સાધારણ પર્યવાદ્ધર લેવું જે જાણી અજિધેય વસ્તુધર્મ તે સ્વપર્યાય છે; અને અનઅજિધેય વસ્તુધર્મ તે પરપર્યાય છે; અને કેવલ-જ્ઞાનના તો તે અજિધેય, અનઅજિધેય બેહુ સ્વપર્યાય છે. એમ બેહુ જ્ઞાનના પર્યાય સરખા હોય તે પર્યવાદ્ધર તેહનો અનંતમો જાગ ઉત્કૃષ્ટો શ્રુત કેવલીને હોય, અને જઘન્ય જાગ નિગોદિઆ જીવને આહારસંજ્ઞાદિ ચેતનારૂપ હોય; કદાપિ તે પણ ઢંકાય તો જીવ ચૈતન્યપણને અજાવે

અર્જીવ કહેવાય તેથી તે વાદલે કરી પળ ઢાંકી ન શકાયો એવો, જે રાત્રિ દિવસ વિજ્ઞાગકારી સૂર્યતેજ સરખો, ચેતનારૂપ જીવ ગુણ કર-
ખ્યા કાંબલા સરખો સન્નિદ્ર દેશઘાતી મતિજ્ઞાનાવરણાદિક ચાર પ્ર-
કૃતીએ આવરીયે, તેથી તેને ક્ષયોપશમવિશેષે ન્હાને મહોટે અર્કઠિડે
પ્રસરતાં રવિપ્રકાશની પેરે જ્ઞાનનું તરતમપણું હોય તેમાંહે પણ એક
મનઃપર્યવજ્ઞાન, બીજું અવધિજ્ઞાન એ વેહુ જ્ઞાનના આવરણના કેટલા-
એક રસસ્પર્શક, સર્વ ઘાતિયા, શેષ દેશ ઘાતિયાપણે એ વેહુ ક્ષયોપશ-
મથી અવિરોધજાણી દેશઘાતિ કહ્યાં, અને કેવલજ્ઞાનાવરણ સર્વ
ઘાતિ હોય જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય, અંતરાય, એ ચાર
ઘાતી કર્મ કહિયે, એમ જ્ઞાનાવરણીના પાંચ જેઠ કહ્યા એ સર્વે જ્યાં
સુધી આત્માના જ્ઞાનાદિક ગુણનું સન્માન આવ્યું નથી ત્યાં સુધી સર્વ
સમયે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ વંધાય છે; માટે આત્માના જ્ઞાનાદિક ગુણનું
સન્માન આદરી નિર્મલ ઉપયોગે જ્ઞાનગુણમાં પરિણતિ સ્થિર કરવી
હવે જ્ઞેય અધિકાર લેખીએ ઠિયે.—પંચાસ્તિકાય ડ્રવ્ય છે, ઠઠો
કાલ ડ્રવ્ય ઉપચારથી છે, તે પુદ્ગલાદિ ડ્રવ્યનો વર્તનાપર્યાય છે, તે
પંચાસ્તિકાયને સામાન્ય અને વિશેષ સ્વજ્ઞાવે જાણી પરડ્રવ્યનું મમત્વ
અને રાગાદિ તર્જી પોતાના સામાન્ય વિશેષમયી લક્ષણાદિ અજેદ-
પણે નિજ સ્વજ્ઞાવમાં સ્થિર થવું તેમાં પ્રથમ દશ મહાસામાન્ય સ્વજ્ઞાવ
લેખીએ ઠિયે.

૧—ઉત્તરસામાન્ય અને વિશેષ સ્વજ્ઞાવ જેને આધારે રહે છે એટલે
ઉત્તરસામાન્ય અને પરિણામિકત્વાદિ વિશેષ સ્વજ્ઞાવને સદાએ કાયમ
રાખનારો આધારજૂત જે ધર્મ, તે આસ્તિ સ્વજ્ઞાવ કહીએ

૨—ગુણ અને પર્યાયનો આધાર એટલે જેને આધારે સ્વગુણ પર્યાય
રહે છે તે વસ્તુ સ્વજ્ઞાવ, વીજો જાણવો,

૩—અર્થક્રિયાકારીત્વપણાનો આધાર એટલે જે માટે કાર્ય ધર્મના
અનંત તીરોજ્ઞાવે ઠતિપર્યાય રહેલા છે, તેજ પર્યાય કાર્ય કરવાને માટે

સમયે સમયે સામર્થ્ય પાળે ઉપજે; અને પ્રાઠાતીરોજાવે દ્રવ્યત્વમાંહે દ્રવ્ય
 ઇટલે જે માંહે ઉત્પાદ વ્યય પ્રજાયની જનક શક્તિ છે, તે આવીરજાવ
 અને તીરોજાવનો આધાર પાળે એજ છે તે દ્રવ્યત્વ સ્વજાવ ત્રીજો જાણવો.

૪-જીવ પુદ્ગલાદિક દ્રવ્ય જેટલા છે તેમાંથી કોઈ સમયે એક
 વધે કે ઘટે નહિ, પરમાણુ સંઘાદિકપણે પરિણમે, સંઘ પરમાણુપણે
 પરિણમે. પણ પરમાણુની ગણતીમાં કોઈ કાલે ઘટે વધે નહિ; તેમ જે
 જે દ્રવ્યમાં જેટલા ગુણો અને પર્યાયો જે જે જાતના છે તેટલાજ રહે.
 એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યનું કાર્ય કરે નહિ, એક ગુણ અન્યગુણના કાર્યને
 કરે નહિ, અને આપ આપણું કાર્ય ઢોકે નહિ, જે કાલે જે દ્રવ્યનો જે
 ગુણનો જે પર્યાય વ્યક્તિ શક્તિપણે થવાનો હોય તેમાં ફેરફાર ન પડે;
 ઇટલે કોઈ દ્રવ્ય, કોઈ ગુણ, કોઈ પર્યાય પોતાની મર્યાદા ઢોકે નહિ
 તેને પ્રમેય સ્વજાવ કહીએ. જ્ઞાનવડે જેનું પ્રમાણ થઈ શકે છે તે પ્રમેય
 સ્વજાવ જાણવો.

(૫) પંચે અસ્તિકાયની સત્તા ઉત્પાદ, વ્યય, ધ્રુવરૂપ છે એક સમયની
 અંદર ઉત્પાદ, વ્યય, ધ્રુવ જેની અંદર પામીએ તે દ્રવ્યનું સત્ત્વરૂપ
 જાણવું ઇટલે સર્વે સમયે દ્રવ્યના પર્યાયને ઉપજતાં અને વિણસતાં
 પણ સત્તા કાયમ રહે એવા ધર્મને સતત્ત્વ સ્વજાવ કહીએ.

૬-દ્રવ્યના પર્યાય સર્વે સમયે સ્વટગુણ હાણિવૃદ્ધિપણે ઉત્પાદ,
 વ્યય થતાં દ્રવ્ય ગુરુતા લઘુતાને પામે નહિ અને ઉત્પાદ વ્યયનો
 આધાર તેને અગુરુલઘુ સ્વજાવ કહીએ.

૭-ચેતનત્વ ઇટલે સર્વે દ્રવ્યના ત્રિકાલવર્ત્તીના પ્રમેયને જાણનારો
 જે સ્વજાવ તે ચેતનત્વ સ્વજાવ કહીએ.

૮-અચેતનત્વ ઇટલે સ્વપર પર્યાયને જાણે નહિ તે અચેતનત્વ
 નામે આઠમો સ્વજાવ કહીએ.

૯-મૂર્તત્વ ઇટલે જે માંહે સ્પર્શ, રસ, રૂપ, ગંધ, સંસ્થાન આદિ
 હોય તેને મૂર્તત્વ સ્વજાવ કહીએ.

१०-अमूर्तत्व एटले जेमांहे वर्णादि न होय तेने अमूर्तत्व स्व-
ज्ञाव कहीए, ए दश मांहेला पाठला चेतनत्वादि चार मांहेला वेवे
स्वजाति अपेक्षाए सामान्य, अने परजाति अपेक्षाए विशेष स्वज्ञाव
जाणवा. ए मांहेला आठ स्वज्ञाव सर्वे ड्रव्यमांहे सदा पामीए

हवे उत्तरसामान्य स्वज्ञाव अनंता ठे पण मुख्य तेर स्वज्ञाव
अहिंयां लखीए ठिए. (१) अस्तिस्वज्ञाव, (२) नास्तिस्वज्ञाव, (३)
नित्यस्वज्ञाव, (४) अनित्यस्वज्ञाव, (५) एकस्वज्ञाव, (६) अनेकस्व-
ज्ञाव, (७) जेदस्वज्ञाव, (८) अजेदस्वज्ञाव, (९) जव्यस्वज्ञाव (१०)
अजव्यस्वज्ञाव, (११) वक्तव्यस्वज्ञाव, (१२) अवक्तव्यस्वज्ञाव, (१३)
परमस्वज्ञाव. तेमां हवे अस्ति स्वज्ञावनुं लक्षण लखीए ठिए

पोताना ड्रव्यादि चारमां जेनो व्यापकपणो सर्वे समये ठे तेने अस्ति-
स्वज्ञाव कहिए ड्रव्य ते गुण पर्यायप्रदेशनो एक पिंसाधारपणो ते स्व-
ड्रव्य, क्षेत्र ते प्रदेशरूप स्वगुण प्रवृत्ति यवानुं स्थानक ते स्वक्षेत्र, काल
ते उत्पाद्, व्यय, ध्रुवपणे नवा नवा पर्याये सर्वे समये वर्तवुं ते स्वकाल,
ज्ञाव ते स्वगुण पर्यायनो कार्य धर्म ते स्वज्ञाव. तिहां जीव ड्रव्यनो
स्वड्रव्य प्रदेश गुणनो समुदाय ड्रव्य ठे ते गुण पर्यायनो जनकपणो
ते स्वड्रव्य अने जीवना असंख्याता प्रदेश एटले जाणवा देखवादि
स्वकार्यना पर्यायने रहेवानुं स्थानक ते स्वक्षेत्र, पर्याय मध्ये कारण कार्या-
दिनो जे उत्पाद्, व्यय, ते स्वकाल तथा अतित, अनागत, वर्त्तमाननो
परिणमन ते स्वज्ञाव सर्वे काले सरखोज होय तेने स्वज्ञाव कहीये.
जेम कार्यादि धर्म, ज्ञान गुणनो पर्याय जाणंगपणो, वेत्तापणो, पर-
परिहृदकपणो, विवेचनपणो ईत्यादि स्वज्ञाव जाणवा. एम स्वड्रव्य,
क्षेत्र, काल, ज्ञाव, जे परिणामिकपणे परिणमतां सदा रहे तेनी
अस्तित्ता जाणवी, ए सर्वेनी ठति सदाए ठति रहे ते अस्तिस्वज्ञाव
जाणवो. ए अस्तिस्वज्ञावे ड्रव्य ठे, ते पोतानो मूल धर्म चूकी
अन्यना धर्म पणे परिणमतो नथी, परिणामांतरे आगमन ठे, ए

અસ્તિસ્વજ્ઞાવ તે સર્વ દ્રવ્યમાં પોતાના ગુણ પર્યાયનો જાણવો. જે અસ્તિ તે સદ્ગુણતા ઠતારૂપપણની પરિણતિ લેવી સર્વે દ્રવ્ય પોતાને ધર્મેજ પરિણમે પણ જે જીવ દ્રવ્ય તે અજીવદ્રવ્યપણે ન પરિણમે, તથા એક જીવ તે અન્યજીવ પણે ન પરિણમે, વલી એક ગુણ તે અન્યગુણપણે ન પરિણમે, જ્ઞાન ગુણ વિષે દર્શનાદિ ગુણની નાસ્તિતા છે, અને જ્ઞાનના ધર્મની અસ્તિતા છે. તથા એક ગુણના પર્યાય અનંતા છે તે સર્વ પર્યાયધર્મે સરિખા છે; પણ એક પર્યાયના ધર્મ બીજા પર્યાયમાં નહિ, અને બીજા પર્યાયના ધર્મ પહેલા પર્યાયમાં નહિ; માટે સર્વ પોતાને ધર્મેજ અસ્તિ છે. એ રીતે અસ્તિ નાસ્તિનું જ્ઞાન સર્વત્ર કરવું એ દ્રવ્યને વિષે પ્રથમ અસ્તિ સ્વજ્ઞાવ કહ્યો.

(૨) એક જીવમાં અન્ય જીવના તથા પુદ્ગલાદિક અન્ય દ્રવ્યના દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, જ્ઞાવ, સામાન્ય વિશેષ સ્વજ્ઞાવનો અજ્ઞાવ છે એટલે અન્ય દ્રવ્યાદિક રૂપે ન થવાનો સ્વજ્ઞાવ તેને નાસ્તિ સ્વજ્ઞાવ કહીએ વલી જગવતી સૂત્રમાં કહ્યું છે તે નીચે પ્રમાણે.

॥ “અત્થિતે અત્થિતં પરિણમયી, નત્થિતે નત્થિતં પરિણમયી ॥

માટે એ વિષે વધારે જાણવાના જીજ્ઞાસુઓએ ગ્રંથાંતરથી જાણવું.

૩—સર્વે દ્રવ્યના સ્વજ્ઞાવ સદાકાલ અવ્યયપણે રહે, દ્રવ્યથકી જૂદા ન પડે તે નિત્ય સ્વજ્ઞાવ જાણવો.

૪—સર્વે દ્રવ્યના પર્યાય સમયે સમયે સ્વદ્રવ્યગુણહાણિવૃદ્ધિપણે પરિણમે છે તે અનિત્ય સ્વજ્ઞાવ જાણવો, જો પર્યાય ન પલટે તો અર્થ-ક્રિયાકારિત્વપણું સધે નહિ માટે અનિત્ય સ્વજ્ઞાવ અવશ્ય માનવો.

(૫) દ્રવ્ય પોતાના ગુણ પર્યાય સામાન્ય વિશેષ એકાધારત્વપણે વર્તે તે એક સ્વજ્ઞાવ જાણવો.

૬—દરેક દ્રવ્યમાં ક્ષેત્ર, કાલ, જ્ઞાવ, પ્રદેશ, ગુણ, પર્યાય, કાર્ય ધર્મ અનેક છે માટે અનેક સ્વજ્ઞાવ જાણવો. જો દ્રવ્યમાં એક સ્વજ્ઞાવ

न होय तो एकत्वाच्चावे सामान्यनो अच्चाव थाय अने अनेकत्वा-
च्चावे विशेष धर्मनो अच्चाव थाय

७-सर्वे द्रव्य पोतपोताना जिन्न जिन्न कार्यने करे, जेम जीव
ज्ञान, दर्शन, चरणादि अने पुद्गल वर्ण, गंध, रस, स्पर्शादिक जिन्न
जिन्न कार्य करे माटे जेद स्वच्चाव जाणवो

८-दरेक द्रव्य पोतपोतानुं जिन्न जिन्न कार्य करवा ठतां द्रव्यने
प्रदेशयी गुण पर्याय वूटा पने नहि, एकत्वपणे रहे माटे अजेद
स्वच्चाव जाणवो जेदाच्चावे सर्वे गुण पर्यायनो शंकर दोष आवे गुण
गुणी, लक्ष लक्षण, कार्य कारणता नाश थाय अने अजेदाच्चावे
स्थान ध्वंश थाय एटले गुणी कोण? अने गुण कीयो?

९-द्रव्यमां समय समय नवा नवा पर्यायनो उपजवो अने पूर्व
पर्यायनो व्यय थवो ते जव्य स्वच्चाव कहीए जुवन व्यय विना कार्य
थाय नहि माटे द्रव्यमां जव्य स्वच्चाव अवश्य मानवो.

१०-अने द्रव्य पोताना द्रव्य, गुण, पर्याय ठोमी अन्य द्रव्य
गुण पर्यायपणे न परिणमे सदा पोताना रूपे अवस्थित रहे ते अजव्य
स्वच्चाव जाणवो. द्रव्यने पोतानो स्वच्चाव सर्वे समय अवस्थित न
रहे तो अन्य द्रव्य गुणपणाने पामी सत्ता नाश पामे

११-दरेक द्रव्यमांहे केटलाक एवास्वच्चाव ठे के वचन गोचर आवे
तेने वक्तव्य स्वच्चाव कहीये.

१२-वल्ली केटलाक धर्म एवा ठे के वचन गोचर आवे नहि तेवा
धर्मने अवक्तव्य स्वच्चाव कहीए, वक्तव्य स्वच्चाव करतां अवक्तव्य
स्वच्चाव अनंतगुणो ठे.

१३-धर्मास्तिकायादिक तेना विशेष गुणो ते धर्मास्तिकायनो चलण
सहकारीपणो, अधर्मास्तिकायनो स्थितिसहायपणो, आकाशास्ति-
कायनो अवगाहदान गुण, पुद्गलनो प्ररणगलण, जीव द्रव्यनो

ચેતના લક્ષણ, એ વિશેષ ગુણ કહ્યા. એમ લક્ષણ, રૂપ, તથા દ્રવ્યાં-
તરથી ત્રિન્ન પામવાનું મૂલ કારણ તે પરમસ્વજાવ કહીએ.

એ ઊપર કહેલા તેર ઊત્તર સામાન્ય સ્વજાવનાં લક્ષણ સંક્ષેપથી
વર્તાવ્યાં વિશેષ ગ્રંથાંતરથી જાણીલેવું

હવે દશ વિશેષ સ્વજાવ લખીએ ઠિએ.

(૧) ચેતનસ્વજાવ, (૨) અચેતનસ્વજાવ, (૩) મૂર્તસ્વજાવ, (૪)
અમૂર્તસ્વજાવ, (૫) એકપ્રદેશ સ્વજાવ, (૬) અનેકપ્રદેશ સ્વજાવ,
(૭) જ્ઞાવસ્વજાવ, (૮) વિજ્ઞાવસ્વજાવ, (૯) શુદ્ધસ્વજાવ, (૧૦)
અશુદ્ધસ્વજાવ. એ રીતે દશ વિશેષ સ્વજાવ સંક્ષેપે કહ્યા.

હવે પ્રથમ લખેલા તેર સામાન્ય સ્વજાવને ઊપર લખેલા દશ વિશેષ
સ્વજાવ મલીને સર્વે ત્રેવીશ સ્વજાવ થયા; તેમાંથી ચેતનાદિક ચારમાંથી
બે બે સર્વે દ્રવ્યમાં હોય એટલે એકવીશ સ્વજાવ જીવ અને પુદ્ગલમાં
પુરાઠે વાકીના દ્રવ્યમાં વિજ્ઞાવાદિ નથી. એમ સર્વે દ્રવ્ય પોત પોતાના
સામાન્ય વિશેષ સ્વજાવ સહિત સર્વે કાલ લક્ષ લક્ષણ અન્નેદપણે
શાશ્વતા ઠે, કોઈ લક્ષ અન્યપણાને પામતો નથી, કોઈનું લક્ષણ કોઈ
અન્ય દ્રવ્યમાં જતું નથી, અતીત કાલમાં પણ પરરૂપે થયું નહોતું,
આવતે કાલે પણ અન્યરૂપે થશે નહિ, માટે પોતે જીવ જાતિ, જ્ઞાનઘન,
અનંત જ્ઞાયકતા સહિત ઠે તેમાં અનંત સ્વજાતિ અન્યદ્રવ્યના અને
પરજાતિ અન્યદ્રવ્યના લક્ષ લક્ષણ આવે નહિ તો સ્વજ્ઞેય શિવાય
સર્વે સ્વજાતિ અન્યદ્રવ્ય અને પરજાતિ સર્વે દ્રવ્ય લક્ષ લક્ષણ સહિત
પોતાની જ્ઞાયકતામાં જાણે; તે જ્ઞેયરૂપ સર્વે પરવસ્તુ જાણી ઝડાસિદ્ધ-
વૃત્તિએ તે ઊપરનો રાગ દ્વેષ મમત્વ ઝઠાવી આપણા રૂપનાં નથી
એ વસ્તુ આપણને કાંઈ ગુણ અથવા હરકત થઈ શકતી નથી અનંત
કાલ એનાજ મમત્વ સંસર્ગ પરિચયથી પોતાના સ્વરૂપને જૂલ્યા ઠિએ.
જેમ કોઈ ચંદ્રાલણી મહા કુર અને ડુષ્ટસ્વજાવવાલી સ્ત્રી તેલ, કપુર,
કાચલી, કાંજળ આદિ અંગે લગાવી આંખ આંજી શરીર સમારી કોઈ

મૂઢ કામી પુરુષને હાથ જાવે મધુર વચ્ચે લલચાવી પોતાના વશ કરી તેના તન, ધન, સર્વે સામર્થ્યનો નાશ કરે, તેમ પરદેયના રાગરૂપ જે વિજ્ઞાવ પરિણતિ તે ચેતન પુરુષને અહિતકારી છે; તેમ ઉપર લલચાવે ફેરવેથી આપણે કાંઈ કાર્ય નથી એમ જાણી ત્યાં લક્ષ જતો વારી શુદ્ધ સિદ્ધસમાન નિજ રૂપ લક્ષમાં રાખી ચલાયમાન થવું નહિ. એ પ્રમાણે ફેરવાધિકાર પૂરો થયો.

હવે ધર્મ અધિકાર લેવાઈ ઊઠે.

નિર્મલ સ્ફટિકમણિસમાન જે આત્મવસ્તુ સ્વજ્ઞાવ તેજ આત્માનો ધર્મ છે. જે વસ્તુનો જે મૂલ સ્વજ્ઞાવ તે તેનો ધર્મ કહિયે. આપણે આત્મા ઊઠે, આપણો મૂલ સ્વજ્ઞાવ તે આપણો ધર્મ છે, એ વસ્તુસ્વજ્ઞાવ ધર્મ સર્વે સિદ્ધ અને સર્વે સંસારી જીવમાં અનાદિથી છે પણ વિજ્ઞાવ સ્વજ્ઞાવવડે આત્મા પરપુદ્ગલ સ્વરૂપને પોતાપણે જાણી તે ઉપર રાગાદિકે પરિણમ્યો એવો સંસારી જીવ પોતાના મૂલરૂપને જૂલેલો છે, તે મૂલસ્વરૂપ પ્રગટ કરવાને માટે જે જે કારણ વ્યવહાર તેને કારણ અથવા તારણ ધર્મ કહિયે, કે જે વડે પોતે પોતાને હુ.સ્વરૂપ સંસાર સમુદ્રથી તારી પરમસમાધિ સ્થાન આનંદપુરી રૂપ મુક્તિમાં અનંત આનંદ જોગી કરીયે નિશ્ચયથી પોતાને તારનારો પોતેજ છે માટે અનંત આનંદ જોગી કરીયે એમ લખ્યું પણ અનંત આનંદ જોગી પોતેજ થવું છે, અહિંઆ કોઈ વીજાને કરવાનો નથી વ્યવહારથી શુદ્ધ સદ્ગુરુ તારનાર કહિયે એ તારણ અથવા કારણ ધર્મના વહુ ખેદ છે, પણ અહિંઆ ટુંકામાં લખ્યું છે એક શ્રુતધર્મ તે જીવાદિ નવ પદાર્થના જાવ ચાર નિદેષે જાણી આશ્રવ વંધાદિ અજીવપરિણામ અજીવકાર્ય અશુદ્ધપરિણામ તજવા અને સંવર નિર્જરાદિજીવ પરિણામ જીવ જાવ આદરવો ખેદજ્ઞાને કરી સ્વપર ગુણપર્યાય લક્ષણ નિર્ણયજિજ્ઞાસ જાણી પરગુણપર્યાય લક્ષણ ઉપરથી મમત્વ અને રાગાદિ ડગાવી, ઉદાસિન્નવૃત્તિ કરી, નિજગુણ પર્યાયલક્ષણમાં લક્ષ સ્થિર રાખી અકંપ,

અંડોલ રહેવું. વલી વાંચના, પૃથ્વના, પરિચ્છેદના, અનુપ્રેક્ષા, ધર્મકથા
 એમાંહે જે અનુપ્રેક્ષા લખી છે તે અનિત્યાદિ ચાર જાવના તથા મૈ-
 ત્રાદિક ચાર જાવના, વલી સાધુની પંચ જાવના, વલી એક એક
 વ્રતની પાંચ પાંચ જાવના, એ સર્વે અનુપ્રેક્ષા સમજવી એટલે જિનેશ્વ-
 રના પ્રરુપેલા સ્યાદ્વાદમય સિદ્ધાંતોનો વાંચવા, વિચારવા, જાણાવવા,
 સાંજલવા, ઉપદેશ દેવાદિ શ્રુતધર્મ જાણવો. ચારિત્રધર્મ તે પંચમહાવ્રત,
 પંચ સમિતિ, ત્રણ ગુણ, સાધુનો વ્યવહાર, અને દેશવિરતીને પંચ અ-
 નુવ્રત, ત્રણ ગુણવ્રત, અને ચાર શિક્ષાવ્રત એ શ્રાવકનો વ્યવહાર જાણવો.

વલી ક્ષાંત્યાદિ દશ પ્રકારે આત્મધર્મ તે જ્ઞાનાદિક જાવ
 પ્રાણ અને ઇન્દ્રિયાદિક દશ દ્રવ્યપ્રાણમાંથી એક પણ સ્વપર પ્રાણને
 એટલે ઠકાયના કોષ્પણ દ્રવ્યજાવ પ્રાણને ક્રોધાદિકે હણવું નહિ તે
 ક્ષાંતિધર્મ (૧) અષ્ટ પ્રકારનો મદ દેહાદિનું મમત્વ ત્યાગી અરિહંત
 સિદ્ધ અને ધર્માચાર્યાદિ જ્ઞાનાદિ ગુણવંતનો વિનય કરવો, વલી
 પોતાના ગુણનો ઉત્કર્ષ તજી અન્ય જીવોનું પણ અપમાન ન કરવું
 તે માર્દવનામા વીજો જેદ (૨) મન, વચન, કાયા અને પરિણામથી
 કોઈનું કાંઈ ઠગવું નહિ, કપટ કરવું નહિ, તે આર્યવનામા ત્રીજો
 જેદ (૩) પોતાના જ્ઞાનાદિ ધનમાંહે સંતોષ રાખી અન્ય પુદ્ગલ
 પરમાણુ માત્રની પણ મૂર્ઠા ન રાખવી તે મૂત્તિનામે ચોથો જેદ (૪)
 નિજ જ્ઞાનદર્શન ચરણ વિલાસમાં તૃપ્તિવંત રહી પંચ ઇન્દ્રિયોના વિષ-
 યોને ન ઇચ્છવા અને અણસણાદિક બાહ્ય અજ્યંતર તપે કરી શુદ્ધાત્મ
 સ્વજાવમાં તૃપ્તિવંત રહેવું તે તપનામા પાંચમો જેદ (૫) પંચ ઇન્દ્રિ-
 યોના વિષયો, પંચ અવ્રત, ચાર કષાય, ત્રણ યોગની ચપલતા તજી
 શુદ્ધાત્મ ઉપયોગમાં સ્થિર રહેવું એ સંજમનામા ષષ્ઠો જેદ (૬) પર-
 દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, જાવ, આપણા દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ જાવમાં નથી એમ
 જાણી અલિક વચન તજી આપણા દ્રવ્યાદિક માંહે સ્થિર થવું અને
 વચનપણ તેજ પ્રમાણે બોલવું તે સત્યનામા સાતમો જેદ (૭) આર્ત-

રૌદ્રાદિક ધ્યાન અને કપટ આદિ મલિન કાર્ય તજી નિજ આત્મ-
અંગે કર્મમલ રહિત રહેવું તે શૌચનામે આવમો જેદ (૬) કંચન કોનિ
માત્રનો પરિગ્રહ પ્રપંચ ન રાખવો તે આર્કિંચનનામા નવમો જેદ
(૭) અઢાર હજાર જેદે પુદ્ગલ મથન તજી શુરુ બ્રહ્મરૂપે રહેવું તે
બ્રહ્મચર્યનામા દશમો જેદ (૧૦) એમ દશ પ્રકારે યતિધર્મ અગર
આત્મધર્મ જાણવો. વલી સાધુ અને શ્રાવકને ઠ આવશ્યક અવશ્ય
કરવાં; એ આદિ સાધુ અને શ્રાવકનો સર્વે વ્યવહાર ક્રિયા ધર્મ જાણવો.
એ તારણ ધર્મના સંદેપથી થોડા જેદ લાભ્યા વિશેષે ગ્રંથાંતરથી જાણવા
અને ઝપરના વિશેષ અર્થ પણ અનુજવીઓ પાસેથી સમજી, જાણી,
આદરી, સુઝી થાઓ. ધર્મનું સાર એ કે અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ અને
કપાયવાલો આત્મ પરિણામ થયો છે તેને જેદજ્ઞાનરૂપ સાવુવને નિર્મલ
કરવો ઘટલે પોતે પૂર્ણ સિદ્ધતાને પામીએ; એમ સંદેપથી ધર્મ અધિ-
કાર સમજવો. એક શુરુ અનુજવ માહે સર્વે ધર્માનુષ્ઠાન સમાય છે પણ
બાલજીવ વિશેષ વિના જાણે નહિ; માટે સદ્ગુરુ સંગ કરી, સેવા
કરી, સકલ વિશેષ જાણી લેવું સમક્ષિત ગુણગાણાથી માંડી વારમા
ગુણગાણાસુધી જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રના અશ નિર્મલ થઈ વર્તમાન
ધારાને પામે, અને કપાયના સર્વ અશ દશમે ક્ષપકશ્રેણીના અંતે નાશ
પામે, અને જ્ઞાનાવરણ, દર્શનાવરણ, વીર્યાવરણવને થયેલી અશુદ્ધતા
વારમા ગુણસ્થાનકના અંતસુધી નાશ પામે ત્યાંસુધી જ્ઞાનધારા,
કર્મધારા મિશ્રપણે વર્તે માટે મિશ્રધારા કહિએ માટે મનુષ્ય જન્મ
પામી, સદ્ગુરુ યોગ પામી સમ્યક્જ્ઞાનવને જ્ઞાનદર્શન અને ચારિત્ર
એ આત્માના ત્રણે ગુણોની પ્રમાદ રહિત થઈ અંશે અંશે નિર્મલતા
વધારી પૂર્ણ નિર્મલતા અને એકતા કરવી. આત્મા સત્તામાંહે અનાદિ
કાલનો સિદ્ધ સમાન છે અને અશુદ્ધ સ્વજ્ઞાવણ અનાદિનો છે તેથી
અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ અને કપાયવાલા પરિણામ પોતાની જૂલથી કરી
પોતાના સ્વરૂપને જાણતો નથી, જેમ કોઈ પુરુષ પોતાનું સ્વરૂપ પૂઠવાને

માટે ગુરુ પાસે ગયો, ગુરુએ કહ્યું “ અમુક સરોવરમાં અમુક નામે મઠ રહે છે તે તને તાહરું સ્વરૂપ વતાવશે ત્યાં તું જા; ” પઠી તે પુરુષ તે સરોવરના કિનારે જઈ તે મઠના નામથી પોકારી તે મઠને પૂછ્યું કે હું તાહરું સ્વરૂપ જાણતો નથી. મને તાહરું સ્વરૂપ વતાવ. તે મઠ બોલ્યો હું આહિંઆં ઘણા દિવસનો તરસ્યો હું મને ક્યાંથીપણ પાણી આણી આપ કે હું તરસ મટાવી તને ઉત્તર આપું. ત્યારે તે પુરુષ બોલ્યો કે કેવી અચંવાની વાત છે ! કે રાતદિન પાણીમાં રહેતાં ઠતાં પણ તું કહું હું કે મને પાણી આણી આપ ? ત્યારે તે મઠ બોલ્યો કે તું પણ અનાદિકાલથી પોતે ચેતનારૂપ હું, તું પોતાનારૂપને વીજે ઠેકાણે શોધું હું. જ્યારે તું હુઃખને વેદતો હતો ત્યારે તે હુઃખના અનુજવથી તન્મય થઈ તું પોતે ચેતનાવંત હતો જ્યારે તું વિષયો અને પુદ્ગલ સંપદાદિ સુખને જોગવતો હતો ત્યારે પણ તે સુખના અનુજવમાં તન્મય તું પોતે ચેતનાવંત હતો એવો અનાદિથી ચેતના ઉપયોગવંત તું પોતેજ હું. ઉક્તંચ:

॥ પરિણમદિ જેણ દવ્વં, તક્કાલં તન્મયત્તિ પસુત્તં,
તહ્મા ધમ્મં પરિણદો, આદા ધમ્મો મુણેયઘો ॥

તું તાહરા સ્વરૂપને જાણતો નથી એ મોટી આશ્ચર્યની વાત છે ! હવે તું પોતે પોતાનું ઉપયોગવંત સ્વરૂપ જાણી, અન્યનું મમત્વ ઠેકી, પોતાને સ્વરૂપે સ્થિર રહું તો શુદ્ધ અવાધિત, એક, નિત્ય, અનાકુલ, પરમાનંદમય, શુદ્ધતાર્થી તન્મય તું પોતે એકજહું. એમ જાણવાથી નિજ શુદ્ધતા પામી સુખી થાય. માત્ર ઉપયોગ અશુદ્ધજ્ઞાન મિથ્યાત્વ અને કષાયવને મલિન થયો છે તે જ્ઞેદજ્ઞાનવડે નિર્મલ કરી સ્વતંત્ર સુખી થા.

હવે સમાધિ અધિકાર લેવાની ટીક.

જીવ અનાદિ શુદ્ધ સિદ્ધસમાન સત્તાવંત છે વિજ્ઞાવવડે પોતાનું સ્વરૂપ જાણું નહિ, પરસ્વરૂપમાં પોતાનું સ્વરૂપ જાણી તે સ્વરૂપને

રાખવા રાગાદિ ઝપન્યા તેથી અજ્ઞાન, મિથ્યાત્વ અને કપાય એ ત્રણ રૂપે અધ્યવસાય થઈ આર્ત અને રોડ ધ્યાને કરી સમાધિ પામ્યો નહિ માટે પોતાનું શુદ્ધ સ્વરૂપ જાણવાથી અજ્ઞાનની અસમાધિ મટે, પર-
દ્રવ્યનું અહંપણ તુટવાથી મિથ્યાત્વની અસમાધિ મટે, અને પરવસ્તુ ઝપરથી રાગાદિ તજવાથી કપાયની અસમાધિ મટે, એમ ત્રણ પ્રકારે અશુદ્ધ અધ્યવસાય વગેરે ઝપજેલી ઝપાધિ મટી સમાધિ થાય

આર્ત, રોડ ટાલી સમાધિ કરવી તે નીચે પ્રમાણે.

૧-શરીરને અહંપણે જાણવાથી શરીરના હેતુ ધન, કુટુંબાદિ તે ઇષ્ટ લાગે છે પણ તે અધિર પદાર્થ આપણી ઈચ્છાએ રાખ્યા રહે નહિ, અને આપણી ઇચ્છાએ પરિણમે પણ નહિ, વલી પોતાનું સ્વદેત્ર અને તે અન્યનું દેત્ર એ જિજ્ઞાસુ જે. તે એક દેત્રે ન રહે, તેની અસમાધિ ઝપજે છે પણ જ્યારે પોતાના જે ઇષ્ટ જ્ઞાન, ઘર્શન, ચરણ, વીર્યાદિક ગુણ નિજ શુદ્ધ પરિણામે સ્વતંત્ર પરની સહાયવિના પરિણમે છે તે જ્ઞાન વીર્યાદિક નિજ હેતુ સ્વદેત્રથી જિજ્ઞાસુ પડતા નથી એમ જાણે ત્યારે સર્વે અસમાધિ મટી પૂર્ણ સમાધિ પામે

૨-જ્યારે શરીરને પોતાપણે જાણે છે ત્યારે તે પુદ્ગલ ઝપર થતા વિકારો શત્રુ અને પરિસહાદિ અનિષ્ટ સંજોગ મટાડવાની ચિતારૂપ અસમાધિ ઝપજે છે પણ અચલ, અંશલિત, અવ્યાવાધમય, અજંગ, નિજ જ્ઞાનાનંદમય રૂપને જાણે અને પરદ્રવ્યાદિક પોતાના સ્વદેત્રમા પ્રવેશ કરી શકતા નથી એવું જાણે ત્યારે અનિષ્ટ સંયોગની અસમાધિ મટી પૂર્ણ સમાધિ પામે

૩-જ્યારે આત્મા પોતાના સ્વરૂપને અજાણતો શરીરને પોતાપણે જાણે, માને, અનુજવે છે, અને તે શરીર તો અનેક રોગોનું સ્થાનક છે ત્યારે પીના ચિંતવનની અસમાધિ ઝપજે છે. પણ જ્યારે જ્ઞાનાદિક ગુણનો પુંજ, શુદ્ધ ચેતનામય, નિરામય, નિરાકુલ, સદેજ, અવિનાશી, ત્રિકાલ અલંકર, સ્વપરિણામિકતાએ પરિણમે, અને પરપરિણામિકતાએ

ન પરિણમે એવું પોતાનું અંગ જાણે ત્યારે પીડા ચિંતવનની અસમાધિ મટી પૂર્ણ સમાધિને પામે.

૪-સર્વે દ્રવ્ય સર્વે સમય પોતાના પ્રમેયને ઠોકે નહિ, કોઈ કાલે પોતાના પ્રમેય રહિત થાય નહિ, ત્રિકાલ અચંદ્ર નિજ પરિણામિકતાએ રહે. માટે કોઈ દ્રવ્યની સત્તા નાશ પામવાની નથી. પણ પુદ્ગલ પર્યાયનું જ્યાંસુધી મમત્વ છે અને પુદ્ગલ પર્યાય વિનાશી છે તે વસ્તુ આગામી કાલની ચિંતાની અસમાધિ ઉપજે છે. પણ પોતાના દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય, સદા અસ્તિપણે, વસ્તુપણે, દ્રવ્યત્વપણે, પ્રમેયત્વપણે, સત્ત્વપણે, અગુરુલઘુપણે, ચેતનત્વપણે, અમૂર્તત્વપણે, સર્વ સામાન્ય અને વિશેષ સ્વજ્ઞાવમયી રહે. કોઈ કાલે નાશ કે હરકત પામતા નથી. પોતાને જોગવવાની વસ્તુ પોતામાં અજિન્ન શાશ્વતી છે એમ જાણે ત્યારે આગામિ કાલનો શોચ મટી પૂર્ણ સમાધિને પામે.

જ્ઞાનાદિ પોતાના ઇષ્ટ પોતાથી વેગલા થતા નથી. પુદ્ગલ પરિણામ અનિષ્ટ આત્મ સત્તામાં પ્રવેશ કરી શકતા નથી. એક રસ નિજ જ્ઞાનઅંગમાંહે રોગાદિનો સંજવ નથી. આત્માનો પ્રમેય ગુણ પર્યાય ત્રિકાલેકાયમ છે વગડતો વિણસતો નથી. એમ જાણવાથી આર્તધ્યાનની અસમાધિ અને કર્મબંધ રહિત આત્મા ત્રિકાલ અચંદ્ર સમાધિ પામે છે.

૫-જીવ અનાદિથી જ્ઞાનાદિ, ક્ષાંત્યાદિ નિજ આત્મજ્ઞાવપ્રાણને અણજાણતો તે જ્ઞાવધર્મરૂપ નિજ પ્રાણને ન સંજાલ્યા, રહ્યોપું કર્યું નહિ અને ઠક્કાયના દ્રવ્યપ્રાણ અને જ્ઞાવપ્રાણની હાણિ કરતો રહ્યો. પુદ્ગલમાંહે આપો જાણી લાંબા આયુષ્ય માટે, વિપયો માટે, મોહ અર્થે, શોજા અર્થે એમ અનેક કારણોએ ઠક્કાયના પ્રાણને માર્યા, હણ્યા, વધ બંધન કર્યા, અંગ ઢેચ્યાં, તે વડે જ્ઞાનાવરણાદિ આઠ કર્મબંધ કરી નરકાદિ ગતિમાં ઢેદન, જેદન, તાડન, તર્જન, અસહ્ય વેદના, પરવશતાએ સહી, હાય વિલાપ કરી દુઃખ પામે, ત્યાં સમાધિ ક્યાંથી હોય ? માટે શુદ્ધાત્મ ઉપયોગમાં સ્થિર થઈ મન, વચન, કાયાએ દ્રવ્ય જ્ઞાવપ્રાણની હાણિના અધ્યવસાય ઢોડી, નિર્મલ જ્ઞાનાનંદ સ્વજ્ઞાવમાં સ્થિર થવું.

६-जे वचनथी अने जे चिंतवनेथी स्वपर आत्माने हित न थाय एवुं अने जूनुं वचन, अने चितवन करी आत्मा जव चक्रमां जम्यो. माटे स्वपर आत्माने हित नहि एवुं वचन, अने चितवन तजी निज आत्म स्वभावमां स्थिर समाधिए वर्त्तवुं.

७-अनंत कालथी चार प्रकारे परधन चोरतो आत्मा निज ज्ञानादि धन न पाम्यो माटे तीर्थकर अदत्त, गुरुअदत्त, स्वामीअदत्त, जीवअदत्त तजी वली पुद्गल वर्गणारूप, परद्रव्य परभावरूप, परधन ठोनी पोताना ज्ञानादिक धनने संजाली, वापरी समाधिमय रहेवुं.

८-अनंत कालथी आत्माए बहुविध परिग्रह ग्रहण करी करी ज्ञानावरणादि कर्मबंधननो संग्रह करी, रखोपुं करी, चार प्रकारे अनंतवार पुद्गल परावर्तन कर्यां त्यां समाधि क्यांथी होय ? माटे निजगुण संजाली निज रक्षणए वर्त्तवुं तेथी परम समाधि पामे.

९-जिन आज्ञा जाण्या, मान्या, आदर्या विना जव समुद्रनो अंत आव्यो नहि, वली ते आज्ञानो योग निगोदादि एकेद्रिय अने विगलेंद्रिय अने समूर्तिम तिर्यंच अने मनुष्य पंचेद्रिय, अनार्यादि देशमां वली अढार कोडाकोनी सागरना धर्म वियोगमां धर्म पाम्यो नहि माटे मनुष्य जन्म, देवगुरुनी योगवाई पामी, परमेश्वरनी आज्ञा गुरू नये आत्मस्वरूप आराधवानी ठे, ते आराधी समाधिवंत थवुं.

१०-हिंसा अने रागादि अढार पापस्थान सेवी आत्मा परम असमाधि पाम्यो माटे हिंसा, रागादि अपाय, दु खदाताजाणी तेने तजी सहेजानंद स्वभावमा स्थिर समाधिवंत रहेवुं.

११-कर्मना विपाक ज्यारे उदय आवे त्यारे पोताने जोगववा पने, ने ते कटुक विपाक लेवा, मटाडवा, बीजो समर्थ थाय नहि माटे मिथ्यात्वादि कर्मवधना हेतु तजी ज्ञानादि करणे आत्मसिद्धिना कर्त्ता थई परम समाधिवंत थवुं.

१२-लोकाकाशना असंख्याता प्रदेशे पुद्गल परावर्तन करतां जन्म मरण करी कोई ठेकाणे समाधि पाम्यो नहि माटे निज आत्म

પ્રદેશમાં રહ્યા જે જ્ઞાન દર્શનાદિક સ્વપર્યાય વિલાસી થઈ પરમ સમાધિમય થવું.

૧૩—સ્વપર દ્રવ્યના દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય વિચારી, પરદ્રવ્યગુણ પર્યાય ઉપરથી ઉદાસિન્નવૃત્તિ કરી, પોતાના દ્રવ્યગુણ પર્યાય પોતામાં સમાવી, શુદ્ધાત્મ અનુજવ સમાધિમાં રહેવું.

૧૪— પોતાના દ્રવ્યગુણ પર્યાય અનેદપણે પોતામાં જાણી, સર્વ વિચાર ઠોલી, અકંપ, અચલ, નિજ ધ્યાને પરમ સમાધિ લેવી.

૧૫—મન વચનના યોગ સ્થિર કરી પોતાની હાયકતા પરિણતિ નિજ જ્ઞાનચંગમાંહે સ્થિર અકંપ કરી, પરમ સન્નતા સમાધિવંત રહેવું.

૧૬—કાય યોગની સૃદ્ધ સ ક્રિયા પણ ત્યારી, પોતાના અગ્વંદ અંગે દેહથી ન્યારા પરમ જ્ઞાન ડ્યોતિમાંહે પરમ પૂર્ણ આનંદે મગ્ન થવું. એમ અનેક વિધે સમાધિના યોગો સિદ્ધાંતોમાં કહેલા છે તે સર્વે યોગોમાંહે શુદ્ધાત્મ અનુજવયોગ મુખ્ય છે. માટે અનુજવ અભ્યાસ કરી નિર્મલ જ્ઞાનાનંદમય સમાધિવંત થવું.

દોહરા.

જિન દેશિત નવ તત્ત્વને, લગ્ને યથાવત જેહ ।

શુદ્ધાત્મ નિજ ગુણ રુચે, સમ્યગ્દર્શન એહ ॥ ૧ ॥

ગુણ પર્યાયયુત દ્રવ્યને, નય નિદેપ પ્રમાણ ।

સકલ સ્વજાવ વિશેષને, જાણે તેહ સુજ્ઞાન ॥ ૨ ॥

રાગાદિક વિકલપ રહિત, રત્નત્રયી નિજ રૂપ ।

આચરતાં થિર જાવથી, રમતાં ચરણ અનુપ ॥ ૩ ॥

તજી પર પરિણતિ રમણતા, ગ્રહી આત્મ અધિકાર ।

દર્શન જ્ઞાન ચરણ સહિત, નિજાનંદ ચિત્ત ધાર ॥ ૪ ॥

દ્રઢ અનુજવ અભ્યાસથી, સિદ્ધે આત્મ કાજ ।

મનસુખ શિવ સંપતિ વેરે, નિજ પદમેં નિજ રાજ ॥ ૫ ॥

॥ ઇતિ શ્રી રસ્તુઃ ॥

